

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА**

МАТЕРІАЛИ

ХІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

МИКОЛАЇЩИНА І ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

До 30-річчя Незалежності України

8 жовтня 2021 р.

Миколаїв ■ 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОДА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ
(МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ)

МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної
конференції, приуроченої до 30-річчя
Незалежності України

8 жовтня 2021 року

МИКОЛАЇВ
2021

УДК 908(477.7)

Науковий редактор: Філатова О. С., д-р філол. наук, професор

**Редакційна колегія: Бобіна О. В., канд. іст. наук, доцент;
Гінкевич О. В., канд. пед. наук, доцент;
Клименко Н. Г., викладач;
Патлайчук О. В., канд. філос. наук, доцент;
Чугуєва І. Є., канд. психол. наук, доцент.**

Миколаївщина і Північне Причорномор'я: історія та сучасність : матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції, приуроченої до 30-річчя Незалежності України. 8 жовтня 2021 року. Миколаїв : НУК ім. адм. Макарова, 2021. 360 с.

У матеріалах XI Всеукраїнської науково-практичної конференції подано аналіз історії та перспектив розвитку Півдня України, розглянуто соціокультурні можливості краю, розвиток галузі психології та медіа, освіти і науки. Конференція приурочена до 30-річчя Незалежності України.

Матеріали конференції стануть у пригоді науковцям, працівникам освітньої сфери та здобувачам освіти.

УДК 908(477.7)

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2021

ЗМІСТ

Історія і перспективи розвитку Миколаївщини та Північного Причорномор'я

Березовська Т. В. Історичні студії Миколи Миколайовича Аркаса.....	7
Бобіна О. В. НУК в системі вищої освіти незалежної України і вікові традиції академічної культури.....	12
Булгакова Т. М., Жукова Г. В. Морально-естетичне виховання Миколаївщини у другій половині століття ХХ.....	17
Галунець Н. І. Місцевий економічний розвиток територіальних громад Південного регіону.....	21
Дем'яненко Ю. Н. Григорьев Валентин Иванович – священник и хирург.....	25
Золотухін А. І. Кіммерійський цар Таргітай – засновник давньогрецької культури й скіфської держави!.....	33
Іванова Г. А. З історії діяльності Новобузького освітнього товариства (1908-1920 роки).....	48
Коваль Г. П. Декілька моментів з історії Маріуполя в 1885 році.....	51
Коваль Г. П. Крим: історична мозаїка в січні-березні 1885 року.....	56
Коваль Г. П. Продаж жінок із Одеси в Константинополь в 1885 році.....	61
Крикалова І. В. Утворення Ландауського (Карл-Лібхнєтського) німецького національного району на Миколаївщині у 1925 році.....	66
Ляшенко В. В. Пріоритетні напрями розвитку малого та середнього підприємництва на рівні регіону.....	70
Макушина Г. І. Видатні особистості історії Миколаєва ХІХ – першої чверті ХХ ст. в скульптурній спадщині родини Макушиних.....	74
Матвієнко Л. В. Вплив поліетнічного фактору на реалізацію процесу децентралізації на Миколаївщині.....	77
Мельник М. О. З історії діяльності Миколаївського музичного училища (1935-1941 рр.).....	81
Панченко Г. О. Впровадження принципів електронного урядування як перспективний напрямок розвитку Миколаївського регіону.....	86
Пятницькова І. В. Історія першого споживчого кооперативу Миколаєва.....	90
Савченко В. А. Південь України як фронтір визвольних змагань 1917-1922 рр.	95
Сугацька Н. В. Табори військовополонених на Миколаївщині.....	98
Федоренко М. О. Науково-методичний семінар «Україна і Білорусь: історія і сучасність», сторінки історії.....	103
Харламов М. І. Пожежна команда міста Миколаїв у першій половині 1920-х років.....	108
Циватий В. Г. Інституціональна історія транспортної інфраструктури Миколаївщини і Північного Причорномор'я в системі транспортних зв'язків українських земель: Огюстен де Бетанкур (1758-1824) у публічному просторі комунікативно-культурної пам'яті сьогодення.....	111

Соціокультурний розвиток Миколаївщини та Північного Причорномор'я

Гаврилова О. В. ІТ-квест – інновація в екскурсійній діяльності.....	118
Гончаренко І. В. Перспективи інноваційного розвитку Миколаївської області.....	120
Гончарова О. О. Темпоральність в умовах сучасного інформаційного суспільства.....	124
Гусенко А. А. Судові установи як одна з форм цивільної влади Північного Причорномор'я.....	130
Кивлюк О. П. Інтернет-бідність в умовах smart-суспільства.....	134

Кобилюк О. В. Закриття культових закладів Бірзули в 1920-1930-х роках ХХ ст. на фоні антирелігійної політики СРСР.....	138
Кравчук О. Ю. Роль політичної еліти в процесі розвитку Причорноморського регіону.....	148
Кравчук О. Ю., Гостєва Д. В. Тенденції забезпечення регіональної безпеки Української держави.....	151
Кудлай І. В. Соціокультурний розвиток сьогодення: проблеми та перспективи.....	155
Кузнецова І. В. Роль бібліотеки в соціокультурній діяльності університету.....	157
Назрієва З. Т., Гончарова О. О., Темірбулатов А. Р. Порівняння норм Шаріату та трактування Шаріату в Афганістані в контексті прав жінок.....	162
Ніколайчук Т. О. І. Послуги вражень як інструмент економіко-екологічного розвитку Миколаївщини: основні теоретичні аспекти.....	168
Патлайчук О. В., Ступак О. П., Худяєв О. В., Матвєєва А. П. Античні філософські вчення на Півдні України (VI-III ст. до Р. Х.).....	173
Піхтар О. А., Ключєва С. В. Розвиток музичного мислення майбутніх диригентів хору в умовах дистанційної освіти (на прикладі Миколаївського філії КНУКіМ).....	179
Побережець Г. С. Переформування екологічної асоціації «Зелений світ» у Народних рух України на Миколаївщині.....	184
Сонечко О. С., Калініченко І. В. Розвиток локального туризму в Миколаївській області.....	188
Чиатурелі О. В. Внесок художника О. М. Корнєєва в історію образотворчого мистецтва Миколаївщини.....	192
Шаповалова І. В. Вплив музейних установ Півдня України на соціокультурний розвиток регіону.....	199
Шпачинський І. Л. Філософія творчості (евристика) як нагальна необхідність сучасності.....	204

Розвиток психологічної думки на Півдні України

Буй Д. В. Сучасні ігрові технології як ефективний психологічний інструмент розвитку soft skills у студентській молоді.....	208
Діанова О. О., Ляшко А. В. Гендерні стереотипи в розумінні сучасної молоді.....	212
Долгополов С. Ю., Калениченко Р. А. Впровадження системи штучного інтелекту для моніторингу та підтримки психологічного здоров'я особистості під час навчального процесу в учбових закладах півдня України.....	216
Коренєва Ю. П. Футурреальний підхід в психології як спосіб саморозвитку особистості та опори на майбутнє.....	220
Коренюк Т. О., Калениченко Р. А. Ланге Микола Миколайович як один з основоположників психологічної думки на півдні України.....	223
Lykshovvai K. The ability of students of the higher educational institutions to cope with stress during COVID-19.....	226
Ляшко А. В. Архетипічний квадрат Т. Четвінда: аналітичне переосмислення миколаївських фахівців у галузі НЛП.....	231
Мухіна Л. М. Сучасні психологічні школи півдня України.....	234
Отрошко П. О., Калениченко Р. А. Розвиток психологічної думки на півдні України.....	237
Прасол Д. В. Корекційно-розвитковий потенціал музейної педагогіки у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	201
Прасол Д. В. Модифікація навчальних програм у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	243
Рурик Г. Л. Використання арт-терапевтичних технік у роботі психолога закладу освіти.....	246

Рябчун О. В., Калениченко Р. А. Зміст і ознаки психологічних наукових шкіл Півдня України ХХ ст.	251
Саковська В. В., Олексюк О. М. Особливості прояву психологічних маркерів хікікоморі в осіб юнацького віку в умовах дистанційної освіти	253
Чугуєва І. Є., Трофимчук Н. С., Шепотило А. О. Психологічні особливості джоб-хоперів.....	260
Чугуєва І. Є., Мацик М. О., Фучило Д. С. Психологічні особливості прекарної молоді.....	265
Трибулькевич К. Г. Психологічні засади формування антикорупційної поведінки у співробітників.....	269
Шевченко В. В., Кузьміна М. О., Ніколіна О. Т. Психологічні аспекти життєвої філософії «slow life» в умовах нової реальності	273

Медіа, освіта і наука Миколаївщини та Північного Причорномор'я

Артеменко М. І. РЛП «Приінгульський» як засіб формування краєзнавчої компетентності при вивченні шкільних ресурсів географії	279
Байлема Т. М. Сучасні тенденції розвитку освіти та цифрової реальності.....	282
Болгов В. Є., Ахновська І. О. Розвиток освіти півдня України II половина ХІХ - I половини ХХ століття.....	285
Гінкевич О. В. Розвиток аналітико-синтетичних умінь студентів під час навчання в університеті.....	289
Гладышев В. В., Кузнецова А. Н. Очередной этап изучения творческого наследия Дмитрия Кремина	293
Гузенко С. В. Блогосфера як новий феномен у соціальній комунікації.....	298
Єропкина Ю. О. Рекламний копірайтинг	302
Іванісік Д. В., Гогерчак А. В. Миколаївщина – полігон для комплексних практик з фізичної географії.....	306
Клименко Н. Г. Інфотаймент як нова методика подачі інформації в українських теленовинах	311
Костирко Т. М. Використання онлайн-інструментів в процесі формування інфомедійної грамотності	315
Купцова В. В. Системний підхід до реалізації краєзнавчої соціокультурної лінії на уроках української мови й літератури шляхом створення навчально-дидактичного комплекту	319
Мхитарян О. Д. Педагогічні ідеї А. М. Топорова в контексті реформування сучасної літературної освіти.....	321
Негода О. А. Створення ілюзії дійсності в освітньому процесі за допомогою комп'ютерних програм для відновлення та підтримки психічного стану суб'єктів навчання.....	325
Петрович Л. І. Країнознавчий та краєзнавчий аспекти навчання української мови як іноземної	328
Прогонюк Л. Ю. Становлення й розвиток вчення про трудовий договір	331
Сапак Н. В. Розвиток та становлення дизайн-освіти на Миколаївщині	335
Сахарова О. М. Аплікація як засіб естетичного виховання дітей дошкільного віку	340
Філатова О. С. Імідж країни та національний бренд: специфіка формування.....	344
Цепкало Т. О. Гендерна проблематика та перспективи її викладання студентам-журналістам	348
Sharata N. G. Humanitarian aspect of the sustainable development in the context of university education.....	351

ІСТОРІЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВЩИНИ ТА ПІВНІНЧОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

УДК 94 (477)

Березовська Т. В.

кандидат історичних наук, доцент,
Миколаївський національний аграрний університет
Миколаїв, Україна

Історичні студії Миколи Миколайовича Аркаса

В статті розглядається проблема створення М. М. Аркасом, який не мав фахової історичної освіти, популярного ілюстрованого видання «Історія України-Русі». З'ясовується феномен неймовірної популярності книги, аналізується оцінка її рецензентами.

***Ключові слова:** історія, дослідження, ілюстрації, міфотворчість, емоційність, популярність, джерела, редагування.*

Постать М. М. Аркаса є знаковою для Півдня України, наукове дослідження його життєдіяльності, як і історії роду Аркасів, безперервно ведеться вже протягом майже двадцяти п'яти років. Хоча першою фундаментальною розвідкою стала книга Л. С. Кауфмана, що побачила світ в 1958 році [3], в подальшому, в 60-80 рр. ХХ ст. його ім'я замовчувалося. Але і книга Л. С. Кауфмана, і окремі енциклопедичні і газетні статті розглядали діяльність М. М. Аркаса лише як композитора.

Першим, хто репрезентував історичний хист М. М. Аркаса і дослідив роботу над книгою «Історія України-Русі» був В. Г. Сарбей [6], розширив і поглибив тематику, додавши проблемні питання про процеси формування М. М. Аркаса як творчої, національно налаштованої особистості В. П. Шкварець [8], з'ясував роль аркасівської книги в процесі розвитку національної думки В. І. Ульяновський [7], наголосила на основних проблемах по підготовці і виходу з друку І. Старовойтенко [2].

Які ж були основні засади історичних студій М. М. Аркаса, в чому полягає феноменальний успіх і популярність його книги «Історія України-Русі»?

Задуми написати власну історію України спочатку були дуже скромними. Бажалося написати книжку для домашніх потреб, а саме для навчання онука Миколи. Проте ситуація вийшла з-під контролю. Композитор настільки захопився своїм новим заняттям, що з головою занурився у роботу. Створював він книгу за власний кошт, що боляче вдарило по бюджету родини, але зустрічалося з розумінням [5].

Успіх книжки був приголомшеним. Весь тираж дуже скоро розійшовся. Сільські вчителі, чиновники, інтелігенція в листах до М. М. Аркаса наполягала на повторному виданні [4]. Чим же був викликаний такий несподіваний успіх книжки? Для того, щоб відповісти на це запитання, необхідно дати двохаспектову рецензію «Історії України-Русі» Аркаса, тобто наукову і суспільно-політичну.

Двостороння рецензія обумовлена науково-популярним характером викладення подій і фактів, що лежать в руслі історичної концепції вченого. На користь необхідності такого підходу говорить ще й та обставина, що на початку ХХ ст. не існувало такої логічної відірваності між історичною книжкою як науковим виданням і історичною книжкою як культовим явищем.

Приступаючи до написання своєї праці, М. М. Аркас не мав ніякого професійного досвіду наукової діяльності. Ним не було написано жодної статті, не підготовлено жодної публікації. Природознавчо-науковий профіль його освіти обумовив відсутність асоціативного історичного поля, що перешкоджало наявності необхідної логіки для порівняльно-історичного аналізу. Уявлення автора про періодизацію історії і про інтерпретацію тих чи інших фактів носять яскраво виражений особистісний, емоційний характер.

«Історія України-Русі» охоплює історичний простір з IV-V ст. до н. е. по 1907 р. Автор поділяє його на 9 самостійних періодів:

- I. Скіфо-сарматський
- II. Київський (до 1170 р.)
- III. Галицький (1087-1340)
- IV. Литовський (1320-1501)

- V. Польський (1501-1647)
- VI. Гетьманський (1647-1663)
- VII. Руїна (1663-1687)
- VIII. Московський (1687-1764)
- IX. Україна під владою Російської та Австрійської держав (1764-1907)

В періодизації Аркаса відсутній розділ про первісний лад, що наштовхує на думку про те, що автор або був переконаний в гіпотезі щодо автохтонності українського населення, або не мав достатньої кількості матеріала для висвітлення цієї доби.

Своєрідність хронології аркасівської «Історії» полягає в чітко окреслених датах (Польська доба 1501-1647), тоді як у інших істориків періоди округляються століттями. Основою методології стало розглядання процесів, які мали свій початок і завершення в даному періоді, а критеріями стали факти, які свідчили про стабільність існування суспільства і державного устрою. Так, наприклад, Аркас обмежив рамки Київської доби 1169 роком, коли Київ було зруйновано Суздальською армією Андрія Боголюбського, процесійні ж історики (М. Грушевський, О. Єфименко та ін.) бачили кінець цього періоду в 1240р., коли його зруйнували татари. Проте всі професіонали говорять про те, що після суздальського розгрому київський престол був символом першості удільних князів і володіння ним в політичному розумінні не було функціональним. Тобто Київська Русь для Аркаса вже перестала бути державним утворенням. Цим критерієм Аркас користувався в своїй роботі.

Друга особливість компанування матеріалу в роботі - гіпертрофійна персоніфікація, з докладними біографіями, психологічними і літературними портретами політичних та духовних лідерів, з якими автор пов'язує вітчизняну історію.

Всі сучасники-рецензенти відзначали наявність в роботі інтуїтивної внутрішньої логіки, проте, на наш погляд, автор користувався лише початками порівняльно-історичного аналізу. В книжці багато легенд і міфів, які викладаються прямо – без висвітлення суперечливих фактів і подій, що сильно деформують відомі легенди і бувальщини. Хоча, з іншого боку, такий підхід цілком відповідав

неоромантичному напрямку тодішньої історіографії, що був досить поширеним в Європі. Окрім того, в умовах незадовільного стану української та історичної самосвідомості, саме він міг мати позитивний творчий вплив. Тому Аркас, можливо, зумисне йде шляхом міфотворення, щоб у такий спосіб прокласти місток між свідомістю людності певної доби і своїми сучасниками. Така сама тенденція, доречі, спостерігалася в творчому доробку одного з рецензентів Аркаса, а саме В. К. Липинського.

Істотним методологічним упущенням, на наш погляд, є повна відсутність економічної історії: розвитку ремесел, сільського господарства, промислів, промисловості, форм земельної власності і фінансів. Проте, слабка зовнішня логіка викладення, з горою компенсувалася авторською інтуїцією та емоційністю тексту. «Історія» Аркаса стала культовою книжкою, тобто самостійним об'єктом історичного вивчення. Він попав в саму точку! Те, що народ хотів і жадав читати - він прочитав!

Це сталося тому, що вся тривала історія української нації наскрізь трагічна. Вона складалася таким чином, що народ доріс до прямої постановки питання: «Хто ми, чиї ми нащадки?» На побутовому рівні етнічна індивідуальність, не дивлячись на тотальну асиміляційну політику імперської Росії, існувала, але ніхто її в популярну концепцію не оформляв. Аркас перший це зробив і залишився в історії України.

М. М. Аркас в «Історії України-Русі» постійно закидає читачу думку, що українське суспільство історично готове жити в умовах широкої демократії, індивідуальної свободи особистості, але...для цього необхідні всі умови і атрибути незалежної держави. Історик справедливо стверджував, що конституція 1710 р. Пилипа Орлика була праобразом всіх демократичних конституцій західних демократій, що виникли наприкінці XVIII - початку XIX ст. Аркас в подробицях не затримувався на механізмі протизваг між окремими гілками влади в конституції, але відзначав наявність основних правових демократичних принципів: рівність всіх перед законом, верховність закону, все що дозволено законом, те не заборонено суб'єкту правовідносин.

Історика неможливо звинуватити в тому, що він свій правовий ідеал, який

лежав в площині Американської Конституції Томаса Джефферсона, механічно переносив на український історичний ґрунт. Це був талановитий прийом переконаного патріота, ліберала, який всіма своїми силами намагався прискорити процес формування національної самосвідомості і надбання народом своєї національної ідеї.

Джерела та література

1. Аркас М. М. Історія України-Русі. Київ : Вища школа, 1990.
2. «Історія України-Русі» у листуванні Миколи Аркаса з Василем Доманицьким. 1906-1909 роки / Упорядкування, вступ та коментарі Інни Старовойтенко. Київ : «Темпора», 2009.
3. Кауфман Л. М. М. Аркас. Нарис про життя і творчість. Київ : Держ. вид. образотв. мист. і музич. літ., 1958.
4. Лагута Н. Д. 20 лет со дня смерти Н. Н. Аркаса: доклад-исследование о работе над книгой «История Украины-Руси». Машинопись. / Фонди Миклаївського обласного краєзнавчого музею. Д-24022.
5. Лист М. Аркаса до Є. Чикаленка від 26 серпня 1908р. // Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. Державний архів Миколаївської області. Ф. 44. №27.
6. Сарбей В. Г. М. М. Аркас і його «Історія України-Русі». *Український історичний журнал*. 1991. № 5.
7. Ульяновський В. Микола Аркас, «Історія України-Русі» і Михайло Грушевський // Наук. зб. ГАУ : Історія, історіографія, джерелознавство. Київ, 1996
8. Шкварець В. П. Микола Миколайович Аркас. Життя, творчість, діяльність. Миколаїв-Одеса, 2002.

Berezovska T. V.

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor

Mykolaiv National Agrarian University

Ukraine, Mykolaiv

Historical studies of Mykola Mykolayovych Arkas

The article examines the problems encountered by Mykola Mykolayovych Arkas, who had no special educational background in history, in the creation of his popular illustrated book «The History of Ukraine-Rus'». Explained is the phenomenon of the unprecedented popularity of the book among people, and opinions of the contemporary reviewers of the book are analyzed.

Key words: *history, research, illustrations, myth-making, emotionality, popularity, sources, editing.*

Березовская Т. В.

кандидат исторических наук, доцент,

Николаевский национальный аграрный университет

Николаев, Украина

Исторические студии Николая Николаевича Аркаса

В статье рассматривается проблема создания Н. Н. Аркасом, который не имел специального исторического образования, популярного исторического издания «История Украины-Руси». Выясняется феномен невероятной популярности книги, анализируется оценка ее рецензентами.

Ключевые слова: *история, исследование, иллюстрации, мифотворчество, эмоциональность, популярность, источники, редактирование.*

УДК 378.6:908(477.73)

Бобіна О. В.

кандидат історичних наук, доцент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

oleg.bobina@nuos.edu.ua

НУК в системі вищої освіти незалежної України і вікові традиції академічної культури

Академічна культура складова частина сучасного життя університету. Автор описує основні принципи академічної культури НУК. Ця культура сформувалась за століття роботи НУК. Ця культура допомагає розвиватись

НУК і в сучасні складні життя.

Ключові слова: *академічна культура, НУК, історія, принципи і норми.*

НУК один з небагатьох українських університетів, які утворились до 1917 р. і яким вже понад сто років. Так найближчі вищі технічні школи маємо в Одесі (Індустріальний інститут, 1918 р.), Дніпровська політехніка (Вище гірниче училище, 1899 р., Горний інститут, 1912 р.), Київський політех (1898 р.), Харківська політехніка (1885 р.). Російська імперія з одного боку дуже ретельно підходила до відкриття, а з іншого дуже повільно і не поспішаючи. В 1902 р. був здійснений перший набір в середнє механіко-технічне училище. З цього часу формуються особливі норми і принципи взаємовідносин в колективі викладачів і студентів, які пройшли шлях від училища (1902 р.) до Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (2021 р.). НУК посідає особливе місце в сучасній системі вищої освіти України. Якщо перераховані ЗВО працюють в умовах відносно великих міст із збереженим промисловим потенціалом, то НУК зміг пристосуватись до нових ринкових умов коли українське суднобудування переживає не кращі часи. НУК залишився достатньо конкурентним, регіональним ЗВО, що надає широкий спектр освітніх послуг і продовжує готувати технічну верхівку південного регіону України поряд з Одесою, виступаючи достойним конкурентом. В окремих сферах, за роки незалежності НУК закріпив свої позиції.

Одним із ресурсів, який використовує колектив НУК в цій конкурентній боротьбі, є особливий «дух Університету», або термінами теорії управління – корпоративна, академічна культура.

Сучасне управління великою корпорацією вже не обмежується базовим методом і принципом «carrot and stick», «spoonful of dirt, spoonful of sugar». Більш того, ефективне управління базується на загальнокультурних цінностях та ідеях оточуючої спільноти. А в певних організаціях формуються і свої культурні особливості. Сучасність потребує сформулювати місію і цінності корпорації, і дотримуватись цих цінностей. Персонал має розуміти свою місію і цінності корпорації, і реалізувати її на основі проголошених цінностей. Таким чином управлінці і персонал знають мету, поділяють єдині цінності, діють на основі цих

цінностей, і не розділені статусно-рольовий принципом. Така позиція робить організацію ефективною і унікальною. А значить ця корпорація може видати на ринок унікальну продукцію з новими смислами. Саме такою «корпорацією» зараз виступає НУК.

Базовими складовими корпоративної академічної культури НУК є визначення місії, бачення, цінностей які сповідує наш колектив; підтримання високої довіри і поваги в колективі, відсутність страху висловлювати свою думку, присутність інакомислення; наявність лідера/лідерів, які дотримуються визначених принципів, адже стиль роботи, мислення, поведінка лідера визначає стиль діяльності підлеглих; наявність зворотного зв'язку між студентами, викладачами, працівниками та керівниками.

Головними цінностями і принципами академічної культури НУК ми заявляємо академічну доброчесність, довіру, прозорість, реальне навчання, справжню науку, відповідальність.

Академічна доброчесність є поняттям загальноприйнятим у розвинутих країнах сучасного світу. Категорія академічної доброчесності відзначається своєю багатовимірністю, що означає поєднання в ній як відповідних фундаментальних цінностей, так і механізмів й інструментів їхнього забезпечення і просування.

Під довірою ми розуміємо впевненість в чесності, порядності і доброзичливості партнера в освітньому і науковому процесі. Довіра – це перший крок до встановлення ефективного процесу передачі знань, наукового пошуку, ефективного управління. Розуміючи, що довіра як людське благо, явище унікальне ми пропагуємо її і намагаємось її поширювати. Але, права, функції і обов'язки студентів, викладачів, науковців, працівників чітко виписані в посадових обов'язках. Не хочеш, або не можеш довіряти – чітко дотримуйся посадових обов'язків.

Прозорість в НУК розуміється як можливість студентам, викладачам, науковцям, співробітникам бути обізнаними в справах і процесах функціонування НУК як корпорації. Це стосується місії і принципів діяльності, конкретних заходів і політики їх реалізації. Принцип прозорості реалізується через відкрите щорічне електронне оприлюднення вищими посадовцями НУК своїх декларацій, щорічні

звіти керівництва НУК і оприлюднення звітів через електронну мережу, відкритість роботи Вчених рад НУК, інститутів, факультетів, відкритість нормативних документів, що регулюють навчальний і науковий процес в НУК, зворотній зв'язок, що реалізується через регулярні опитування.

Реальне навчання передбачає набуття студентами відповідних знань, умінь, навичок, компетентностей, які можна перевірити, а результати перевірки можна верифікувати. При цьому академічна спільнота НУК розуміє, що методи-інструменти набуття знань, умінь, навичок, компетентностей можуть бути різноманітними. Принцип реальності навчання в діяльності викладачів розуміється як готовність в будь-який час спілкуватись із студентам, передавати йому свої знання, консультивати його. Викладач, відповідно до принципу прозорості, має оголосити «правила» взаємодії із студентами і жорстко дотримуватись його. В разі їх порушень він не має права вимагати їх дотримання з боку студентів. Викладач – старший і мудріший за студента. Через це він повинен краще розуміти студента і сприймати його не лише як об'єкт впливу, а як рівноправного партнера.

Справжня наука в НУК – це вирішення реальних наукових проблем, реальні наукові колективи, пошук замовників.

Під відповідальністю ми розуміємо індивідуальний і колективний обов'язок прогнозувати наслідки своєї діяльності і відповідати за свої дії. Відповідальність включає в себе такі складові як: розуміння того, що успішність діяльності НУК більшою мірою залежить від роботи кожного працівника (але, без сумніву, важливими є і зовнішні фактори), готовність виконувати свої обов'язки найкращим чином, вміння приймати рішення в складних ситуаціях не лише за себе, але і за тих хто від тебе залежить.

Перед нашим університетом стоїть завдання дослідження, актуалізації, пропаганди і поширення базових принципів академічної культури серед студентів і молодих дослідників; обмін культурним надбанням з кращими академічними культурами світу.

Джерела і література

1. Кодекс академічної доброчесності та корпоративної культури: затв. Вченою радою Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова від

25.06.2020 р. URL:
http://www.nuos.edu.ua/students/osvita/polozhennya.php?ELEMENT_ID=2464 (дата звернення: 08.09.2021).

2. Положення про групу сприяння академічної доброчесності: затв. Вченою радою Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова від 25.06.2020 р. URL:
http://www.nuos.edu.ua/students/osvita/polozhennya.php?ELEMENT_ID=2463 (дата звернення: 08.09.2021).

3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179).

4. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти: лист МОН України, рекомендації від 23.10.2018 р. № 1/9-650. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text> (дата звернення: 08.09.2021).

5. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців: затв. Вченою радою Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова від 27.12.2019 р. URL:
http://www.nuos.edu.ua/students/osvita/polozhennya.php?ELEMENT_ID=1731 (дата звернення: 08.09.2021).

6. Про Проект. *SAIUP. Чесність починається з тебе*. URL:
<https://saiup.org.ua/kontakti/> (дата звернення: 08.09.2021).

7. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с.

8. Фундаментальные ценности академической доброчестности / перевод с английского; под ред. Т. Фишман. Второе издание. URL:
https://www.academicintegrity.org/wp-content/uploads/2019/04/Fundamental_Values_version_in_Russian.pdf (дата звернення: 08.09.2021).

9. Бухарестська декларація етичних цінностей і принципи вищої освіти в Європі. Інфопедія. URL: <https://infopedia.su/18x1e73.html> (дата звернення: 08.09.2021).

Bobina O. V.

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Admiral Makarov National University of Shipbuilding*

Ukraine, Mykolaiv

oleg.bobina@nuos.edu.ua

**NUS in the system of higher education of independent Ukraine and age traditions
of academic culture**

Academic culture of universities mainly consists of academic outlooks, academic spirits, academic ethics and academic environments. We can talk about the special academic culture of NUS.

Key words: *academic culture, NUS, Mykolaiv, history, academic culture norms, principles of academic culture, universities values.*

УДК 373.5.015.31

Булгакова Т. М.

кандидат педагогічних наук,

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Україна, Київ

bulgakova_a_0702@ukr.net

Жукова Г. В.

кандидат педагогічних наук,

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Україна, Київ

galinazh1299@gmail.com

Морально-естетичне виховання Миколаївщини

у другій половині ХХ століття

Проаналізовано актуальні проблеми організації морально-естетичного

виховання учнів у загальноосвітніх закладах Миколаївщини другої половини ХХ століття. Визначені основні форми та методи виховання цього періоду. Розкрито напрями морально-естетичного виховання учнів та змістове наповнення навчально-виховного процесу.

Ключові слова: морально-естетичне виховання, учні, освіта.

Необхідність у формуванні орієнтирів розвитку сучасного етапу освіти в Україні змушує оновлювати теоретичну та практичну діяльність педагогів. Пріоритетними цілями стали забезпечення гнучкості освітнього процесу, його якісного наповнення, неперервності, задоволення потреб та інтересів школярів, збереження індивідуальності особистості як соціальної цінності. Базисом виховання та вироблення новітніх форм та методів морально-естетичного виховання учнів можуть стати надбання педагогічної теорії та практики другої половини ХХ століття.

Теоретичні засади та практичні дослідження загальних проблем морально-естетичного виховання в загальноосвітніх закладах висвітлено у наукових працях сучасних наших та зарубіжних учених (М. Алексєєв, І. Андрухів, В. Барулін, І. Бех, А. Богуш, А. Бойко, В. Кремень, О. Савченко, О. Сухомлинська, В. Харламов, К. Чорна, Г. Шевченко). Простежили розвиток національної освіти та виховання Г. Білавич, В. Борисенко, Г. Васькович, М. Євтух, О. Тимчик, Ю. Щербак. Вчені одноставно наголошують, що особливої актуальності набуває осмислення і реалізація установок формування моральних та естетичних якостей школярів.

Значний підйом радянської системи народної освіти на початку другої половині ХХ століття був викликаний перемогою у Великій Вітчизняній війні. В шкільний навчально-виховний [процес](#) були внесені зміни ідеологічного направлення, звеличувалася роль партії, заборонялися [твори письменників](#) і поетів, що не підтримували її політичний курс. Основними засобами морально-естетичного виховання учнів були навчання, суспільно-виробнича праця, трудове виховання, гра, заняття спортом, художня самодіяльність.

У школах України за вказівкою зверху створювалися гуртки юних натуралістів-мічурінців. Силами учнів Ново-Васильківської середньої

загальноосвітньої школи Снігурівського району Миколаївської області (завідуючий школою Х. Попович) протягом 1950–1951 рр. вирощено 45 тисяч саджанців і передано їх колгоспові імені К. Маркса для полезахисного лісонасадження [3, с. 195].

Як засвідчують матеріали дослідження, у середній школі № 4 м. Миколаєва застосовувалися різноманітні форми, методи та засоби морально-естетичного виховання у їх взаємозв'язку. Так, для забезпечення формування патріотизму, мужності, честі, совісті, обов'язку використовувались екскурсії до пам'ятних місць, краєзнавчого музею, знаходження в художній літературі відображення Громадянської війни на Миколаївщині, класні години-диспути. За опитуванням учнів, головною якістю людини був названий патріотизм [1].

В переважній більшості шкіл Миколаївської області у 1963 році були обладнані шкільні картинні галереї, які були розміщені в коридорах і актових залах. У всіх школах України стали проводитись бесіди про образотворче мистецтво, життя і діяльність видатних художників, про жанри мистецтва. Багато бесід проходило і з музичного мистецтва, почали щороку організовуватись обласні виставки дитячих робіт з образотворчого і прикладного мистецтва та районні олімпіади самодіяльності учнів [2, с. 39]. Миколаївська область представила на III обласний огляд-конкурс сучасних бальних танців колективи з загальною кількістю 1260 дітей. 9 березня 1963 року пройшов цей конкурс на Миколаївщині, в якому взяли участь учні шкіл області та позашкільних закладів [4, с. 15].

Отже, наукові дослідження та історичний досвід радянського періоду досліджуваної проблеми свідчать, що Миколаївщина брала активну участь у розвитку України. Особливо цілеспрямовано виховували в учнів моральні та естетичні якості. Сьогочасний гуманістичний характер виховання має в основі повагу до дитини та передбачає формування в учнів таких якостей, як доброти, совісті, відповідальності, толерантності, уваги, турботливості, милосердя, критичності і самокритичності, старанності, вміння розуміти і створювати прекрасне. Цінні ідеї щодо означених якостей можна черпати у вихованні учнів у другій половині XX століття.

Джерела та література

1. Ігнатченко В. М. Наш досвід морального виховання учнів. *Радянська школа*. 1971. № 8. С. 69–72.
2. Опаленик О. В. Героїко-патріотичне і інтернаціональне виховання учнів. *Радянська школа*. 1983. № 9. С. 38–43.
3. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 166. Народний комісаріат освіти УРСР 1942–1952 рр. Т. 1. Оп. 15. Спр. 1023. Річний звіт про роботу шкіл Миколаївської області за 1950-1951 навчальний рік. 202 арк.
4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 4631. Республіканський учбово-методичний кабінет естетичного виховання дітей Міністерства освіти УРСР. Оп. 2. Спр. 41. Інформації обласних кабінетів про стан естетичного виховання в шкільних та позашкільних закладах. 1963 р. 250 арк.

Bulgakova T. M.

Candidate of Pedagogical Sciences,

National University of Physical Education and Sport of Ukraine

Ukraine, Kyiv

bulgakova_a_0702@ukr.net

Zhukova G. V.

Candidate of Pedagogical Sciences,

National University of Physical Education and Sport of Ukraine

Ukraine, Kyiv

galinazh1299@gmail.com

Moral and aesthetic education of Mykolaivshchyna in the second half of the twentieth century

The actual problems of the organization of pupils' moral and aesthetic education in general educational institutions of Mykolaivshchyna in the second half of the XX century were analyzed. The main forms and methods of education of this period are determined. The directions of moral and aesthetic education of students and the content of the

educational process are revealed.

Key words: *moral and aesthetic education, pupils, education.*

УДК 352.07

Галунець Н. І.

старший викладач кафедри публічного управління
та адміністрування і міжнародної економіки,
Миколаївський національний аграрний університет
Миколаїв, Україна
galunetsni@gmail.com

Місцевий економічний розвиток територіальних громад Південного регіону

Розглянуто сутність місцевого економічного розвитку територіальних громад. Надано різновид та охарактеризовано інструменти місцевого економічного розвитку. Проаналізовано практичне застосування місцевого економічного розвитку територіальних громад на прикладі Південного регіону.

Ключові слова: *територіальна громада, економічний розвиток, місцевий економічний розвиток, інструменти.*

На тлі децентралізації, регіоналізації і диверсифікації територіальні громади стали основою фундаменту, на якому базуються ресурсні потоки, закладаються основи таких базових процесів як поділ праці, кооперація, утворюються зв'язки та взаємозалежності різних економічних процесів.

Місцевий економічний розвиток (далі МЕР) – це процес, основним завданням якого є максимальне використання людських і природних ресурсів місцевості для створення потрібної кількості робочих місць та забезпечення належного рівня добробуту в цій місцевості [1]. Як свідчить, світова практика місцевий економічний розвиток – це комплекс інтегрованих заходів, спрямованих на створення чи вдосконалення системи соціально-економічних зв'язків для забезпечення сталого розвитку економіки певної території [1]. Такі дії можуть бути спрямовані на розвиток бізнесу, допомогу виробничим компаніям чи сприяння розвитку трудових ресурсів. Влада кожної територіальної громади це така собі

інституція місцевого економічного розвитку, яка розробляє стратегію розвитку, що відповідає баченню майбутнього територіальної громади.

Варто відмітити, що важливою запорукою добробуту громади є її економічний розвиток, який забезпечує належну зайнятість працездатного населення, зростання надходжень перш за все до місцевого бюджету і відповідний благоустрій громади, розвиток її інфраструктури та системи послуг. Влада територіальних громад, в такому випадку, повинна бути зацікавлена у зростанні добробуту громадян шляхом забезпечення умов економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності, що є основою для збільшення реальних доходів населення та розвитку її економічних суб'єктів.

Визначальною особливістю запровадження МЕР є те, що економічний розвиток територіальних громад відбувається завдяки заохоченню підприємницької ініціативи, ефективному використанню місцевих ресурсів, створенню нових робочих місць, розширенню податкової бази місцевих бюджетів тощо. Поряд з цим, варто враховувати, що індикатором МЕР є зростання добробуту населення територіальної громади та найповніше задоволення його потреб.

Місцевий економічний розвиток територіальних громад відбувається за допомогою використання такого різновиду інструментів:

За типом бізнесової діяльності: □

- підтримка діючого бізнесу — інструменти, що допомагають покращувати якість робочих місць і підвищувати інноваційність бізнесу; □

- сприяння розвитку підприємництва — інструменти, що створюють сприятливі умови для започаткування нового бізнесу, збільшення кількості підприємців і компаній;

- залучення нового бізнесу та інвестицій — інструменти, що створюють сприятливі економічні та інфраструктурні умови для залучення нового бізнесу на територію та інвестицій для компаній.

За чинниками ведення бізнесу: □

- розвиток людського капіталу — інструменти, націлені на підвищення рівня компетентності працівників, розвиток їхніх навичок і зменшення міграції робочої сили;

- привабливість території — інструменти для підвищення якості інфраструктури та громадських просторів, а також збереження довкілля; □

- доступ до фінансування — інструменти, що полегшують доступ діючого бізнесу до фінансових ресурсів, наявних на ринку.

Основою для вибору інструментів МЕР можуть бути: стратегія розвитку громади, дані економічного профілю, опитування представників бізнесу тощо. За результатами обговорення визначаються інструменти МЕР, які можуть бути використані для активізації місцевої економіки.

В Південному регіоні тільки дві області впроваджують місцевий економічний розвиток, зокрема за допомогою інструментів МЕР в Херсонській області відбувається реалізація проєктів в 10 територіальних громадах, в Миколаївській в одинадцяти. За цілями впровадження проєкти реалізуються наступним чином:

➤ підтримка діючого бізнесу:

- в Херсонській області реалізується в 6 територіальних громадах таких як: Асканія-Нова, Музиківська, Кочубеївська, Великокопанівська, Новорайська, Станіславська; в Миколаївській області в 8 територіальних громадах, зокрема: Баштанська, Мостівська, Бузька, Прибужанівська, Доманівська, Кам'яномостівська, Вознесенська, Арбузинська.

➤ сприяння розвитку підприємництва:

- Херсонська область реалізує проєкти в територіальних громадах Чаплинська, Високопільська та Тавричанська; Миколаївська область - Галицинівська та Шевченківська територіальні громади.

➤ розвиток людського капіталу реалізується тільки в Присиваській територіальній громаді Херсонської області.

➤ залучення нового бізнесу та інвестицій реалізується в одній територіальній громаді Миколаївської області, а саме в Олександрівській [2].

Отже, місцевий економічний розвиток територіальних громад стає прагматичним і потужним інструментом здатним суттєво посприяти розв'язанню місцевих проблем Південного регіону. Запровадження МЕР територіальних громад, як мінімум, прокладає шлях до вдосконалення взаємодії між діловими колами, урядом, найманими працівниками та населенням громади. Його належна

реалізація дає можливість з'ясувати конкурентні переваги, визначити напрямки потенційної співпраці, розробити новаторські ідеї та сформувані стратегії, покликані забезпечити якомога кращу реалізацію місцевих пріоритетів територіальних громад Південного регіону.

Джерела та література

1. Блейклі Е. Дж. Планування місцевого економічного розвитку: теорія і практика / пер. з англ. А. Кам'янець ; 2-е вид. Львів : Літопис, 2002. 414 с.

2. Посібник для місцевої влади та бізнесу «Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: корисні поради та кращі практики» розроблено в межах Програми USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (Програма USAID DOBRE). 24 с.

Galunets N. I.

senior lecturer at the Department of public administration

and administration and international economics,

Mykolayiv National Agrarian University

Mykolaiv, Ukraine

galunetsni@gmail.com

Local economic development of the territorial communities of the Southern region

The essence of local economic development of territorial communities is considered. The variety and instruments of local economic development are given and characterized. The practical application of local economic development of territorial communities on the example of the Southern region is analyzed.

Key words: *territorial community, economic development, local economic development, tools.*

УДК 908: [929:271.2-722.53]

«1921/1985»

(477/73)

Демьяненко Ю. Н.

преподаватель-методист,

Николаевский строительный колледж

Киевского национального университета

строительства и архитектуры

Украина, Николаев

Григорьев Валентин Иванович – священник и хирург

Реконструированы и исследованы факты из биографии ранее неизвестного священника и фельдшера, затем хирурга. Сделан анализ его участия в Великой Отечественной войне. Его участие в духовной жизни Николаевской епархии проводится на основании документов Государственного архива Николаевской области, других публикаций. Указаны даты рождения, военной и духовной службы, даты награждения.

Ключевые слова: священнослужитель, хирург, фельдшер, биография, регистр рождений, война, награда.

Целью статьи является восстановление биографии человека, который совмещал в своей жизни работу военного врача-хирурга и церковное служение. Случай совмещения деятельности в двух областях, можно найти и раньше, в биографии архиепископа Симферопольского и Крымского Луки, правящего архиерея, религиозного деятеля, [хирурга](#), учёного и духовного писателя, автора трудов по [анестезиологии](#) и [гношной хирургии](#) (Валентина Феликсовича Войно-Ясенецкого (15(27).04.1877, Керчь – 11.06.1961, Симферополь). Биография В.И. Григорьева служит доказательством, что судьба архиепископа Луки не является уникальным явлением. Основной материал по военно-медицинской службе Григорьева найден в интернет источниках, а по церковному служению на Николаевщине – обнаружен в делах ГАНО [1; 2]. Биография священника Григорьева В.И. публикуется впервые, в этом – **научная ценность** статьи [2].

Григорьев Валентин Иванович (1921, с. Караваино, Инжавинской вол., Кирсавинский у., Тамбовской губ. – после июня 1985) [2]. Православного вероисповедания. Русский. Родился в семье церковнослужителя Тамбовской губ. На 1902 г. Св. Николаевская церковь с. Инжавино (Инжавинье) входила в состав 4-го Кирсановского-Инжавинского благочинного округа Кирсановского у., Тамбовской губ. [3, с. 210-211]. Окончил 7 кл. 1937-1939 гг. – работал на промышленных предприятиях центр. областей европейской части РСФСР. На сентябрь 1939 г. проживал в Мытищенском р-не, Московской обл., РСФСР. 9/16.09.1939 г. – был призван Мытищенским РВК в ряды РККА. Окончил курсы военных фельдшеров. С 1.09.1941 г. – на фронтах ВОВ. 1.09.1941 г. – 1.12.1941 г. – Ленинградский фронт. 1.12.1941 г. – 7.05.1944 г. – Волховский фронт. 7.05.1944 г. – 18.10.1944 г. – 3-й Прибалтийский фронт. 18.10.1944 г. – 25.12.1944 г. – 1-й Прибалтийский фронт. 25.12.1944 г. – 7.04.1945 г. – 2-й Белорусский фронт. 7.04.1945 г. – 9.05.1945 г. – 1-й Белорусский фронт. С 1942 г. – военфельдшер, позже – врач 71-го гв. пушечного артиллерийского Мгинского полка РВГ. Ранее – военфельдшер 882-го армейского артиллерийского полка (ап.). Неизвестно с какого дня Григорьев В.И. служил в 882-м ап., но сам полк находился в действующей армии с 7.09.1941 г. по 24.05.1942 г. В начале сент. 1941 г. полк поступил в распоряжение 54-й А в район Гайтолово, Гонтовой Липки. Полк начал участие в боевых действиях, поддерживая войска армии в Синявинских операциях 1941 г., на 28.09.1941 г. двумя дивизионами полк поддерживал [3-ю гв. стрелковую дивизию](#) (сд.) в её наступлении в направлении на Келколово. С 28.10.1941 г. начал сниматься с позиций и отряжён на оборону [Волхова](#). На 5.11.1941 г. одним дивизионом вновь поддерживает [3-ю гв. сд.](#) в наступлении на [Синявино](#). Одновременно 3.11.1941 г. полк поддерживал [6-ю бригаду морской пехоты](#) в боях в районе [Заречье](#). С 17.12.1941 г. 882-й ап. обеспечивал артподдержку перешедшим в наступление в направлении [Киришей](#) войск 54-й А, выйдя на подступы к [Погостье](#), где и ведёт боевые действия вплоть до преобразования. С 28.01.1942 г. полк передан в 8-ю А. 24.05.1942 г. приказом № 160 882-й армейский артиллерийский полк был преобразован в [71-й гв. пушечный артиллерийский полк](#) (пап.) резерва Ставки. В дальнейшем – принимал участие в прорыве блокады

Ленинграда в 1943 г. и ее полном снятии в 1944 г. 30.08.1941 г. поселок Мга – единственное железнодорожное направление, связывающее блокадный Ленинград со страной – была захвачена вермахтом. Нацисты оборудовали во Мге мощный военный узел – «восточный замок». В феврале 1943 г., после прорыва блокады и сооружения железной дороги от Шлиссельбурга до станции Поляны, появилась возможность восстановить сообщение города с Большой землей. Но крупная группировка войск противника контролировала полосу прорыва, и дальнейшее наступление советских войск на Мгу было остановлено. Тогда еще не исключалась возможность возобновления блокады. Войска Ленинградского фронта, закрепившись на новых рубежах, начали подготовку полного разгрома войск группы армий «Север» под Ленинградом. В янв. 1944 г. наступление началось по всей линии фронта. 21.01.1944 г. в ходе тяжелейших боев они освободили Мгу и перешли к преследованию отходившего противника. Блокада была полностью снята. В истории ВОВ Мга – единственный поселок, а не город, в честь которого в Москве был дан салют из 124 орудий. 15 соединениям и частям Ленинградского и Волховского фронтов, отличившимся в боях за Мгу, приказом И. Сталина было присвоено наименование Мгинских [5]. Среди них и 71-й гвардейский пушечный артиллерийский Мгинский полк. В составе этой части Григорьев В.И. участвовал в освобождении Ленинградской, Новгородской, Псковской обл., в августе 1944 г. – участвовал в боях за освобождение г. Тарту, в ноябре 1944 г. – освобождал Ригу; в составе 2-го Белорусского фронта участвовал в Восточно-Русской и Восточно-Померанской наступательных операциях, а в составе 1-го Белорусского фронта – в Берлинской операции [2; 4].

За участие в ВОВ в 1941-1945 гг. В.И. Григорьев провел сотни перевязок и операций, был награжден: 1) 22.12.1942 г. медалью «За оборону Ленинграда» (вручена 14.08.1943 г.); 2) 1.08.1944 г. – 1-м орденом Красной Звезды *«во время операции Уткино-Городец работал при сортировке раненых в медпункте полка. Благодаря самоотверженной работе и чуткому отношению к раненым, все раненые, поступавшие в медпункт, получали своевременную медицинскую помощь. В ночь на 24 июня поступило 4 тяжелораненых бойцов и младших командиров, среди них были ранены <e> в живот, позвоночник, с переломом ребра и костей*

предплечья. У гв. сержанта Моисеева внезапно открылось кровотечение, началось падение сердечной деятельности. Умело остановив кровотечение и шинировав конечность, раненый в отличном состоянии вовремя был эвакуирован Григорьевым в госпиталь. Так же вовремя были отправлены и другие раненые. Хорошая первая помощь раненым при медпункте, правильность оказания ее, нашли отличную оценку, данную врачами госпиталя ЭП 72. За правильную и своевременно оказанную помощь офицерам и бойцам ... достоин награждения орденом Красной Звезды»; 3) 9.05.1945 г. – медалью «За победу над Германией»; 4) 1.06.1945 г. – 2-м орденом Красной Звезды «за время работы фельдшером тов. Григорьев оказал помощь около 300 раненым бойцам и офицерам, своевременно эвакуируя их с поля боя в лечебные учреждения. В период наступательных боев западнее г. Кюстрин и в самом Берлине под огнем противника оказал помощь 24 раненым бойцам и офицерам. 12.04.1945 г. – на плацдарме р. Одер несмотря на обстрелы выехал на наблюдательный пункт батареи, где оказал помощь раненому офицеру. 19.04.1945 г. – в деревне Илов противник подверг бомбежке район населенного пункта. Было ранено около 10 человек. Тов. Григорьев несмотря на бомбежку оказал первую помощь им и своевременно эвакуировал в госпиталь. Жизнь бойцов и командиров была спасена»; 5) 9.06.1945 г. – медалью «За взятие Кенигсберга»; 6) 9.06.1945 г. – медалью «За взятие Берлина»; 7) 24.03.1947 г. – медалью «За освобождение Варшавы» за «умелую организацию мед. помощи при прорыве обороны на реке Нарва в 14.01.1945 г. в составе 16 гв. ПАБр 2 АД» [2; 4].

За выслугу лет в течение 1945-1955 гг. был награжден: 1) 15.11.1950 г. – медалью «За боевые заслуги»; 2) 5.11.1954 г. – 3-м орденом Красной Звезды, в чине ст. лейтенанта мед. службы [2; 4].

За время ВОВ Григорьеву В.И. командование неоднократно присваивало ему внеочередные воинские звания: мл. лейтенант (1942 г.), лейтенант (1944 г.).

В период 1946-1950 гг. – окончил 4 курса Минского медицинского института. В 1945-1954 гг. – работал в системе здравоохранения заведующим районной больницы и работником районного отдела здравоохранения в Молдавской ССР [1; 2].

В 1955 г. решил полностью переменить свою жизнь, посвятив себя

церковному служению. В 1955-1957 гг. – учился в Саратовской духовной семинарии, в конце обучения принял постриг. В феврале 1958 г. – рукоположен в сан священника и назначен на приход с. Прибужаны, Вознесенского р-на, Николаевской обл. За 4-х месячный период служения в этом приходе проявил себя с наилучшей стороны, отремонтировал культовое сооружение, превратил приход в один из лучших в епархии. За усердие был награжден епископом Иннокентием набедренником. В июне 1958 г. был переведен настоятелем Св. Покровской церкви г. Первомайск. За два месяца пребывания на приходе старался также активизировать жизнь прихода, но столкнулся с противодействием и местных властей, и со стороны членов церковного совета («двадцатки»), которые писали доносы и жалобы на священника во многие инстанции, пользуясь своей безнаказанностью и пытаясь вернуть на приход бывшего священника И.Ф. Золотухина, отстраненного от богослужения епископом за пьянство и бытовое разложение. В сентябре (?) 1958 г. был назначен на приход церкви с. Ново-Севастополь, Березнеговатского р-на, Николаевской обл. Здесь также пытался навести порядок в церковных делах, но был обвинен местными сексотами в крещении. Епископ был вынужден под давлением органов власти сместить Григорьева В.И. с прихода. Во 2-й половине 1958 г. – выбыл из области и больше в ней не служил [1, лл. 17, 70; 2]. Не только Григорьев В.И. пострадал в эти годы. Священниками из западных областей при попустительстве партийной и советской номенклатуры, органов политического надзора был затравлен тихий, незлобивый пожилой священник Каюдин Б.И. (1897-1955) [2].

Некоторые общие причины церковного нестроения внутри РПЦ, приведшие к травле деятельного священника Григорьева В.И. были изложены другим священником епархии, служившим на приходе с. Висунь, Березнеговатского р-на, Николаевской обл., Головченко Г.К. (1898 – после 1963). Священник Головченко указал на них в беседе с уполномоченным по делам РПЦ по Николаевской области осенью 1958 г. По словам Г.К. Головченко, в Николаевской и других областях Причерноморского региона начиная с 1948 г. (тайно: начало массового переселения в области контингента лиц из Западной Украины), а с 1954-1955 гг. и явно, развернулась настоящая борьба за лучшие приходы между «восточниками»

(немногими священниками, которым удалось пережить роковые 1920-1940-е гг., или рукоположенными в сан в 1940-е – 1-й половине 1950-х гг. из числа местных жителей, или прибывших восточных, северных областей УССР, РСФСР, или других частей СССР, и «западниками», священниками и церковнослужителями, которые массово переселялись на эту территорию из западных областей УССР и Польши. Последние захватили за 10 лет наиболее доходные приходы и вытаскивали всеми правдами и неправдами «восточников» в сельские приходы, причем, наименее обустроенные. По словам Г.К. Головченко, на 1-ю половину 1958 г. секретарем Николаевского епархиального управления (НЕУ) был Житинский А.Е. (см. примечание № 1) – «западник», из делегации НЕУ для международных встреч 4 из 5 представителей – «западники» (А.Е. Житинский; Н.П. Ольшанский, настоятель Николаевского Рождество-Богородичного собора; М.А. Мильский – настоятель Николаевской церкви Св. Николая (не принадлежал к числу лиц, переселенных из западных областей в 1940-е-1950-е гг., но родился в уезде, граничащем с австрийской границей и был выпускником Киевской духовной академии); А.С. Синюк – настоятель ц. с. Нечаянное; А.И. Свиридовский – настоятель Св. Духовской ц., Водопой) [4]. На 1958 г. выходцы из западных областей за 10 лет уже заняли практически все «хлебные» места: 6 из 9 благочинных, 5 из 14 священников. Г. Николаев, 8 из 22 священников в райцентрах, 4 из 7 священников в городах областного подчинения, и только 8 из 42 священников в селах, причем – в селах, где церкви или мол. дома требовали ремонта – лишь 2. [1, лл. 16, 17; 2].

В 1961-1962 гг. В.И. Григорьев вернулся на военно-медицинскую службу, служил майором медслужбы в в/ч 1781 МВО, 16-й артиллерийской бригады 2-й арт.див. ГСОВГ. 27.09.1962 г. – уволен в запас [2; 4]. 6.04.1985 г. – награжден орденом Отечественной войны 1-й ст. к 40-летию победы в ВОВ [2; 4]. Сведений о дальнейшей судьбе у автора нет, попытка выяснить его судьбу через исследовательницу истории духовенства из Подмосквья И.В. Черняеву результатов не дала.

Вывод: удалось установить многие аспекты биографии Григорьева В.И., особенно связанные с пребыванием на фронте и его деятельности на территории Николаевской области, последовательно изложить эти факты в данной статье.

Приложение № 1. Житинский Александр Емельянович (ок. 1900 – п. 1962).

Окончил Варшавский университет по факультету теологии, магистр теологии. До 1939 г. – проживал на терр. Польши. В период 1939-1944 гг. – на терр. Варшавского ген.-губернаторства. 1946-1948 гг. – священник, перешедший в православие, служил в Каменец-Подольской обл. До июня 1948 г. – прибыл в Николаевскую обл. 1948 г. – сыграл негативную роль в обострении конфликта между 2 священниками-переселенцами из Польши, служившими в Касперовской ц.: П. Рачинским (был перемещен позже на другой приход) и В. Сагайдаковским (30.08.1949 г. отрекся от сана). Нестроения в Касперовской церкви стали одной из причин ее закрытия. 1951 г. – был избран благочинным Николаева. В том же году запрещал свящ. В.П. Грисенко провести праздник иконы Касперовской Божьей Матери под предлогом закрытия Касперовской церкви в 1949 г., «раз церковь закрыта – то и праздника больше нет». В 3-м квартале 1951 г. – самовольно изменил богослужебный устав по области на основе дискуссионной статьи из «Журнале Московской Патриархии», запретив елеопомазание в субботу. 1952 г. – не дал ход справедливой встречной жалобе свящ. Салата И.И. на свящ. Поточенко К.; последний же оклеветал первого перед епископом и справедливо обвинялся прихожанами в бытовом разложении и растрате 75 тыс. руб. из церковной кассы на покупку дома под Одессой. При смене епископа Поточенко пришлось выйти за штат. В январе 1957 г. А. Житинский отказался зачитывать православным верующим послание Патриарха Алексия I, не смотря на его публикацию не только в церковной, но и советской прессе. 20.04.1958 г. – сильно избил возле Кладбищенской ц. г. Николаев местную юродивую Феодосию Ивановну Мостовиченко; избиение сопровождалось многочисленными оскорблениями, но уголовное дело было прекращено. В первой пол. 1959 г. снова избил Ф. И. Мостовиченко и А. А. Смадич «за вмешательство в церковные дела». Таким образом, своими действиями он неоднократно дискредитировал каноническую православную церковь. Место служения А. Е. Житинского после 1962 г. – неизвестно [2].

Источники и литература

1. Государственный архив Николаевской области (ГАО). Ф.-р. 992. «Уполномоченный по делам РПЦ». Оп. 3. Д. 352. «Информационный отчет за 2-е

полугодие 1958 г. РПЦ». 376 л.

2. Демьяненко Ю. Н. Духовенство Одесско-Херсонской епархии в 1837-1964 гг. / Ю.Н. Демьяненко. Личный архив автора. 2010-2021 гг. – 7334 регистрационных биографических карточек. – [Сост. на 5.09.2021 г.].

3. Справочная и памятная книжка по Тамбовской губ. на 1902 г. Тамбов: тип. губерnsk. земства. 322 с., XXIII с., карт.

4. Григорьев Валентин Иванович. Сайт «Подвиг народа». URL: <http://podvignaroda.ru/?#id=1264239938&tab=navDetailManCard>; https://pamyat-naroda.ru/heroes/podvig-chelovek_yubileinaya_kartoteka1514404887

5. Николай Дёмин дошел от Синявинских высот до Берлина. Сайт издательства «Пресса». URL: <https://ryazpressa.ru/nikolaj-dyomin-doshel-ot-sinyavinskih-vysot-do-berlina/>

Dem'yanenko Y. N.

Teacher-methodologist,

Nikolaev Construction College

of Kiev National University of Construction and Architecture

Ukraine, Mykolaiv

Grigoriev Valentin Ivanovich – priest and surgeon

Facts from biography of previously unknown clergyman and paramedic, later surgeon, are reconstructed and researched in details at first. Analysis of participation in WW2, rate of participation in the clergy life of Nikolaev diocese is performed on the basis of documents from State Archives of Nikolayev region, other publications. Dates of birth, military and clergy service, dates of rewarding are mentioned.

Key words: *clergyman, surgeon, paramedic, biography, register of births, war, award.*

Дем'яненко Ю. М.

викладач-методист,

Миколаївський будівельний коледж

Київського національного університету

Григор'єв Валентин Іванович – священник та хірург

Реконструйовано та досліджені факти з біографії раніше невідомого священника і фельдшера, потім хірурга. Зроблено аналіз його участі у Великій Вітчизняній війні. Його участь у духовному житті Миколаївської єпархії проводиться на підставі документів Державного архіву Миколаївської області, інших публікацій. Вказані дати народження, військової та духовної служби, дати нагородження.

Ключові слова: священнослужитель, хірург, фельдшер, біографія, реєстр народжень, війна, нагорода.

УДК 94(3)

3 81

Золотухін А. І.

Дослідник

Україна, Миколаїв

azolotukhin@ukr.net

**Кіммерійський цар Таргітай – засновник
давньогрецької культури й скіфської держави!**

Методами апокрифології знайдено і розшифровано 21 автограф Таргітая, 17 автографів його дружини Клеобуліни, дочки пророка Зороастра й фінікійської цариці Буси. На їх підставі доведено, що давньогрецька абетка зроблена ними й вони є засновниками давньогрецької писемності. У них народилася геніальна дочка Сфено, з 25 автографів якої видно, що саме вона в 7 р. розробила код утаємничення написів, який став основою апокрифології. Визначено, що Таргітаєм з нащадками збудовано 16 міст, 2 з них – в Елладі, 14 – в Північному Причорномор'ї. У Таргітая і Сфено народився Арпоксай, засновник античності й християнства. Знайдено 110 автографів Арпокся-Арістейя Проконнеського, один з яких має унікальний горельєфний портрет Таргітая й Сфено!

Ключові слова: Таргітай, Клеобуліна, Зороастр, Сфено, Арістей, Еллада.

Хоча Таргітай є засновником Античності, Християнства та скіфської держави, сучасній науці практично нічого про нього невідомо. Ось, що пише Вікіпедія: «Таргітай ([грец.](#) Ταργητάος) – у [скіфській](#) міфології першолюдина, пращур [скіфів-сколотів](#), син [Папая](#) та дочки ріки [Борисфен](#), батько [Ліпокся](#), [Арпо-кся](#) та [Колакся](#). За інтерпретаціями Геродота та, ймовірно, традицією припонтійських іонійців Таргітаю відповідає [Геракл](#) еллінів.» На тлі цитати назва цієї статті звучить парадоксально, чи не правда? – як таке може бути, щоб кіммерійський цар був засновником давньогрецької культури?! Не дарма ж переважна більшість науковців вважає апокрифологію божевіллям. Але це, як на мене, є лише оцінкою глибини цієї парадоксальності, якій виповнилося від дня народження на нашій землі Таргітая 2797 років!

Треба підкреслити, що сьогодні науковці відносяться до апокрифології, так само як ті греки, що вважали божевільним Арістея Проконнеського, коли він 8 жовтня 703 р. до н.е. в Афінах, будучи членом Ради 9 Еллади, заявив, що кіммерійці керували греками в Атлантиді [3а], – варвари й нами керували?! От ця парадоксальність й була причиною створення міфів кіммерійськими творцями тому, що ні у них, ні у скіфів не було ще власної держави й писемності, через те їм доводилося це робити для греків, які були для них спорідненим народом ще з часів Атлантиди. Найглибшою прихованістю цієї міфологізації виявилось прийняття кіммерійськими творцями сприйнятних для греків псевдонімів, які дозволяли їм друкувати в Афінах свої твори. І першим почав це робити Таргітай, ось які з них поки що вдалося виявити: *Лісімах, Фарнак, Лісій, Ісігон, Діодот, Навменій, Архелай, Теодор*. У його сина Арпокся вже було 32 псевдоніми, у Гомера – 51, в Анахарсіса – 53. В середньому на кожного з поки що встановлених 26 активних авторів приходилося по 12 псевдонімів. Це свідчить, по-перше, про те, що реальних творців було на порядок менше, а по-друге, є побічним доказом того, що ця творчість була зосереджена в кіммерійському роду Таргітая. Проте, це явище на 3 тисячі років закарбувало відому тезу, що виключно греки є творцями античності й християнства, а не кіммерійці з роду Таргітая. [1]

Як з'ясовано завдяки апокрифології, міфологічний образ кіммерійського царя Таргітая (16.07.776-8.10.696 рр. до н.е.) створили не греки, а його нащадки, починаючи з його геніальнішого сина Арістея Проконнеського (Арпокся). В 92 р. він передав 20 зошитів 15 р. Гомерові, той – сину Анахарсісу, а він наприкінці свого 107 р. життя приєднав до цього дочку Клеобуліну-2, а та – молодшого брата Никона. Завершив 287 р. епопею створення «Історії» Геродота, син Никона, Аполлонід Нікійський, на о. Березань у місті Нікії в 55 д. 349 р. кіммерійської хронології, а в сучасній – 8 вересня 427 р. до н.е. [1]

Кіммерійську хронологію розробили дочка Таргітая й Клеобуліни, Сфено, з її сином від Таргітая, Арпоксаєм (Арістеєм Проконнеським), а доопрацював її на високосні роки Арістей за участі Гомера й Клеопатри в 14 д. 132 р. Вона майже не відрізняється від сучасної. Новий рік в ній починався з дня народження Таргітая, тобто 1 д. 1 р. хронології відповідає 16 липню 776 р. до н.е. У високосні роки додавався один день в лютому й вони мали 366 д. Інші дні й роки відраховувалися арифметично від початку зі знаком (+) після, а до – з (-) до народження Таргітая. Тобто вона грає для архаїчних часів європейської історії таку ж саму роль як Різдво Христове для сучасної хронології. Через те що її не сприйняв «любитель календарів» Солон, офіційно вона не була втілена в Греції, а була робочою для прихованих написів творців античності та християнства. [1]

Відсутність визнання кіммерійської хронології разом з міфологізацією (псевдонімами) призвело до повного руйнування справжньої Давньогрецької історії й культури тому, що лише кіммерійська хронологія має опорні дати, які корелюють з такими астрономічними явищами, як сонячне затемнення та поява комети Галлея. У тексти, сприйнятні для греків, цю дату народження Таргітая Анахарсіс втілює у вигляді дати проведення грецьких Олімпіад, коли вперше начебто були зафіксовані прізвиська переможців [1, с. 225]. Але цей вимушений обман лише частково виправив ситуацію. А насправді перша Олімпіада була проведена Клеопатрою з Ахіллою в нашому краї на Тендрівській косі лише 16 липня 628 р. до н.е., Греція перейняла цей досвід ще пізніше.

Але кіммерійська хронологія збереглася й стала опорою розшифровки прихованих текстів писемних творів та лапідарних написів. Якби Кирило

Туровський не дав в 1187 р. в алегоричній формі розшифровки коду шифрування в «Слові о полку Ігоревім» [2], то ми б і досі нічого про це не знали тому, що тим, хто ним користувався, не було ніякого сенсу код розкривати при житті! А цей код розробила 6 р. дочка Таргітая й Клеобуліни (дочка Зороастра!), Сфено (16.05.749-8.10.696). Завдяки цьому коду розшифровки й кіммерійській хронології вдалося прочитати близько 3000 лапідарних написів на твердих носіях, тобто це автографи (!), і в кожному з них встановлені автор, дата створення та присвята напису! Приреченість на успіх апокрифології полягає в тому, що вона спирається виключно на першоджерела, ніяких перекладів, ніякої компіляції! І хай не дивують точні дати, притаманні такої далекої давнини – на усе є воля Божа й тому це зовсім не моя заслуга. Мої промахи та помилки науковці виправлять з часом, а от те, що за однією методою вдалося розсортувати майже 3000 написів по авторах і датах – це в науці є об'єктивним доказом!

В цих артефактах вдалося знайти свідчення про батьків Таргітая, кіммерійського царя Гастія (8.10.810-8.10.776) та єгипетську царицю Філаїнію (25.8.800 – 8.10.715), які жили в Каппадокії (Туреччина). Батько був що найменше праправнуком тих царів-моряків, що на початку ІХ ст. до н.е. покинули Алібант, пішли завойовувати Передню й Малу Азію, а коли через 30 р. повернулися на батьківщину їх не пустили до дому діти й дружини, які на той час вже жили з кавказькими скіфами (алани, осетини тощо), що спустили до них з гір. Кіммерійці були лицарями й не стали битися з синами, а на ознаку вигнання з батьківщини збрили волосся до чуба (оселедців) й повернулися до Малої Азії. Філаїнія походила з Ксоїду, міста у Себеннітському номі Нижнього Єгипту, що знаходилося на одному з островів Нільської дельти. Моряк Гастій, пам'ятаючи своє атлантичне походження, прибув сюди з Каппадокії до Алібанту з вагітною Філаїнією, 8 р. донькою Фабейдою, 6 р. Гереем і 4 р. Тарсусом. В день прибуття до Алібанту тут народився Таргітай, а батько загинув в Галії через 85 днів.

У 14 р. Таргітая, як воїна, аборигени, що мешкали біля Алібанту, обирають тираном 3-х селищ, в 15 р. моряк вже торгує зерном з Грецією, а в 18 р. його обирають до складу Пританії в Афінах від філи Гілеї («Лесистої»).

Знавець багатьох мов, любитель поезій, Таргітай, знайомиться з родиною

фінікійських царів Агенора і його сина Кадма, разом з яким починає розробляти грецьку абетку на основі фінікійської. Дочка Кадма, Буса, була дружиною Зороастра і Таргітай закохується в їхню доньку Клеобуліну (21.08.774-8.10.694). У 20 р. пливе до Фінікії, звідси на верблюдах добирається до передмістя Іс Вавилону, де жив в той час Зороастр (8.10.794-8.10.714). Таргітай вистоює тижневу чергу царів до Пророка, розкриває йому таємницю Атлантиди й отримує згоду на одруження з «виноградною ягідкою». Повертається до Фінікії й на кораблі у 20 р. привозить 18 р. Клеобуліну до Алібанту й починає будівництво 3-х міст на базі існуючих селищ. Ця історія описана Гомером на Розетському камені та в прихованих текстах Євангелій Гавриїлом-Лукою [3b, 1, с. 332].

Таргітай і його нащадки збудували 16 міст (Табл. 1), в які кіммерійці, за давньою традицією Атлантиди, запрошували греків, а ті – їх до складу Пританії в Афінах. Тут не було класичної грецької колонізації та рабства, за винятком випадків в Аїді, коли владу захоплювали не моряки, тирані Пан і Савлій, тоді зв'язків з Грецією не було лише у 3 містах! Керували містами нащадки Таргітая демократично. Це заклало основи Скіфської держави, бо держава це міста.

Табл. 1. Міста, засновані кіммерійським родом Таргітая

№	Кімер. р.	Рік до н.е.	Назва	Сучасна	Засновники	Примітки
1	23.23	07.08.75 3	Ольвія-1	Миколаїв	Таргітай	
2	23.23	07.08.75 3	Борей	Миколаїв	Таргітай	Борисфен з 596 р.
3	23.23	07.08.75 3	Нісон	Миколаїв	Таргітай	
4	354. 26	04.07.75 0	Кіммеріда	Седдюльба хір	Таргітай	Елай-650р.
5	85.43	08.10.73 3	Тіра	Белгор.- Дністров	Таргітай	
6	55.65	08.09.71 1	Фанагорія	Тамань	Сфено	

7	54.81	07.09.69 5	Євпатор	Євпаторія	Колаксай	
8	74.95	27.09.68 1	Феодосія	Феодосія	Арістей Проконес.	
9	44.101	28.08.67 5	Проконес	Мармара (острів)	Арістей Проконес.	
10	263.10 2	04.04.67 4	Пантікапей	Керч	Майя	
11	85.138	08.10.63 8	Калліополь	Гемлікс. затока	Лік	«Одіссея» 3 пісня
12	105.14 5	28.10.63 1	Нікій	о. Березань	Клеопатра	
13	05.152	20.07.62 4	Ольвія-2	с. Парутине	Клеопатра, Ахілл	Скіф і Гомер добуд.
14	85.168	08.10.60 8	Алектор	Очаків	Клеопатра	
15	81.201	04.10.57 5	Херсонес	Севастополь	Анахарсіс	
16	80.241	03.10.53 5	Калос лімена	Чорноморськ е	Анахарсіс	

З написів в автографах витікає, що Таргітай разом з Кадмом одночасно почали розробляти грецьку абетку на основі фінікійської, ймовірно, на його замовлення. Але з часом варіант абетки саме Таргітая виявився кращим за варіант Кадма. У цьому виборі зіграло важливу роль широке практичне використання її саме в Аїді Таргітая, тим більше, що далі він відпрацьовував її разом з Клеобуліною. Про це свідчать автографи Клеобуліни, яка була дуже обдарованою. Ось подивіться на самий ранішній автограф Клеобуліни-1 з усієї колекції написів (Рис. 2). [5, №91] Зверніть увагу на те, що це є найдавніший напис в історії Європи, зроблений невдовзі та внаслідок розробки грецької абетки!

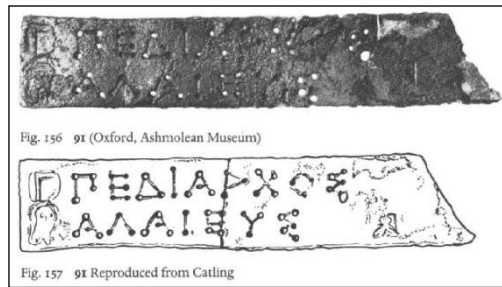

Рис. 1. Фото напису на бронзовій пластині, з музею в Оксфорді, придбаний у 1967 р.

Напис:

Γ Πεδίαρχος

Ἀλαιεύς

Акротелевіри:

Γ Πεδίαρ-χ-ος

Ἀλαιεύς

(αρχος) Заклав (ἌΓ) 3 міста (-εδί=δίδομι) після одруження на честь (-δία-) батька нар. в (ἌΓ) 85 д. за (Πε) 34 р. до сина, (αρ) загиблого в цей же (εδ) 85 день (δι) 20 р. тому на (Πεδί) рівнині у (Ἀλαιεύς) Галів і в (ία) 23 д. (αρ) 23 р. (-εδία=δέμω) збудував їх (ρ᾿Α) 23 р. (αρχος) засн. держави нар. в (Ἄλ) 1 д. (λα) 1 р. – (αι) 20 р. нар. в (ιε) 37 д. (εύ) 2 р. в (ύς) 23 д. (ος) 23 р.

Апокрифологічний переклад напису:

Заклав 3 міста після одруження на честь батька Гастія, загиблого в 85 д. 20 р. тому на рівнині у Галів, і у 23 д. 23 р. збудував їх 23 р. засновник держави Таргітай – 20 р. Клеобуліна-1 у 23 д. 23 р.

Коментар: надзвичайно важливий напис 20 р. Клеобуліни-1, в якому вона повідомляє про загибель Гастія у галлів, а не в морі, проти інших свідчень, а також про початок будівництва Таргітаєм перших трьох міст на нашій землі (Табл. 1). Це

поки що найстародавніший за датою (7 серпня 753 р. до н.е.) напис серед майже 3 тис. колекції лапідарних написів, що дійшли до нас.

Слід зауважити, що Сфено почала дуже рано читати книжки, любила різні загадки, таємниці, шаради й жила усамітнено. Батько моряк намагався щоразу привозити їй книжки, в 6 р. вона вже не тільки прочитала «П'яти-книжжя» Мойсея, а знайшла в ньому приховані вірші та розробила власну систему складання таких акромезотелевіршів, які заклали основу створення прихованих текстів у звичайних. Причому найціннішим в цій системі шифрування тексту є привласнення буквам цифр, що дозволило значно стиснути питомий обсяг інформації, який приходиться на одну букву. Неперевершеними майстрами цього мистецтва були Сфено й прорицатель Мопс та інші, їм вдавалося в 6-8-ми буквах сховати до 20 слів! Завдяки цьому 10% написів (!) з усієї колекції мають лише 1-2 слова, в яких вказаний автор, дата й присвята. Ось приклад одного з автографів Таргітая, знайденого в Італії, публікація 1853 р. [6]

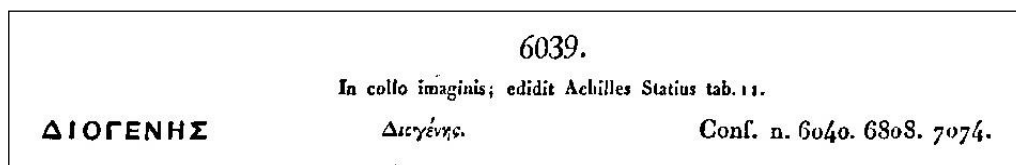

Рис. 2. Фото напису з першоджерела [6]

Напис:

Διογένης

Акротелевірш:

Διο-γέ-

νης

(vΔ) 90 р. тому загинув Діоген нар. в (vΔ) 85 д. за (ιο) 34 р. до мене – нар. в (οv)
1 д. (vη) 1 р. в (ης) 85 д. (γέ) 56 р.

Апокрифологічний переклад напису:

90 років тому загинув Діоген-Гастій, народжений в 85 день за 34 роки до мене,

– Таргітай в 85 день 56 року.

Коментар: напис Таргітая, знайдений в Італії, присвячений 90 р. з дня загибелі батька Гастія-Діогена, який створений 8 жовтня 720 р. до н.е. Тут в одному слові закодовано 21 слово!

Цим фактично була закладена основа сучасної апокрифології. Найпростішою формою з цих віршів були акротелевірші, які були схожі на кошик. Наведений вище приклад першого автографа Клеобуліни ще не мав такого оформлення (мною вони надані тут для зручності читання прихованого тексту), а на Рис. 3. приведений перший кошик (акротелевірш) є зразковим. [7] Саме Сфено навчила мистецтву втаємничення текстів Таргітая, Клеобуліну, свого сина від Таргітая, Арістея Проконнеського, братів по батькові Ліпоксая й Мопса.

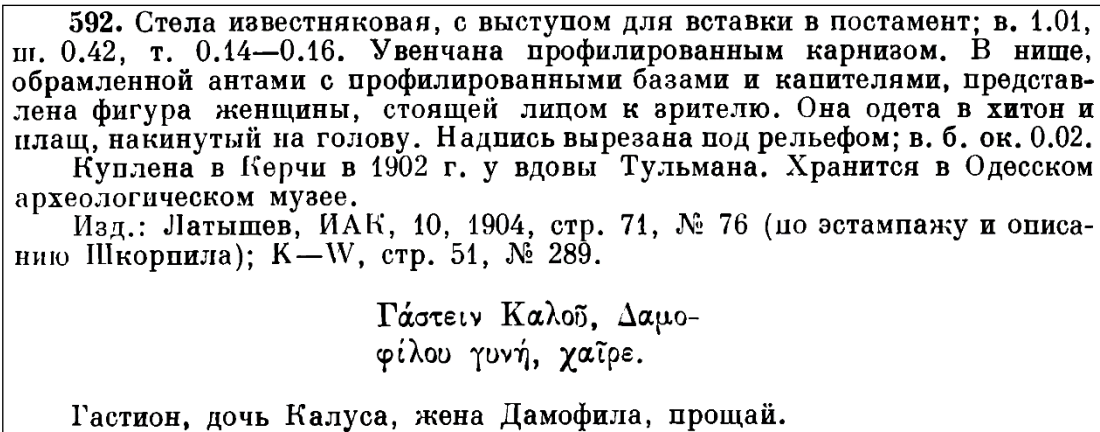

Рис. 3. Фото напису й перекладу на вапняковій стелі, що куплена в Керчі у 1902 р.

Акротелевірш напису на Рис. 3:

**Γάστειν Καλοῦ, Δ-α-μο-
φίλου γυνή, χαῖρε.**

(ΦΓ) 35 р. тому в (ΦΓ) 35 р. помер череватий (Γάστειν) Гастій нар. в (άσ) 85 д. за (τϵ) 34 р. до красеня (Καλοῦ) Калуса нар. в (ιν) 1 д. (Κα) 1 р., чоловік дружини (λο) 58 р. (Δαμοφίλου) любиміці народу нар. в (ῥΔ) 41 д. за (φί) 24 р. до Калуса, якому в (λο) 1 д. виповнилося (νγ) 35 р. – (ον) 7 р. нар. в (ήχ) 305 д. (αῖ) 27 р. в (ρϵ)

1 д. (μo) 35 ρ.

Апокрифологічний переклад напису:

35 ρ. тому в 35 ρ. помер череватий Гастій нар. в 85 д. за 34 ρ. до красеня Таргітая, чоловік дружини 58 ρ. любиміці народу Філаїнії, нар. в 41 д. за 24 ρ. до Таргітая, якому в 1 д. 35 ρ. виповнилося 35 ρ. – 7 ρ. Сфено в 85 д. 35 ρ.

Коментар: це поки що найбільш ранній (8 жовтня 741 ρ. до н.е.) з усіх досліджених тут автографів 7 ρ. Сфено який, з одного боку свідчить про не аби які її здібності, а з іншого боку містить в собі дитячі епітети оцінки якості батьків.

Для приклада приведу найкращий автограф Таргітая [8] (Рис. 4).

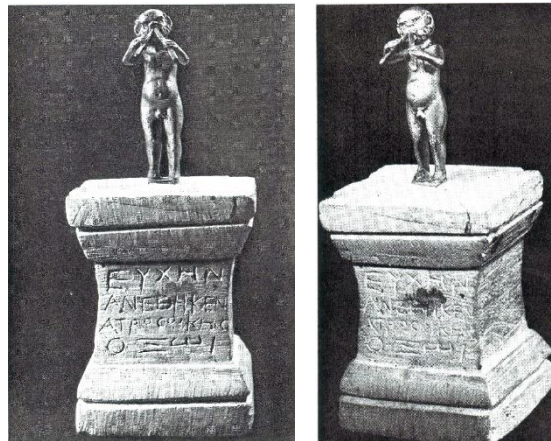

Рис 4. Камінний постамент з бронзовою скульптуркою Сілена з Бактрії, знайдений в 1978 ρ.

Напис:

Εὐχὴν ἀνέθηκεν Ατροσωκῆς Ὀξωί.

Переклад напису:

«За обітницею Атроск присвятив Оксу».

Акротелевіриш:

Εὐ-χ-ῆν

ἀνέθη-κ-εν

Аτροσ-ω-ης

᾽Οξωι

В (᾽ΟΑά) 85 д. (᾽ΟΑά) 61 р. (Εὐχῆ-) молюся про (ἀνέθηκεν) померлу в (ΑάΕ) 85 р., нар. в (ΑάΕ) 41 д. за (ύά) 24 р. до мене, нар. нею в (άν) 1 д. (νέ) 1 р., мати (-σω-) мою з (-ξωι) Ксоїду і батька мого (Атро-) безстрашного, нар. в (έθ) 85 д. за (θη) 34 р. до мене, нар. в (ηΑ) 1 д. (Ατ) 1 р., який загинув в (τρ) 35 р. в (ρο) 85 д. (οσ) 1 р. (σ᾽Ο) 60 р. тому – (᾽Οξ) 61 р. нар. в (ωι) 1 д. (ης) 1 р. в (εν) 85 д. (ήν) 61 р.

Апокрифологічний переклад напису:

У 85 д. 61 р. молюся про померлу в 85 р., Філаінію, мати мою з Ксоїду (Єгипет) і батька безстрашного мого, Гастія, який загинув в 35 р. в 85 д. 1 р., 60 р. тому, – Таргітай в 85 д. 61 р.

Коментар: напис Таргітая – це молитва Таргітая присвячена батькам, через те автор-Сілен тут грає на двоствольній флейті. Напис конкретно присвячений смерті матері, єгипетської цариці Філаїнії з Ксоїду, міста у Себеннітському номі Нижнього Єгипту. Батько Таргітая, кіммерійський цар і моряк Гастій, прибув сюди з Каппадокії (Туреччина) до померлого міста атлантів Алібанту (м. Миколаїв) з вагітною Філаінією, й трьома дітьми. В день прибуття на батьківщину їх роду атлантів тут народився Таргітай, засновник роду творців античності та християнства. Батько загинув через 85 д. в Галії.

Таргітай закохався у свою дочку Сфено і назвав на її честь в 12 р. місто, розташоване біля Алібанту, де вона народилася, Ольвією (Табл. 1). Борей знаходився на місці Адмиралтейства, Нісон в Широкий балці. Спочатку Сфено народила двійню синів Таргітаю, а через рік, у 211 д. 42 р., народився Арпоксай, засновник античності й християнства. 4 жовтня 728 р. до н.е. Таргітай і Сфено відкрили школи для дітей в 3-х містах Аїду (Табл. 1), де діти (з 8 до 12 років) займалися до квітня. В 5 р. син писав вже вірші кращі за батьківських і Сфено ховала їх від Таргітая. В 17 р. Арпоксай як моряк торгував зі Сфено й Таргітаєм

зерном. На 34 р. Сфено в Ольвії-1 в 305 д. 61 р. прорицатель Мопс напрозорив загибель Таргітая й Сфено в 85 д. (день загибелі Атлантиди!) за кордоном від молодика. З переляку Таргітай вигнав синів: Колакся будувати Кіммериду, Ліпокся – Тіру, а у 20 д. 62 р. вигнав Арпокся й він поплив до Мілету.

В Елладі він створив першу «Поему про коштовні каміння» і у 23 р. у 211 д. 65 р. отримав за неї Пальмову гілку, продовжував торгувати зерном. В 54 д. 68 р., під час сватання царем Боспору Фракійського Аспорухом до римлянки Клавдії, 25 р. Арпоксай винайшов пергамент. Почав його виробляти в Гілеї й торгувати ним, а на ознаку вигнання з батьківщини зрізав волосся до оселедця. У 27 р. у 29 д. 70 р. не еліна Арпокся було обрано до Ради 9-ти Еллади. В 35 р. у 20 д. 78 р. (4 серпня 698 р. до н.е.) Арпоксай видав в Афінах на пергаменті першій в історії Європи епос «Арімаспейя» на 400 стор. в 3-х книгах, яку присвятив Таргітаю й Сфено, а після цього став Арістеєм – тобто знаменитим! [1]

Гомер в 12 р., під час вигнання його родини з Аїду Паном вперше ознайомився з «Арімаспейєю» в Проконнесі (Табл. 1), якій таємно побудував Арістей на о. Мармора за власні гроші, знайшов епос оригінальним, в ньому він писав про торгівлю батьків зерном з Грецією, порадив він також опису в ньому Атлантиди. А через те, що Арістей назвав Таргітая в цьому епосі Гомером, прийняв рішення змінити батьківське ім'я Зет, на ім'я Гомера, як епонім кіммерійського племені, яке керувало Атлантидою. Це рішення підтримали Арістей та Клеопатра, яка вперше привела сама в 17 р., як керманіч, корабель з Аїду (Миколаїв) до Елаю (Седдюльбахір), щоб відсвяткувати разом 13 р. Гомера. [1]

У 211 д. 75 р., через 13 р. після вигнання, вперше Арістей побував в Аїді, коли пристрасті батька вщухли, й радів зустрічі з матір'ю. Вдруге він приїхав у 211 д. 79 р. з Клавдією та з 1 р. сином Автоліком до батьків в Ольвію-1, привезли багато подарунків з епосом «Арімаспейя», який був їм присвячений. А в 305 д. 79 р. вони відмічали 52 р. Сфено, на яке завітав могутній 26 р. лідійський цар Гіг, який засватав там Сфено і запросив їх до себе в Трою. З Аїду Арістей з дружиною повернулися до Мілету у 20 д. 80 р. А в 85 д. 80 р. Таргітай зі Сфено прибули до Трої на своєму кораблі там зустрілися з Гігом, а перед самим від'їздом Таргітай посварився з Гігом і 26 р. лідійський цар вбив списом в 85 д. 80 р. Таргітая, в

точності з передбаченням Мопса. Сфено, побачивши це, кинулася з гори вниз і розбилася. Арістей з Клавдією прибули до Трої, зібрали останки батьків та поховали їх в Кіммеріді-Елаї. Коли Гомер був у вигнанні, то він з Арістеєм у 85 д. 133 р. шукали місто поховання та не знайшли його. [1]

На щастя Господь Бог зберіг для людства видатний твір роботи 65 р. Арістея Проконнеського, з горельєфними портретами Таргітая і Сфено [4] (Рис. 5).

Рис. 5. Стела мармурова, знайдена в Херсонесі в 1793 р.

Напис:

Θεαγένης Χρηστίωνος • καὶ
ἡ γυνὴ αὐτοῦ • Οὐλπία Μα-
καρία ἐτῶν ξε΄ κὲ νβ΄ • χαῖρε.

Переклад:

Феаген, (син) Хрестіона, і його дружина Ульпія Макарія 65 и 52 років. Вітаю.

Акротелевіри:

Θεαγένης Χρηστίωνος -κ-αὶ
ἡ γυνὴ αὐτοῦ Οὐλπί-α- Μα-
καρία ἐτῶν ξε΄ κὲ νβ΄ • χαῖρε.

До (Θήκ) 80 р. (Μακαρία) щасливої Макарії нар. в (Θήκ) 305 д. (Θήκ) 27 р., дочки (εα) 25 р. (Χρηστίωνος) золотої нар. в (γέ) 37 д. (vη) 2 р., дочки (Θεαγένης) народженого богами в (ςX) 85 д. за (ρη) 18 р. до нар. в (στ) 1 д. (ίω) 1 р., та нар. в (vo) 30 д. за (ςή) 17 р. до нар. в (γυ) 1 д. (vη) 1 р. Дружина (Οὐλ) кучерявого Ульпія нар. в (αὐ) 1 д. (το) 1 р., загинула в (ϛO) 52 р. в (ὐλ) 85 д. (πί) 80 р. через ситуацію, яку утворив сам Ульпій з (κα) 26 р. нар. в (ρί) 138 д. (αέ) 53 р. Син нар. в (τῶ) 211 д. (vξ) 42 р. Ульпія та Макарії після загибелі їх у (ε'κ) 85 д (έν) 80 р.–(β'χ) 65 р. нар. в (αῖ) 305 д. (ρε) 27 р. в (Μα) 305 д. (αῖ) 107р.

Апокрифологічний переклад напису:

До 80 р. щасливої Сфено, дочки 25 р. золотої Клеобуліни-1, дочки, народженого богами Зороастра, та (фінікійської царици) Буси. Дружина кучерявого Таргітая загинула в 85 д. 80 р. через ситуацію, яку утворив він сам з 26 р. (царем Лідії) Гігом. Син Арістей Таргітая й Сфено після загибелі їх у 85 д. 80 р. – 65 р. Арістей в 305 д.107 р.

Коментар: у 65 р. Арістей 16 травня 669 р. до н.е. створив цей найкращий скульптурний портрет своїх батьків Таргітая й Сфено та присвятив його 80 р. матері. Він розмістив їх під тимпаном, це рішення після нього стало класичним для оформлення багатьох пам'ятників нащадків Таргітая. Зображення не є статичним, а символізує ходу батьків, засновників античної культури, у майбутнє. Як це видно з напису, Арістей виправдовує свого покровителя Гіга у конфлікті, який стався між Таргітаєм та Гігом біля Трої, під час їх повернення до Аїда. Обидва царі були вибуховими, при прощанні Таргітай щось не те сказав Гігу, а той вразив його списом з отрутою морського ската. Сфено, побачивши загибель батька, кинулася з гори. Радше за все, Таргітай не схотів віддавати йому свою улюбленицю.

P.S. 1. 8 жовтня 596 р. до н.е. до 100 р. з дня загибелі Таргітая й Сфено, Клеопатра перейменувала місто Борей, назване так на честь Таргітая, в Борисфен, щоб поєднати імена Таргітая й Сфено в одній назві, тоді Інгул й Дніпро отримали

свою першу історичну назву – Борисфен – замість міфічного Океану.

2. 28 жовтня 592 р. до н.е. цариця Клеопатра, за рік до смерті, перейменувала кіммерійців в царських скіфів, Гілею в Скіфію, свого і Гомера сина Гіла, – в Скіфа. Так що, цю дату можна вважати датою заснування Скіфії як держави!

Джерела та література

1. Золотухін А. І. «Україна – душа і серце Європи». Миколаїв, 2018, 444 с.
2. Золотухін А. І. «Таємниці «Слова о полку Ігоревім» / Т. 1: Довідник прихованих текстів першоджерел Київської Русі.)». 2018. 432 с.
3. Золотухін А. І. на сайті «Гомер і Атлантида»:
 - а). «Атлантида – перша корабельна держава Європи»;
 - б). «Розетський камінь як автограф Гомера»;
4. Електронна публікація 3-го видання Корпусів древніх написів Північного Причорномор'я – *Inscriptiones antiquae Orae Septentrionalis Ponti Euxini graecae et latinae*: III – Херсонес і хора (№ 362). IOSPE: <http://iospe.kcl.ac.uk/index-ru.html>
5. John H. Kroll, *Athenian Bronze Allotment Plates*. Cambridge: MA, 1972.
6. «Corpus Inscriptionum Graecarum», v. III, 1853. № 6039.
7. Корпус Боспорских надписей / Под. ред. : В. В. Струве (отв. ред.), М. Н. Тихомирова, В. Ф. Гайдукевича, А. И. Доватура, Д. П. Каллистова, Т. Н. Книпович. Институт истории АН СССР, Ленинградское отделение; Институт археологии АН СССР, Ленинградское отделение. Москва, Ленинград : Изд-во «Наука», 1965. 952 с.
8. Литвинский Б. А., Виноградов Ю. Г., Пичикян И. Р. Вотив Атроска из храма Окса в Северной Бактрии. ВДИ, №4, 1985, с. 84-110.

Zolotukhin A. I.

A researcher

Ukraine, Mykolaiv

azolotukhin@ukr.net

Cimmerian king Targitay – the founder ancient Greek culture and the Scythian state!

By the methods of apocryphology, 21 autographs of Targitay, 17 autographs of his wife Cleobulina, daughter of the prophet Zoroaster and the Phoenician queen Busa were

found and deciphered. Based on them, it is proved that the ancient Greek alphabet was made by them and they are the founders of ancient Greek writing. They had a genius daughter, Spheno, whose 25 autographs show that it was she who in 7 developed the code of secrecy of inscriptions, which became the basis of apocryphology. It was discovered that 16 cities were built by Targitay and their descendants, two of them in Greece and 14 in the Northern Black Sea coast. Arpoxay, the founder of Antiquity and Christianity, was born in Targitay and Spheno. 110 autographs of Arpoxay-Aristeus Prokonnesky were found, one of which has a unique high-relief portrait of Targitay and Spheno!

Key words: *Targitay, Cleobulina, Zoroaster, Spheno, Aristeas, Hellas.*

УДК 94(477.73)«1908/1920»

Іванова Г. А.

заступник начальника відділу інформації
та використання документів Державного

архіву Миколаївської області

Україна, Миколаїв

ivannaarhiv@ukr.net

З історії діяльності Новобузького освітнього товариства (1908-1920 роки)

Дослідження присвячено діяльності Новобузького освітнього товариства. Встановлено, що основною метою Новобузького освітнього товариства було влаштування та утримання навчальних закладів у м. Новий Буг Херсонського повіту Херсонської губернії.

Ключові слова: *освітнє товариство, училище, прогімназія.*

24 липня 1908 року група членів – засновників звернулась до Херсонського губернатора з проханням затвердити проект статуту освітнього товариства у містечку Новий Буг Херсонського повіту Херсонської губернії. Основною метою освітнього товариства було влаштування та утримання навчальних закладів у м. Новий Буг [1].

26 серпня 1908 року Херсонським губернським комітетом про товариства та

спілки було надано дозвіл на заснування Новобузького освітнього товариства (затверджений Херсонським губернатором 8 вересня 1908 року), а 21 жовтня того ж року відбулись перші загальні збори установи, на яких були обрані: голова товариства – лікар Руссінковський Д.В., заступник голови – земський начальник Піскарський В.Л., скарбник – нотаріус Биковський І.С., секретар – провізор Руттер Г.Б., а також 8 членів правління (всього 12 чоловік) [2].

Новобузьке освітнє товариство стало засновником приватного училища 2-го розряду змішаного типу з курсом урядових прогімназій (училище мало підготовчий та 4 основних класи), в якому навчались хлопці і дівчата. Училище знаходилось на утриманні освітнього товариства, яке здійснювало нагляд за його навчальною діяльністю.

14 листопада 1909 року приватне училище одержало нове приміщення, збудоване коштом Новобузького освітнього товариства. Це приміщення складалося з 5 класних кімнат одного розміру, кімнати для вчителів і бібліотеки [3].

Освітнє товариство вишукувало кошти на будівництво та ремонт шкільних приміщень, укладало угоди з майстрами з виготовлення шкільних парт, сплачуючи за їхню роботу, назначало плату за навчання, звільняючи від оплати учнів з незаможних родин. До батьків, які не оплачували навчання своїх дітей, до суду подавали позови. Також від батьків дітей товариство вимагало сплату обов'язкових членських внесків. До обов'язків освітнього товариства входило запрошення викладачів для роботи в училищі, виплата їм заробітної плати за рахунок прибутків від сплати учнями за навчання та внесків правління освітнього товариства. Товариство організовувало сніданки для учнів, закупувало дрова для опалення навчального закладу, за окрему плату організовувало уроки рукоділля для учнів [4].

11 червня 1915 року попечитель Одеського навчального округу дозволив правлінню Новобузького освітнього товариства відкрити за власний рахунок у містечку Новий Буг жіночу 4-х класну прогімназію замість закритого приватного училища 2-го розряду змішаного типу. При цьому освітнє товариство зобов'язувалось: встановити платню начальниці прогімназії ні менше ніж 800

карбованців при готовій квартирі або призначити їй квартирні гроші по 300 карбованців на рік; видавати викладачам винагороду ні менше ніж 40 карбованців за річний урок; при відкритті прогімназії витратити ні менше ніж 200 карбованців на поповнення бібліотеки та навчальних посібників, а в подальшому щорічно включати до кошторису на це по 100 карбованців. Всі учениці училища для вступу в прогімназію мали пройти приймальні іспити [5].

17 серпня 1915 року Новобузьке освітнє товариство за власний кошт відкрило 4-класну жіночу прогімназію. Станом на 1 січня 1916 року у прогімназії навчалось 68 учениць. У зв'язку з військовими діями матеріальне становище населення погіршилось і, щоб не втратити кількість учнів, освітнє товариство на прохання батьків звільняло їх від сплати одноразового членського внеску за влаштування дітей на навчання. Для покриття значних витрат з дозволу Херсонського губернатора Новобузьке освітнє товариство організовувало в приміщенні прогімназії платні дитячі вечори [6].

Жіноча прогімназія розміщувалась у приміщенні, де було 5 класних кімнат, в яких мало навчатись до 150 учениць. Приміщення було побудоване освітнім товариством спеціально для навчального закладу. На прохання Новобузького освітнього товариства попечитель Одеського навчального округу 18 квітня 1916 року дозволив відкрити п'ятий клас прогімназії у новому навчальному році [7].

З початком 1917-1918 навчального року у містечку Новий Буг була відкрита чоловіча гімназія. Організацію цієї справи було доручено освітньому товариству, яке займалось пошуком приміщення для новостворюваного закладу. Товариство також вносило клопотання до комісаріату Одеського навчального округу про призначення до Новобузької чоловічої гімназії вчителів [8].

Новобузьке освітнє товариство припинило свою діяльність з встановленням радянської влади 1920 року.

Джерела та література

1. Державний архів Миколаївської області. Ф. 205. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 1-1 зв.
2. Державний архів Миколаївської області. Ф. 205. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 1-1 зв.;
3. Державний архів Миколаївської області. Ф. 122. Оп. 1. Спр. 18. Арк. 8.
3. Державний архів Миколаївської області. Ф. 122. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 5 зв. ;

Спр. 18. арк. 16.

4. Державний архів Миколаївської області. Ф. 205. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 1, 3, 16-16 зв., 17 ; Спр. 5. Арк. 2 ; Спр. 10. Арк. 4, 88-89 ; Спр. 11. Арк. 1.

5. Державний архів Миколаївської області. Спр. 12. Арк. 4-4 зв.

6. Державний архів Миколаївської області. Арк. 9-10, 81, 82, 115.

7. Державний архів Миколаївської області. Арк. 115, 150.

8. Державний архів Миколаївської області. Спр. 13. Арк. 4, 8 ; Ф. 114,. Оп. 1. Спр. 33. Арк. 9.

Ivanova H. A.

*Deputy Head of information
and document use department
State Archive of Mykolaiv Region
Ukraine, Mykolaiv
ivannaarhiv@ukr.net*

Excerpts on the history of Novyi Buh educational society (1908-1920)

The research is dedicated to activities of Novyi Buh educational society. It was found that the main purpose of Novyi Buh educational society was to establish and support educational institutions in Novyi Buh of the Kherson County of the Kherson gubernia.

Key words: *educational society, secondary schools, progymnasium.*

УДК 94 (477.62)

Коваль Г. П.

Вчитель історії та географії, старший вчитель.

Новосафронівський загальноосвітній заклад

Новоодеської міської ОТГ

село Новосафронівка, Україна

genkoval0805@gmail.com

Декілька моментів з історії Маріуполя в 1885 році

Наведено кількість населення Маріуполя. Розказано про цікавий приклад

сумісництва посад. Розказано про будівництво порту, проблеми, що виникали при цьому. Детально описано сутичку між грецьким населенням і представниками влади.

Ключові слова: Маріуполь, сумісництво, порт, греки, сутички, управа, оренда.

Історія міст і сіл історії України є надзвичайно цікавою. Наведемо всього декілька моментів з історії Маріуполя в 1885 році, пов'язаних із особистостями, плануванням та будівництвом портів, дій міської управи, реакції на них населення міста. Маріуполь – повітове місто Катеринославської губернії, при впадінні річки Кальміусу в Азовське море, в 400 верстах від губернського міста, з двома передмістями. Жителів до 1895 р 30.922; з них корінного населення 19.130, минулого 11.792, чоловіків 19.244 і жінок 11.678. Близько 52% 634 населення – греки. [1, стбл. 635]. В Маріуполі був вражаючий приклад сумісництва. Так Гампер поєднував в своїй особі посади: 6 голів, 9 членів, 4 лікарів, 3 піклувальників, 2 гласних, 1 суддю, 1 помічника голови, 1 спостерігаючого за земськими школами, 1 старшину і 1 агента страхового товариства. При цьому він мав велику практику і був членом різних депутацій [2].

Цікавим, багатовимірним і злободенним було для Маріуполя питання будівництва порту. Питання про будівництво маріупольського порту в січні прийняло абсолютно несподіваний поворот. Ще недавно всі були переконані, що буде задоволено клопотання міста про влаштування порту в гирлі річки Кальміусу, тим більше, що воно підтримувалося «товариством для сприяння російській промисловості». Газеті «Днепр» було повідомлено за достовірне, що маріупольський порт буде влаштований на Зінцевої балці, як уже давно проектував міністр шляхів сполучення, про що катеринославський губернатор і повідомив вже маріупольському міському голові під час перебування останнього в Катеринославі в перших числах січня. При цьому губернатор повідомив, що до спорудження порту, на який асигновано 4 ½ мільйона (на 9 років), буде приступлено в 1885 році [3].

20 лютого в місті отримано звістку про дозвіл влаштуванню в Маріуполі двох

портів – глибокого морського порту, на Зінцевої балці, в 3-х верстах від міста, і каботажного, в гирлі річки Кальміусу. До влаштування каботажного порту мали приступити в 1885 році. Маріупольці, зрозуміло, були в захваті. Минулої 1884 року осені маріупольський голова С. Горбачев разом з гласними думи Хорджаєвим відправився в Петербург клопотати про якнайшвидше влаштуванні в Маріуполі тільки каботажного порту і скоро повернувся ні з чим. Тим неочікуванішою була отримана в лютому 1885 року звістка. Не було сумніву, що володіючи двома портами, Маріуполь мав зайняти чільне місце в Приазовському краї [4]. Перший, глибоководний морський порт, мав бути влаштований на Зінцевої балці, що знаходилася на захід від міста на відстані 2 – 3 верст (рахуючи по берегу моря); море в цьому місці відрізнялося значною глибиною, що досягала в декількох кроках від берега 5 – 7 футів. Взагалі влаштування цього порту не мало спричинити за собою великих витрат, так як тут зовсім мало довелось б мати справу з землечерпальними машинами, а проведення лінії залізниці до порту від вокзалу по рівному березі на відстань двох верст теж не дорого мало обійтися уряду. У цьому порту мали зупинятися всі ті російські та іноземні пароплави і судна, які за своєю глибкоюю осадкою не зможуть зайти в каботажний порт. Немає сумніву, що завдяки цьому порту наше донецький кам'яне вугілля мало отримати значно більше поширення в чорноморських портах. Що стосується каботажного порту, то він мав бути влаштований в гирлі річки Кальміусу, який слугував і в 1885 році пристанню для всіх каботажних судів і пароплавів приватних товариств [5].

Що до сумісництва в Маріуполі слід відзначити, що Гампер користувався в Маріуполі заслуженою славою симпатичного суспільного діяча [6]. У справі побудови порту в річці Кальміусі місто на початку березня «залишилося з носом». Бухта мала споруджуватися на Зінцевої балці в 5 верстах від міста. Радіти було ніби особливо нічому. До робіт мало бути приступлено в травні 1885 року. Маріупольська міська дума клопотала перед імператорським товариством сприяння російській промисловості і торгівлі про відкриття його відділення в Маріуполі. Про стан справ маріупольського громадського банку ревізійною комісією було послано доповідь міністру фінансів. Проти осіб, які порушили справу про хиткість маріупольського громадського банку представники «столітніх

привілеїв» всіляко агітували, з метою «зам'яти справу», але «поборникам темряви» ледь-чи це мало вдатися [6]. Спокійне життя мирних обивателів на початку липня було порушено наступною надзвичайною подією. В передмісті Маріуполь «Мар'їнськ», жителі якого здебільшого бідні греки. Багато з них, не маючи абсолютно ніяких коштів платити за оренду квартир, збудували собі на міській землі маленькі будиночки і там прожили спокійно близько трьох років. Раптом на початку липня нагрянула була в передмістя міська управа в повному своєму складі, з поліцією і понятими для складання протоколу про самовільної будівлі будинків на міській землі. Разом з ними прибули робітники, щоб моментально знести і зірвати дощенту споруджені греками «грізні» укріплення. Яке-ж було здивування членів управи і поліції, коли з-за стін укріплень моментально вибігли і вишикувалися в бойовому порядку колишні мирні греки з кілками, дрючками, лопатами та іншим зброєю, і кинулися хоробро в атаку на поліцію! Здивовані члени управи, прийнявши все це за містифікацію, сильно просили греків добровільно підкоритися вимогам закону; але побачивши, що ті грізно наступають, вони кинулися бігти. Говорили, що представники від поліції і одного члена управи таки порядно побили. Точно такий самий випадок мав місце в іншому передмісті – Слобідці і скінчився так-же сумно для управи. Не підлягає сумніву, що управа знала про нові будівлі, знала ще й тоді, коли вони тільки будувалися, а між тим не вживала жодних заходів, щоб перешкодити цьому своєчасно. Тому, з повним несхваленням потрібно поставитися до виконавчого органу нашого громадського самоврядування який допустив людей три роки жити мирно, не висував до них жодних претензій і потім раптом, без жодного повідомлення накинувся, точно на ворога. Не можна не подякувати нашим представникам за прекрасне влаштування наших мостових; вони так чудово влаштовані, що в темні і навіть в світлі ночі ризикуєш щохвилини потрапити в яму, а ям цих видимо-невидимо. Це тепер, а восени доводиться ще знайомитися з нашими цілющими грязями, які хороші тим, що поглинають людину до поясу. Від смішного до сумно переходимо до більш серйозного. Ось уже два місяці, станом на 10 липня, як в Маріуполі не було дощу; спека стояла страшна, нестерпна, і доходила навіть до 38 градусів; все рішуче вигоріло, висохло і, надії на врожай були остаточно впали [7]. В середині вересня

в передмісті Слобідки, заселеної виключно моряками, ледь не розігралося страшне побоїще, причиною якого були два офіцера місцевої військової команди, які спровокували бійку з місцевими жителями на весіллі [8]. Відбувалися в Маріуполі і крадіжки. 4 вересня вранці, проведена досить спритна крадіжка у купця Чебаненко на суму 2.200 рублів, грошима і дорогоцінними речами із залізної каси; кажуть, злодіями вжито було, за допомогою прислуги, якийсь заколисливий засіб, так що мешканці будинку в числі семи душ не чули, як з їх кишень взяті гроші, речі та ключі від каси [8]. Таким чином, ми бачимо, наскільки цікавим та різноманітним було життя Маріуполя в 1885 році.

Джерела та література

1. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. [Т.XVIII \(36\): Малолетство – Мейшагола. – 1896.](#) [1, стбл. 635].
2. Одесские Новости. 1885, № 42.
3. Одесские Новости. 1885, № 50.
4. Одесские Новости. 1885, № 66.
5. Одесские Новости. 1886, № 72.
6. Одесские Новости. 1886, № 73.
7. Одесские Новости. 1886, № 172.
8. Одесские Новости. 1886, № 227.

Koval G. P.

History and geography teacher, senior teacher

Novosafronivka Secondary School of Novoodeska City OTG

Novosafronivka Village, Ukraine

genkoval0805@gmail.com

Some moments from the history of Mariupol in 1885

The population of Mariupol is given. An interesting example of combination of positions is told. It is told about construction of port, the problems which arose at the same time. The clash between the Greek population and the authorities is described in detail.

Key words: *Mariupol, combination, port, Greeks, skirmishes, council, rent.*

Коваль Г. П.

*Учитель истории и географии, старший учитель
Новосафроновское общеобразовательное учреждение
Новоодесской городской ОТГ
Село Новосафроновка, Украина
genkoval0805@gmail.com*

Несколько моментов из истории Мариуполя в 1885 году

Приведены данные о население Мариуполя. Рассказано о интересном примере совмещения должностей. Рассказано о строительстве порта, проблемах, которые возникали при этом. Подробно описано столкновение между греческим населением и представителями власти.

Ключевые слова: *Мариуполь, совместительство, порт, греки, схватки, управа, аренда.*

УДК 94 (477.75)

Коваль Г. П.

*Вчитель історії та географії, старший вчитель
Новосафронівський загальноосвітній заклад
Новоодеської міської ОТГ
село Новосафронівка, Україна
genkoval0805@gmail.com*

Крим: історична мозаїка в січні – березні 1885 року

Детально описано різноманітні процеси в Криму в 1885 році. Схарактеризовано процеси відбирання земель у кримських татар та постійні спроби їх русифікації. Описано заняття населення тютюнництвом. Розказано про землі мусульманського духовенства.

Ключові слова: *Крим, кримські татари, русифікація, тютюнництво, звичаї.*

Прекрасний «Ешил Ада» – «Зелений Острів» на мові кирилли – кримських татар, завжди притягував до себе нових та нових завойовників та поневолювачів за

свою багатотисячну історію. Нам надзвичайно цікаво коротко доторкнутися до історії Криму в січні – березні 1885 року. Початок року не дуже сприятливо впливав на місцевих жителів і, не дивлячись на різні розваги, якась загальна зневіра панувала тут. Повний застій в торгівлі, безгрошів'я і страшні хвороби наводили якусь гнітючу тугу. Настали страшні морози при сильних вітрах; кримчаки не звикли до такої суворої зими [1]. Кримські татари, позбавлені своєї державності, страждали від російського царизму від численних утисків. У кримськотатарського народу була відібрана їх земля, але вони не здавалися, і судилися за свою землю більше ста років. Наведемо наступні, надзвичайно цікаві подробиці про справжній стан, що тривав більше ста років, «справи кримських татар», які судилися за землі в Байдарській долині понад 15.000 десятин землі, що знаходилися під виноградниками, з володінь графа Мордвинова. За приблизним обчисленням, спірна земля коштувала мінімум від 3.000 по 5.000.000 рублів. Наскільки відомо, справа виникла за скаргою татар, ледве не з самого приєднання Криму до Росії, коли всесильний тоді Потьомкін закріпив спірні землі за собою, тобто в 80-х роках минулого XIX століття. Чотири рази справа здійснювала воно повний кругообіг, починаючи з нижчих і сходячи на розгляд вищих інстанцій; так на розгляд Національної ради вона надходила три і на розгляд уряду сенату – чотири рази, причому загальні збори останнього постійно і з чудовою одностайністю висловлювалися на користь позивачів татар. Останній раз сенат в 1881 році знову висловився за присудження всіх цих спірних земель позивачам. Але, наскільки відомо, міністр юстиції не знайшов за можливе погодитися з постановою сенату і запропонував присудити татарам лише частину спірних угідь; відносно ж інших земель він висловився за новий перегляд справи в нових судових установах, з чим, в кінці-кінців, і погодилася більшість senatorів, ухваливши визначення «про дозвіл через міністра юстиції найвищого дозволу на приведення свого рішення у виконання». Після трьох років, міністерство юстиції мало дати справі подальший рух, згідно за визначенням сенату, що відбулося в 1881 році, так що в близькому майбутньому татари-позивачі отримувати знову можливість пред'явити позов в нижчих інстанціях суду [2]. Цікаві і різнопланові процеси відбувалися і з землекористуванням кримських татар. З Богатирській волості,

Ялтинського повіту, в газеті «Новини» писали: «З кожним роком волость наша все більш і більш заселяється сторонніми турками, єдине заняття яких – тютюнництво. Маса земель, що лежали досі марно, орендуються ними за великі суми. Татари, часто-густо народ бідний, через брак коштів, не могли обробляти ґрунт під тютюн, турки-таки мають на це можливість і беруть із цього значні вигоди. Шкода тільки, що вони нещадно відносяться до садів: вони скуповують їх, викорчовують і розводять тютюнові плантації. Потрібно зауважити, що в «моральному» відношенні вони поводяться, як це видно з цілого ряду фактів, вкрай непорядно: татари не можуть уберегти від цих «чорнобривих красенів» дочок своїх, завдяки чому розпуста проникає і в глухе татарське село, між тим, як ще недавно нічого подібного не помічалось у нас. Кілька часу назад в нашій волості був поставлений вирок про те, щоб не давати туркам в оренду земель, але вирок цей порушується часто-густо: потреба кримського татарина не може, зрозуміло, встояти проти пропозицій турка-тютюнника»[3]. Правителі, чиновники Російської імперії мріяли «Про зближення татар з росіянами». Для цього придумувалися плани подальшої асиміляції кримських татар. Відомо, що весь, майже, наш південний берег Криму був заселений татарами. В міністерстві внутрішніх справ, як повідомляв «Русский Кур'єр», на початку січня було представлено проект, в якому його укладач вказував, що одним з кращих засобів до зближення татар з російським народом може служити військова повинність. В той час кримські татари відбували військовою повинність на засадах відмінних від усього населення російської держави, причому відмінність це складається головним чином в наступному: 1) досягнувши призовного віку і будучи прийняті в військовою службу, татари зараховуються в утворений виключно для них татарський дивізіон і не розподілялися по інших частинах російської армії; 2) загальний термін для відбування військової повинності, встановлений для всього населення імперії, за особливим розпорядженням військового начальства, значно скорочений для татар і вони зазвичай залишали ряди армії, прослуживши здебільшого не більше двох, трьох років. Щоб просунути вперед зближення татар з росіянами, проектувалися двоякого роду заходи. По-перше, пропонувалося: а) ввести в татарському дивізіоні правильне і серйозне викладання російської мови та видах заохочення татар для

збудження серед них змагання – узгодити термін служби з успіхами в російській мові, тобто відпускаючи старанних в більш короткий термін, залишати на більш тривалий час тих, які мають погані успіхи в російській мові і б) збільшити число татар, що приймаються щорічно в спеціально-татарський дивізіон для відбування військової повинності таким чином, щоб замість прийнятих нині щорічно 250 новобранців з татар, в ньому могли-б зарахуватися 1.300 чоловік. Поруч з цим проектом, укладач знаходив корисним абсолютно скасувати спеціально татарський дивізіон і надати татарам відбувати військову повинність на загальних підставах [4].

В Феодосії татарами прищеплені скачки. На честь переважно весняних своїх свят, або внаслідок якого-небудь особливого події, відводиться за містом місце ацени, куди являються наїзники і сходяться глядачі. Подолавши першим коло отримував приз. З виселенням татар, зменшенням кількості мурз и поміщиків скачки стали рідше практикуватися [5]. Сільські господарі Криму і особливо скотарі зустрічали зиму 1885 року з більшими побоюваннями, внаслідок повного неврожаю трави; однак, нестаток кормів не приніс очікуваних бід, завдяки досить теплій, справді кримській зимі, що дозволило скоту майже безперервно залишалася в степах під відкритим небом на підніжному кормові. Одним не вгодила нам зима – відсутністю вологи: не було у нас снігу, але не було і дощів. Озимі посіви повинні були від цього значно постраждати; ярове зерно теж сіялося тепер у сухий ґрунт і, якщо не буде дощів в найближчий час, хороші сходи очікувати не можна. У сильній тривозі знаходилися місцеві тютюнники [6].

У Євпаторію в середині вересня прибув генерал-майор Чінгіс-хан, відбулася його зустріч з татарською делегацією. Як відомо, в Криму було багато зловживань із церковними вакуфними землями. Татарське духовенство, замість того, щоб використовувати їх для потреб своїх церков, благополучно присвоювало ці землі собі. З цього питання надходило дуже багато скарг від прихожан, і тому в Крим було делеговано генерал-майора Чінгіс-хана, для дослідження вакуфних справ. Місцеві татари радо зустріли його місію. Він відразу відправився в ханську мечеть, одну з найкращих у Криму за архітектурою, і там на власні очі переконався в недбалому її утриманні. Між тим, із приєднаними до мечеті вакуфів, за значно

заниженою оцінкою, надходило близько 3000 руб. річного прибутку, ці гроші цілком поступали в користуванні мул. На цьому було зосереджено увагу перевіряючого. За слухами, в Сімферополі мала відкрити свої дії комісія по вакуфним справам [7]. Таким чином, чи бачимо, наскільки цікавим, різноманітним було життя в Криму в січні – березні 1885 року.

Джерела та література

1. Одесские Новости. 1885, № 39.
2. Одесские Новости. 1885, № 40.
3. Одесские Новости. 1885, № 42.
4. Одесские Новости. 1885, № 44.
5. Одесские Новости. 1885, № 57.
6. Одесские Новости. 1885, № 85.

Koval G. P.

History and geography teacher, senior teacher

Novosafronivka Secondary School of Novoodeska City OTG

Novosafronivka Village, Ukraine

[*genkoval0805@gmail.com*](mailto:genkoval0805@gmail.com)

Crimea: historical mosaic in January – March 1885

Various processes in the Crimea in 1885 are described in detail. The processes of land acquisition from the Crimean Tatars and constant attempts at their Russification are characterized. The occupation of the population by tobacco is described. It tells about the lands of the Muslim clergy.

Key words: *Crimea, Crimean Tatars, Russification, tobacco growing, customs.*

Коваль Г. П.

Учитель истории и географии, старший учитель

Новосафроновское общеобразовательное учреждение

Новоодесского городской ОТГ

Село Новосафроновка, Украина

[*genkoval0805@gmail.com*](mailto:genkoval0805@gmail.com)

Крым: историческая мозаика в январе – марте 1885 года

Подробно описано разнообразные процессы в Крыму в 1885 году. Охарактеризован процессы отбора земель у крымских татар и постоянные попытки их русификации. Описаны занятия населения табаководством. Рассказано о земле мусульманского духовенства.

Ключевые слова: Крым, крымские татары, русификация, табаководство, обычаи.

УДК 94 (477.74):343.431

Коваль Г. П.

Вчитель історії та географії, старший вчитель

Новосафронівський загальноосвітній заклад

Новоодеської міської ОТГ

село Новосафронівка, Україна

genkoval0805@gmail.com

Продаж жінок із Одеси в Константинополь в 1885 році

Детально розказано про продаж жінок із Одеси в Константинополь в 1885 році. Наведено прізвища злочинців та жертв злочинів. Описано шляхи та методи вивезення жінок. Показано механізм та засоби злочинної діяльності, хід злочинів.

Ключові слова: злочин, продаж, жінки, злочинці, суд, жертви.

Історія людства доценту переповнена насилля, війнами, несправедливістю. Одним із самих страшних та ганебних явищ в усі часи була історія торгівлі жінками – «живим товаром». Не стала винятком цієї практики і історія Одеси. Наведемо декілька прикладів із судових справ та повідомлень в 1885 році. В Одесі 30 січня 1885 року відбулося засідання одеського окружного суду по справі підсудних турецького підданого Розенбліта, Олонецького, грецького підданого Гельмана і міщанки Вайнрайс. Засідання привернуло, як і слід було очікувати, в зал суду численну публіку. З ранку двір суду був уже переповнений, але завдяки розумному розпорядженню головуючого, публіку було впущено в зал в обмеженому числі, а натовп від дверей суду був зовсім вилучений. Всі підсудні знаходилися під вартою.

З обставин справи було видно, що у вересні 1883 року одеські міщанки Рувин, Вовк і Алтман заявили поліції, що у них зникли доньки Рифка, Алта і Малка й те, за що за чутками, вони підозрювали, що їхні дочки відвезені в Константинополь для продажу в будинки терпимості якимись євреями, за участю міщанки Вайнрайс і іншими. Так як ці заяви підтвердилися на попередньому слідстві, то підсудна Вайнрайс і її спільники були притягнуті до відповідальності. Потім, при подальшому розслідуванні виявилось, що вони знаходилися при навантаженні італійського пароплава «Сімета», яке відійшло з одеського порту в Константинополь 23 вересня, міщани Варналев, Головін і Іллічов бачили, що на пароплаві цьому поїхали дві молоденькі єврейки, яких проводжала якась жінка, як виявилось згодом Гінда Вайнрайс, молодий єврей Гельман, який назвав цих дівчат своїми сестрами і ще два літніх, які їхали на пароплаві, єврея, з яких одного вони примітили, так як він на одне око косив. Єврей цей розмовляв з Гельманом і Вайнрайс, а потім увійшов на пароплав. Унтер-офіцери корпусу жандармів Шатохін і Денисюк пояснили, що перебуваючи при відході пароплава «Сімета», вони добре помітили в числі виїжджали пасажирів двох молодих єврейок, з яких одна пред'явила паспорт на ім'я Хаї Гольденберг. На тому-ж пароплаві поїхали відомі їм турецький підданий Пік і Х.Мідлер. Після огляду книги в жандармському управлінні про запис пасажирів, що виїздили за кордон, виявилось, що 23 вересня 1883 року на пароплаві «Сімета» виїхало 42 людини пасажирів, в числі яких імен Малки Алтман і Рифки Рувин не значилося, а з жінок тільки записані «міщанки Хая Гольденберг», «Параска Елишка», «Хана Сабурова»; внесений до списку також і турецький підданий Хаїм Пік. Таким чином початковими поясненнями Гінди Вайнрайс і показаннями свідків Варналева, Головіна і Іллічова було встановлено, що Гельман також брав участь у відправці Малки Альтман і Рифки Рувин в Константинополь. Допитаний в якості обвинуваченого, Гельман спочатку заявив, що у справі нічого не знає, а потім зізнався, що 23 вересня він дійсно був у карантинній гавані при відході пароплава «Сімета», бажаючи дізнатися як будуть відправлені Малка Альтман і Рифка Рувин в Константинополь. У той час, коли він прийшов на пристань, дівчата були вже на пароплаві, і він їх не бачив; але незабаром з пароплава зійшла Гінда Вайнрайс і повідомила йому, що вона

відправила названих дівчат в Константинополь з двома «закордонними людьми», прізвищ яких не назвала, де вони вийдуть заміж і що за влаштування цієї «справи» їй обіцяли сплатити по 30 рублів за кожную, але дали поки по 10 рублів. Тоді-ж Вайнрайс попросила його покликати, перебуваючого в гавані, її коханця Олонецького, якому і передала ці гроші, а той пригостив його, Гельмана горілкою. Слідом за цим і Гінда Вайнрайс зізналася, що була 23 вересня на на пароплаві, який відходив у Константинополі, куди заманули її два єврея – Янкель і Йосель, прізвищ яких вона не знала і бажали відвезти її, але так як у неї не було паспорта, то поїздка її не відбулася, а Малка Алтман і Рифка Рувин з тими євреями поїхали. Був тоді ж на пароплаві і Хаїм Пік, але чи приймав він участь у здійсненні у вивезенні тих дівчат вона не знає. Тим часом, за появою в Одесі Хаїма Розенבלата (він же Пік) було встановлено спостереження і, після прибуття його, 5 жовтня, з Константинополя на англійському пароплаві «Гаселей-Дель», він був затриманий і доставлений до судового слідчого, на допиті у якого, не визнаючи себе винним у продажу дівчат Малки Алтман і Рифки Рувин, пояснив, що не тільки не брав участі у вивезенні цих дівчат в Константинополь, але навіть не помітив чи були вони на пароплаві «Сімета», який відійшов з Одеси 23 вересня, на якому він поїхав по кримінальних справах в Константинополь, везучи туди для продажу 50 фунтів масла і кілька пудів квасолі. Розенбліт додав, що Гінду Вайнрайс і Йосипа Гельмана він зовсім не знає. Але це останнє пояснення його спростовується показаннями свідків Іллічова і Варналева, які визнали в Резенбліті того косого єврея, про якого вони згадували в своїх свідченнях. Він мав розмову біля пароплава з Гельманом і Вайнрайс, Розенбліт привіз з собою тільки три вовняних червоних ковдри, а при огляді в митниці речей, які прибули на пароплаві «Гаселей-Дель» пасажирів, у одного з них міщанина Іхеля Імельштейна була знайдена жіноча спідниця, з приводу якої він пояснив, що така була йому вручена в Константинополі якоюсь жінкою для передачі в Одесу єврейці Хаї, яку він повинен розшукати. Спідниця і документ Імельштейна були околочним наглядачем Петровським притримані, а йому запропоновано розшукати і доставити ту жінку, якій він повинен був ту спідницю передати, але Імельштейн до наглядача Петровського не з'явився і розшуки його по місту Одесі не мали успіху. Виявилось,

що спідниця належить Малкі Альтман. Таким чином, вже на початку слідства, вина Гінди Вайнрас, Йосипа Гельмана і Хаїма Розенбліта у відправленні Малки Алтман і Рифки Рувин в Константинополь була досить встановлена. Коханець Вайнрайс, Нухим Олонецький, накликав на себе підозру контактами при здійсненні названими особами цього злочину, але потім, коли в лютому місяці цього року з'явилася до судового слідчого Фейга Рувин і заявила, що їздила до Константинополя і привезла звідти дочка свою Рифку і Малку Алтман, яких з великими труднощами розшукала і вирвала з будинку розпусти, Після цього вина згаданих осіб в можливому злочині виявилася безсумнівною. Після півгодинного наради присяжні винесли об 11 годині вечора всім підсудним обвинувальний вирок. Резолюцією суду Розенбліт засуджений до 10-ти років каторжних робіт, а решта підсудних – до поселення у віддалені місця в Сибіру [1]. Російським генеральним консулом в Константинополі на початку лютого 1885 року перепроваджено в Одесу 6 російських жінок, проданих там в будинки розпусти. Докладні відомості є лише про одну з них, Міні Едвад, яку транспортував туди якийсь Грінберг. Кілька місяців тому австрійський підданий Грінберг одружився з Міною Едвад. Через 2 тижні чоловік запропонував їй з'їздити з ним в Константинополь до родича і дружина, нічого не підозрюючи, охоче погодилася. На пароплаві, попередив її, що вона повинна називатися іншим ім'ям, пояснюючи це паспортними труднощами. Після приїзду же в Константинополь, Грінберг прямо біля берега вступив в торг з посередниками по збуту дружини. На щастя, про це зараз дізналися в російському консульстві і прибуле «подружжя» було вислана назад в Одесу, причому було також повідомлено, що у Міні Едвад виявився підроблений паспорт. Таким чином, додалася нова сторінка до скорботного літопису про продаж жінок до Туреччини [2]. Отже, ми бачимо, наскільки ганебною була діяльність злочинців по продажу жінок із Одеси в Туреччину в 1885 році.

Джерела та література

1. Одесские Новости. 1885, № 48.
2. Одесские Новости. 1885, № 57.

Koval G. P.

*History and geography teacher, senior teacher
Novosafronivka Secondary School of Novoodeska City OTG
Novosafronivka Village, Ukraine
genkoval0805@gmail.com*

Sale of women from Odessa to Constantinople in 1885

The sale of women from Odessa to Constantinople in 1885 is described in detail. The names of criminals and victims of crimes are given. Ways and methods of deportation of women are described. The mechanism and means of criminal activity, the course of crimes are shown.

Key words: *crime, sale, women, criminals, court, victims.*

Коваль Г. П.

*Учитель истории и географии, старший учитель
Новосафроновское общеобразовательное учреждение
Новоодесской городской ОТГ
Село Новосафроновка, Украина
genkoval0805@gmail.com*

Продажа женщин из Одессы в Константинополь в 1885 году

Подробно рассказано о продаже женщин из Одессы в Константинополь в 1885 году. Приведены фамилии преступников и жертв преступлений. Описаны пути и методы вывоза женщин. Показан механизм и средства преступной деятельности, ход преступлений.

Ключевые слова: *преступление, продажа, женщины, преступники, суд жертвы.*

Крикалова І. В.

головний спеціаліст відділу інформації та використання документів
державний архів Миколаївської області

Україна, Миколаїв
krikalova26@ukr.net

Утворення Ландауського (Карл-Лібкнехтівського) німецького національного району на Миколаївщині у 1925 р.

Викладено історію утворення Ландауського (Карл-Лібкнехтівського) німецького національного району на Миколаївщині у 1925 р., охарактеризовано національний склад населення та економічний стан району.

***Ключові слова:** Ландауський район, Миколаївщина, національні меншини, німці, економічний стан.*

Виділення національних районів та рад на території України розпочалося в середині 20-х рр. ХХ ст. Законодавчою основою для їх утворення стала постанова РНК УСРР «Про виділення національних районів і рад» від 29 серпня 1924 р., прийнята 19 лютого 1925 р. четвертою сесією ВУЦВК восьмого скликання як постанова «Про низове районування» [1, С. 61].

Багатонаціональний склад населення й компактне проживання представників деяких національних меншин на Миколаївщині давали можливість створити ряд національно-територіальних одиниць і на її території.

На засіданні Миколаївської адміністративно-територіальної комісії від 30 вересня 1924 року було вирішено виділити з Варварівського району німецький національний район з центром в кол. Ландау у складі 10 сільрад на території котрих мешкало 23642 осіб, переважно німців [2, арк. 102-102 зв.].

Згідно з постановою ВУЦВК і РНК УСРР «Про утворення на території Одещини Ландауського району» від 30 квітня 1925 р. було вирішено: «1. утворити на території Миколаївської округи Одещини новий Ландауський район з переважною німецькою людністю з центром у колонії Ландау в складі: а) Зульської, Йоганестальської, Карлсруєської, Катеринентальської, Ландауської й

Шпеєрівської сільрад Варварівського району Миколаївської округи, й б) Рорбахської, Вормської й Роштадської сільрад, виділивши їх зі складу Березівського району Одеської округи» [3, ст. 178].

Слід зазначити, що ще 11 січня 1925 р. у колонії Ландау пройшов великий мітинг, присвячений створенню нового національного району. «Близько 11 годин ранку біля колонії Ландау, – писалося у газеті «Красный Николаев», – можна було побачити великі групи селян-німців, які слідували на підводах до центру нового німецького району. Всі сільради направили сюди делегації».

Головою Ландауського райвиконкому був призначений І. Г. Мерц, який раніше очолював Варварівський райвиконком Миколаївського округу [4, стор. 5.].

У директиві президії Миколаївського окрвиконкому від 04 березня 1925 р. вказувалося: «1. Визнати працю райвиконкому за звітний період задовільною. 2. Зазначити життєздатність окремого німецького району, а також дуже помітне політичне зрушення серед селянства зазначеного району» [5, арк. 251].

Територія Ландауського району 1925 року становила 79750 десятин землі, з котрої 70439 десятин – сільгоспвідведення, а 9311 десятин становив держфонд. За природними умовами це степ, за рельєфом – плато, основний ґрунт – чорнозем. Населення району становило 26976 осіб, з них чоловіків – 12687, жінок – 14289. За національним складом: німців – 94 відсотків, інших національностей – 6 відсотків, основне заняття населення – землеробство, налічувалося 5389 господарств. 1925 р. на території району діяло три колгоспи: «Культура» та «Хуторянин», котрі знаходилися на території Гальбштадської сільради, «Красный незаможник» – на території Катеринентальської сільради. Площа земельних ділянок у трьох колгоспах становила 327 десятин, кількість членів – 50, їдців – 163. У районі налічувалося вісім сільськогосподарських товариств та одне спеціалізоване садово-виноградне товариство «Сельвинсад» (колонія Рорбах) [6, арк. 122, 127, 128].

На квітень 1925 р. у складі району знаходилося одинадцять сільських рад – Вормська, Ватерлооська (виділена з Шпеєрівської сільської ради), Гальбштадтська (виділена з Новогригорівської сільської ради Варварівського району), Зульська, Йоганестальська, Карлсруеська, Катеринентальська, Ландауська, Роштадська,

Рорбахська, Шпеєрівська [7, арк. 62]. Німецьке населення на вересень 1925 року налічувало 24087 осіб [8, арк. 28].

На 01 січня 1926 року до складу Ландауського району входило тринадцять сільських рад, з них нові – Мюнхенська (1200 осіб, з них – 1170 німців, виділена з Роштадської сільської ради) та Шенфельдська (706 осіб, з них 547 – німців, виділена з Гальбштадтської сільської ради). Загальна кількість населення – 26780 осіб, з них німців – 24248. Цього ж року до складу району увійшла Михайлівська сільська рада (виділена з Вормської сільської ради) [9, арк. 222, 462, 408].

Таким чином, 1926 року Ландауський район складався з 14 сільрад з 26 населеними пунктами. Землі в та той час в районі налічувалося 88000 десятин, з яких 70500 десятин – сільгоспвідведення, 17500 десятин складав держфонд. Населення району становило 26638 осіб, число господарств – 5469, кількість робочої худоби – 6970 голів. Інтенсивні культури (садівництво, виноградарство) на час створення району знаходилися у занепаді, у 1923 році займали лише 5,39 десятин, та вже у 1926 р. їх площа склала 248 десятин. У районі знаходилося 24 пасічних господарств (176 вуликів), діяло 6 тракторних товариств. Забезпеченість сільськогосподарськими машинами була дуже низька [10, арк. 2].

Промислових підприємств у районі, за виключенням млинів, не було, станом на 1926 рік працювало 6 великих млинів. У районі досить добре була розвинена сільськогосподарська торговельна кооперація, з державних торгових установ діяла хлібозаготівельна контора «Хлібопродукт».

На 01 лютого 1926 р. у Ландауському райвиконкомі займали посади 23 працівника (з них німців – 17 осіб), до складу сільських рад входило 279 працівників (з них німців – 252) [11, арк. 56, 37]. Понад загального штату райвиконкому була введена посада перекладача з німецької мови на українську та навпаки. Діловодство у межах району цілком велося німецькою мовою. В усіх школах діяла єдина програма, але підручників на німецькій мові було недостатньо [12, арк. 313, 465].

За постановою Великої Президії ВУЦВК від 13 травня 1926 р. Ландауський район був перейменований у Карл-Лібкнехтівський [13, арк.6-6 зв.].

Згідно з постановою ЦК КП(б)У «Про ліквідацію та перебудову штучно

створених національних рад» від 05 березня 1939 р. були ліквідовані німецькі національні райони, зокрема й Карл-Лібкнехтівський.

Джерела і література

1. Миколаївщина багатонаціональна: з історії етнічних спільнот регіону. Миколаїв : Атол, 2005.
2. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-985. Оп. 1. Спр. 1175.
3. Збірник узаконень та розпоряджень Робітничо-селянського уряду України, 1925, № 24.
4. Газ. «Красный Николаев» від 13 січня 1925 р. № 1205.
5. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-161. Оп. 2. Спр. 15.
6. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-102. Оп. 1. Спр. 1144.
7. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-161. Оп. 1. Спр. 381.
8. Державний архів Миколаївської області. Спр. 1163.
9. Державний архів Миколаївської області. Спр. 1157.
10. Державний архів Миколаївської області. Спр. 604.
11. Державний архів Миколаївської області. Спр. 1019.
12. Державний архів Миколаївської області. Спр. 1157.
13. Державний архів Миколаївської області. Спр. 1035.

Krykalova I. V.

senior specialist of information and document use department

State Archive of Mykolaiv Region

Ukraine, Mykolaiv

krikalova26@ukr.net

The creation of Landau (Karl-Liebnechtovsky`s) German National District of Mykolaiv region in 1925

The paper describes the history of the creation of Landau (Karl-Liebnechtovsky`s) German National District of Mykolaiv region in 1925. National composition and economic situation of the district are characterized.

Key words: *Mykolaiv region, Landau district, national minorities, Germans, economic situation.*

Ляшенко В. В.

доцент кафедри підприємництва,
управління та адміністрування,

Відокремлений структурний підрозділ ЗВО
«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Миколаївський інститут

розвитку людини

Україна, Миколаїв

l_viktor15@ukr.net

Пріоритетні напрями розвитку малого та середнього підприємництва на рівні регіону

Проаналізовано особливості розвитку сучасного малого та середнього підприємництва. Встановлено необхідність проведення довгострокового планування розвитку малого та середнього підприємництва. Визначені нові підходи до державної регіональної політики у розвитку малого та середнього підприємництва..

***Ключові слова:** мале та середнє підприємництво, регіон, регіональний розвиток, стратегії регіонального розвитку.*

У сучасних умовах господарювання розвиток малого та середнього підприємництва (МСП) повинен бути основним напрямком політики економічного розвитку держави, оскільки це допомагає вирішувати питання та проблеми як соціально-економічного, так і суспільного характеру в Україні.

МСП є основною складовою економіки держави. Малі та середні підприємства, а також фізичні особи-підприємці виконують соціальну функцію, а саме – створення робочих місць для населення та професійне навчання.

Мале підприємництво – мобільно, швидко реагує на потреби і зміни ринку, є прибутковим, пропонує унікальні товари та послуги. МСП, індивідуальне підприємництво – це створення нових робочих місць, а також альтернатива найманій праці. Крім того МСП швидше та оперативніше контактують із

споживачами, якісніше обслуговують споживачів; формують конкурентне середовище в умовах ринкової економіки, що стимулює виробництво товарів, послуг та робіт, які будуть затребувані на ринку; створюють конкуренцію монополістам; у більшості випадків задають темп економічного зростання економіки, генеруючи та реалізуючи інноваційні ідеї (комерційні, технічні, маркетингові, соціальні та інші), випускають новітні товари та послуги, що матимуть значну частку наукоємності; мають свободу ринкового вибору.

Розвиток малого і середнього підприємництва є дуже важливим для формування середнього класу суспільства.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки шляхами розвитку МСП повинні стати:

- державна підтримка МСП (правове, інформаційне, фінансове забезпечення, забезпечення у сфері оподаткування та кредитування);
- міжнародна допомога (фінансова, технічна, юридична, допомога у підготовці кадрів);
- підтримка МСП через франчайзинг, лізинг тощо;
- самоорганізація та кооперування МСП, а саме у формі громадських об'єднань, спілок та мереж, асоціацій та кооперативів;
- ефективне управління персоналом та професійна, кваліфікована підготовка кадрів.

Довгострокове планування розвитку МСП є невід'ємною складовою політики регіонального економічного розвитку на всіх рівнях. Переважно планування розвитку підприємництва входить на рівні оперативної цілі або завдання до економічного блоку регіональних стратегій розвитку, розробка яких має здійснюватися на засадах смарт-спеціалізації.

Національна економічна стратегія на період до 2030 року заклала основу довгострокового планування розвитку підприємництва на національному рівні та зумовило необхідність подальшого розроблення відповідних політик розвитку сектора МСП на рівні областей, міст та ОТГ.

В свою чергу належне середньо- та короткострокове планування є необхідною умовою ефективної реалізації довгострокових пріоритетів щодо розвитку МСП [3].

Таким чином, нагальною потребою є запровадження єдиного підходу до планування розвитку МСП, що одночасно забезпечить і розроблення ефективної політики розвитку підприємництва на всіх територіальних рівнях із врахуванням регіональної (місцевої) специфіки та смарт-спеціалізацій регіону, як підхід інноваційного розвитку територій.

Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки запроваджено нові підходи до державної регіональної політики у новому плановому періоді, а саме: перехід до територіально спрямованої політики розвитку на основі стимулювання використання власного потенціалу територій та надання підтримки окремим територіям, що характеризуються особливими проблемами соціально-економічного розвитку.

Одним із таких типів територій визначено монофункціональні міста – міста, розвиток яких пов'язаний з реалізацією однієї виробничої функції, та які віднесені до центрів вугледобування, видобування рудної і нерудної сировини, хімічної і нафтопереробної промисловості [1].

Внаслідок занепаду профільних галузей спеціалізації, в цих містах спостерігаються зменшення рівню та якості життя населення, відтік трудових ресурсів, особливо молоді, зростає безробіття. Відтак такі міста потребують запровадження дієвих механізмів та інструментів економічної диверсифікації задля відновлення та стимулювання їх розвитку.

Одним із інструментів такої диверсифікації є розвиток малого та середнього підприємництва. Водночас, зважаючи на завершення децентралізаційних процесів, варто вести мову не про окремі монофункціональні міста, а про монофункціональні громади. В цих рекомендаціях під монофункціональними громадами маються на увазі громади, центром яких є монофункціональні міста, визначені Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки.

Реалізація таких заходів повинна відбуватись у контексті регіональної економічної політики регіону, у тому числі на Миколаївщині [2].

Таким чином, на регіональному рівні очікується великий комплекс робіт зі створення умов для напрямків пріоритетного розвитку малого та середнього підприємництва.

Джерела та література

1. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820> (дата звернення: 26.08.2020).
2. Ляшенко В. В. Пріоритетні напрями сучасної державної регіональної політики на Миколаївщині та Північному Причорномор'ї. *Миколаївщина і Північне Причорномор'я: історія і сучасність. До 100-річчя Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова*: матеріали X Всеукраїнської науково-методичної конференції. 9 жовтня 2020 р. Миколаїв : НУК, 2020. С. 35-36.
3. Національна економічна стратегія на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 04.09.2021).

Lyashenko V. V.

*Separate Structural Subdivision of Higher Education Institution
«Open International University of Human Development «Ukraine»*

Mykolaiv Institute of Human Development

Ukraine, Mykolaiv

[*l_viktor15@ukr.net*](mailto:l_viktor15@ukr.net)

Priority directions of development of small and middle enterprise

are at the level of region

The features of development of modern small and middle enterprise are analysed. The necessity of realization of the corporate strategic planning of development of small and middle enterprise is set. The certain new going is near a public regional policy in development of small and middle enterprise.

Key words: *small and middle enterprise, region, regional development, strategies of regional development.*

Макушина Г. І.

кандидат історичних наук

Україна, Миколаїв

Одеська державна академія будівництва та архітектури

annamakushina1981@gmail.com

**Видатні особистості історії Миколаєва ХІХ – першої чверті ХХ ст. в
скульптурній спадщині родини Макушиних**

Тези присвячені скульптурній спадщині родини Макушиних, яка активно поповнювала і поповнює соціокультурний простір міста Миколаєва роботами, присвяченими видатним особистостям, які зробили вагомий внесок в розвиток міста

***Ключові слова:** скульптура, пам'ятник, меморіальна дошка, історична особистість, стела, бюст.*

Сучасний соціокультурний простір Миколаєва важко уявити без пам'ятників, стел та меморіальних дошок, авторами яких є представники родини Макушиних.

Дане дослідження розкриває маловідомі твори скульпторів, присвячені видатним особистостям історії Миколаєва ХІХ – першої чверті ХХ ст. В 1990-х рр. Юрій Андрійович та Іна Вікторівна започаткували проєкт «Видатні особистості Миколаєва», який поповнюється новими творами і сьогодні. Сутність його полягає у створенні бюстів видатних діячів історії та культури, які зробили внесок в розвиток міста. Пізніше до проєкту приєднався Віктор Юрійович.

Розвиток Миколаєва в першій половині ХІХ ст. пов'язаний з діяльністю Головного командира Чорноморського флоту, військового губернатора Миколаєва та Севастополя у 1816-1833 рр. Олексія Самуйловича Грейга. Його бюст створив В. Ю. Макушин у 2010 р. Дана робота є частиною проєкту «Видатні особистості Миколаєва». Портрет зроблено в академічному стилі: О. С. Грейга зображено в парадному мундирі з еполетами, двома хрестами та двома орденами.

Головний командир Чорноморського флоту відіграв одну з ведучих ролей у заснуванні Миколаївської астрономічної обсерваторії. Її першому директору Карл

Христофорович Кнорре, який займав дану посаду протягом близько 50 років (1827-1871 рр.), встановлена меморіальна дошка на головному фасаді будівлі Миколаївської астрономічної обсерваторії. Урочисте відкриття відбулось 18 травня 2010 р. Меморіальна дошка зроблена Віктором Юрійовичем із бузкового граніту і має сувору концепцію. На полірованій гранітній плиті розміщено рельєф з портретним зображенням К.Х. Кнорре. Внизу плити знаходиться напис: «у цьому будинку в 1827-1871 рр. жив та працював перший директор Миколаївської астрономічної обсерваторії Кнорре Карл Христофорович».

В. Ю. Макушин одну із своїх станкових скульптур присвятив військовому моряку, капітану 1-го рангу, флігель-ад'ютанту О. І. Казарському. Бюст вражає витонченістю та тонкістю виконання, скульптор ретельно проробив дрібні деталі роботи. Сьогодні бюст О. І. Казарського знаходиться в майстерні митця.

У 1978 р. біля Музею суднобудування і флоту з'явився бюст В. О. Корнілову – віце-адміралу, начальнику штабу Чорноморського флоту, герою оборони Севастополя під час Кримської війни. Він є частиною алеї флотоводців, яка прикрашає вхід до музею. Автором бюсту був Юрій Андрійович Макушин.

Наступна історична особистість, яку зобразила родина Макушиних у камені, був історик, етнограф, просвітник Микола Миколайович Аркас. Йому присвячена меморіальна дошка розташована на будинку, де народився він по вулиці Нікольській, 15. Авторство дошки належить Іні Вікторівні Макушиній. Також вона зробила портрет Миколи Миколайовича для проєкту «Видатні особистості Миколаєва».

Скульптурна спадщина родини Макушиних висвітлює діяльність таких осіб, як В. В. Верещагін та С. Й. Макаров. Автором меморіальних дошок, присвячених цим видатним особистостям, є Юрій Андрійович. Дошка В. В. Верещагіну була відкрита у 1987 р. і знаходиться на головному фасаді Миколаївського обласного художнього музею, який носить ім'я талановитого художника-баталіста. Вона є справжнім твором мистецтва. Скульптор в академічній манері виліпив бронзовий барельєф профілю фігури Василя Васильовича. В правій руці художник тримає палітру, а в лівій – пензель.

Меморіальна дошка флотоводцю, океанографу, полярному досліднику, кораблебудівнику, віце-адміралу С. Й. Макарову знаходиться на будинку по вулиці Макарова, 58. Юрій Андрійович талановито та вдало вирішив композицію цього твору мистецтва. Зверху у ніші розташовано барельєф Степана Йосиповича. Внизу дошки зображено рельєф сюжету морського бою. Текст дошки зроблено на сувій. Меморіальна дошка створена із сірого граніту.

У 2000 р. біля Миколаївського зоопарку з'являється стела міському голові, засновнику акваріума Миколі Павловичу Леонтовичу. Її автор, І. В. Макушина, будучи художником-аніمالістом, зобразила навколо барельєфа засновника зоопарку барельєфи тварин в різних ракурсах.

Отже, родина Макушиних зробила значний внесок у питання увічнення пам'яті видатних діячів Миколаєва ХІХ – першої чверті ХХ ст. Завдяки їх кропіткій праці та творчості вулиці міста сьогодні прикрашають стела М. П. Леонтовичу, меморіальні дошки М. М. Аркасу, В. В. Верещагіну, К. Х. Кнорре, С. Й. Макарову, бюст В. О. Корнілову, а на виставках можна побачити бюсти М. М. Аркаса, О. С. Грейга, О. І. Казарського.

Джерела та література

1. Наточа Е. Гармония флейты и камня. *Вечерний Николаев*. 2012. 16 февр. С. 5.
2. Пучков В. В честь Н. Н. Аркаса. *Вечерний Николаев*. 2002. 28 сент. С. 3
3. Северина Л. А. Николаев и Макушины: экскурсия по городу. Николаев : Издательство НУК, 2009. 128 с. С. 27
4. Христова Н. Астрономы обсудят программы сотрудничества. *Вечерний Николаев*. 2010. 20 мая С. 1.

Makushina G. I.

candidate of historical sciences

Ukraine, Nikolaev

Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

annamakushina1981@gmail.com

Outstanding personalities of the history of Mykolayiv of the XIX - first quarter of the XX century. in the sculptural heritage of the Makushin family

Theses are devoted to a sculptural heritage of the Makushin family which actively supplemented and replenishes sociocultural space of the city of Nikolaev with the works devoted to the outstanding personalities who made the significant contribution to development of the city.

Keywords: *sculpture, monument, memorial plaque, historical figure, stele, bust.*

УДК 3.071.6:39 (477.73)

Матвієнко Л. В.

кандидат історичних наук, доцент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

matvienko_nyk@ukr.net

Вплив поліетнічного фактору на реалізацію процесу децентралізації на Миколаївщині

Проаналізовано результати першого етапу децентралізації. Встановлено особливості децентралізаційних процесів у поліетнічному регіоні (на прикладі Миколаївщини). Досліджено історичну ретроспективу формування й становлення окремих територіально-адміністративних одиниць на Миколаївщині. Запропоновано шляхи вирішення проблемних зон децентралізації на рівні регіону.

Ключові слова: *децентралізація, об'єднана територіальна громада, Миколаївщина, поліетнічність.*

Сьогодні можна констатувати завершення першого етапу впровадження реформи децентралізації. Серед певної кількості позитивних результатів, як то: упорядкування адміністративного простору, розширення повноважень органів місцевого самоврядування, підвищення політичної та фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад, реформа децентралізації виявила низку об'єктивних перешкод у місцях компактного проживання національних меншин. У «Методиці формування спроможних територіальних громад», затвердженій у

квітні 2015 р. Кабінетом Міністрів України, визначено сукупність чинників, що необхідно враховувати в процесі об'єднання територіальних громад, серед яких: історичні, природні, етнічні, культурні та інші [1].

Сучасні науковці та управлінці-практики констатують, що децентралізаційні процеси у місцях компактного проживання національних меншин відбуваються уповільнено у порівнянні із однорідним (у етнонаціональному аспекті) населенням, що спричинено недоліками в організації процесу об'єднання громад:

- планування об'єднання без належного узгодження з місцевими громадами та широкого громадського обговорення щодо доцільності об'єднання в одну громаду пропонованих територіальних громад;

- неврахуванням етнонаціональної та етнолінгвістичної структури населення адміністративних одиниць, географії розселення національних меншин, демографічних характеристик населених пунктів, геополітичного чинника.

Вимоги щодо врахування історичних, етнічних і культурних чинників у процесі адміністративно-територіальної реформи є вкрай актуальними для цілої низки регіонів України. Саме тому історична ретроспектива формування й становлення окремих територіально-адміністративних одиниць, які в розвитку своєму поєднали як загальні риси, притаманні багатьом відповідним адміністративно-територіальним одиницям України, так і унікальні, що стосуються лише певної конкретної території надасть можливість поступового вирішення зазначених вище проблемних питань.

Зокрема, це стосується і Миколаївщини також. Так, за новітніми статистичними даними на території Миколаївщини проживають представники близько 100 національностей. Серед них питома вага корінного етносу, українців складає 75%. Причому, найбільш чисельними представниками іноетнічного населення є росіяни (19,4%), молдовани (1,3%), білоруси (1,1%), євреї (0,9%), болгари (0,6%), поляки (0,1%), німці (0,1%), вірмени (0,1%), татари (0,1%), цигани (0,1%), гагаузи (0,07%), турки-месхетинці (0,04%), чехи (0,04%) [2].

Південний регіон України, складовою якого є Миколаївщина, був сформований наприкінці XVIII ст., чому сприяло вдале геополітичне становище, наявність родючих земель, активні міграційні процеси. Ці ж фактори суттєво

впливали на активізацію процесу заселення українських земель представниками національних меншин. Крім того, важливу роль у розширенні карти поліетнічності регіону відіграла агресивна державна політика російського царату на зазначених територіях, який, прагнучи ліквідувати українську автономію, позбутися корінних мешканців та мати покірних вірнопідданих, проводив насильницьке переселення народів. Слід акцентувати увагу на оперативність створення достатньо ґрунтовної правової основи іноземної колонізації – протягом 1762-1764 рр. було видано три маніфести російської імператриці Катерини II, якими переселенцям гарантувалася свобода релігії та звичаїв, самоврядування, звільнення від рекрутчини, виконання повинностей та сплати податків на визначений термін, надання достатньої кількості земель, асигнування з державної скарбниці для початку господарювання [3].

Таким чином, позитивним результатом інтенсивного заселення Миколаївщини представниками різних за походженням народів, сусідували не зі своїми одноплемінниками, а з представниками інших етносів, були продуктивні міжнаціональні контакти, що значно впливали на життя та етнічну самосвідомість не лише українців, росіян, а особливо таких малочисельних національностей, як серби, поляки, угорці та ін., що паралельно супроводжувалося прагненням деяких із них (чехів, шведів, почасти німців, греків, молдаван) до замкнутого способу життя, а водночас і до консервації традиційних його форм з метою збереження національної самобутності.

У середині XIX ст. заселення Миколаївщини в основному закінчується, чисельність та національний склад населення поступово стабілізуються. Подальше зростання кількості населення йде головним чином за рахунок природнього збільшення. Друга половина XIX – початок XX ст. – це період швидкого економічного розвитку Миколаївського регіону, чому сприяла відсутність тут пережитків кріпосництва. Незважаючи на відсутність вільних земель, цей регіон зберігає привабливість для пригнобленого населення інших губерній. Але великі міграційні потоки на південь в пошуках роботи мають, здебільшого, тимчасовий, сезонний характер, мало впливаючи на національний склад постійного населення.

Отже, важливою характерною рисою заселення Миколаївського регіону

протягом XVIII ст. – початку XX ст. було те, що в ньому активну участь брали представники багатьох різних народів, суттєво відмінних один від одного за звичаями, характером, рівнем і національної самосвідомості, господарського та культурного розвитку, причому, слід було дотримуватися двох життєво-необхідних умов: з одного боку, мирно співіснувати з сусідами, а з іншого – зберегти свою віру, традиції, культуру, мову, тобто свої етнічні особливості. Дотримання балансу у виконанні зазначених вище умов і є запорукою успішності проведення будь-яких реформувань у регіоні. Як свідчить історичний досвід, вирішення проблеми забезпечення задоволення інтересів національних меншин можливе за умови створення стабільного нормативно-правового поля та наявності політичної волі вищого керівництва держави.

Джерела та література

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад»: затверджена 8 квітня 2015 року № 214. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF> (дата звернення: 10.02.2021)

2. Історія рідного краю: Миколаївщина. Навч. Посіб. / М. М. Шитюк (кер. авт. кол., О. О. Баковецька, Н. М. Буглай та ін. Миколаїв : Іліон, 2015. 628 с.

3. Козирєва М. Адміністративно-територіальні перетворення німецьких районів півдня України в 20–30 рр. XX століття // Німецькі поселенці в Україні: Історія та сьогодення. Київ, Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2006. С. 324

Matvienko L. V.

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Admiral Makarov National University of Shipbuilding*

Ukraine, Nikolaev

matvienko_nyk@ukr.net

The influence of the polyethnic factor on the implementation of the decentralization process in Mykolaiv region

The results of the first stage of decentralization were analyzed. Features of decentralization processes in a multiethnic region are established (on the example of

Mykolaiv region). The historical retrospective of the formation and development of separate territorial and administrative divisions in Mykolaiv regions were researched. Solutions of the problem areas of decentralization at the regional level were proposed.

Key words: *decentralization, untied territorial community, Mykolaiv region, polytonicity.*

УДК 37(477.73)«1935/1945»

Мельник М. О.

начальник відділу інформації та
використання документів державного архіву
Миколаївської області
(Україна, Миколаїв)
melnik_marina@ukr.net

З історії діяльності Миколаївського музичного училища (1935-1941 рр.)

Викладено історію створення та діяльності Миколаївського музичного училища у 1935-1941 рр. викладацький та студентський склад, навчальні дисципліни, кількість випускників за фахом.

Ключові слова: *Миколаїв, музичне училище, освітній заклад.*

У грудні 1921 р. у Миколаєві було відкрито музичний технікум, що перебував у віданні Миколаївського губернського відділу народної освіти. У травні 1923 р. він був перетворений на вищі музичні курси, у квітні 1925 р. – вищі музично-драматичні курси. У грудні того ж року курси були реорганізовані у музично-драматичну профшколу. У листопаді 1930 р. школа перетворена на Миколаївський музичний технікум, у 1935 р. – на музичне училище, яке мало факультети: інструментальний, вокальний і теоретичний. У 1925–1930 рр. діяв драматичний факультет. Училище готувало кваліфікованих виконавців на музичних інструментах, співаків, керівників хорового співу, капельмейстерів оркестрів.

У грудні 1936 р. управлінський апарат технікуму налічував директора, заступника директора з навчальної частини, секретаря, завідувача господарством і бухгалтера. Штат технікуму складався з 21 педагога, 12 одиниць адміністративно-

господарського персоналу та 141 студента. Термін навчання у технікумі – 6 років. Стипендію (від 60 до 120 крб.) отримували 105 студентів [1, арк.1].

На початок 1937-1938 навчального року училище було укомплектоване викладацьким персоналом та необхідним інвентарем, приміщення у будинку № 11 по вул. К. Маркса складалося із залу та семи класних кімнат. У січні 1938 р. в училищі навчалися 140 студентів (з початку року було відраховано 25 учнів). Уперше за всі роки діяльності освітнього закладу було організовано симфонічний та духовий оркестри, оркестр народних інструментів. Училище мало 106 музичних інструментів, зокрема 15 клавішних. У трьох кімнатах гуртожитку проживали 35 студентів [2, арк.30, 31]. У квітні 1938 р. при музичному училищі діяла бібліотека, котра обслуговувала 122 студенти та 33 викладача, у штаті – 2 особи, фонд – 5445 нот і 1618 книг (з них щодо музики – 368) [2, арк.18].

У лютому 1938 року серед студентів було організовано 2 стрілецьких гуртки (25 осіб), проведено 15 занять, значок «Ворошиловський стрілець» отримали 7 осіб [2, арк.28].

Згідно з доповідною запискою професора Б.М. Рейгбальда, відрядженого Управлінням музичних установ при Комітетові у справах мистецтв до Миколаївського музичного училища у травні 1938 р. для надання допомоги педагогам училища, приміщення закладу було маленьким, не облаштованим для музичних занять (6 класів, кабінет директора, зал і маленька кімната зі сценою), крім 154 студентів училища у приміщенні навчалися ще 300 учнів дитячої школи, 140 слухачів вечірніх курсів та балетна студія. Методична робота не велася, методичної комісії не було. Було відмічено відсутність ряду дисциплін: історії музики, акомпанементу, фортепіанного ансамблю, методики викладання. Дитяча школа не мала керівництва та приміщення, за право займатися у класах викладачі «билися» [2, арк.159,160].

1938 р. було музичне училище закінчили 18 студентів, а саме: керівники оркестру народних інструментів – 5, оркестрант-ансамбліст – 1, оркестранти симфонічного оркестру і керівники духового самодіяльного оркестру – 2, викладач дитячої музичної школи – 1, керівники самодіяльного духового оркестру – 2, оркестрант симфонічного оркестру і ансамбліст – 1, соліст-акомпаніатор, викладач

дитячої музичної школи – 1, виконавець-ансамбліст, акомпаніатор, викладач дитячої 7-річної школи – 1, соліст-виконавець опери і ансамбля – 1, ансамбліст, викладач сольного співу – 1, оркестрант, виконавець народних інструментів і керівник оркестру народних інструментів – 1, оркестрант симфонічного і духового оркестрів – 1 [2, арк. 25,26].

Наказом № 505 Управління у справах мистецтв при Раднаркомі УРСР від 7 вересня 1938 р. «Про контингенти прийому до середніх навчальних закладів» для Миколаївського музичного училища було затверджено контингент прийому на 1938 рік – 40 осіб [2, арк.148]. Після проведення перевірочних іспитів було відібрано 48 осіб, яких було розподілено наступним чином: фортепіанний відділ – 6, духовий – 14, народних інструментів – 11, вокальних – 9, смичкових – 8 [3, арк.30]. На початок року кількість студентів становила 140 осіб, на 1 січня 1939 р. – 122, на кінець навчального року – 113, з них у фортепіанному відділові – 17 осіб, у вокальному – 17, у смичковому – 28, народних інструментів – 16, духовому відділі – 35 [3, арк.30 зв.].

У жовтні 1939 року директор музичного училища клопотав перед обласним відділом мистецтв щодо необхідності відкриття їдальні та буфету, пропонуючи виділити на це 3500 крб. економії з фонду стипендій [4, арк.1].

Для проходження практики студентами за музичним училищем було закріплено Миколаївську філармонію, музичні гуртки та колективи Миколаєва, дитячу музичну школу (лист обласного відділу у справах мистецтв при Миколаївському обласному оргкомітетові від 15 січня 1940 р.) [5, арк.9].

У жовтні 1940 р. в училищі навчалися 8 відмінників: на першому курсі – 5, на третьому курсі – 1, на п'ятому курсі – 2 [5, арк.81].

Згідно зі звітом за друге півріччя 1940-1941 навчального року учнівський контингент училища на 1 січня 1941 року складав 65 осіб на п'яти курсах, на 1 липня 1941 року – 52 особи [6, арк.1]. Для проходження практики були направлені до дитячої музичної школи 2 студенти, до симфонічного оркестру обласної філармонії – 4 (скрипалі), до театру юного глядача – 1 студент (флейтист), до оркестру цирку – 1 студент (контрабасист) [6, арк.4]. У симфонічному оркестрові училища практику проходили 16 студентів, у хорі училища – 21, практику

управління хором проходили 2 студенти-випускники (з хором училища), практику аккомпаніменту в училищі проходили 6 студентів. У другому семестрові було проведено 2 відкритих академічних концерти та заліковий концерт випускників училища. У цих концертах взяли участь: хор училища у складі 21 студента, симфонічний оркестр училища зі студентів та педагогів у складі 30 осіб, а також індивідуальних виступів студентів – 20. Крім того, у закритих концертах виступали 26 студентів [6, арк.5]. Училище мало гуртожиток на 35-40 осіб, працював буфет [6, арк.6].

У серпні 1940 р. було проведено ремонт будівлі училища, класи на початок навчального року повністю забезпечені столами, стільцями та дошками, закуплено прилади для хімічного та фізичного кабінетів, відремонтовано духові інструменти, роялі та фортепіано, а також частково – струнні та смичкові. Для гуртожитку придбано нові ліжка (40 шт.), але не вистачало меблів, матраців, занавісок, доріжок тощо. Студенти були недостатньо забезпечені підручниками та зошитами [7, арк.6].

На 5 жовтня 1940 року в училищі навчалися 72 студенти (на першому курсі – 40, на другому – 18, на третьому – 10, на четвертому – 2, на п'ятому – 2), з них 15 були «ударниками», відмінників не було [7, арк.10].

У грудні 1940 року дирекція музичного училища оголосила про додатковий набір студентів на всі відділення за фахами: фортепіано, струнні (скрипка, віолончель, контрабас), духові (флейта, гобой, кларнет, труба, валторна, тромбон тощо), вокал (сольний спів), народні інструменти (домбра, балалайка на інші), а також хормейстерський та музично-педагогічний. На той час училище готувало працівників у галузі музичного мистецтва з середньою музичною освітою та викладачів усіх музичних інструментів, керівників хорів, оркестрів, а також викладачів музики у загальноосвітніх початкових та середніх школах. Термін навчання складав 5 років [8, арк.28].

На початок липня 1941 р. до лав Червоної Армії було призвано 3 педагоги та 1 студент [8, арк.141].

З початком тимчасової нацистської окупації у серпні 1941 р. училище припинило діяльність і відновило роботу лише 1959 року на підставі наказу

Міністерства культури УРСР від 27 серпня 1959 р. № 403.

Джерела і література

1. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1202. Оп. 1. Спр. 2.
2. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1202. Оп. 1. Спр. 16.
3. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1202. Оп. 1. Спр. 93.
4. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1202. Оп. 1. Спр. 25.
5. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1202. Оп. 1. Спр. 29.
6. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1202. Оп. 1. Спр. 36.
7. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1202. Оп. 1. Спр. 37.
8. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р-1202. Оп. 1. Спр. 38.

Мельник М. А.

*начальник отдела информации и
использования документов государственного архива*

Николаевской области

(Украина, Николаев)

melnik_marina@ukr.net

Из истории деятельности Николаевского музыкального училища (1935-1941 гг.)

Изложена история создания и деятельности Николаевского музыкального училища в 1935-1941 гг. преподавательский и студенческий состав, учебные дисциплины, количество выпускников по специальности.

Ключевые слова: *Николаев, музыкальное училище, образовательное учреждение.*

Melnyk M. O.

*Head of information and document use
department*

State Archive of Mykolaiv region

(Ukraine, Mykolaiv)

melnik_marina@ukr.net

Excerpts on the history of Mykolaiv musical college (1935-1941)

The article describes the history of establishment and functioning of Mykolaiv musical college in 1935-1941, the teaching and student staff, academic courses, the number of graduates by discipline.

Key words: *Mykolaiv, musical college, educational institution.*

УДК 342.95 (043.3)

Панченко Г. О.

кандидат наук з державного управління
Одеський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентіві України
Україна, Одеса
annapaalex@gmail.com

Впровадження принципів електронного урядування як перспективний напрямок розвитку Миколаївського регіону

Встановлено взаємозв'язок понять «інформаційне суспільство» та «електронне урядування». Визначено сутність основних принципів електронного урядування. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення процесу впровадження принципів електронного урядування на рівні Миколаївського регіону. Встановлено основні результати впровадження принципів електронного урядування в Миколаївському регіоні.

Ключові слова: *впровадження принципів е-урядування, е-урядування, інформаційне суспільство, принципи е-урядування, розвиток регіону.*

Основною ідеєю інформаційного суспільства, сутність якого полягає у створенні, накопиченні, передаванні, обробленні та використанні інформації у всіх її проявах, інтенсифікації суспільного життя на рівні й окремого індивіда, і суспільства загалом, а також перетворенні інформації та знання на продуктивні сили суспільства, формування на цій підставі суспільства, оснований на знаннях є досягнення нової фази розвитку – «суспільства знань» і забезпечення для всіх

рівного доступу до них [2, с. 123]. Сучасне українське суспільство характеризується якісно новими тенденціями розвитку в інформаційній сфері, насамперед стрімким формуванням глобального інформаційного простору та глобальним інформаційним протиборством, розробкою і використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, виникненням принципово нових суспільних відносин за різноманітними напрямками інформаційної діяльності, серед яких чільне місце посідає електронне урядування.

Сьогодні в наукових колах України не існує одностайної думки стосовно визначення поняття «електронне урядування»: його потрактовують і як новий метод управління, і як систему міжвідомчої взаємодії, і як концепцію підвищення ефективності та прозорості діяльності органів публічної влади. На законодавчому рівні чітко задекларовано, що електронне урядування – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [6]. У Концепції розвитку електронного урядування в Україні визначено основні принципи його впровадження:

- цифровий за замовчуванням;
- одноразове введення інформації;
- сумісність за замовчуванням;
- доступність та залучення громадян;
- відкритість та прозорість;
- довіра та безпека [6].

На сучасному етапі найважливішим є об'єднання зусиль Кабінету Міністрів України та громадянського суспільства, рівноправний діалог та взаємна відповідальність за розвиток держави. Це вимагає невідкладного впровадження принципів відкритого урядування, відповідальності органів державної влади перед суспільством, підзвітності та підконтрольності громадянам [4].

У Миколаївському регіоні активно впроваджуються принципи електронного урядування, які забезпечують:

- орієнтацію на інтереси громадянського суспільства;
- спрямованість на розвиток інформаційного суспільства, відкритого та прозорого публічного управління;
- успішність здійснення економічної діяльності на засадах результативності та ефективності;
- створення умов для розвитку як самої інфраструктури інформатизації, так і забезпечення сталого інноваційного розвитку регіону в цілому.

Про це свідчить низка нормативно-правових актів: Програма інформатизації «Електронна Миколаївщина» на 2018-2020 роки: Рішення обласної ради від 12 квітня 2018 року № 4 [7], Рішення Миколаївської обласної ради «Про затвердження Стратегії розвитку Миколаївщини до 2027 року» від 23.12.2020 р. № 2 [5], Стратегія розвитку Миколаєва на 2016-2020 рр. [8].

Позитивними результатами цього складного процесу є такі:

- для забезпечення діяльності органів місцевої виконавчої влади та органів місцевого самоврядування створено основу потужної інформаційної та технологічної інфраструктури, зокрема: реалізується проект «Електронна Миколаївщина – впровадження на території Миколаївської області системи електронного урядування та електронної демократії» та створено обласний центр обробки і збереження інформації – «Дата-центр»; сформовано єдиний інформаційний веб-простір місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування «Смарт-портал», що об'єднує 60 веб-сайтів;

- з метою розвитку сучасних форм взаємодії органів публічного управління області з громадянами впроваджено єдиний регіональний веб-портал адміністративних послуг Миколаївської області (<http://e-admin.mk.gov.ua>) [13], що є програмно-апаратним комплексом електронної інформаційної взаємодії центрів надання адміністративних послуг, суб'єктів надання адміністративних послуг та заявників (реалізується через систему веб-порталів: внутрішнього – для працівників органів влади та зовнішнього – для заявників), а також створено єдину систему електронних звернень громадян через веб-сайт контакт-центру «гарячої лінії» голови Миколаївської облдержадміністрації (<http://hotline.mk.gov.ua>) [1].

Отже, послідовне впровадження принципів електронного урядування є дійсно

перспективним напрямком подальшого розвитку Миколаївського регіону, що уможлиблює безперешкодний доступ до інформації про діяльність органів публічної влади, надає можливість громадянам і громадським організаціям безпосередньо брати участь у процесах підготовки проектів управлінських рішень.

Джерела та література

1. «Гаряча лінія» Голови облдержадміністрації. URL: <http://hotline.mk.gov.ua>
2. Григор О. О. Формування інформаційного суспільства в Україні в контексті інтеграції в Європейський Союз: дис. ... канд. політ. наук: 25.00.01 / Григор Олег Олександрович. Львів, 2003. 229 с.
3. Портал адміністративних послуг Миколаївської області [10]. URL: https://e-admin.mk.gov.ua/_layouts/Information/Mykolaiiv/HomePage.aspx
4. Про затвердження плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2014-2015 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 листоп.2014 р. № 1176-р. Урядовий кур'єр. 2014. 17 груд. С. 14.
5. Про затвердження Стратегії розвитку Миколаївщини до 2027 року: Рішення Миколаївської обласної ради від 23.12.2020 р. № 2. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/strategiya-rozvytku-mykolayivskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>(дата звернення: 17.09.2021)
6. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження КМУ від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>
7. Програма інформатизації «Електронна Миколаївщина» на 2018-2020 роки: Рішення обласної ради від 12 квітня 2018 року № 4. URL: <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decreed/15239634795ad5d657421ec.pdf> (дата звернення: 17.09.2021)
8. Стратегія розвитку Миколаєва на 2016-2020 рр. URL: <http://www.mda.mk.ua/wp-content/uploads/2016/03/Mykolaiiv-Development-Strategy-2016-2021.pdf>

Panchenko H. O.

*PhD in Public Administration,
Odessa Regional Institute for Public Administration
of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine,
Ukraine, Odessa,
e-mail: annapaalex@gmail.com*

Implementation of e-government principles

as a perspective direction of development of the Mykolaiv region

The concepts of "information society" and "e-government" are established. The essence of the basic principles of e-government is determined. The normative-legal support of the process of implementation of e-government principles at the level of Mykolaiv region is analyzed. The main results of introduction of principles of electronic government in the Mykolaiv region are established.

Key words: *implementation of e-government principles, e-government, information society, e-government principles, regional development.*

УДК 94 (477.7) "18/19": 334.73

Пятницькова І. В.

*Донецький національний університет імені Василя Стуса
Україна, Вінниця,
i.piatnickova@gmail.com*

Історія першого споживчого кооперативу Миколаєва

Проаналізовано історію першого споживчого кооперативу Миколаєва «Збереження і придбання». Охарактеризовано принципи та напрями його діяльності. Наведено ймовірні причини припинення діяльності кооперативу. Визначено місце споживчого товариства в історії кооперативного руху.

Ключові слова: *Миколаїв, кооперативний рух, споживчий кооператив.*

Під впливом західноєвропейських кооперативних ідей українська інтелігенція у 1860-х рр. створила ряд споживчих товариств. Їх діяльність була спрямована на

покращення економічного становища членів, шляхом об'єднання зусиль. Члени товариства робили пайові внески та вносили вступну плату із яких формувалася капітал. На нього винаймалося приміщення для крамниці, закуповувався товар для подальшого продажу членам товариства та стороннім особам. Кооперативна крамниця пропонувала товари гарної якості за ринковими цінами, або нижче за них. Із її щорічних прибутків члени кооперативу отримували нарахування відповідно до внесеного пайового капіталу. Таким чином кооперативи сприяли заощадженню коштів. Окрім того, для них властивими були принципи демократичного управління, оскільки всі члени користувалися однаковими правами. Перший споживчий кооператив в Україні був відкритий у Харкові у 1866 р. Згодом подібні об'єднання з'явилися в Одесі, Катеринославі, Полтаві, Києві, Херсоні.

Статут Миколаївського споживчого кооперативу «Збереження і придбання» був затверджений 25 квітня 1868 р. Дослідник історії кооперативного руху С.В. Бородаєвський вказував, що товариство завдячувало своїм відкриттям провідному українському кооператору В.С. Козлову. Працювати кооператив почав у вересні цього ж року. Його членами могли стати особи різних соціальних станів та віросповідання як чоловічої, так і жіночої статі. Вони повинні були придбати хоча б один пай, який коштував 12 руб., а також внести вступний внесок, який для одного паю складав 1 руб., а для всіх інших – по 50 коп. Статут товариства передбачав, що щорічно на паї члени отримуватимуть 6 %, а також додаткові нарахування із прибутків споживчої крамниці. Останні розраховувалися відповідно до кількості куплених в крамниці товарів. Не залежно від кількості паїв за статутом товариства всі його члени користувалися рівними правами.

До 1 січня 1869 р. членами товариства стали 381 особи, протягом 1869 р. до них приєдналося ще 189 особи; у 1870 р. – ще 43 особи, і вибуло 18 осіб. На 1 січня 1871 р. всіх членів товариства було 596 осіб. Переважну більшість його членів складали моряки та військові у відставці.

Асортимент кооперативної крамниці був доволі широким і включав: бакалійні товари, вина, тютюн, різноманітний посуд, косметичні засоби, жіноче взуття, галантерейні товари, канцелярію, антрацит, дрова, деревне вугілля, фарби та

приладдя для фарбування, лампи, будівельні матеріали та інструменти. У крамниці «Збереження і придбання» продавалися також предмети розкоші, дорогі імпортні продукти, орієнтовані на потреби заможних покупців. Так, окремі сорти вин товариству доставляли з Мальти; сир – з Швейцарії; сардини, масло італійське та прованське – з Марселя; каву, фініки, родзинки, винні ягоди привозили з Олександрії та Смірни. Проте, переважну більшість складали товари місцевого виробництва. Їх купували на гуртових складах, ярмарках в Одесі, Херсоні, Харкові. «Збереження і придбання» співпрацювали з іншими споживчими кооперативами.

Попри великий асортимент товарів миколаївське товариство не могло запровадити торгівлю хлібом та м'ясом. У випадку з хлібом «Збереження і придбання» ставило собі за мету відкрити при товаристві власну пекарню, яка б випікала найкращий у місті хліб. З цією метою були скорочені витрати на придбання галантерейних товарів, предметів розкоші та фарб. У пошуках гарного фахівця у хлібопекарській справі товариство зверталось до Москви та Воронежа. Проте, чи було вирішено питання хлібної торгівлі достеменно не відомо. Відносно торгівлі м'ясом, то товариство розглядало можливість купити худобу та винайняти пасовиська. Проте, невдачі Херсонського споживчого товариства у цій справі спонукали відмовитися від торгівлі м'ясом, через великі ризики падіжу худоби.

Окремі товари в кооперативній крамниці продавалися дешевше ніж в місцях роздрібної торгівлі. Так, вугілля коштувало від 5 до 15 коп. дешевше. Проте, були і такі, що коштували дорожче. Місцеві крамарі в умовах конкуренції з кооперативною крамницею, спеціально знижували ціни на певні товари у своїх магазинах.

Комерційна діяльність передбачала ризики, які траплялися і в діяльності споживчого товариства «Збереження і придбання». Серед них невдалими були операції із закупки неякісної деревини, маслин, фініків та горіхів. Втрат зазнало товариство, коли придбало декілька бочок конопляного та соняшникового масла, які тріснули під час транспортування, і частину товару було втрачено. У перший рік своєї діяльності товариство зазнало також втрат через відсутність досвіду комерційної діяльності, знання кон'юнктури ринку, недбале ведення діловодства.

У 1871 р. кризові тенденції в товаристві набували більшої виразності. Члени

товариства скаржилися на відсутність кваліфікованих фахівців, які б відповідали за ведення справ, збереження майна кооперативу; несвоєчасне рішення поточних справ; формальний підхід до виконання своїх обов'язків директора кооперативу та членів ревізійної комісії; недотримання статуту товариства та постанов загальних зборів.

Однією із найбільших проблем миколаївського кооперативу була відсутність усвідомленого ставлення до кооперативної діяльності його членів. Вибори дирекції, ревізійної комісії відбувалися не відповідно до здібностей кандидатів, а здебільшого через родинні, особисті зв'язки. Через що до керівних органів кооперативу входили особи, які серйозно не ставилися до своїх обов'язків, а виборну посаду сприймали як одну із світських регалій. Переважна більшість членів товариства також не усвідомлювала кооперативних ідеалів та не обтяжувала себе активною участю у справах товариства, сприймаючи його благодійною організацією. Подібна ситуація була характерною і для інших споживчих кооперативів, що відкривалися у цей час в інших українських містах. Спочатку громадські активісти з захопленням долучалися до кооперативної діяльності. Проте, вона не давала великих та швидких прибутків, передбачала безпосередню активну участь у діяльності кооперативу, що призводило до ослаблення інтересу до цієї справи.

Особливість миколаївського споживчого кооперативу «Збереження і придбання» полягала у тому, що його члени добре усвідомлювали кризове становище та намагалися сформулювати шляхи його подолання. Частиною членів товариства був сформований проект детальних інструкцій службовцям кооперативу. Проте, його поява лише ускладнила ситуацію та призвела до внутрішніх чвар між прихильниками діючого керівництва товариством та його противниками. Очевидно, що попри всі спроби зберегти кооператив це не вдалося зробити. Оскільки, після 1871 р. згадки про «Збереження і придбання» не зустрічаються.

Це споживче товариство поклало початок розвитку кооперативного руху в Миколаєві. Воно належало до ряду перших подібних організацій в Україні і свідчить про високий економічний, громадський розвиток міста, якому були

властиві провідні суспільно-економічні тенденції модерної доби.

Джерела та література

1. Баллин Н. Первая памятная книжка русских потребительских обществ. Санкт-Петербург : Тип. т-во «Общественная польза», 1870. 49 с.
2. Бородаєвський С. В. Історія кооперації. Прага : Укр. громадський видав. фонд, 1925. 445 с.
3. Обзор положения и деятельности потребительских обществ в России по данным 1897 р. Санкт-Петербург : Типография Министерства путей сообщения. 221 с.
4. Список всех потребительских обществ в России, как действующих, так и закрывшихся на 1 января 1912 г. Санкт-Петербург : Типография Л. Я. Ганзбурга, 1912. 194 с.
5. Сборник материалов об артелях в России. Потребительские общества. Выпуск 3. Санкт-Петербург : Типография Майкова, 1875. 94 с.

Pyatnitskova I. V.

Vasyl Stus Donetsk National University

Ukraine, Vinnytsia

i.piatnickova@gmail.com

History of the first consumer cooperative of Nikolaev

The history of the first consumer cooperative of Nikolaev "Preservation and acquisition" is analyzed. The principles and directions of its activity are described. Probable reasons for termination of the cooperative are given. The place of the consumer society in the history of the cooperative movement is determined.

Key words: *Mykolayiv, cooperative movement, consumer cooperative.*

Савченко В. А.

доктор історичних наук, професор
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
Україна, Одеса
lanjeron15@gmail.com

Південь України як фронтір визвольних змагань 1917-1922 рр.

Розглянуто феномен «фронтір», як сукупність етно-культурних і соціально-політичних процесів, що відбувалися на території Південно-Східної України. Надано історичну ретроспективу фронтіру з часів Київської Русі по добу визвольних змагань 1917-1922 рр. Головну увагу приділено фронтірним подіям 1917-1921 рр., на Півдні України.

Ключові слова: «Фронтір», історія України, Південно-Східна Україна, етно-культурні процеси, визвольні змагання 1917-1922 рр.

В українській історіографії вже років двадцять функціонує екзотичний термін «фронтір». Він спочатку використовувався для позначення складних етно-культурних процесів на теренах Дикого Степу, Запоріжжя, Ханської України, Таврії у ХУІ-ХУІІІ ст., згодом, подавши верхню межу, пішов у безкінечність давнини. Особливу увагу «Південному фронтіру» приділяють українські вчені Одеси та Дніпра [1]. Фронтір, як багатоаспектний історико-культурний феномен, позначає умовну межу географічного, політичного та стратегічного поділу, арену змагань, підвищеного рівня конфліктності, сенсів, культур, етносів.

Історія України унікальна своїм регіональним різнобарв'ям, в якому особливе місце займає «Дикий Степ» (терени колишніх Катеринославської та Херсонської губерній, Південної Бессарабії та Північної Таврії). Нездатність владних структур контролювати «Дикий степ» виявляли Київська Русь, Велике князівство Литовське, Річ Посполита, Османська імперія, Російська імперія... Замирення фронтіру (втрата його конфліктності) припадає на часи після Бухарестського миру та переселення частини ногайців з Північного Причорномор'я

(1812 р.), ліквідації Бузького козацького війська (1817 р.). Близько 100 років Південний фронтір проявляв себе не тільки етнічною строкатістю (українці, греки, євреї, болгары, румуни, гагаузи, німці-колоністи...), але й «вольностями» Дунайського (до 1868 р.) та Азовського (до 1865 р.) козацьких військ, поразкою у Східній війні та втратою Ізмайльського повіту (1856 р.). Стан південного регіону, як конфліктного фронтіра, актуалізувався з розпадом Російської імперії.

У листопаді 1917 р. південні українські терени увійшли до складу УНР, проте значна кількість політизованих, відцентрових сил намагалися відірвати Південь від нової метрополії. На початку грудня (1917 р.) Одесу стрясало повстання більшовиків, що мали на меті приєднати місто до радянської Росії (повстання було підтримано «ліваками» – лівими есерами, максималістами, анархістами, лівими бундівцями). У структур Української Центральної Ради забракло сил для стримання фронтірного конфлікту, хоча влада УНР й запропонувала його *мінімізувати* шляхом формування структур «Вільного міста Одеси» (грудень 1917 р.). Цей проект підтримали всі українські сили міста, частина партійців РСДРП та ПСР з одеського Совета), але «ліві» проголосили в Одесі та Бессарабії владу «фронтірного» Румчероду, згодом «фронтірних» Одеської та Донецько-Криворізької советських республік. Проголошення Молдавської демократичної республіки та просування румунських військ на Ізмаїл – Одесу доповнювали хаос фронтірної дійсності початку 1918 р.

Для цього часу характерним явищем стала «атомізація теренів» на Півдні України – фактична «незалежність» Гуляй-польського вільного району (подібні процеси проходили по селах Новоспасівка, Тернівка та ін.). Більшовики початку 1918 р. не контролювали, не тільки сільські райони та повітові центри Півдня, але й околиці великих міст («республіка» Молдаванка, «республіка» Чечелівка, «незалежний» Єлизаветград). Протягом квітня-червня 1918 р., на етапі тимчасового затвердження міцної влади (австро-угорського та німецького військового командування), процеси розпаду загальмувалися, але з червня 1918 р. з початком селянських повстань, «атомізація» Півдня набирала нових обертів (околиці Херсона та Миколаїва – контролював отаман Григор'єв; батько Махно та і ін. повстанські лідери хозяйнували на Катеринославщині та в Північній Таврії).

Новий фронтір на Півдні України отримав назву «отаманщини», слабкість центральної влади в «провінції» стала визначальним фактором. У часи Директорії УНР, військової присутності Антанти, «другої» більшовицької влади (грудень 1918 р. – серпень 1919 р.) фіксується найбільший підйом місцевого самоврядування: Гуляйпільська Вільна Комуна (згодом «Південноукраїнська трудова федерація») сягає теренів від Дніпра до Кальміусу, повстання німців-колоністів під Одесою формує своєрідні форми «місцевої державності». Білогвардійська влада у вересні - грудні 1919 р. не змогла підкорити сільські райони Півдня та була засмоктана у вир фронтірної війни. Більшовики підкорювали бунтуючий фронтір у 1920-1922 рр. (боротьба з рухом Махна, новим повстанням німців-колоністів, похід повстанців на Тирасполь). Тільки за «допомогою» голодомора 1921-1923 рр. влада подалала силу народного спротиву.

На Півдні України, де сконцентрувалися: товарне сільське виробництво, велика промисловість, численне та активне сільське населення, визначальним стимулом визвольних змагань стало соціальне визволення. Самоврядування, федералізація (формування нових місцевих владних структур), переділ власності, визначали історію цього фронтіру у 1917-1921 рр. Це була певна альтернативна революція, в якій, з одного боку – питання національного визволення не було домінуючим, з іншого – централізація і міська диктатура більшовиків була неприйнятною, що обумовило гостру війну «села проти міста».

Джерела та література

1. Життя фронтіру: соціокультурна історія українського Придунав'я: нариси / Н. Агафонова, О. Бачинська, І. Верховцева, Т. Гончарук та ін. Ізмаїл : Ірбіс 2017. 248 с.
2. Каюк С. Роздуми над фронтірними студіями: український вимір // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті. 2017. Т. 15, с. 142-156

Savchenko V. A.

*Doctor of Historical Sciences, Professor
South Ukrainian National Pedagogical University
named after KD Ushinsky
Ukraine, Odessa
lanjeron15@gmail.com*

South of Ukraine as a front of the liberation struggle of 1917-1922

The phenomenon of "frontier" as a set of ethno-cultural and socio-political processes that took place in the territory of South-Eastern Ukraine is considered. A historical retrospective of the frontier from the times of Kievan Rus to the days of the liberation struggles of 1917-1922 is given. The main attention is paid to the frontier events of 1917-1921 in the South of Ukraine.

Key words: *«Frontier», history of Ukraine, South-Eastern Ukraine, ethno-cultural processes, liberation struggles of 1917-1922.*

УДК 93/94

Сугацька Н. В.

*Кандидат історичних наук, доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Миколаївського інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Україна, Миколаїв
sugatska@ukr.net*

Табори військовополонених на Миколаївщині

Досліджено систему німецьких таборів для військовополонених на окупованій території. Приділено увагу трагічній долі військовополонених у таборі «Шталаг-364». Наведені спогади колишніх в'язнів табору.

Ключові слова: *окупація, військовополонені, в'язні, табір.*

Історія воєн – це ще й історія військовополонених. Без убитих, поранених і полонених воєн не буває. У роки німецько-румунської окупації жертвами нацистського терору в Україні стали загалом 1 млн 571 тис. радянських

військовополонених. Рівень смертності в німецьких таборах для військовополонених на східному фронті становив 57,5%. В аналогічних таборах на західному фронті – менше 5% [3].

Винятковість Другої світової війни полягає в тому, що радянські полонені перебували поза законом як з німецької, так і з радянської сторін. Ставлення гітлерівців до радянських військовополонених було набагато гіршим, ніж до полонених з інших країн. Уряд СРСР не підписав Женевську 1929 року конвенцію, яка зобов'язувала воюючі сторони зберігати військовополоненим життя, забезпечувати їх житлом, харчуванням, одягом, за втечу – карати тільки в адміністративному порядку.

Що ж являла собою система німецьких таборів для військовополонених на окупованій ворогом території? Вона ділилася на 5 категорій: збірні пункти (табори); пересильні табори («Дулаг», нім. Dulag); постійні табори («Шталаг», нім. Stalag); основні робочі табори; малі робочі табори.

Збірні пункти створювалися в безпосередній близькості від лінії фронту або в районі операції, що проводилася. Тут йшло остаточне роззброєння полонених, складалися перші облікові документи.

Наступним етапом руху полонених були «Дулаги» – пересильні табори, зазвичай розташовувалися поблизу залізничних вузлів. Тут полоненим доводилося по місяцю і довше чекати своєї долі. Після початкового сортування полонених відправляли в табори, що мали, як правило, постійне місце розташування в тилу, далеко від військових дій. Всі табори різнилися за номерами, в них зазвичай знаходилася велика кількість полонених.

Табори типу «Шталаг» були базою для мережі основних робочих таборів, йому підлеглих. Останні мали по кілька тисяч в'язнів і відрізнялися один від одного літерами, що додавалися до найменування головного табору. Малі робочі табори підпорядковувалися основним робочим таборам або безпосередньо постійним «Шталагам». Розрізнялися по найменуванню населеного пункту, де розміщувалися, і за назвою основного робочого табору, до якого були приписані. Чисельність ув'язнених у малих робочих таборах була від кількох десятків до кількох сотень людей.

На окупованій території України нацистами було створено понад 200 місць позбавлення волі радянських військовополонених. Це – «Дулагі» (пересильні табори), «Офлагі» (стаціонарні табори для офіцерів), «Шталагі» (для рядового та сержантського складу або змішані). Всього за роки окупації на території України діяло 30 команд шталагів и 27 команд дулагів [4].

В Миколаєві, в районі Темвод, було створено концтабір для радянських військовополонених «Шталаг-364», розрахований на 70 тис. полонених, але в таборі перебувало 26-30 тис. полонених. Табір мав відділення в Одесі, Херсоні, Первомайську, Вознесенську, Грейговому, Новій Одесі, Бузькому, Себине, багатьох інших населених пунктах, на заводі ім. А. Марті [5, С. 263]. Ці військовополонені повинні були стати основною робочою силою в здійсненні наміченої гітлерівцями програми будівництва військових кораблів і підводних човнів.

Що являв собою «Шталаг-364», розповідає у своїх спогадах очевидець тих подій – його колишній в'язень В.М. Азаров: «Житлові корпуси не опалювалися, в приміщеннях було холодно, люди спали прямо на підлозі, часто прокидалися серед трупів померлих товаришів» [1].

У «Шталагу-364» військовополонені були приречені на мученицьку голодну смерть. Від хвороб, холоду, голоду, побоїв щодня вмирили сотні людей. «Нерозлучним супутником терору в таборі, - згадує В.В. Парфьонов, - був голод. Раціон харчування ніколи не виходив за межі шматочка, не більше 200 грамів, так званого «хліба» із висівок і півлітрового черпака баланди з гнилої картоплі і його лущини. Це на повну добу на дорослу людину. Ось чому на території Темводу земля, не вкрита каменем, була суцільно порита: в'язні табору пальцями колупали її нескінченну кількість разів в надії відкопати свіжий корінець або хробака» [2].

Місцеве населення допомагало помираючим від голоду полоненим. Художниця І.В. Кушніренко згадує, як її мама, Е.А. Морозова, разом з сусідкою Г.Я. Охріменко пекли пончики, продавали їх на Базарній площі, а на виручені гроші купували крупи, варили кашу. Годували не тільки своїх діточок, але майже кожен день носили вузлики на Темвод [6, С. 81 – 82].

Голод, холод, виснажлива праця, а ще й муки, знущання і смерть очікували

радянських військовополонених, які стали об'єктом злочинних медичних дослідів німецьких лікарів. Так, наприклад, у табір на Темводі пораненим потрапив рядовий боєць 77-ї стрілецької дивізії Б.А. Холодян. Поранення його було незначним, і він без сторонньої допомоги рухався. Куля торкнулася шкірного покриву ноги, а на іншій нозі був обморожений палець. 14 січня 1943 року була призначена операція, де йому заявили, що оперують тільки обморожений палець. Його приспали і ампутували ступні ніг. Наступного дня німецький лікар приніс до ліжка хворого дерев'яні черевики і через перекладача зі сміхом наказав йому їх носити [5, С. 267].

Гірку долю військовополонених чоловіків розділяли і жінки - медичні працівники медсанбатів, шпиталів, які були захоплені у полон під час оточення. У «Шталазі-364» їх тримали в окремому бараку. Жорстокий режим, встановлений у таборі, повністю поширювався і на жінок-в'язнів. Жінки-полонені працювали у табірній пральні, дезинфікували військоове обмундирування.

Відзначимо, що незважаючи на жорстокий режим, у концтаборі діяла підпільна група, яка мала безпосередній зв'язок з міським підпіллям. Групу очолював І. Г. Шапошников. За допомогою підроблених документів для військовополонених готували втечі.

У березні 1944 року, коли радянські війська визволяли Миколаїв, німці евакуювали в'язнів «Шталагу-364» до Одеси. А перед цим почалася термінова робота зі знищення слідів злочинів. Нині на місці колишнього табору, як пам'ять про загиблих, встановлено маленький пам'ятник з чорного граніту. На камені вибито напис: «У братській могилі покояться останки більше 30 тисяч радянських військовополонених і мирних громадян, закатованих гітлерівцями в концентраційному таборі селища Темвод».

Джерела та література

1. Інтерв'ю з В. М. Азаровим. *Архів Л. Б. Таушлай*, 1987.
2. Інтерв'ю з В. В. Парфьоновим. *Архів Л. Б. Таушлай*, 1988.
3. Радянські полонені. Забуті жертви війни. *Історична правда*. URL : <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/06/22/43435/>.
4. Радянські військовополонені. *Територія террору*. URL : http://www.territoryterror.org.ua/uk/history/period/?ci_themeid=136.

5. Соболь П. І. Нацистський геноцид на території Миколаївщини в роки Великої Вітчизняної війни (1941 – 1944). *Миколаївщина в роки Великої Вітчизняної війни: 1941 – 1944* / редкол.: О. М. Гаркуша (голова редкол.) та ін. Миколаїв : Квіт, 2004. 504 с.

6. Ташлай Л. Б., Даниленко Т. И. За колючей проволокой: «Шталаг-364» – лагерь смерти. Николаев : Издательство Ирины Гудым, 2011. 144 с.

Сугацкая Н. В.

Кандидат исторических наук, доцент кафедры гуманитарных дисциплин Николаевского института права Национального университета «Одесская юридическая академия»

Украина, Николаев

sugatska@ukr.net

Лагеря военнопленных Николаевской области

Исследована система немецких лагерей для военнопленных на оккупированной территории. Уделено внимание трагической судьбе военнопленных в лагере Шталаг-364. Приведены воспоминания бывших узников лагеря.

Ключевые слова: оккупация, военнопленные, заключенные, лагерь.

Sugatska N.

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor the Department of Humanities Nikolaev Institute of Law of the National University «Odessa Law Academy» (Ukraine, Mykolaiv), sugatska@ukr.net

Prisoner of war camps in Mykolaiv region

The paper has examined the system of German prisoner of war (POW) camps in the occupied territories. Attention is paid to the tragic fate of POWs interned in Stalag-364 camp. Memoirs of former prisoners of the camp are included.

Keywords: occupation, prisoners of war (POWs), prisoners, camp.

**Науково-методичний семінар «Україна і Білорусь: історія і сучасність»,
сторінки історії**

Надано історію семінару «Україна і Білорусь, історія і сучасність» як майданчику спілкування український і білоруських істориків з питань історії двох сусідніх народів. Показано коло проблем, що обговорювались, перераховано ЗВО, науковці яких приймали участь у семінарі.

Ключові слова: *Україна, Білорусь, науково-методичний семінар, історія, наукове співробітництво.*

Міжнародний науково – методичний семінар «Україна і Білорусь, історія і сучасність», проводиться на базі Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін (завідуюча доктор філологічних наук професор Філатова Оксана Степанівна, відповідальний кандидат історичних наук доцент Федоренко Михайло Олександрович). Семінар проводиться раз на два роки, останній відбувся 28-29 травня 2021 р.

Сама ідея проведення семінару народилася у 2010 р., під час конференції «Білорусь і сусіди» що проводився в Гомельському державному університеті імені Франциска Скорини (м. Гомель, Республіка Білорусь). Під час обговорення проблем розвитку історичної науки і освіти України і Білорусі, білоруською і українською стороною було прийнято рішення про подальше поглиблення співпраці. Але також було зазначено, що історики українського півдня знаходяться в дещо ізольованому стані від білоруських колег, на відміну від істориків Києва, Чернігова, Житомира, Вінниці та інш.. Як наслідок, учасником обговорення Федоренком М. О. було запропоновано ідею проведення науково-методичного

семінару в Миколаєві, на базі Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін.

В 2011 р., було проведено пілотний, неофіційний семінар, в якому з білоруського боку прийняв участь завідувач кафедрою «Історії слов'ян та спеціальних історичних дисциплін» історичного факультету Гомельського університету імені Франциска Скорини к. іст. н. доцент Алексейченко Геннадій Олександрович. З українського боку, на семінарі були присутні викладачі історичного факультету Миколаївського державного педагогічного університету імені В. О. Сухомлинського і викладачі кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова. Під час зустрічі було проведено компаративістський аналіз сучасного стану і перспектив освітньої галузі двох східнослов'янських країн. Здійснено обмін досвідом реалізації освітніх реформ в Україні і Білорусі та проблемами української і білоруської історії. Також Доцент Алексейченко Г. О., прочитав лекцію студентам історичного факультету Миколаївського державного педагогічного університету імені В. О. Сухомлинського, стосовно сучасного стану історичної науки в Білорусі.

Починаючи з 2013 р., семінар «Україна і Білорусь, історія і сучасність» розпочинає офіційне життя і проводився кожні два роки в 2015; 2017 і 2019 рр., всього було проведено офіційно чотири семінари. Сам семінар проводиться під егідою Міністерство освіти і науки України. Організаторами є кафедра соціально-гуманітарних дисциплін Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова і історичний факультет Гомельського державного університету імені Франциска Скорини. З 2019 р., до організаторів приєднується Національна спілка краєзнавців України (Миколаївська обласна організація). До основних питань, що виносились на обговорення належали наступні: 1. Україна і Білорусь у глобальних світових інтеграційних процесах; 2. Новітні погляди на історію України і Білорусії в сучасній історичній науці; 3. Проблеми викладання історії України і Білорусі в світі сучасній реформи Вищої школи обох країн; 4. Про перспективи наукової інтеграції ВНЗ України і Білорусі, в технічній і соціально-гуманітарній сфері. В обговоренні зазначених питань прийняли участь білоруські історики – науковці з Білоруського державного університету, м. Мінськ;

Барановичського державного університету; Білоруського національного технічного університету м. Мінськ; Брестського державного технічного університету; Вітебського державного університету імені П. М. Машерова; Гомельського університету імені Франциска Скорини; Гомельського державного технічного університету імені П.В. Сухого; Республіканського інституту вищої школи, м. Мінськ, Мозирського державного педагогічного університету імені І.П.Шамякіна. З українського боку науковці: Дипломатичної академії України, МЗС України; Науково-дослідного інституту українознавства МОН України; Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова; Київського національного торговельно-економічного університету; Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв; Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського; Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського; Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка; Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв.

Загалом в 2013р., у семінарі прийняли участь - 28 учасників, з них Білорусь представляло 4 учасника. В 2015 р.. прийняли участь - 23 науковця, Республіку Білорусь представляло 7 учасників. В 2017 р., загальна кількість учасників - 45 чоловік, з них 12 чоловік представники Республіки Білорусь. На семінарі 2019 р., прийняло участь - 35 учасників, Білорусь представляло 9 науковців. В 2021р., на обговорення наукових проблем зібралось 38 – учасників.

Під час проведення семінару, жваву дискусію визвали доповіді:

Вопросы методологии в новейших исследованиях белорусских историков

Рубан А.А. Гомельский государственный университет им. Ф. Скорини, г. Гомель, Беларусь.

Друга Русь в висвітленні американського славіста Едварда Кеннона
Шевченко Н.В. Чорноморський державний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв.

Українські фактар у беларускім нацыянальным адраджэнні пачатку ХХ

ст. Алексейченко Геннадій Олександрович Гомельський державний університет імені Ф.Скорини, г. Гомель, Беларусь.

Современная историография белорусско-украинских отношений

Кукса А. Н. Белорусский национальный технический университет г. Минск, Беларусь.

Пытанні ўдакладнення беларуска-ўкраінскай мяжы (1924-1928 гг.)

Елізараў С. А. Гомельскі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт імя П. В. Сухога, г. Гомель, Беларусь.

Теоретичний аспект поняття «історична пам'ять».

Котляр Ю. В. Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв.

Роля міжнароднага фактара ў фарміраванні беларускай дзяржаўнасці ў 1918–1921 гг. у ацэнцы сучаснай беларускай гістарыяграфіі.

Мязга М. М. Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны, г. Гомель, Беларусь.

Борьба в Киевской митрополии по вопросу об унии в конце XVI – первой трети XVII в.

Черепко С. А. Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Беларусь.

Аб развіцці гістарычных ведаў на беларускіх і ўкраінскіх землях у XV–XVII ст.

Барсук А. Я. Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя І. П. Шамякіна, г. Мазыр, Беларусь.

Діяльність дипломатичного представництва БНР в Україні (березень – грудень 1918 р.)

Вовчук Л. А., Тригуб О. П. Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв.

Білоруська політика Богдана Хмельницького в сучасній українській історіографії

Корновенко С. В. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси; Степанчук Ю. С. Вінницький державний педагогічний

університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Український історик Дмитро Дорошенко і білоруське національне відродження

Федьков О. М. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський.

Михайло Грушевський в рецепції білоруських істориків першої третини ХХ ст.

Тельвак В. В., Тельвак В. П. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, м. Дрогобич.

Матеріали семінару присутні в Інтернеті в PDF форматі, за особистим бажанням учасників, їх доповіді друкувалися в «Гуманітарному віснику НУК». Всім учасникам семінару вручені Програми семінару і сертифікати. Під час проведення четвертого семінару, в 2019р., було підписано договір про співпрацю між Національним університетом кораблебудування імені адмірала Макарова і Мозирським державним педагогічним університетом імені І. П. Шам'якіна.

Міжнародний науково-методичний семінар «Україна і Білорусь: історія та сучасність» є важливим кроком у встановленні зв'язків між науковцями двох країн у складному політичному сьогоденні та вагомим внеском у розвиток перспективних напрямків досліджень в соціально – гуманітарних науках, серед науковців України і Білорусі. Але враховуючи складні політичні взаємини між Україною і Білоруссю, що склалися останнім часом, майбутнє семінару на жаль не визначено. Одночасно українські і білоруські науковці мають надію на його продовження.

Fedorenko M. O.

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor

National University of Shipbuilding after Admiral

Makarov

Ukraine, Mykolaiv

m.o.fedorenko@gmail.com

Scientific and methodical seminar "Ukraine and Belarus: history and modernity", pages of history

The background of the seminar «Ukraine and Belarus, history and modernity» as a platform for communication between Ukrainian and Belarusian historians on the history of two neighboring nations is given.

The range of problems discussed is shown, institutions of higher education and the scientists, who took part in the seminar are listed.

Key words: *Ukraine, Belarus, scientific-methodical seminar, history, scientific.*

УДК 351: 614.84

Харламов М. І.

доктор історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін
соціально-психологічного факультету
Національного університету цивільного захисту України
Україна, Харків
mike1982kharlamov@gmail.com

Пожежна команда міста Миколаїв у першій половині 1920-х років

Проаналізовано особливості розвитку пожежної дружини міста Миколаїв у перші роки нової економічної політики в УСРР. Досліджено особливості матеріально-технічного та побутового розвитку вогнеборчої служби міста Миколаїв у вказаний історичний період.

Ключові слова: *пожежні, Миколаїв, пожежні автомобілі, боротьба з вогнем, М.М. Свіжинський.*

У місті Миколаїв пожежну команду з 1910 року і до 1937 року очолював Михайло Миколайович Свіжинський. Після революційних подій 1918–1920 років на посаді брандмайора він добився суттєвої реконструкції пожежного обозу: було виготовлено ресорні ходи, шкіряні пожежні рукави були замінені на брезентові та прорезинені. У 1922 році миколаївські вогнеборці повністю змінили кінні пожежні виїзди на автомобільні. Тобто вони першими в Україні повністю перешли на

автомобільну пожежну тягу, що суттєво покращило оперативність виїздів на пожежі та ефективність гасіння. У вогнеборців покращилася дисципліна та оперативність виїзду на пожежі. У ліквідації великих пожеж брали участь не тільки міська пожежна команда, але й вогнеборчі команди заводів Миколаєва, згідно зі спеціальним планом взаємодії, розробленим М. М. Свіжинським.

За ініціативою Свіжинського та під його безпосереднім керівництвом було відремонтовано шасі американських вантажівок «УАЙТ», які лежали на місцевому «автокладовищі», і переобладнано їх на пожежні автомобілі. Незважаючи на післявоєнну розруху, у листопаді 1921 року пожежні змогли користуватися спеціальним пожежним автомобілем – «автовогнегасителем начальника пожежної охорони Свіжинського», або «автогазовкою», яку розробив Свіжинський. А у 1922 році миколаївські пожежні навіть передали у дарунок херсонським пожежним автомобіль «УАЙТ», переоблаштований на пожежну автолінійку.

На початок 1925 року у Миколаєві було п'ять добре оснащених пожежних автомобілів: дві пожежні автолінійки, дві автомобільні пожежні діжки та пожежна автомобільна драбина «Магіріуса». Наявна кількість автотранспорту повністю забезпечувала тодішні потреби команди на середину 1920-х років. Тоді ж кількість особового складу було збільшено вдвічі, пожежні працювали, підпорядковуючись інструкціям, участь у розробці яких також брав М.М. Свіжинський.

Миколаївські пожежні на середину 1920-х років мали достатньо добре оснащення, добре забезпечувалися їх побутові потреби. Згідно даних історичних джерел для вогнеборців Миколаєва було відремонтовано приміщення усіх пожежних частин міста, була побудована спеціальна лазня для борців з пожежами та членів їх родин, для кращого несення служби в частинах було закуплено нову постільну білизну, матраци, подушки тощо. Вчасно видавалася службова зимня та літня амуніція. Однак також залишалися і суттєві проблеми в роботі вогнеборців, зокрема пожежні отримували досить малу заробітну плату. На середину 1920-х років керівник пожежної частини – брандмайор – керівник пожежної команди міста – 48 рублів, брандмейстер отримував 46 рублів, враховуючи 25 % надбавки за святкові та недільні дні, звичайні рядові пожежні отримували 22 рублі 12 копійок. При чому обіцяних надбавок за понаднормові дні рядовим вогнеборцям

не виплачували. Однак слід відзначити, що порівняно з іншими містами миколаївські пожежні забезпечувалися краще ніж їх колеги з інших регіонів УСРР.

На середину 1920-х років пожежних в Миколаєві налічувалося 81 особа. З них – 1 брандмайор, 3 брандмейстери, 3 помічники брандмейстера, 12 шоферів пожежних машин, інші – рядові вогнеборці, що працювали у 3 зміни по 8 годин. Пожежні міста Миколаїв у першій половині 1920-х років відносно добре виконували свої бойові завдання, рятували людей та майно, що доводиться поступовим зниженням кількості пожеж в місті з початку до середини 1920-х років.

Джерела та література

1. Де можна дізнатися про історію пожежних Миколаївщини.
URL:<https://mk.dsns.gov.ua/ua/Istorichni-dani-pro-pozhezhnih-Mikolayivschini.html>.
2. Николаевская пожарная команда занесена на Красную доску. *Красный Николаев*. 1923. № 383. 24.10.1923 г. С. 2.
3. От пожарного с ведром до современного спасателя: история Николаевской пожарной охраны. URL: <https://www.0512.com.ua/news/3050855/ot-pozarnogo-s-vedrom-do-sovremennogo-spatela-istoria-nikolaevskoj-pozarnoj-ohrany-foto>.
4. Шторц. Николаевская городская пожарная команда (Одесской губернии). *Пожарное дело*. 1925. № 4. С. 31.

Kharlamov M. I.

*Dr.S. (historical sciences), Associate Professor,
Associate Professor of department of social and humanitarian disciplines
of the National university of civil defence of Ukraine
Ukraine, Kharkiv
mike1982kharlamov@gmail.com*

The fire brigade of the city of Mykolayiv in the first half of 1920th years

The peculiarities of the development of the fire brigade of the city of Mykolayiv in the first years of the new economic policy in the USSR are analyzed. Peculiarities of material and technical and household development of the fire service of the city of Mykolayiv in the specified historical period are investigated.

Key words: *firefighters, Mykolayiv, fire trucks, fire fighting, М.М. Svizhinsk.*

Харламов М. И.

доктор исторических наук, доцент,
доцент кафедры социальных и гуманитарных дисциплин
социально-психологического факультета
Национального университета гражданской защиты Украины
Украина, Харьков)
mike1982kharlamov@gmail.com

Пожарная команда города Николаев в первой половине 1920-х годов

Проанализированы особенности развития пожарной дружины города Николаев в первые годы новой экономической политики в УССР. Исследованы особенности материально-технического и бытового развития огнеборческой службы города Николаев в указанный исторический период.

Ключевые слова: пожарные, Николаев, пожарные автомобили, борьба с огнем, М.М. Свижинский.

УДК 94(100):327

Циватий В. Г.

кандидат історичних наук, доцент
Заслужений працівник освіти України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
член правління Наукового товариства історії дипломатії
та міжнародних відносин
Україна, Київ
tsivatyi@gmail.com

**Інституціональна історія транспортної інфраструктури Миколаївщини і
Північного Причорномор'я в системі транспортних зв'язків українських
земель: Огюстен де Бетанкур (1758-1824) у публічному просторі
комунікативно-культурної пам'яті сьогодення**

Проаналізовано особливості формування транспортної інфраструктури Півдня України у ХІХ столітті. Акцентується увага на особистому вкладі Огюстена Огюстеновича Бетанкура (1758-1824) у розвиток політехнічної освіти

в Європі та розробку практичних рекомендацій щодо транспортної інфраструктури Центрально-Східної Європи, зокрема півдня України.

Ключові слова: *інституціональна історія, політика, ідеологія, інституціоналізація, залізничний транспорт, транспортна інфраструктура, Огюстен Бетанкур.*

Бетанкур Огюстен Огюстенович (1758-1824) – видатний державний діяч, один із фундаторів європейської політехнічної освіти в Європі [1, с. 247]. Огюстен Бетанкур, славетний, знаменитий інженер і вчений, на початку 20-х років XIX століття, як головний директор шляхів сполучення Росії, відвідав південну частину України. Під час його поїздки, і після неї, він висловив чимало рекомендацій щодо транспортної інфраструктури Центрально-Східної Європи та зауважень щодо економічного розвитку тих регіонів, які він відвідав, сформулював конкретні рекомендації та поради, допоміг розгорнути практичні роботи, які безпосередньо пов'язані зі збільшенням протяжності залізничних шляхів сполучення та впорядкуванням територій. Запропоновані Огюстеном Бетанкуром проекти базувалися на найвищих досягненнях тогочасної європейської та світової технічної думки й сприяли багато в чому інституціональному розвитку системи транспортних зв'язків українських земель XIX століття. Величезний вплив здійснив Огюстен Бетанкур також і на формування в Україні принципів організації технічного навчання. Бетанкур Огюстен Огюстенович (1758-1824) – громадський дипломат, інженер, конструктор, винахідник, вчений і педагог. Усе життя цієї талановитого вченого – яскравий приклад беззавітного служіння людям, науці, прогресу [2].

У 1784 році Огюстена Бетанкура направляють для продовження освіти в Париж. Перебування у Франції стає одним із найбільш плідних періодів у його становленні як інженера. Отримавши всебічну наукову освіту в Парижі, Огюстен Бетанкур був відправлений іспанським урядом в країни Західної Європи для ознайомлення із різними системами судноплавства, видами каналів і моделей парових машин і т.п. Успішно виконуючи свою головну дослідницьку задачу, Огюстен Бетанкур не менш успішно представляв і державу на дипломатичних

прийняттях, освоював ази церемоніалу і дипломатичного етикету, знайомився з інституціональною системою дипломатичної служби країн Європи доби Ранньомодерного часу і Нового часу [3, с. 116-119].

Уже до 30-річного віку О. Бетанкур став визнаним дослідником і вченим, а повернувшись у Мадрид після перебування у Франції та в Англії з освітньою та суспільно-дипломатичною місією, здійснив свої численні проекти (у тому числі нову систему підготовки вітчизняних інженерів шляхів сполучення). Огюстен Бетанкур успішно виконав своє освітнє доручення й політико-дипломатичну місію. Згодом йому судилося стати одним з найславетніших інженерів-експериментаторів, механіків і гідротехніків Європи. Працюючи на посаді Головного директора шляхів сполучення Російської імперії він у 1820 році відкрив нову для нього українську сторінку у своїй біографії: здійснивши дослідницьку подорож по Криму й Півдню України, зокрема – території сьогоденної мальовничої та уславленої Миколаївщина.

У бібліотеці Університету шляхів сполучення зберігається рукописний звіт Бетанкура про інспекційну поїздку по Росії в 1820 році. І в цьому звіті ставляться питання поліпшення судноплавства в басейні річок Волги і Ками, з'єднання Волги з Доном, будівництва Військово-Грузинської дороги, розширення чорноморських торговельних портів Одеси, Миколаєва, Херсона, Севастополя, Феодосії, Керчі, розробки багатств Кавказу і Криму. Також у бібліотеці зберігається рукописний звіт Головного управління водних і сухопутних шляхів сполучення за 1821 рік у трьох частинах.

Але повернемося до предмета дослідження нашої статті – інституціональний розвиток системи транспортних зв'язків півдня Росії та України, зокрема Миколаївщини й північного Причорномор'я. 15 серпня 1820 року Огюстен Бетанкур відправляється в подорож на Південь Росії, щоб з'ясувати на реальних транспортних траекторіях деякі питання, важливі для Відомства шляхів сполучення. По Волзі він їде до Астрахані, потім по Військово-грузинській дорозі – у Грузію. Звідти через Північний Кавказ до Криму, а далі – в Україну. Особливо багато уваги приділяє Бетанкур Феодосії та Севастополю. Він підкреслює, що через Феодосію проходить транспортування солі, яку вивозять з Таврії, а тому

необхідно побудувати міст через косу. Відповідний наказ він віддав інженерові Потьє. Севастопольський же порт, пише Бетанкур, за своїми природними умовами – найкращий на всьому узбережжі і тут слід побудувати доки для спорудження та відновлення суден.

Огюстен Бетанкур зазначає, що велика частина території Криму – це степи, що не вирощуються, що не культивуються, зокрема тому, що відсутні шляхи сполучення, відповідна транспортна інфраструктура. Він віддає наказ Потьє провести розвідувальні роботи, необхідні для прокладки південної дороги та інституціонального поєднання її з дорогами Криму. Будувати шляхи він пропонує за рахунок багатств цього краю.

Із Криму через Херсон і Миколаїв Огюстен Бетанкур їде в Одесу. У Херсоні він підказує, як вирішити проблеми поліпшення повітря в місті: необхідно зупинити біфукарційні процеси у воді дельти Дніпра під час паводків. Щоб попередити це явище, він пропонує зміцнити греблю, побудовану в 1806 році. У Миколаєві, де вже відчувається брак води, він приймає рішення провести до міста воду із найближчого джерела і віддає відповідні вказівки.

У цей період Одеса була ще зовсім молодим містом. Її заснували в 1794 році, лише за чверть століття до подорожі Бетанкура. Він писав: «Прибувши до Одеси, я поставив собі за обов'язок надзвичайно уважно перевірити, чи виконано належним чином проекти, які я передав... щодо реконструкції порту і карантину, щодо проведення води і побудови набережної міста. Ознайомившись з усіма деталями, які стосувалися цих проектів, повинен визнати, що всі вони були абсолютно необхідні... Усі ці роботи необхідно завершити, але існує багато такого, що має відношення до розвитку всього цього краю... Судноплавство в південній частині Росії знаходиться, так би мовити, у дитячому стані. Губернії, ...які мають у достатній кількості різної продукції є надзвичайно бідними через брак вигідних шляхів для їх вивезення. Хліб гниє в магазинах, я бачив навіть велика його кількість, що лежить 5 і 6 років у снопах, тим часом як в Одесі ціна на пшеницю – від 30 до 40 крб. і більше за чверть» [4].

На думку Бетанкура, там, де є в наявності багато річок, які направляються до Чорного моря, слід було б створити інституціональні водні засоби сполучення. По

Дніпру можливо судноплавство від Смоленська до Катеринослава, а далі він аж до гирла свого має одну єдину перешкоду – пороги. І найбільша перешкода, як зазначає Огюстен Бетанкур, – не вони, а суцільний безлад і відсутність будь-яких правил, грабежі, які здійснюють прибережні жителі, а також відсутність допомоги судноплавству і з боку місцевого начальства. Усе це більше перешкоджає судноплавству, ніж самі пороги... Досить було б звільнити річку від каменів, які перегороджують її протікання, очистити дно тільки в декількох місцях, одним словом, скористатися методом, який виправдав себе на Боровицьких порогах, забезпечивши найбільшу зручність для проходження суден вниз по річці...

Далі Огюстен Бетанкур досліджує можливості організації судноплавства Сеймом. Він вважає, що глибина Сейму, який бере свій початок у Курській губернії та тече потім по Чернігівській губернії, де впадає в Десну, достатня для судноплавства, слід тільки виправити кілька місць. Під час свого відрядження О. Бетанкур мав можливість добре ознайомитися з фактичним інституціональним станом шляхів сполучення, зокрема в Україні. І всюди він пропонував способи поліпшення транспортної ситуації...

Що стосується освітньої складової діяльності Огюстена Бетанкура, то слід сказати, що на Україну вона продовжувала надавати свій вплив ще довгий час. Інститут інженерів шляхів сполучення, його навчальні методи і плани, які склав Бетанкур ще довго використовувалися в Україні і вони впливали на інституціонально-організаційну структуру всього освітнього процесу та технічної освіти. У 1830 році в Інститут інженерів шляхів сполучення приходять М.В. Остроградський – вихованець Харківського університету, який навчався також в Парижі. Розвиваючи в подальшому науковий напрям, який було створено Бетанкуром, він сформував велику школу прикладної механіки світового значення. Один з її представників – видатний український учений, механік С.П. Тимошенко, який з 1922 року працював у США. Завдяки йому тут також розвинулося одне з відгалужень цієї наукової школи. Ідеї Бетанкура, розвинені (уже на повних підставах) В.Л. Кирпічевим, були покладені в основу організаційних принципів, використаних при створенні в 1898 році Київського політехнічного інституту [5, с. 125-130; 6].

Таким чином, Огюстен Огюстенович Бетанкур залишив яскраву українську сторінку у своїй багатющій біографії та в інституціональному розвитку системи транспортних зв'язків українських земель XIX століття. Підсумком цієї поїздки стала розробка цілісної системи транспортних зв'язків для економічного об'єднання регіонів України, особливо для розвитку річкового судноплавства. Задля забезпечення виходу українських товарів на міжнародні ринки, Бетанкур ініціював створення інституціональної транспортно-міжнародної системи шляхом побудови від Керчі до Одеси портів, мостів та інших інженерних споруд приморської зони. Освітні ідеї Бетанкура також стали модульною складовою технічної освіти в Україні, як сучасної, так і попередніх століть.

Огюстен Огюстенович Бетанкур – непересічна особистість та приклад однієї із найяскравіших сторінок в історії, української, російської, європейської техніки і громадської діяльності. Його життя пов'язане з багатьма країнами світу – Францією, Росією, Україною, Іспанією, Кубою, Великою Британією (Англією). Сучасники не перестають дивуватися, яким величезним був його талант, здібності, ерудиція, такт і дипломатичність. Ім'я та пам'ять про Огюстена Бетанкура жива в Україні, а ідеї, концепції та інституціональні плани актуальні й затребувані до сьогодні! Бетанкур Огюстен Огюстенович залишив яскраву українську сторінку у своїй багатющій біографії та в інституціональному розвитку європейської інфраструктури й системи транспортних зв'язків українських земель XIX століття. Підсумком цієї поїздки стала розробка цілісної системи транспортних зв'язків для економічного об'єднання регіонів України та територій Центрально-Східної Європи в цілому, особливо для розвитку річкового судноплавства.

Джерела та література

1. Агієнко І. В. Історичні віхи формування інженерного потенціалу вітчизняної залізничної галузі // Вісник Дніпропетровського національного університету. Серія «Історія і філософія науки і техніки». Дніпропетровськ, 2008. Вип. 15. С. 125-130.

2. Бетанкур Огюстен (Августин Августинович) // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : Видавництво «Наукова думка», 2003. С. 247.

3. Бетанкур А. А. (1758-1824). Учёный, инженер, архитектор, градостроитель / А. Н. Боголюбов, В. Е. Павлов, Н. Ф. Филатов. Н. Новгород : ННГУ, 2002. 219с.

4. Циватий В. Г. Європейський зовнішньополітичний простір доби раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.): концепти і дипломатичний інструментарій // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки / Відп. ред. С. В. Віднянський, відп. секр. Н. В. Кравець. Київ, 2013. Вип. 22. С. 116-119.

5. Циватий В. Г. Європейський зовнішньополітичний простір доби раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.): концепти і дипломатичний інструментарій // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки / Відп. ред. С. В. Віднянський, відп. секр. Н. В. Кравець. Київ, 2013. Вип. 22. С. 136.

6. Egórova Olga. Agustín de Betancourt. Secretos cubanos de un ingeniero hispano-ruso. La Orotava, Santa Cruz de Tenerife, 2018.

Tsivatyi V. G.

PhD (History), Professor of History, the Honored Worker of Ukraine

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Full member of the board of the Non-governmental organization

*«Scientific Society of History of Diplomacy
and International Relations» (SSHDIR)*

Ukraine, Kyiv

[*tsivatyi@gmail.com*](mailto:tsivatyi@gmail.com)

Institutional history of transport infrastructure of Mykolayiv region and Northern Black Sea region in the system of transport connections of Ukrainian lands: Agustín de Betancourt (1758-1824) in the public space of communicative and cultural memory of today

The peculiarities of the formation of the transport infrastructure of the South of Ukraine in the XIX century are analyzed. Emphasis is placed on the personal contribution of Agustín Agusténovich Betancourt (1758-1824) in the development of polytechnic education in Europe and the development of practical recommendations for transport infrastructure in Central and Eastern Europe, in particular the south of Ukraine.

Keywords: *institutional history, politics, ideology, institutionalization, rail transport, transport infrastructure, Agustín Betancourt.*

СОЦІОКУЛЬТУРНИ РОЗВИТОК МИКОЛІВЩИНИ ТА ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

УДК 338.48:004.77

Гаврилова О. В.

к. п. н., старший викладач кафедри
готельно-ресторанної справи та організації бізнесу
Миколаївського національного аграрного університету
Україна, Миколаїв

IT-квест – інновація в екскурсійній діяльності

Пандемія COVID-19 внесла суттєві корективи у туристичний бізнес, зокрема в екскурсійну діяльність. Зараз ринок диктує нові вимоги і правила до екскурсій, що пов'язані зі зменшенням кількості екскурсантів, що одночасно спричиняє здороження екскурсії; застосуванням санітарно-гігієнічних вимог, адаптацією екскурсій до інклюзивних груп, упровадженням інновацій.

Інноваційна діяльність у сфері туризму спрямована на створення нового або зміну наявного продукту, на вдосконалення транспортних, готельних і інших послуг, освоєння нових ринків, впровадження передових інформаційних і телекомунікаційних технологій і сучасних форм організаційно-управлінської діяльності.

Інновації стають визначальними факторами для конкурентоспроможності індустрії туризму та активізації обмінів з іншими секторами економіки, пов'язаних з ними. Завдяки інноваціям відбувається інтеграція науки, виробництва і споживання.

У класичній екскурсії екскурсовод, як режисер, створює відповідну атмосферу, налаштовує екскурсантів на процес сприйняття об'єктів, показує шлях пізнання об'єкта, надає оцінку історичних подій. Тобто, екскурсант пізнає об'єкт і створює про нього враження під впливом екскурсовода.

Загальновизнаними ознаками класичних екскурсій є:

- наявність екскурсовода;
- наявність екскурсантів (групи чи індивідуалів);

- заздалегідь встановлений екскурсійний маршрут;
- тривалість екскурсії від однієї академічної години (45 хв) до одного дня;
- наочність, поєднання показу і розповіді;
- цілеспрямованість пізнавального процесу.

Ми погоджуємось із позицією К. Верес у тому, що в екскурсійній діяльності інновації поділяються на два види: ті, в яких використовуються нові форми і методи, зокрема проведення індивідуальних екскурсій чи проведення інтерактивних екскурсій (наприклад, квест-екскурсії, костюмовані екскурсії та ін.); ті, де використовуються ІТ-технології, а саме: мультимедійні технології, віртуальні музеї, віртуальні екскурсії, в т.ч. 3D екскурсії, використання роботів-екскурсоводів, QR-кодів тощо) [1]. Але вважаємо за доцільне увести ще один вид – ІТ-квестекскурсії.

Сутність квест-екскурсії полягає у тому, що це один видів інтерактивних екскурсій, що проводиться у формі командних ігор, під час яких екскурсанти виконують різнопланові завдання. Квест-екскурсії вимагають активну включеність і супровід організаторів. Сучасні ІКТ технології вирішують це завдання – екскурсанти можуть самостійно проходити квест на місцевості, вводячи правильні відповіді на сайт через свій мобільний телефон. Екскурсанти бачать своє розташування на карті маршруту, отримують нові завдання, при проходженні попередніх.

Перевагами ІТ-квестекскурсій є:

- доступність у будь-який час;
- не обмеженість у часі;
- індивідуальний темп проходження завдань;
- можливість зробити паузу тощо;
- для отримання ІТ-квестекскурсій потрібен лише мобільний телефон та доступ до мережі Інтернет.

Цільовою аудиторією для проведення ІТ-квестекскурсій є малі групи знайомих людей (родина, колектив, школярі, студенти).

Наприклад, компанія ІТ-екскурсій «Миколаїв LookCity» пропонує такі ІТ-

екскурсії: іт-квестекскурсії, музейні квести, паркові квести, розважальні квести, спортивні квести, велоквест.

Отже, інноваційна діяльність в туристичній сфері, зокрема в екскурсійній діяльності, спрямована на створення нового продукту або зміну наявного туристичного продукту відповідно до потреб цільової аудиторії, на вдосконалення суміжних послуг. Зміна ситуації на ринку вплинула на актуалізацію ІТ-квестів в екскурсійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Верес К. О. Інноваційні технології в екскурсійному супроводі. Сборник научных трудов SWorld. 2014. Вып. 2, Т. 34, С. 30.

ORCID:0000-0001-9670-9812

Гончаренко І. В.

д-р екон. наук, професор

Миколаївський національний аграрний університет

Україна, Миколаїв

Перспективи інноваційного розвитку Миколаївської області

Зважаючи на те, що саме особистості формують інноваційний потенціал регіону, спостерігаємо тенденцію до зменшення кількості осіб, що навчаються в аспірантурі та докторантурі, підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації, наприклад, тільки у Миколаївській області за три роки скоротилася на 61 особу, табл.1.

Таблиця 1 Підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації у Миколаївській області

Показник и	Роки					
	2016		2017		2018	
	одини ць	ос іб	одини ць	ос іб	одини ць	ос іб
Аспіранту ра	5	20	5	17	5	15
		5		4		6

Докторант ура	4	25	4	21	4	13
------------------	---	----	---	----	---	----

Висока потреба економіки у високо конкурентних науково–технічних розробках не забезпечена фінансовими ресурсами, у 2016-2019 роках відбулося значне скорочення обсягу витрат на виконання досліджень і розробок у регіоні за рахунок усіх джерел, рисунок 1.

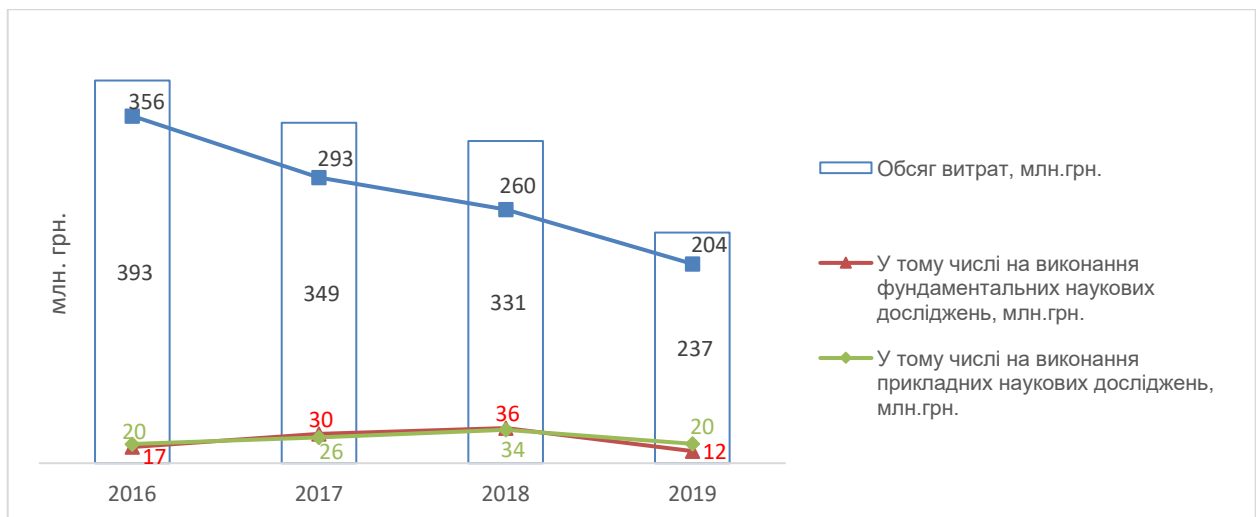

Рисунок 1. Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт у Миколаївській області, (тис.грн).

Дефіцит фінансування негативно впливає на створення об'єктів інтелектуальної власності. Заданими Державного підприємства "Український інститут інтелектуальної власності" (Укрпатент), який є інститутом державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, національними заявниками у 2019 році подано 2 097 заявок на винаходи (понад 54% від загальної кількості). Це практично відповідає рівню попереднього року. Найбільше заявок надійшло від заявників з м. Київ (34,5%), Харківської (16,5%), Дніпропетровської (9,2%), Одеської (6,9%), Львівської (4,5%), Донецької (3,5%), Київської (3,0%) та Вінницької (2,4%) областей, від Миколаївської області тільки 24 заявки (1,1%), найменша ж кількість заявок, по 4 (0,2%) – надійшла від Волинської та Чернівецької областей.

Впровадження інновацій вимагає інвестицій, як правило є тривалим процесом

та супроводжується додатковими ризиками, тому більшість підприємств регіону, особливо в умовах високого рівня невизначеності, схильються до використання перевірених часом технік та технологій. Інноваційна активність промислових підприємств у Миколаївській області за напрямками: наукові дослідження і розробки, придбання інших зовнішніх знань, підготовка виробництва для впровадження інновацій, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, поступово скорочується, частка таких підприємств за даними державного статистичного спостереження, що проводиться один раз на два роки за 2015-2019 роки зменшилася на 8%, рис.2.

Разом з тим, прискорення розвитку технологій та зростання потреб населення зумовлює потребу у здійсненні інновацій у всіх сферах життя суспільства, що забезпечуватиме не лише сталість розвитку суспільства та підприємств, а й сталість інноваційного розвитку національної економіки в цілому. Інноваційна діяльність забезпечує вплив не лише на високотехнологічні, а й на традиційні сфери економічної діяльності. Так, інноваційний процес сприяє зростанню виробництва і, як наслідок, підвищенню продуктивності праці та сприянню інвестування у виробничу сферу.

Рисунок 2. Інноваційна активність промислових підприємств у Миколаївській області.

У Миколаївській області у 2019 році із загальної кількості суб'єктів господарювання – 56309 одиниць тільки 7 належали до категорії великих підприємств, а 78% це суб'єкти малого підприємництва, які здатні досить

динамічно та гнучко реагувати на зміни як споживчого попиту, так і на нові перспективи, які відкриваються при впровадженні результатів досліджень. За кризових умов, пов'язаних з загрозою COVID-19 значною перевагою малих інноваційних підприємств, є їх спроможність здійснювати інновації, які на першому етапі не потребують значних капіталовкладень та залучення значної кількості трудових та матеріальних ресурсів. Особливо важливим є створення нових робочих місць для спеціалістів, які здатні працювати в умовах пошуку нових рішень, і, насамперед, це можуть бути молоді науковці.

На думку американського соціолога та економіста Р.Флориди "Природні ресурси і навіть великі корпорації вже не є драйверами економічного прогресу, але здатність міст об'єднувати та концентрувати талановитих людей, створювати для них можливості поєднувати та перерозподіляти ідеї та зусилля, суттєво підвищує наші інновації та продуктивність".

Тому за досвідом найконкурентоспроможніших регіонів світу, для Миколаївської області важливо формувати та розвивати підприємницькі регіональні інноваційні системи, особливістю яких є мобільність та здатність оперативно й адекватно реагувати на зміну зовнішніх умов функціонування. В таких системах нові знання передаються між дослідницькими центрами та підприємницькими структурами як через формальні, так і через не формальні канали, шляхом залучення вчених до реалізації інноваційних проектів, що фінансуються венчурним капіталом.

Джерела та література

1. Наука, технології та інновації. Головне управління статистики у Миколаївській області. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.01.2021).

2. Річний звіт ДП «Український інститут інтелектуальної власності». URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/rzvit> (дата звернення: 20.01.2021).

3. Florida Richard The New Urban Crisis: How Our Cities Are Increasing Inequality, Deepening Segregation, and Failing the Middle Class-and What We Can Do About It. BasicBooks, 2017. 276 p.

4. Програма розвитку малого і середнього підприємництва у м. Миколаєві до

2023 року. URL: <https://mkrada.gov.ua/documents/35237.html> (дата звернення: 20.01.2021).

УДК 123.1

Гончарова О. О.

кандидат філософських наук,
докторант Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
hamisek@ukr.net

Темпоральність в умовах сучасного інформаційного суспільства

Розглянуто проблему зміни уявлення про час і його перебіг в свідомості людини сучасного інформаційного суспільства. Зазначено, що трансформація темпоральності соціальних практик людини сьогодення і відповідного їм світосприйняття відбиваються на об'єктивних процесах її життєдіяльності, а також породжують специфічні етико-філософські дилеми, які легко переходять з площини теоретизування у цілком очевидні виклики усталеним світоглядним моделям.

Ключові слова: час, темпоральність, інформаційне суспільство, Інтернет, гаджети, світогляд.

Сучасний тип суспільства прийнято називати інформаційним – таким, в якому примає широкого доступу до найрізноманітнішої інформації, її збирання, накопичення, обробка та передача вважаються пріоритетною соціальною цінністю. З появою всеохоплюючої мережі Інтернет, різноманітних гаджетів, що її обслуговують, ми все більше звикаємо до того, що необхідні нам дані можуть бути отриманими за процедурою у «декілька кліків», головне – знати основні принципи пошукових систем. Прискорені інформаційні потоки роблять життя людини сьогодення, з одного боку, комфортнішим, безпечнішим, більш прозорим і динамічним; з іншого ж боку, вони невпинно впливають на трансформацію

соціальних практик людини, спричиняють поступові, проте кардинальні зміни у структурі її свідомості, а, отже, в апараті відображення та інтерпретації людиною реальності. Оскільки сучасний техногенний розвиток інформаційних систем займає відносно невеликий проміжок часу в історії людства, сьогодні зміни у людській свідомості, спричинені його дією, є ще недостатньо дослідженими з боку таких дисциплін, як психологія, соціологія, антропологія тощо, проте вони вже заслуговують на повноцінну філософську рефлексію.

Як ми вже зазначили, свідомість людини – це ключовий з механізмів відображення у її психіці того, що її оточує, причому не лише безпосередньо тут і зараз, але і у широкому полі соціальної дійсності. Завдяки налаштуванням свідомості людина, на відміну від тварини, може осягати не лише дійсність «у моменті» -- те, що з нею відбувається безпосередньо, але і формувати цілісні картини власного світогляду, що включає інших людей, події, явища, які мають місце у довгострокових перспективах. Завдяки опції абстрактного мислення людина може осягати категорії простору і часу, які виходять далеко за рамки її безпосередніх практичних дій. Можливо сказати і так, що категорії простору і часу – це «вбудовані» в структуру людської свідомості координати, за допомогою яких вона структурує всю різноманітність соціальної дійсності, яка її оточує або про яку вона має певні уявлення (І. Кант). Від того, як саме налаштовані ці координати, залежить та картина світу, яка буде сформована у людській свідомості, та специфічна призма відображення реальності, а, відтак, і реальність буде сприйматися певним визначеним чином.

В епоху інформаційного суспільства, яке обслуговується мережею Інтернет і відповідними гаджетами, з відкритістю багатьох типів даних для широкого користування, з практично цілодобовим перебуванням людини в режимі он-лайн невинно змінюється темпоральність багатьох соціальних практик і відповідна їм зміна світоглядної парадигми у відношенні до поняття часу. Якщо раніше соціальні практики перебігали у свідомості людини у лінійній перспективі, тобто передбачали категорії минулого, теперішнього і майбутнього, мали координати початку і завершення, мали так звану наративність, то сьогодні частина соціальних практик відбувається у векторі ризомності, тобто перебігають постійно, але з

більшою чи меншою інтенсивністю. Про деякі з них неможливо сказати з точною достовірністю, що вони остаточно закінчилися або цілковито почалися. Так, наприклад, практика текстування у соціальних мережах та месенджерах залишає соціальну комунікацію між людьми постійно незавершеною, такою, що може розпочатися будь-коли, минаючи природні бар'єри у вигляді відстані між людьми чи розбіжності у часі. Робочий процес, який перебігає суто в мережі Інтернет, часто втрачає часові обмеження і може тривати фактично цілодобово, в залежності від поставлених перед працівником завдань. За допомогою сучасних інформаційних систем можна без проблем замовити квитки он-лайн, навіть якщо офіційні каси вже зачинені, дізнатися про роботу муніципальних органів влади, не виходячи з дому у будь-який час доби, описати колегам робочі питання глибоко вночі, коли вони вже сплять, тощо.

З одного боку, ми можемо говорити, що у деякій мірі за допомогою інформаційних технологій сьогодні людина отримала деяку владу над часом, її соціальне буття стало все менше залежати від цієї важливої світоглядної координати. Однак варто зазначити, що соціальне буття людини – це далеко не єдиний аспект її багатогранної природи.

Отже, у соціальному бутті, у своїх повсякденних, рутинних практиках ми все менше починаємо залежати від категорії «час», який в мережі Інтернет пеертворюється на кшталт «техногенної вічності»: ніщо остаточно не зникає і зберігається на потужних серверах, тому кожен занотований в мережі соціальний акт є «вічним» і, відтак, «абсолютним». Є момент виникнення, проте немає моменту остаточної, цілковитої завершення, все, що потрапляє в мережу, обов'язково має свій «слід». Ця техногенна вічність ставить перед людиною нові виклики, зокрема – виклик людському буттю як такому.

По-перше, якщо кожен соціальний акт, кожен прояв людського буття, занотований у мережі, є «вічним», то це покладає на людину величезну відповідальність перед суспільством і перед самою собою. Питання моральних дилем стає все більш жорстким і категоричним. Якщо з мережі фактично нічого не зникає, то людина є вічно відповідальною за те, що вона розмістила «колись», навіть якщо на даний момент вона вже остаточно змінила свою думку.

Проблемним є і аспект інтерпретації третьою стороною розміщених даних. Якщо ми беремо до уваги, що за розміщеними даними спостерігає не всевидячий і люблячий Бог (з точки зору ідеалістичних концепцій), а все ж таки обмежена у своїх світоглядних орієнтирах людина, то тоді великою є вірогідність спотвореної інтерпретації всього масиву інформаційного фактажу, який надає користувач мережі.

По-друге, якщо виходити з ідеалістичного підходу, постає складна філософська проблема визначення того, хто є «наглядачем» за цією «техногенною вічністю». Кожен акт людської свідомості, відбитий в мережі, гіпотетично підлягає суду не тільки власного сумління, інших людей інститутів суспільства, глибоковідрефлексованої ідеї Бога, але і примарного «когось», у чиїх руках знаходиться цей величезний масив даних. Велике питання того, якими критеріями керується «він», виносячи ті чи інші вердикти. Попри деяку інфернальність вищесказаного, зазначимо, що такі приклади реально діючого інформаційного «Паноптикуму» вже існують у ряді країн світу. Цей «Паноптикум» буває жорстким, коли до тих, хто не вписується у критерії «наглядача», застосовують міри фізичного, фінансового і морального примусу або навіть насилля (Китай, уйгури) або ж він буває «м'яким» - передбачає різноманітні соціальні маніпуляції, що змушують користувача мережі приймати ті чи інші нав'язані йому/їй рішення (США, фільм «Соціальна дилема»).

По-третє, така, здавалося б, перевага людини, як її умовна влада над часом, може дезорганізувати її фактичне життя, вибити її з координат простору і часу, змусити «зависати» у «безчасовому» Інтернет-просторі, делегуючи питання забезпечення своєї реальної життєдіяльності іншим людям. Так, поширеним соціальним явищем в суспільствах Китаю, Японії та деяких інших країн світу є субкультура хікікоморі – людей, які добровільно зачинили себе в своїх кімнатах, уникають живого офф-лайн спілкування і проводять час за комп'ютерними іграми або за «серфінгом» в інформаційному просторі мережі. Замість реальності вони обирають її симулякр і замінюють своє реальне життя на створений власноруч аватар. Відтак, збіднюється репертуар їхніх фактичних соціальних практик і збіднюється реальна соціальна дійсність, тому що у ній не задіяним виявляється

масив молодих, перспективних людей, чий творчий потенціал міг би бути спрямованим на її збагачення.

Прецедент появи субкультури хікікоморі і її проявів у не такій концентрованій формі в інших практиках користування інформаційною мережею (наприклад, любителі пограти в «танчики», прихильники «вбити» години на перегляд постійно змінюваної стрічки новин у соціальних мережах тощо) говорить про те, що людська психіка часто не може ефективно адаптуватися до сучасних викликів технічного прогресу. Переваги і бонуси, як-то відносна влада над часом, яку пропонують нам сучасні технічні пристрої, потребують від пересічної людини і відповідного рівня усвідомленого контролю за своїми діями, розуміння того, що вона робить і чому, певних навичок інформаційної гігієни і оновленого інформаційного етикету. Новий рівень свободи, який сьогодні нам пропонують інформаційні гаджети, передбачає і новий рівень особистісної відповідальності, причому не лише перед кимось третім, але і перед самим/самою собою. Звичайно, навіть у глибоко усвідомленої людини, яка ставить під особистісний нагляд свої практики в інформаційній мережі, витрачається величезна кількість внутрішнього ресурсу на цей контроль, оскільки природні обмеження її «зависання» у гаджетах все більше усуваються.

Звідси ми підходимо до великої філософської проблеми людського усвідомленого вибору своїх соціальних практик і свого життєвого нарративу як такого. Змінена часова темпоральність соціальних практик, яку сьогодні приносять нам нові пристрої, невпинно змінює і спосіб сприйняття людиною оточуючої її соціальної реальності. Тут ми могли б говорити про те, що, на перший погляд, справджується концепція К. Маркса та Ф. Енгельса, які стверджували, що саме буття і соціальні практики, що його описуються, визначають рівень людської свідомості. Однак, подивившись на це питання з іншого боку, ми можемо прийти до принципово іншого висновку. Змінена темпоральність практик, а, отже, і темпоральність свідомості, ніяк не впливають на реальний перебіг часових змін у інших сегментах людського буття. Люди все так же, як і раніше, є смертними, вимагають певного часу для засвоєння і обробки інформації, мають конкретні фізичні потреби, які безпосередньо прив'язані до часових координат, їхня психіка

все ще пов'язана з фізіологічним апаратом, а тому огульно нехтувати часовими координатами і зводити всі аспекти буття людини до «техногенної вічності» і «свободи від часу» ми не можемо: від цього буде страждати конкретна жива людина. Тому нехтування всім набором граней буття людини на шкоду якійсь одній з них є антигуманною, обмеженою, філософсько недосконалою позицією.

Змінена темпоральність в умовах сучасного інформаційного суспільства має підлягати своїй корекції у повсякденних практиках людини, якщо остання прагне зберегти свою цілісність в епоху постійних змін і екзистенційних викликів. В ідеалі відповідальність за корекцію темпоральності мають нести державні інститути, транснаціональні корпорації-розробники інформаційних продуктів, має провадитися широкий етико-філософський дискурс в суспільстві з цього питання. Проте фактично, в ситуації суспільної атомарності і превалювання примату економічної вигоди, цілковитої конкуренції сьогодні кожна окрема людина самотійно відповідає за своє психічне здоров'я, сенсотворчу діяльність та екзистенційну безпеку, тому життя в умовах зміненої інформаційної темпоральності покладає на пересічну людину величезну повсякденну відповідальність за контроль своїх дій в мережі Інтернет і вимагає здорової, цілковитої поваги до ресурсів власного часу.

Джерела та література

1. Бердяев Н. Смысл истории: Опыт философии человеческой судьбы. Берлин : Обелиск, 1923. 268 с.
2. Булгаков С. Свет невечерний: Созерцания и умозрения. Санкт-Петербург : Азбука, Азбука-Аттикус, 2017. 672 с.
3. Спиркин А. Происхождение сознания. Академия Наук СССР, Институт философии. Москва : Государственное издательство политической литературы, 1960. 472 с.
4. Философский энциклопедический словарь. / Гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. Москва : Сов. Энциклопедия, 1983. 840 с.
5. Хайдеггер М. Бытие и время. Санкт-Петербург : Наука, 2002. 451 с. (Серия: Слово о сущем).

Honcharova O. O.

Ph.D. in Philosophy, Doctoral Student

in National Pedagogical Dragomanov University

Senior Lecturer

in Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Ukraine, Mykolayiv

hamisek@ukr.net

Temporality in the modern information society

The problem of changing the perception of time and its course in the human consciousness of the modern information society is considered. It is noted that the transformation of the temporality of today's social practices and the corresponding worldview affect the objective processes of a person's life, and also generate specific ethical and philosophical dilemmas, which easily move from the plane of theorizing to quite obvious challenges to established worldview models.

Key words: *time, temporality, information society, Internet, gadgets, worldview.*

УДК 340

Гусенко А. А.

старший викладач кафедри публічного управління

та адміністрування і міжнародної економіки,

Миколаївський національний аграрний університет

Миколаїв, Україна

angelagusenco@gmail.com

Судові установи як одна з форм цивільної влади Північного Причорномор'я

Надано характеристику судової системи античних держав Північного Причорномор'я. Розглянуто діяльність судових установ як однієї з форм цивільної влади в античних полісах окраїн грецької ойкумени – Північного Причорномор'я. Проаналізовано моделі судочинства – афінської та держав Північного Причорномор'я.

Ключові слова: *право, суд, судочинство, поліс, судові органи.*

Спеціального історико-юридичного дослідження судової системи античних держав Північного Причорномор'я досі не здійснювалося, хоча існує достатньо широкий пласт літератури, у якій висвітлено характерні риси побудови та особливості діяльності судових органів інших грецьких держав античного часу, насамперед Афіні. Цим питанням частково або повністю присвячено історичні розвідки В.В.Латишева, Г.Бузольта, Д.С.Карева та С.О.Голунського, О.Є.Паршикова та ін. Окрім того, аналіз окремих характерних рис суду та судочинства у полісах північнопонтійського регіону міститься у працях М.В.Скржинської, Е.В.Діля, Ю.Г.Виноградова та ін.

У давньогрецьких полісах суд належав до числа неодмінних державних установ. Як правило, судочинство було публічним, і за його діяльністю могло стежити практично все населення. Грецькі колоністи, які оселилися на північних берегах Чорного моря у другій половині VII–VI ст. до н.е., принесли туди свої звичаї та культуру. Судочинство, яке за часів античності перебувало на початковій стадії свого розвитку, у державах Північного Причорномор'я було побудовано загалом за моделлю, близькою до афінської, щоправда, з певними особливостями, зумовленими впливом місцевого звичаєвого права та законодавства.

Населенню античних міст-держав Північного Причорномор'я була притаманна схильність вирішувати будьякі суперечки через судові позови. Саме тому організація судової влади набула тут достатньо складних, розвинених форм. Любов громадян до судового вирішення різноманітних життєвих колізій, надавали судовим органам - народному суду дікастів, колегії архонтів, іншим магістратам - широке поле для діяльності. У Боспорському царстві найвищу судову владу мали царі. У демократичних античних державах Північного Причорномор'я головною судовою установою був «суд присяжних». У полісах присяжні обиралися Народними зборами із числа громадян, які досягли 30-річного віку, не були обтяжені боргами та не піддавалися атимії. Обрані за жеребом розподілялися на судові палати (відділення) - дікастерії. Вступаючи на посаду, обрані судді урочисто присягали вершити суд згідно із законами та постановами народу, а в разі їхньої відсутності справедливо вирішувати справи, однаково уважно вислуховуючи позивача та обвинуваченого. Після присяги кожен із дікастів одержував пінакіон-

дерев'яну, бронзову або кістяну пластинку з вирізьбленим на ній ім'ям судді та номером його дікастерію, що позначався однією з перших літер грецької абетки. Ця пластинка впродовж усього року, на який обирався суддя, була ознакою посади, яку він обіймав. Судочинство могло здійснюватися щоденно, крім свят і днів народних зборів. Під час війни зазвичай припинялося судочинство у приватних справах. З метою запобігання спробам підкупу суддів архонти лише вранці в день засідання жеребкуванням визначали, який дікастерій та в якому судовому приміщенні буде проводити засідання. Якщо склад судової палати виявлявся неповним (через хворобу, смерть когось із дікастів тощо), то архонти мали через жеребкування доповнити його з переліку запасних суддів. Таким чином, ніхто з присяжних не міг знати, які справи йому доведеться розглядати у цей день. Входячи до судового приміщення, дікасти отримували дерев'яні значки («символи»), які по закінченні засідання показували колакретам - фінансовим магістратам, що розпоряджалися відповідними коштами, та на цій підставі отримували платню за виконання своїх функцій. Головою суду могли бути різні державні посадові особи, залежно від суті справи. У Боспорській державі подібні повноваження, очевидно, мали цар та його намісники. Зазвичай голова суду здійснював свої функції, увінчаний лавровим, оливковим або дубовим вінцем. Взагалі поняття ігемонії - головування у суді - в той час трактувалося ширше, ніж нині. Ігемон був зобов'язаний прийняти від громадянина скаргу, здійснити попереднє слідство, головувати при розгляді справи судом та здійснювати контроль за виконанням судових вироків. У малозначних справах, а також у разі особистого зізнання злочинця або очевидності й беззаперечності доказів, архонти, деякі інші магістрати мали право здійснювати судочинство й особисто. Але у важливих справах, коли злочинцю загрожувала смертна кара, архонти могли приймати остаточне рішення лише тоді, коли злочин і покарання були прямо передбачені законом. В інших випадках справа переносилася до дікастерію.

Зважаючи на значення міжнародної, зокрема морської, торгівлі в економіці античних держав Північного Причорномор'я, можна припустити й існування тут інституту навтодиків, які здійснювали судочинство у справах, пов'язаних із морською торгівлею, а також вели процеси про присвоєння прав громадянства.

Допоміжні функції в судах могли виконувати державні раби з фракійців, скіфів та інших «варварів». Існували в античний час і міжнародні третейські суди. Практика звернення до них була «важливим кроком в охороні мирних відносин». Отже, у античних державах Північного Причорномор'я склалася система судових органів, подібна до судових систем більшості держав еллінської ойкумени, з урахуванням місцевих особливостей державно-правового розвитку. Джерела надають можливість достатньо впевнено визначити коло судових органів північнопричорноморських держав, з'ясувати межі їхніх повноважень та виявити зміни у компетенції на різних етапах розвитку держав. У подальшому традиції античної культури, зокрема й правової, не були знищені. Нові судові інституції формувалися на підвалинах, які закладалися ще за часів античності.

Джерела та література

1. Гавриленко О. Судові органи античних полісів Північного Причорномор'я. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2006. № 32.
2. Усенко Б. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку. Київ : Наукова думка, 2014. 450 стр.

Husenko A. A.

*senior lecturer at the Department of public administration
and administration and international economics,*

Mykolayiv National Agrarian University

Mykolaiv, Ukraine

angelagusenco@gmail.com

Judicial institutions as one of the forms of civil power of the Northern Black Sea Coast

The characteristics of the judicial system of the ancient states of the Northern Black Sea coast are given. The activity of judicial institutions as one of the forms of civil power in the ancient polises of the outskirts of the Greek ecumenism - the Northern Black Sea coast is considered. Models of judicial proceedings - Athenian and Northern Black Sea states - are analyzed.

Key words: *law, court, court proceedings, polis, judicial authorities.*

Кивлюк О. П.

доктор філософських наук, професор
Національного педагогічного університету
ім. М. П. Драгоманова,
Україна, Київ
panyolga@ukr.net

Інтернет-бідність в умовах smart-суспільства

У тезах висвітлено новий аспект проблеми Інтернет-бідності. Зазначається, що Інтернет-бідною можна вважати як людину, яка вимушено є обмеженою у доступі до інформаційної мережі, так і людину, яка вимушена працювати за чорним екраном гаджету більшу частину свого життя. Зазначається, що час, проведений поза мережею у режимі офлайн і традиційних життєвих практик, поступово перетворюється на атрибут високої статусної позиції у суспільстві.

Ключові слова: *smart-суспільство, Інтернет-бідність, час, прекарна робота.*

Сучасний тип суспільства часто називають інформаційним суспільством, постіндустріальним суспільством, а також smart-суспільством. Його головна особливість полягає у тому, що розвинені інформаційні технології передбачають небувалу до останніх років швидкість передачі даних. Це, у свою чергу, зумовлює зміни в людській свідомості і у відповідних їй соціальних практиках.

Термін «smart-суспільство» часто застосовують для опису новітніх освітніх технологій, які включають елементи інтерактивності, широкого доступу до мережі Інтернет, а відтак - доступу до навчальних матеріалів практично в усьому світі, використання інфографічних матеріалів та інших різноманітних видів наочності, можливості будувати продуктивні професійні та навчальні мережі з одnodумців тощо. Ці новітні технології невпинно змінюють і особливості навчального процесу, його форми, методи викладання, спосіб залучення студентів до командної та індивідуальної роботи тощо. Аналогічні процеси відбуваються і у сфері роботи: сьогодні smart-технології дозволяють працівнику виконувати свої завдання

віддалено від центрального офісу, кооперуватися з колегами і ефективно провадити командну роботу на відстані, знаходити необхідні дані, не виходячи з домівки. Переваги smart-технологій у навчанні, роботі та повсякденних практиках людини стали очевидними під час режиму жорсткого карантину під час пандемії COVID-19. Саме завдяки їм багато людей змогли продовжувати навчання, не втратили робочі місця, не опинилися осторонь громадського та муніципального сервісу, а також мали змогу зберегти і своє психологічне здоров'я, оскільки зберегли хоча б практики онлайн спілкування з оточуючими. Після завершення режиму суворої ізоляції у багатьох країнах світу перед багатьма підприємствами та установами постало питання: чи слід взагалі повертатися до деяких офлайн-практик, якщо вони успішно можуть бути переведеними у Інтернет-простір?

Це питання потребує свого розгляду не лише з позиції економічної ефективності. Сьогодні в широкому публічному дискурсі прийнято говорити про те, що доступ до мережі Інтернет є необхідною ознакою розвинутого, економічно стабільного, прогресивного суспільства. Суспільства, які не забезпечують своїм громадянам вільного доступу до всесвітньої мережі (наприклад, Північна Корея, Куба, Тибет) автоматично опиняються поза «великою політичною грою», знаходяться на узбіччі економічного прогресу. На глобальному рівні ситуація виглядає таким чином, що вільний доступ до Інтернету – це одна з основ економіки країн сьогодні.

На рівні ж соціально-класових процесів, які перебігають у кожній країні, ситуація виглядає неоднозначно. З одного боку, ті класи суспільства, які опиняються поза доступом до всесвітньої мережі, вже вважаються дещо маргіналізованими або погано забезпеченими (тобто – бідними). Це можуть бути жителі віддалених сіл, малозабезпечені особи, люди без постійного місця житла або дромомани тощо. Іншими словами, сьогодні відсутність доступу до Інтернету слугує одним з маркерів соціального неблагополуччя і говорить про те, що соціальні класи, які схильні страждати від цієї вагомої соціальної нестачі, опиняються «на узбіччі» багатьох соціальних процесів і практик: Обсяг їхніх життєвих шансів і мобільність соціальних ліфтів невпинно знижуються, якщо вони

внаслідок певних соціальних обмежень опиняються поза «мережею». Цих людей, таким чином, можна віднести до Інтернет-бідних прошарків населення.

Однак, з іншого боку, існують привілейовані класи, які також опиняються поза мережею. Проте ці люди користуються вже принципово іншими причинами і іншою мотивацією для того, щоб обмежити для себе доступ до Інтернету. Вони обирають не бути присутніми у мережевому просторі тому, що можуть собі це дозволити. Усі соціальні практики, які сьогодні є необхідними для ведення власного бізнесу, самопрезентації в оточенні професіоналів та інших референтних груп, пошуку необхідної інформації ці люди делегують касу нижчому - класу виконавців. Останні виконують усю «чорну» роботу у мережі: наприклад, ведуть Інстаграм-акаунти, займаються SMM-просуванням товарів, пишуть пости у соціальних мережах від своїх замовників тощо. Для привілейованого касу власників бізнесу сьогодні одним з критеріїв успіху виступає час, проведений поза «чорним екраном» гаджету. Натомість цей час можна витратити на живе спілкування з людьми, на відновлення своїх фізичних і психічних ресурсів, на безпосереднє життя в режимі «тут і зараз» взагалі.

Отже, клас виконавців опиняється у позиції експлуатованих, вони часто є залученими на прекарних, нестабільних роботах, з нехтуванням усіх гарантованих державою прав працівника, вони проводять за екраном гаджету ненормовані години праці. Робота в мережі Інтернет сьогодні є «білою плямою» для правозахисної діяльності, так званий клас фрілансерів також є незалученим у профспікову активність, а тому цей клас, як б парадоксально це не звучало, також можна віднести до Інтернет-бідних, таких, що змушені продавати свою працю задешево і терпіти негуманні умови праці.

Отже, сьогодні Інтернет-бідними можна назвати як людей, що вимушено опиняються поза «мережею», так і людей, які проводять час за екранами інформаційних гаджетів вимушено, обмінюючи різноманіття свого офлайн життя на онлайн комунікації за гроші. Ключовим поняттям і в першому, і в другому випадку є поняття вимушеності, нав'язаності такої ситуації для пересічної людини. Свобода користуватися інформаційними гаджетами або надавати перевагу традиційним життєвим практикам без втручання віртуального компоненту

сьогодні поступово стає таким же привілеєм, як обрання дорогих курортів, віддання переваги брендовому одягу, певним маркам автомобілів, тобто поступово набуває ознаки високої статусної позиції реципієнта. Проте значній соціально-філософській рефлексії має піддатися проблема того, що фактично примусове проведення значної частини свого життя у гаджетах невпинно змінить і особливості сприйняття реальності. Як саме воно зміниться у частини населення, враженої таким варіантом Інтернет-бідності, і до яких соціальних, психологічних, політичних наслідків це може призвести – ці складні питання потребують свого дослідження вже сьогодні, оскільки, як показує широка практика людського буття, найкращий спосіб боротьби з проблемами і викликами – передбачити їх.

Джерела та література

1. Гаджеты для бедных, офлайн для богатых. Интернет-портал «TatCenter» 09.04.2019 URL: <https://tatcenter.ru/rubrics/narrative/gadzhety-dlya-bednyh-oflajn-dlya-bogatyh/>

2. Науковий портал «Курилка Гуттенберга» Лекція кандидата наук у галузі культурології Оксани Мороз «Цифровий слід. Онлайн – для бідних?» 23.07.2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vlcYZfRqVM0>

3. Human Contact Is Now a Luxury Good. The New York Times. 23.03.2019. URL: <https://www.nytimes.com/2019/03/23/sunday-review/human-contact-luxury-screens.html>

Kyvliuk O. P.

Doctor of Philosophical Sciences,

Professor of the National Pedagogical Dragomanov University

Ukraine, Kyiv

[*panyolga@ukr.net*](mailto:panyolga@ukr.net)

Internet poverty in a smart society

The theses highlight a new aspect of the problem of Internet poverty. It is noted that the Internet poor can be considered as a person who is forced to have limited access to the information network, and a person who is forced to work behind the black screen of the gadget most of his/her life. It is noted that time spent offline in the offline mode and

traditional life practices is gradually becoming an attribute of a high status position in society.

Key words: *smart society, Internet poverty, time, precarious work.*

УДК 94(477.74-22Бірзула) «192/193»

Кобилюк О. В.

Громадська організація «Краєвед»

Одеса, Україна

Подільський міський краєзнавчий музей

Подільськ, Україна

kev14@ukr.net

Закриття культових закладів Бірзули в 1920-1930-х роках ХХ ст. на фоні антирелігійної політики СРСР.

Досліджено релігійно-суспільні процеси, що відбувалися в 20-30-х роках ХХ ст. в Бірзулі (нині м. Подільськ Одеської обл.) в рамках ідеї радянської влади про відокремлення церкви від держави. Акцентується увага на проблемі закриття релігійних закладів, втраті церковних цінностей, становищі служителів культу в умовах антирелігійної політики на прикладі єврейської синагоги та православної церкви. Відзначено, що в основі відносин держави з релігійними закладами було покладено усунення їх з усіх сфер суспільного життя будь-якими методами.

Ключові слова: *Бірзула, церква, синагога, євреї, репресії, антирелігійна політика.*

Бірзула (Котовськ – до 2016 р., нині місто Подільськ Одеської області) – на початку ХХ століття невелике містечко Ананьївського повіту Херсонської губернії з однойменною вузловою залізничною станцією Південно-Західної залізниці. В березні 1923 р. була створена Балтська округа і Бірзула стала одним з її районних центрів, що входив до Одеської губернії. А з жовтня 1924 р. Бірзула – районний центр Автономної Молдавської Радянської Соціалістичної Республіки. До революції тут функціонували православна церква Успіння Пресвятої Богородиці (побуд. в 1893 р.) і єврейська синагога (побуд. в 1914 р.).

Докорінні зміни у становищі релігійних закладів, як всієї Російської імперії, так і Бірзули зокрема, відбулися після жовтневого перевороту 1917 р. і утвердження влади більшовицької партії, в програмних засадах якої не було місця релігійним цінностям. Антирелігійна політика більшовиків тривала впродовж усіх десятиліть радянської влади, набуваючи різних форм та інтенсивності. Для Бірзули найбільш показовим є період 1920 – 1930 рр.

Першим кроком радянської влади у антирелігійній політиці було згідно з декретом Тимчасового робітничо-селянського уряду України «Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви», виданим 19 січня 1919 р. оголошення всього майна існуючих релігійних громад народним надбанням і передача його у відання Народного комісаріату соціального забезпечення [8]. Культові споруди оголошувалися державними. Будівлі і предмети, призначені для богослужіння, згідно спеціальним постановам місцевих або центральних органів державної влади передавалися у безоплатне користування релігійним громадам. Але, релігійні громади, щоб залишити за собою приміщення, повинні були підписати договір про безстрокове та безоплатне користування ними. При цьому ставився ряд умов. Кожна громада віруючих, що налічувала більше п'ятдесяти членів, повинна була укласти договір оренди із місцевою владою на свою, власноруч збудовану, синагогу або молитовню. Вони брали на себе зобов'язання з ремонту і збереження цілісності будівлі, сплачували різноманітні податки і збори та ін. Одній релігійній громаді в тимчасове користування надавалася лише одна культова будівля.

Укладання договору на користування культовою будівлею між державою та релігійною общиною показувало віруючим, що споруда належить державі, а вони лише тимчасово користуються її майном. Віруючі були обурені самим фактом взяття в оренду того, що традиційно належало громаді, та було побудовано її силами і за її кошти.

Аналізуючи наявні джерела, вдалося з'ясувати, що єврейська громада Бірзули була відносно велика. На 15 травня 1923 р. вона становила 25% від загальної кількості населення. З 8803 душ – 2201 були євреями [7, с. 2]. Як зазначається: «синагога [...] розпочата будівництвом у 1914 році і кожен єврей відраховував щотижня зі свого заробітку посильну лепту на будівництво синагоги. Лише

шляхом героїчної напруги своїх коштів Бірзульські євреї [...] ледве довели будівництво споруди до кінця» [4, с. 400].

На початку 20-х рр. через незгоду бірзульських євреїв укласти договір оренди місцева влада закрила синагогу.

Історикиня Вітринська О. В. в своїй науковій праці «Політика радянської влади щодо юдаїзму в Україні в 1921-1929 роках» наводить ряд фактів стосовно закриття Бірзульської синагоги, які викладені в документах, що зберігаються в фондах Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України. Авторка зазначає, що 29 березня 1923 р. Бірзульський Райвиконком на основі відношення секретаріату професійних союзів робітників ухвалив передати «не зайняту» будівлю для влаштування робітничого клубу. Прохання підтримати цю ініціативу було направлено до виконкому Балтської округи, яка звернулася із клопотанням до Наркомату внутрішніх справ. Віруючі євреї, у свою чергу, звернулись із скаргами до Президії ВУЦВК, Наркомату юстиції та інших органів влади. Вони просили повернути синагогу, наголошуючи, що раніше в містечку були три молитовні будинки, які знаходились у приватних квартирах і могли вмістити максимум п'ятсот осіб. Це не задовольняло потреб віруючих ще у дореволюційні часи, тому на початку 1914 р. за рахунок щотижневих відрахувань, вони почали будувати кам'яну синагогу. Далі розповідалося, що під час Першої світової війни община прикладала героїчні зусилля для завершення будівництва. Стелю вдалося зробити лише із старих дощок. Потім наголошувалося, що внаслідок закриття синагоги віруючі євреї «морально розгромлені», ця подія торкнулася найсвятішого в їхній душі. Наприкінці додавали, що сувої «Тори» і все синагогальне майно було конфісковано і не повернуто общині не зважаючи на неодноразові вимоги. Під скаргою стояло близько 560 підписів [2, с. 102–103].

Далі О. Вітринська вказує на той факт, що ВУЦВК ухвалював рішення про закриття культових споруд, якщо їх відвідувала незначна кількість населення, а робітників, які потребували відкриття культурно-освітніх закладів, було значно більше. Часто кількість віруючих свідомо занижувалась і створювались різні перепони для уточнення списків людей, які регулярно відвідували синагоги. Про можливість нечесного отримання підписів говорять наступні факти. Представники

радянської влади вказували на те, що часто за всіх членів родини підписувалась одна особа. У справі про закриття синагоги у м. Бірзула Балтської округи Одеської губернії у 1923 р. райвиконком зазначав, що підписи на скарзі віруючих фіктивні, «видно, що віруючий підписався за себе і свою сім'ю, а то і за всіх родичів». Як зазначає О. Вітринська, переглядаючи оригінали цих документів можна із великою долею впевненості це підтвердити [2, с. 106].

Рішення про закриття культових споруд часто ініціювала місцева влада, за поданням незначних молодіжних груп видаючи свої прагнення за бажання трудящих позбутися релігійних закладів і відкрити культурно-освітні. Прийшовши до влади на місцях молоді комуністи хотіли вислужитися і тому проявляли неабияку активність. У зв'язку з чим, за останні місяці «стали надходити з різних міст і містечок заяви і петиції, покриті численними підписами з проханнями увійти з клопотанням перед центральною владою про відкриття і повернення віруючим синагог, перетворених приписами місцевих властей в театри і клуби». Адже, «закривалися єврейські храми звичайно місцевими Виконкомом і Комунивідділами за клопотаннями незначних груп молоді, капризу яких приносилися в жертву релігійні потреби десятків і сотень тисяч віруючих» [4, с. 396].

Також, слід зауважити, що голод 1921-1922 рр., спричинений політикою воєнного комунізму, повоєнною господарською розрухою, посухою та неврожаєм, спонукали Раду Народних Комісарів вирішити проблеми за рахунок цінностей культових закладів. Допомога голодуючим стала зручним приводом для їх масового вилучення, але тільки невелика частка цих коштів потрапляла саме за призначенням. Здебільшого вони йшли на утримання державного апарату.

У випадку з Бірзульською синагогою місцева влада цинічно вимагала у євреїв непідйомні кошти для викупу святих речей. «У деяких місцях відібрання синагог супроводжувалося знуцанням над священними предметами, які перебували в синагогах. У Бірзулі священні сувої [«Тори»] були заарештовані і за них місцева Рада зажадала викуп у розмірі суми, яка необхідна для пристосування будівлі синагоги під клуб» [4, с. 401].

Балтський окружний відділ управління провів розслідування у цій справі. Бірзульський райвиконком повідомив, що віруючих євреїв у містечку всього п'ятсот осіб, і вони вільно можуть на час осінніх свят молитись у приватних будинках. Райвиконком зазначав, що закрита синагога обслуговувала лише багатіїв, ремісникам і кустарям доступу до неї не було. У містечку ж не було жодного клубу і театру, що гальмувало розвиток культури. На основі цих відомостей та інформації про те, що будівлю синагоги вже переобладнали для роботи клубу (витративши чималі кошти) було складено висновок у справі. У ньому зазначалося, що в приміщенні синагоги необхідно залишити клуб, а культове майно передати будь-якій іншій функціонуючій синагозі. Судячи з того, що синагогу швидко переобладнали в культурно-просвітницьку установу, можна припустити, що євреї все ж таки викупили святі свитки «Тори» і ці кошти пішли на переобладнання синагоги в клуб. ВУЦВК 13 жовтня 1923 р. на засіданні Малої Президії ухвалив рішення відхилити прохання віруючих [2, с. 103].

Сталін в своєму Циркулярному листі ЦК РКП(б) № 30 «Про відношення до релігійних громад» за 16 серпня 1923 р., визнав, що на місцях перегнули палку: «У Мінську (Білорусія), в Харкові (Україна), Полтаві (Україна), Кременчуці (Україна), Лоеві (Речицький повіт, Гомельської губ.), Бірзулі (Одеська губ. Україна), Сімферополі (Крим) і в багатьох інших містах півдня і південного заходу СРСР були місцевою владою закриті єврейські молитовні будинки. [...] Ці та подібні їм численні приклади з достатньою яскравістю свідчать про те, як необережно, несерйозно, легковажно ставляться деякі місцеві організації Партії та місцеві органи влади до такого важливого питання, як питання про свободу релігійних переконань. Ці організації та органи влади, мабуть, не розуміють, що своїми грубими, безтактними діями проти віруючих, які представляють величезну більшість населення, вони завдають незліченної шкоди радянській владі, загрожують зірвати досягнення партії в області розкладання церкви і ризикують зіграти на руку контрреволюції» [12, с. 416].

Не дивлячись на це письмове розпорядження, виконувати його на місцях не поспішали. Багато культових споруд так і не повернули віруючим, в тому числі і Бірзульську синагогу. На жаль, єврейська громада Бірзули залишилась без своєї

культової споруди. Клуб, який був влаштований в синагозі проіснував тут аж до кінця 80-х рр. ХХ ст. Деякий час будівля стояла в аварійному стані, а потім була розібрана.

Не менш трагічно склалася і доля православної церкви Успіння Пресвятої Богородиці на станції Бірзула, адже її дерев'яна будівля була назавжди втрачена в 20-30 рр. ХХ ст.

Одним із ключових засобів впливу на суспільство у його ставленні до релігії, були засоби масової інформації та агітації у вигляді газет, журналів, листівок тощо. Церкву звинувачували в підтримці світового імперіалізму і підспівуванні куркулям. Служителів культу часто зображували як експлуататорів, хоча в умовах радянської влади ситуація різко змінилася. Позбавлення церковних інституцій традиційних джерел грошових надходжень призвело до зубожіння духовенства. Злидні, в яких жила частина священиків нерідко штовхала їх до непопулярних у народі економічних заходів – підвищення плати за треби, збір коштів на утримання парафії й себе самих тощо – викликали серед віруючих справедливе обурення. Подібна ситуація склалася і в церкві на ст. Бірзула. «Известия Одесского губкома КПБУ» писали: «Є в Бірзулі церква – як водиться, колектив віруючих, а на чолі його – правління. Правління, звісно, править: кабанів купує та ріже, торгує потрохи, а буває, і пшениця десь церковна пропала. Тай між віруючими не завше згода, бувало, що в церкві «христосувалися» по голові крашанками один одного» [10, с. 2]. Такі статті часто писалися «спецкорами», які постійно шукали компромати на священників задля знеславлювання їх та сприяння розбрату між вірянами та служителями культу.

Антирелігійна пропаганда не завжди увінчувалась успіхами, тому спричинювала за собою зміну тактики влади. Часто об'єктом організованих кампаній ставали акції, що організовувались віруючими з нагоди церковних свят. В першу чергу малося на увазі одне з найважливіших християнських свят – Великдень. На початку 1929 р. був розроблений детальний план антивеликодніх акцій, до якого були підключені партійні, комсомольські, антирелігійні і навіть піонерські структури. Він передбачав найрізноманітніші заходи – від простого перенесення Великодня до суду над віруючими. «Творчу самодіяльність»

проявили організації, в функції яких входила робота з населенням. Наприклад, обком комсомолу зобов'язався провести серію доповідей перед населенням, в т. ч. по радіо і навіть організувати увечері 25 квітня смолоскипну ходу в Балті [13].

Звичайно ж, особливо пильну увагу приділяли підростаючому поколінню. У шкільних піонерських загонах створювалися гуртки і куточки юних безбожників. Крім організації антирелігійних гуртків і проведення бесід про походження релігійних свят і ритуалів, вони проводили антивеликодні вечори і організовували п'єси антирелігійного змісту, виготовляли щити з антирелігійною тематикою, забезпечували 100%-ве відвідування школи під час свят і т. п. Але всіх «переплюнув» Бірзульській райпартком, який у своєму рішенні додумався вказати «провести в м. Бірзулі суд над Пасхою» [13]. Ці «суди» носили відверто знущальний, хамський характер. Іноді вони набували форми справжніх судів

Ідеологічні заходи перетворювалися на карнавальні ходи підпилих ряджених. А ті, до кого була звернена пропаганда нової ідеології, не бачили в цьому нічого, крім хуліганства і блюзнірства. Сегрій Устимович Поліщук згадує як вони, бірзульські комсомольці, в 1929 р., саме на Великдень вийшли на недільник, навмисно обравши такий день. Тоді ж і парк заклали. «Понад 500 юнаків та дівчат вийшли на недільник, а увечері влаштували карнавал. Лютували ж тоді попи! Антихристами звали нас» [9, с. 26].

Місцева газета «Ленінський прапор» за 12 квітня 1969 р. опублікувала спогади колишнього секретаря Бірзульського райкому комсомолу П. В. Крутова: «Це було в день Пасхи в 1929 році. Понад 500 бірзульських комсомольців і позаспілкової молоді з революційними піснями прийшли на привокзальну вулицю. Закипіла дружня робота. Одні вздовж вулиці копали ямки, інші саджали тополі, клени та інші деревця. В той же день було закладено і парк імені Тельмана. Церковники, богомільні бабусі, косо дивились на працюючих на суботнику, лякали «божим судом», говорили, що дерева посаджені на Великдень не приживляться...» [6].

Закриття Бірзульської церкви Успіння Пресвятої Богородиці було розпочато радянською владою, ймовірно, наприкінці 20-х рр. ХХ ст. Документальних підтверджень цього факту поки не знайдено. Але на просторах Інтернету було

знайдено цікаву світлину з написом «Воскресник по уборке разбора церкви в Котовске 1929 [года] 20 апреля» [1].

За іншими даними церква була закрита пізніше. Наприклад, краєзнавці А. Ковальський і В. Недайборщ в газеті «Котовські вісті» за 8 лютого 1992 р. пишуть, що бірзульська церква діяла до 1933 р. Восени того року за рішенням місцевої влади її закрили. Як розповідали очевидці, церкву оточили активісти-комуністи і працівники ДПУ. Цілий натовп бірзульчан з криками і плачем намагалися перешкодити їм робити чорну справу. Але все виявилось марним, бо куди там людям проти озброєних «чекістів».

Викликає співчуття і доля священика. Його разом з дияконом заарештували і вчинили наругу. Восени «депеушники» пригнали священнослужителя Михайла Антоновича Пашковського на ставок біля цегельного заводу. Там були чотири резервуари з дерев'яними майданчиками – для замісу глини. Пашковського примусили залізити в холодну воду і босими ногами місити глину під регіт активістів-комуністів, які закривали до цього церкву. Потім Пашковського відправили на «Соловки».

Також за твердженням А. Ковальського та В. Недайборща будівля церкви деякий час пустувала, потім почала руйнуватися. Її пограбували, викинули іконостас, галерку, гвинтові сходи. Одна за одною зникали ікони. За рішенням місцевої влади в приміщенні колишнього храму розмістили кімнату сміху, де встановили криві дзеркала, щоб можна було весело проводити дозвілля. Так було до 1935 р. Тоді в місті почалося будівництво стадіону «Локомотив» і церкву остаточно зруйнували [5, с. 3]

Після закриття єврейської синагоги та церкви Успіння Пресвятої Богородиці в Бірзулі не залишилося жодної функціонуючої релігійної установи. Тільки в період окупації під час Другої світової війни, в Бірзулі під церкву був переобладнаний місцевий Будинок піонерів. Про це згадує Іван Феохарі, син священика Олександра Феохарі: «батька запросили служити в містечку Бірзула. Приїхала ціла делегація і сказали, що перебудували піонерський клуб під церкву. Умовили переїхати, дали там хороший прихід, церкву, будинок. Папа був єдиним священиком на великий район, на всі села, інших не залишилося. Там було добре.

Всі люди знову повернулися до віри. Хтось помирає – як же ховати без батюшки? Хтось народжується – як же не хрестити батюшці? Там ми жили до 1944 року» [11].

Цікавий факт дізнаємося зі спогадів Ольги Влодек, вчительки місцевої школи, який відбувся одразу після вигнання нацистів з міста весною 1944 р.: «Діти приволокли зі зруйнованого Будинку піонерів, де під час окупації було обладнано церкву, хрестильну чашу, встановили її посеред двору першої школи та варили в ній їжу для поранених» [3]. Після визволення міста, церкву знову переобладнали в Будинок піонерів. Тільки в 50-х рр. церква Успіння Пресвятої Богородиці була облаштована в одному з приватних будинків міста на вулиці Котовського (зараз Успенська).

Отже, в 20-30-х рр. ХХ ст. радянське керівництво намагалося викоренити з свідомості людей їх релігію та духовні цінності, які століттями базувалися на глибокій вірі та повазі один до одного. Позбавлення культових закладів статусу юридичних осіб, пошук матеріальної вигоди (незаконне вилучення коштовностей, релігійних споруд), непосильне оподаткування, сприяння розбрату між служителями культу та вірянами, знеславлювання та пошук компроматів на священників – це все форми тиску на церкву, які в повній мірі відчули на собі також і релігійні громади Бірзули. Репресії відзначалися грубістю, брутальністю та постійним ігноруванням законів та моралі. А відбувалося це все за допомогою самоуправства, ідеологічного тиску та найчастіше найганебнішим способом: «кривавим, безбожним терором». Крім того, країна в цілому і Бірзула зокрема, втратили значну частину релігійних, духовних та культурних святинь, більшість з яких не відновлені й донині.

Джерела і література

1. V-barhudarov. Три фотографии из семейного архива [Електронний ресурс]. *LiveJournal*. 2013. 25 ноября. URL: <https://v-barhudarov.livejournal.com/9370.html>
2. Вітринська О. В. Політика радянської влади щодо юдаїзму в Україні в 1921-1929 роках: дис. канд. іст. наук : 07.00.01. Полтава : Полтав. ун-т екон. і торгівлі, 2016. 254 с.

3. Влодек О. Спогади. Матеріали Подільського міського краєзнавчого музею. Папка «Історія бойового шляху 94 гвардійської стрілецької дивізії».
4. Доповідна записка старост і прихожан Москви, Мінська та Харкова до РНК СРСР про незаконне закриття синагог в різних містах СРСР [Не пізніше 20 липня 1923 г.]. *Архивы Кремля*. Кн. 1. Политбюро и церковь. 1922-1925 гг. Москва : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН); Новосибирск : «Сибирский хронограф», 1997. С. 396–405
5. Ковальський А., Недайборщ В. І зруйнували в місті церкву. *Котовські вісті*. 1992. № 17. С. 3
6. Комсомольські тополі. *Ленінський прапор*. 1969. № 58. С. 3
7. Молдавська Автономна Соціалістична Радянська Республіка. Харків : Центральне статистичне управління УСРР, 1926. 60 с.
8. Об отделении церкви от государства и школы от церкви. *Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины*. 1919. № 3. С. 35–36
9. Пурцхванідзе В. Крилата молодість. Одеса : Книжкове видавництво, 1960. 39 с.
10. Справи церковні, але гріховні. *Известия*. 1924. № 1434. С. 2
11. Феохари Иван Александрович [Електронний ресурс] / Інтерв'ю, лит. обробка В. Е. Койсин. *ЯПомню*. 2013. 9 янв. URL: <https://iremember.ru/memoirs/grazhdanskie/feokhari-ivan-aleksandrovich/>
12. Циркулярное письмо ЦК РКП(б) № 30 «об отношении к религиозным организациям». 16 августа 1923 г. *Архивы Кремля*. Кн. 1. Политбюро и церковь. 1922 – 1925 гг. Москва : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН); Новосибирск: «Сибирский хронограф», 1997. С. 414–418
13. Шевченко Р. Репрессивная политика советского режима в отношении католического населения МАССР (1924 – 1940 гг.) [Електронний ресурс]. *Moldova*. 2011. 10 марта. URL: <http://statulmoldovenesc.blogspot.com/2011/03/1924-1940.html>

Kobilyuk O. V.

Public Organization «Kraeved»

Odessa, Ukraine

Podolsk city Museum of Local History

Podilsk, Ukraine

kev14@ukr.net

**Closure of religious institutions Birzula in 1920-1930's of the twentieth century
against the background of the anti-religious policy of the USSR**

Religious and social processes that took place in the 20-30s of the twentieth century in Birzul (now Podilsk, Odessa region) as part of the idea of Soviet power to separate the church from the state have been studied. Emphasis is placed on the problem of closing religious institutions, loss of church values, the position of worshipers in terms of anti-religious policy on the example of the Jewish synagogue and the Orthodox Church. It is noted that the basis of the state's relations with religious institutions was to eliminate them from all spheres of public life by any means.

Key words: *Birzula, church, synagogue, Jews, repressions, anti-religious policy.*

УДК 323.22/28

Кравчук О. Ю.

кандидат політичних наук, доцент

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

kraffchuk@email.ua

Роль політичної еліти в процесі розвитку Причорноморського регіону

Проаналізовано роль еліти в розбудові регіональної політики. Визначені основні тенденції цього процесу. Зазначені основні вимоги щодо функціонування регіональних політичних еліт.

Ключові слова: *еліта, суспільство, регіон, революція гідності, соціальні норми.*

В суспільстві, яке перебуває у стані системної трансформації, є багато відмінного від стабільного суспільства. Характерною рисою системної

трансформації є кардинальна зміна суспільних цінностей і соціальних норм. Процеси суспільних змін здійснюються через функціонування (або не функціонування) державних та громадських інститутів суспільства. Параліч діяльності суспільних інститутів дещо компенсується активністю еліт. Тому в таких умовах суттєво зростає роль елітних груп.

Як відомо, політична еліта – це привілейована група людей, наділена особливими психологічними, професійними і політичними якостями, яка бере участь у розробці і здійсненні рішень у сфері державної влади або впливу на неї.

Механізми функціонування регіональних політичних еліт в сучасній Україні тісно пов'язані з тенденціями реформування адміністративно-територіального устрою. Такими тенденціями є концептуальна дискусія щодо децентралізації, а також пропозиції щодо збільшення обсягу регіонів. Водночас базовою тенденцією функціонування політичних еліт Причорноморського регіону в сучасній Україні є пристосування, як основного способу взаємодії з центром. Увага регіональних політичних еліт до моделей перетворення політико-адміністративного устрою України є низькою.

Політична еліта південного регіону України має низку особливостей свого формування і функціонування. Політико-адміністративний склад регіональних політичних еліт істотно коригується за рахунок представників бізнесу та громадських організацій. Крім того, зазначені групи не перебувають у відносинах вільної конкуренції або боротьби за сферу впливу, а перебувають у відносинах ієрархічного підпорядкування.

Після «революції гідності» відбувається процес зміни вікових поколінь та зміна професійного і гендерного складу еліт.

Функціонування сучасних політичних еліт в Україні відбувається на основі існування місцевих та регіональних політичних режимів, які відображають наявну соціально-економічну специфіку регіонів, а також пріоритетність і значення їх для центрального рівня.

Але події на Майдані Незалежності 2014 року змінили принципи формування та взаємодій політичних еліт на центральному рівні, розпочався процес децентралізації державного управління на регіональному рівні.

Основною вимогою щодо функціонування регіональних політичних еліт з боку центру є керованість загальною політичною ситуацією та соціально-економічним розвитком регіонів. В цих умовах регіональні політичні еліти групуються навколо однієї провідної постаті, здебільшого губернатора або голови обласної ради.

Взаємодія з центром та забезпечення лояльності серед регіональних та місцевих еліт щодо правлячої партії та діючого президента сформували особливі підходи до функціонування регіональних еліт Причорноморського краю, які полягають у прагненні до самозабезпечення. Лояльність до центру надає можливість убезпечити своє становище від можливого усунення від важелів політичного впливу. Соціальний, віковий та гендерний склад регіональних політичних еліт забезпечує уявлення щодо відносної відповідності цих показників основним соціальним показникам суспільства. Водночас демократичні засади забезпечення гендерного паритету, а також соціальної мобільності за рахунок демократичних процедур ще перебувають на стадії формування.

Регіональна політична еліта Причорноморського краю постійно перебуває під тиском обставин та процесів загальнодержавного рівня. Це ускладнює перетворення регіональних та місцевих еліт на реальні центри прийняття рішень щодо організації розвитку відповідних територій.

Істотною проблемою для регіональної еліти є «вимивання» кадрів внаслідок рекрутування місцевих та регіональних лідерів для заміщення посад на столичному рівні.

Доцільно буде зробити висновок про те, що докорінні зміни в регіональних політичних елітах залежать від активності громадянського суспільства та цілеспрямованості зусиль нової демократичної владної команди.

Джерела та література

1. Гладій М. В. Реалізація регіональної політики на базі сучасного менеджменту і моніторингу. Регіональна політика : методологія, методи, практика / НАН України. Ін-т регіон. дослідж. Львів, 2011. С. 538–556.
2. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС: порівняльний аналіз : посібник. Київ : Основи, 2016. 419 с.

3. Керецман В. Ю. До проблеми правового регулювання регіонального розвитку в країнах Європи. URL: http://www.nbu.gov.ua/ejournals/tppd/2008-4/R_2/09zovurr.pdf

4. Федулова Л. І. Організаційні механізми формування результативної регіональної інноваційної системи. Стратегічні пріоритети. 2009. № 4 (13). С. 157–165.

Kravchuk O. Yu.

*Candidate of Political Sciences, Associate Professor
National University of Shipbuilding after Admiral Makarov*

Ukraine, Mykolaiv

kravchuk@email.ua

The Role of the Political Elite in the Development of the Black Sea Region

The role of the elite in the development of regional policy is analyzed. The main trends of this process are identified. The basic requirements for the functioning of regional political elites are indicated.

Key words: elite, society, region, revolution of dignity, social norms.

УДК 323.2

Кравчук О. Ю.

кандидат політичних наук, доцент

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

kravchuk@email.ua

Гостєва Д. В.

студентка групи 5541м

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

dianagosteva6@gmail.com

Тенденції забезпечення регіональної безпеки Української держави

Проаналізовані шляхи підвищення конкурентоспроможності регіонів за рахунок структурної диверсифікації економічної бази регіонів на новій технологічній основі. Визначено, що транскордонне співробітництво стало чинником, який сприяє соціальній рівності та суспільному діалогу, інструментом для розвитку всіх секторів прикордонної місцевої та регіональної влади в Європі, і сьогодні введений в різні аспекти повсякденного життя.

Ключові слова: регіональна політика, транскордонне співробітництво, механізми реалізації.

Пріоритетним завданням державної регіональної політики є стійка модель системи управління на регіональному рівні на основі чіткого визначення і законодавчого закріплення розподілу повноважень і обов'язків між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. На етапі реформування необхідно зберегти міцну вертикаль державної виконавчої влади, яка покликана забезпечити дієвість системи управління і стабільність національної економіки. Передавати повноваження від органів державної влади органам місцевого самоврядування потрібно поступово, керовано, з відповідною передачею необхідних для цього ресурсів і встановленням відповідальності органів місцевого самоврядування перед громадою та державою.

Також підвищення конкурентоспроможності регіонів вимагає структурної диверсифікації економічної бази регіонів на новій технологічній основі, збільшення обсягу інвестицій у пріоритетні сфери економіки, запровадження ефективних важелів підтримки малого та середнього підприємництва, створення й впровадження інновацій, розбудови і модернізації інфраструктури, розвитку людських ресурсів.

Реалізація Державної стратегії регіонального розвитку передбачає запровадження нових форм взаємодії центральних органів виконавчої влади з місцевими виконавчими органами та органами місцевого самоврядування, подальше впровадження адміністративно-територіальної, бюджетної та податкової

реформ з метою зміцнення фінансово-економічної основи розвитку територіальних громад.

Сьогодні вкрай важливе створення інституційних і нормативно-правових передумов реформування системи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою.

Основними завданнями децентралізації влади є перетворення територіальних громад на основний суб'єкт влади на місцевому рівні й максимальне наближення центрів прийняття управлінських рішень до громадян. При цьому на вищий рівень влади мають передаватися виключно ті повноваження, які не можуть бути ефективно реалізовані суб'єктами влади нижчого рівня. Тобто, потрібно визначити коло питань місцевого значення, які громади можуть вирішувати самостійно: або разом з іншими громадами, або делегувати органам державної влади.

Водночас регіональна політика України повинна враховувати основні тенденції розвитку європейського континенту, задекларовані Радою Європи та основні тенденції та принципи регіональної політики ЄС, оскільки під її механізми вже попали західні та південно-західні області України як території, що межують з ЄС. В цьому контексті повинна формуватися і політика транскордонного співробітництва.

Завдяки транскордонному співробітництву можна змінити тенденції регіонального розвитку «центр – периферія» і ліквідувати аналогію між «прикордонним», «периферійним» та «відсталим». Інакше кажучи, можна погодитися із Ж.–П. Лехнером, який зазначає, «... що транскордонні регіони дозволяють змінити периферійну ситуацію на центральну» [3].

Світовий досвід переконує, що найбільш якісними є ті послуги, які надаються найближчим до споживача рівнем влади. Саме задля такого наближення публічних послуг до споживачів в Україні протягом останніх 30 років і розвивається місцеве самоврядування. Зроблено вже чимало, однак розподіл повноважень з надання послуг рівнями влади і сьогодні далекий від досконалості.

Джерела та література

1. Злупко С. М. Регіонологія – наукова основа формування регіональних суспільних систем // Соціально-економічні дослідження в перехідний період.

Регіональні суспільні системи: ресурси і механізми управління. НАН України. Вип. 2 (58). Львів, 2016. С. 9.

2. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку. Київ: Інститут економічного прогнозування, 2013. С. 69–70.

Kravchuk O. Yu.

*Candidate of Political Sciences, Associate Professor
National University of Shipbuilding after Admiral Makarov
Ukraine, Mykolaiv
kraffchuk@email.ua*

Gosteva D. V.

*student group 5541m
dianagosteva6@gmail.com*

Trends of ensuring the regional security of Ukraine

The ways of increasing the competitiveness of the regions due to the structural diversification of the economic base of the regions on a new technological basis are analyzed. It has been identified that cross-border cooperation has become a factor contributing to social equality and social dialogue, a tool for the development of all sectors of local and regional authorities in Europe, and is now introduced into various aspects of everyday life.

Key words: *regional policy, cross - border cooperation, implementation mechanisms.*

Кудлай І. В.

ст. викл. каф. «Міжнародних відносин та права»

Державний університет «Одеська політехніка»

Україна, Одеса

e-mail: kiv@op.edu.ua

Соціокультурний розвиток сьогодення: проблеми та перспективи

Проаналізовано сучасний стан та перспективи соціокультурного розвитку одного з регіонів України. Визначені найдаліші шляхи управління на основі використання кращого зарубіжного досвіду.

***Ключові слова:** культурні досягнення, традиції, культурні стереотипи, транснаціональні корпорації, інформаційне суспільство, глобалізація, інтернаціоналізація, міжнародний досвід.*

Економічна криза, з якою зіткнулася Україна є негативним фактором сучасної соціально-культурної ситуації.

Ще зовсім недавно в світі існували досить ізольовані національні системи управління містом, регіоном, державою, побудова яких здійснювалася з урахуванням національних особливостей, традицій і культурних стереотипів. Нова соціально-культурна ситуація, що склалася в 90-х роках ХХ століття, визначається багатьма факторами, серед яких пріоритетне значення мають п'ять: політичні, економічні, правові, культурологічні, національні.

Сьогодні, завдяки інтернаціоналізації менеджменту, відбувається взаємне збагачення місцевих та національних моделей управління на основі використання кращого зарубіжного досвіду. Особливо хочеться звернути увагу на регіон Північного Причорномор'я, як багатонаціональний куточок України.

В сучасному світі, разом з тим процеси глобалізації та інтернаціоналізації не проходять безболісно: контакти представників різних культур викликають безліч проблем, породжуваних невідповідністю поглядів, цінностей, віросповідань, культурних стереотипів і традицій.

Поряд з інтеграційними процесами паралельно і не менш інтенсивно розвиваються процеси соціокультурної диференціації, поділу та навіть протистояння окремих соціальних груп.

Також слід зазначити, що на сьогоднішній день одним з головних пріоритетів України є «прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, талант, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість культурного, економічного і політичного життя» [1].

Європейський вектор України в політичній, економічній, соціальній сферах нашого життя формує чітку спрямованість всіх верств населення на переосмислення майбутнього і породжує необхідність у фахівцях різних галузей. У сучасному глобальному світі все більшої актуальності набуває питання про взаємовплив і взаємопроникнення різних культур. Культурні досягнення різних народів стають надбанням всіх. Створюються транснаціональні корпорації, що об'єднують в трудовому процесі представників різних народів і культур, дедалі потужнішими стають потоки міграції (природні, примусові та бізнес міграції). Середовище, в якому живе і здійснює свою діяльність людина, стає поліетнічною.

Таким чином, сьогодні, в умовах інтернаціоналізації бізнесу і економіки, вивчення культурної самобутності, поведінкових характеристик, ієрархії цінностей, особливостей світогляду представників різних культур є, як ніколи, надзвичайно актуальним. Процеси глобалізації неминуче призводять до деякого розмивання національних кордонів, що сприяє не тільки міжнаціональній міграції трудових ресурсів, а й активному проникненню на національні території нових поглядів, ідей, культур.

Джерела та література

1. Воробйова Л. С. Глобалізаційні аспекти соціокультурної ідентичності // Людина і культура в умовах глобалізації : зб. наук. ст. / Л. С. Воробйова. Київ : Видавець ПАРПАН, 2003. 400 с.
2. Правове забезпечення державної інформаційної політики. URL: <http://www.minjust.gov.ua/0/22116>

Kudlai I. V.

*senior lecturer of the department
«International Relations and Law»
State University «Odessa Polytechnic»
Ukrainian, Odessa
kiv@op.edu.ua*

Socio-cultural development of today: problems and prospects

The current state and prospects of socio-cultural development of one of the regions of Ukraine are analyzed. The furthest ways of management on the basis of use of the best foreign experience are defined.

Key words: *cultural achievements, traditions, cultural stereotypes, transnational corporations, globalization, information society, internationalization, international experience.*

УДК 021.4

Кузнецова І. В.

Наукова бібліотека Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова.
Україна, Миколаїв

Роль бібліотеки в соціокультурній діяльності університету

У пропонованій статті розглянуті питання соціокультурної діяльності університету та висвітлюється досвід роботи Наукової бібліотеки Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Розкриті основні завдання та функції культурно-масової роботи. Визначено бібліотеку як соціокультурний центр формування інформаційної культури та реалізації творчого потенціалу особистості.

Ключові слова: *Наукова бібліотека Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, інноваційна діяльність, соціокультурна робота бібліотеки, бібліотечні заходи.*

Сучасна бібліотека, вважає Л. Лупіка, це адаптивна багатфункціональна, відкрита культурно-цивілізаційна інституція. У сучасних умовах, коли до традиційних книжкових фондів нині додалися електронні та мультимедійні ресурси, коли пріоритетним джерелом інформації у суспільстві став Інтернет і взяв на себе частину функцій бібліотеки, її традиційна роль має змінитися. (2)

В останні роки особливо активізувалась соціокультурна діяльність бібліотек, йде пошук місця бібліотеки в сучасному суспільстві, її мети, завдань в системі освіти та культури.

За визначенням дослідниці Оксани Матвійчук, «соціокультурна діяльність бібліотек – це цілеспрямована і спеціально організована книгозбірнею, як соціальним інститутом, система дій і заходів, метою яких є сприяння вдосконаленню інтелектуального, матеріального та естетично-духовного стану суспільства, шляхом доведення до свідомості різних соціальних груп громадян, конкретних користувачів наукових знань, емпіричних фактів, естетичних і морально-етичних цінностей, акумульованих у бібліотечних документних зібраннях на різних носіях...». Дослідниця загальними функціями соціокультурної діяльності бібліотек називає наступні: інформаційно-просвітницька, пізнавальна, культурно-виховна, комунікативно-організаційна, практично-дієва, розважальна, естетична, творча, релаксаційна. (3)

Завдання бібліотек згідно з новою концепцією розвитку — стати відкритим простором для освіти, спілкування і дозвілля, щоб кожний користувач відчув себе учасником живого творчого процесу. А стратегічним завданням бібліотеки стає створення комфортних умов для читачів, атмосфери неформального спілкування. Пріоритетні напрямки роботи бібліотеки обумовлюються впровадженням новітніх

технологій, створенням власних інформаційних продуктів і послуг, оскільки головним критерієм оцінки діяльності бібліотеки є рівень організації інформаційних ресурсів.

Важливим аспектом роботи Наукової бібліотеки НУК імені адмірала Макарова є саме соціокультурна діяльність. Спектр заходів, який пропонуємо ми відвідувачам доволі широкий — на базі читальних залів створено **«Клуб цікавих зустрічей» та «Клуб живого спілкування»**

Так у цьому році відбувся святковий захід, присвячений 20-річчю Олімпійської освіти Миколаївщини. Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова – є фундатором Олімпійської освіти Миколаївщини. За підтримки регіонального відділення Національного олімпійського комітету України в Миколаївській області та Олімпійської академії України відбулось відкриття олімпійського куточку. Виконавчий директор РВ НОК України Кучмім Вадим презентував колекцію олімпійської літератури, яка була передана до наукової бібліотеки НУК.

Великий інтерес викликала історична ретроспектива **«Палац-музей на Адміральській»**. На якій усі бажаючі зустрілися із завідувачкою Музеєм суднобудування і флоту Т.С. Мітковською та науковою співробітницею музею Л. В. Мічаковською. Під час заходу присутні отримали цікаву інформацію про історію виникнення «адміральського палацу», дізнались про цінні експонати, музейні реліквії, діорами, які викликають почуття захоплення історією нашого міста, та перспективи наукової та культурно-просвітницької діяльності музею.

Неабиякий фурор викликала широкомасштабна зустріч під назвою **«Икар. Кругосветка. 30 лет спустя»**, присвячена 30-річчю завершення першого в історії вітчизняного вітрильного спорту навколосвітнього плавання яхти «Ікар». Головними героями зустрічі стали члени легендарного екіпажу яхти «Ікар», які розповіли про роботу над проектом побудови «Ікара», про найбільш вражаючі моменти походу, про те, наскільки складно було витримати таку довгу морську подорож. Також на заході були члени екіпажу «Ікар», які брали участь в Гранд-регаті «Колумбус-92», та новий екіпаж «Ікара», який сьогодні займається відновленням яхти.

Інтерактивні заходи вже багато років поспіль займають важливе місце у роботі з молоддю. Одним із таких можна відзначити спілкування у *форматі «Жива бібліотека»*, які були присвячені Міжнародному дню боротьби за ліквідацію расової дискримінації. Виступити у ролі «живих книг» та спробувати донести інформацію про свої країни, культуру і побут прийшли представники різних національностей, які проживають на Миколаївщині, та студенти НУК з Китаю, Камеруну, Азербайджану та Туркменістану.

Щороку *літературно-музична вітальня* зустрічає юні таланти в бібліотеці НН П, де в тихій залі, у доброзичливій атмосфері молодь не тільки навчається, а й проводить дні поезії, музики; відзначає свята, дні іменинника. Приходячи зі своїми інструментами, грає улюблені мелодії та співає пісні, готується до різноманітних конкурсів.

Літературно-музичний вечір «Весна. Поезія. Любов» зібрав творчий бомонд університету: письменників, поетів, композиторів, які розкрили свої таланти перед колегами. Почесним гостем вечора був В'ячеслав Качурін – видатний миколаївський поет і композитор, який читав свої вірші та співав пісні під гітару. Родзинкою вечора став дует В'ячеслава Качуріна та Євгена Долгова, керівника центру «Корабел», заслуженого працівника культури України.

Патріотичний напрям роботи бібліотеки спрямовується на організацію та реалізацію проектів з висвітлення важливих історичних подій українського народу та його постатей, які сприяють посиленню національно-патріотичного виховання. Зустріч студентів з учасниками АТО, волонтерами мала назву *«Війна пройшла крізь їхні душі»*. Зі щирими словами вдячності за відвагу, мужність та героїзм присутні привітали наших викладачів та студентів, учасників АТО: С. В. Копійка, О. П. Сікорського, О. І. Кіора і волонтерів В. М. Білого, О. Р. Шутяка, Л. А. Снігур. Вони розповіли про нелегку службу та життя бійців у зоні бойових дій.

Тема *історії та історичних постатей* щороку проходить червоною лінією в роботі бібліотеки. Так, до святкування дня народження великого поета, художника, славного сина українського народу Т. Шевченка була присвячена презентація розгорнутої *книжково-ілюстративної виставки «Викарбувані на віки»*. На виставці були представлені раритетні видання творів Т. Г. Шевченка,

колекція монет та банкнот з його образом, словом та ім'ям, цінні папери.

На вечорі пам'яті «*Михайло Грушевський – видатний громадський діяч*». Присутнім розповіли про вченого-історика, що вперше ґрунтовно проаналізував основні віхи вітчизняної історії, розробив концепцію історичного розвитку українського народу. До уваги присутніх була представлена книжково-ілюстративна виставка «Творець історії і літописець», цікавим доповненням якої були прижиттєві видання та книга з автографом і штампом бібліотеки М. Грушевського.

Тому, можна сміливо робити висновок, що Наукова бібліотека НУК імені адмірала Макарова завжди була й залишається центром навчально-пізнавального та культурно-мистецького спілкування людей, осередком духовності та гармонії, хранителем мудрості та знань, соціокультурним феноменом різноманітних напрямків діяльності.

Джерела та література

1. Кузнецова І. В. Загальноуніверситетські заходи Наукової бібліотеки – як складова її іміджевої та маркетингової діяльності / І. В. Кузнецова // Бібліотека ХХІ століття: виклики, нові можливості, перспективи : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 7–8 листоп. 2019 р. Миколаїв, 2019. С. 56–60.
2. Лупіка Л. Сучасні бібліотеки – відкритий простір для освіти, спілкування і дозвілля / Л. Лупіка // Бібл. форум України. 2015. № 2. С. 27–28.
3. Матвійчук О. Є. Бібліотека як соціокультурний інститут: освітньо-виховна місія / О. Є. Матвійчук // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. Серія: Філософія. Культурологія. 2010. № 2. С. 155–160.

Kuznetsova I. V.

*The Scientific Library of the Admiral Makarov National University of
Shipbuilding.*

Ukraine, Mykolaiv

The role of the library in the sociocultural activities of the university

This paper presents various aspects of the sociocultural activities of the

university illustrated with best practices of the Scientific Library of the Admiral Makarov National University of Shipbuilding. Main tasks and functions of the library cultural activities were specified. The library was defined as a sociocultural centre for information culture development and fulfillment of the individual's creative potential.

Key words: *Scientific Library of the Admiral Makarov National University of Shipbuilding; innovation activity; sociocultural activity of the library; library events.*

УДК 297.1

Назрієва З. Т.

студентка гр. 3432

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

zarnka2001@gmail.com

Гончарова О. О.

кандидат філософських наук,

докторант Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

hamisek@ukr.net

Темірбулатов А. Р.

імам м. Миколаєва, голова мусульманської громади

Мусульманська релігійна громада м. Миколаєва

Україна, Миколаїв

Islam.nikolaev@gmail.com

Порівняння норм Шаріату та трактування Шаріату в Афганістані в контексті прав жінок

Проаналізовано норми Шаріату стосовно поведінки жінок та їхню інтерпретацію в сучасних реаліях Афганістану. Встановлено, що часто ця інтерпретація суперечить первинно вкладеним сенсам у шаріатські норми, передані в Корані та посланнях Пророка Мухаммада, що призводить до актів

насилля та зловживань по відношенню до жінок в Афганістані. Виявлено один із напрямів діяльності для вирішення цього конфлікту.

Ключові слова: права жінок, Афганістан, герменевтика, Іслам, Шаріат.

Останнім часом спостерігається напруження ситуації з правами жінок в Афганістані. Заборона дівчатам отримувати середню освіту, жінкам певних професій виходити на роботу, виходити з дому без чоловіка або родича чоловічої статі, фізичне насилля, проблеми з отриманням медичних послуг — це лише частина заборон, із якими вже стикнулися афганські жінки.

Нині події Афганістану стали темою для дискусій у світовій спільноті. Правозахисні організації, ООН звертають особливу увагу на ситуацію, оскільки в сучасних реаліях глобалізму, коли вплив подій на одному континенті відчутний і на інших, стало неможливим ігнорувати дані явища.

У світі існує думка, що релігія Іслам є фундаменталістським, агресивним рухом, утискає права жінок і взагалі ставить під велике питання свободу особистості, але це думка суперечить дійсності. Одним із доказів наявності чітко визначених прав людини в Ісламі є хадіс Пророка Мухаммада: «Одного разу Посланник Бога сказав своєму сподвижникові 'Абдуллагу ібн 'Амр ібн Аль-'Асс, що означає: «О, 'Абдуллаг! Мені повідомили, що ти [постійно] днем тримаєш пост, а ночами молишся», - і той підтвердив це. Тоді Пророк сказав: «Не роби так! Тримай пост, але з перервами, ночами виконуй Намази (молитви), але не залишай себе без сну. Адже у твого тіла теж є права (тобто потреба в їжі), і у твоїх очей є права (тобто потреба уві сні), й у твоєї дружини теж є права»»[6].

Також варто звернути увагу й на те, що жінка займає особливе місце в Ісламі, до неї ставляться дбайливо та з повагою, що підтверджують відповідні вислови Пророка Мухаммада, значення: «Ставтеся до жінок м'яко, по-доброму. Воістину, Єва створена з кривого ребра».

Ібн Хіббан передав від Абу Гурайри наступні слова Пророка Мухаммада, мир Йому: «Найбільш благочестиві з віруючих – ті, хто мають високу моральність і культуру і краще ставляться до своїх дружин».

Отже, релігійні норми традиційного Ісламу далекі від його фундаменталістських інтерпретацій і передбачають гуманне ставлення до людини, повагу до її гідності і честі, розумне ставлення до її природних потреб.

Помилкові судження про Іслам у людей, які його не сповідують, будуються на основі висвітлення в ЗМІ порушень прав людей зі сторони осіб, які відносять себе до мусульман. Одним із відомих сучасних прикладів є політика відносно жінок в Афганістані.

На сьогодні відбувається установа ряду заборон, які у значній мірі змінили життя жінок і підвищили негативне ставлення до Ісламу у світі через те, що таліби називають ці міри обов'язковими відповідно до Шаріату. У даній роботі розглянуті ті правила, які обмежують шаріатські права людини.

У сучасному світі важко уявити собі жінку без, принаймні, середньої освіти. Проте вже пролунала заборона дівчатам повертатися до середніх шкіл, а жінкам-викладачкам виходити на роботу. Важливо зазначити, що Шаріат не забороняє отримувати освіту дівчатам, якщо отримані знання не йдуть у супереччя основам віросповідання. Компетенції, навички, які знадобляться в подальшому житті (наприклад, із метою заробітку грошей на життя) навпаки є бажаними.

До того ж Іслам не забороняє жінці працювати на роботі, яка є дозволеною, якщо вона може об'єднувати всі свої обов'язки з робочим графіком. Ситуація щодо чоловіків дещо схожа, але на відміну від жінок, вони зобов'язані забезпечувати свою сім'ю (дружину, дітей, батьків, які не в змозі себе забезпечити).

Наступною незвичною для українського суспільства заборонаю стала заборона виходу з дома без родича чоловічої статі, чоловіка або у випадку нагальної потреби (коли знаходження вдома становить загрозу життю та здоров'ю). За релігійно-правовою школою імама Абу Ханіфа (саме до неї відносять себе таліби) жінка не має права залишати будинок свого чоловіка без його дозволу [1, с. 70], але може пересуватися вулицею самостійно, якщо не виходить у подорож [1, с. 78].

Хоча зараз немає заборони відвідувати університети за певних умов, але ми розуміємо, що відсутність середньої освіти не дасть змогу дівчатам вступити до ВНЗ у майбутньому, із чого випливає їх відділення від соціального життя,

зменшення кількості фахівчинь, що у свою чергу складатиме проблему для отримання медичних та освітніх послуг жінкам.

Також ЗМІ [5] передають інформацію про жорстоку розправу силових органів над жінками: публічне вбивство жінки за те, що вона вийшла на вулицю непокритою та забиття до смерті матері дітей за відмову в приготуванні їжі. По-перше, Шаріат не передбачає найвищої міри покарання без висновку уповноваженої особи, яка володіє знаннями у сфері мусульманського права на високому рівні (халіф, виконуючий обов'язки халіфа, суддя). По-друге, немає подібного типу кари за те, що жінка ходить непокритою. Важливо знати, що обов'язок жінки – покривати все тіло, окрім обличчя та кистей рук (також по школі Абу Ханіфа допускається залишати ступні непокритими).

Для того, щоб зрозуміти, чому рух «Талібан» дозволяє собі такі зловживання у розуміння шаріатських норм щодо поведінки жінки в суспільстві, окреслимо його витоки.

«Талібан» є радикальним рухом, який фанатично інтерпретує Іслам, його учасники відносять себе до суннітів. Засновниками руху стали студенти мусульманської духовної школи міста Кандагар на чолі з муллою Мухамедом Омаром, який брав участь у війні проти радянських військ. Називаючи бажані для виконання норми Шаріату обов'язковими, учасники даного руху ставлять під велике питання свою компетентність у релігійних питаннях.

Неодмінним для людей є володіння мінімальними релігійними знаннями щодо певної сфери діяльності, оскільки в Ісламі існує заборона на входження в будь-які соціальні чи особисті відносини без попереднього отримання знань від компетентного вчителя в тій чи іншій галузі, до якої особа має намір долучитися. Крім того, дії без знань можуть понести за собою тяжкі наслідки: за людиною почнуть повторювати інші, у не мусульман може скластися неправильне враження про релігію тощо. Таліби якраз вдаються до таких зловживань у тлумаченні Ісламу, тому їхні дії мають піддаватися широкому висвітленню і не тільки політичній, але і релігійній рефлексії з боку компетентних релігійних ісламських лідерів, уповноважених трактувати Коран та вчення Пророка. Хоча їхній фундаменталізм є зрозумілим з точки зору історико-політичних реалій минулого, проте сьогодні він

є неактуальним і згубним для самого Ісламу як релігійної системи, сприяє стигматизації останнього з точки зору світової спільноти.

Отже, ми порівняли деякі дії та заборони «Талібану» стосовно прав жінок із загальноприйнятими нормами Шаріату та виявили помилки в інтерпретації Закону, які ведуть за собою негативні наслідки для суспільства. Відсутність сумлінного відношення до релігійних текстів призводить до вагомих людських жертв і неправильного розуміння релігій у світі.

Варто зазначити, що невігластське трактування релігійних текстів, що спричинило плондрування прав жінок і насильство по відношенню до них, спостерігається не лише у випадку трактування ісламських норм і Законів Шаріату. Такі згубні інтерпретації траплялися і у християнській, і у ведичній традиціях. Прикладом може слугувати сумнозвісне «полювання на відьом» у Західній Європі у XV – XVII ст., вільне трактування вед сьогодні і спроби знайти канонічну «ведичну» жінку в сучасному суспільстві тощо. Ці паралелі говорять про те, що проблема трактування релігійних текстів і їхня інтерпретація широкими масами населення є значно ширшою, ніж поточна ситуація із захистом прав жінок в Афганістані, і потребує ґрунтовного соціально-філософського аналізу для свого вирішення. Зокрема, площина вирішення цієї проблеми перебуває у полі герменевтики – напрямку філософської думки, який розглядає проблему інтерпретації текстів і сенсів, вкладених у них.

На рівні ж соціальної практики дана проблема, ми вбачаємо, може бути вирішена шляхом широкої просвітницької діяльності з боку осіб, уповноважених трактувати релігійні тексти. Сьогодні, в глобальному світі, який постійно змінюється і передбачає оперування великими масивами інформації, релігійні тексти більше не можуть бути сакральним знанням, до якого причетні тільки «обрані». Релігійні тексти сьогодні знаходяться у відкритому доступі, тому кожен може читати їх і виносити з них певні судження. Для того, щоб ці судження не перетворилися у вагому ідеологічну зброю, ладну руйнувати суспільства і життя окремих людей, «обрані» сьогодні все ще потрібні. Проте сьогодні це більше не відокремлена каста жерців або релігійних діячів, а люди, які мають відповідний рівень освіти і засвідчені компетенції, підтверджений авторитет у суспільстві,

люди, які є експертами у питаннях релігії, а тому володіють знаннями з її тлумачення і тільки тому можуть вести за собою паству.

Джерела та література

1. Аль-ґарарій ‘Абдуллаһ Мухтасар. Книга, забезпечуюча необхідними знаннями по Ісламу по мазхабу імама Абу Ханифа. Київ : «АЯ груп», 2015. 84 с.
2. Аль-ґарарій ‘Абдуллаґ Мухтасар. Навчальний посібник, що забезпечує необхідними знаннями з Ісламу за мазхабом імама Аш-Шаффі’їй. Київ : «АЯ груп», 2020. 91 с.
3. Міфи про хіджаб. 31.01.2017. URL: <https://dumu.islam.ua/publikatsii/stati/mify-o-hidzhabe/>. (дата звернення: 25.09.2021)
4. «Мрія зникла». Таліби заборонили дівчатам повертатися в середні школи. 18.09.2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-58607920>. (дата звернення: 20.09.2021)
5. Надтока С. Таліби вбили жінку без паранджі на очах односельчан. URL: <https://ua.korrespondent.net/world/4388544-taliby-vbyly-zhinku-bez-parandzhi-na-ochakh-odnoselchan>. (дата звернення: 25.09.2021)
6. Спорт в Ісламі. 18.11.2016. URL: <https://dumu.islam.ua/publikatsii/stati/sport-v-islame/>. (дата звернення: 25.09.2021)
7. Що таке Іслам?—Урок 1. 21.02.2021. URL: <https://dumu.islam.ua/publikatsii/video-novosti/chto-takoe-islam-urok-1-prostye-istiny/>. (дата звернення: 20.09.2021)

Nazrieva Z. T.

student of the group 3432

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Ukraine, Mykolayiv

zarnka2001@gmail.com

Honcharova O. O.

Ph.D. in Philosophy, Doctoral Student

in National Pedagogical Dragomanov University

*Senior Lecturer
in Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Ukraine, Mykolayiv
hamisek@ukr.net*

Temirbulatov A. R.

*Imam of Mykolayiv, head of the Muslim community
Muslim religious community of Mykolayiv*

*Ukraine, Mykolayiv
Islam.nikolaev@gmail.com*

Comparison of Sharia law and Sharia understanding in Afghanistan in the context of women's rights

Sharia law on women's behavior and their interpretation in the current realities of Afghanistan is analyzed. It has been found that this interpretation often contradicts the original meaning of the Sharia norms transmitted in the Qur'an and the messages of the Prophet Muhammad, and such contradictions lead to acts of violence and abuse against women in Afghanistan. One of the areas of activity to resolve this conflict has been identified.

Key words: *women's rights, Afghanistan, hermeneutics, Islam, Sharia.*

УДК 165.242.2:(330.15:502.171)

Ніколайчук Т. О.

магістр правознавства, аспірант

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних

досліджень НАНУ,

mazzi071988@gmail.com

Послуги вражень, як інструмент економіко-екологічного розвитку

Миколаївщини: основні теоретичні аспекти

Розглянуто сутність послуг вражень, як інноваційного вектору господарської діяльності шляхом виокремлення суспільних відносин, та, господарської спеціалізації підприємств, що здійснюють свою діяльність у сфері відпочинку та

розваг, а також запропоновано використання економіко-екологічного потенціалу природно-заповідного фонду Миколаївщини.

Ключові слова: послуги вражень, економіко-екологічний потенціал, природно-заповідний фонд України, інноваційно-господарська діяльність

Протягом 2020 року, у зв'язку з всесвітньою пандемією коронавірусу, викликаною інфекцією, спричиненою SARS-CoV-2, люди не мали можливості задовольнити свої потреби у відпочинку, оздоровленні чи рекреації шляхом традиційних видів туризму, відвідування загальносвітових туристичних місць чи курортів, через обмеження соціального та гео економічного характеру, що зумовили формування нових векторів діяльності на національному туристичному ринку та популяризації інноваційних видів туризму, таких як послуги вражень. Враховуючи економіко-соціальні, екологічні, інформаційно-суспільні перетворення визнається необхідність створення нових інституціональних умов, що відповідатимуть потребам сучасного суспільства, і в той же час, гарантуватимуть дотримання нормативно-регуляторних обмежень, наприклад екологічного характеру.

Для економіки вражень формування інституційного забезпечення є дуже важливим етапом розвитку з точки зору комплексного економічного підходу та формування окремого вектору господарської діяльності, мінімалізації фінансово-організаційних ризиків, адміністративно-регуляторного тиску. Нами пропонується формування правового поля та економіко-організаційних регуляторів економічної діяльності пов'язаної з виникненням, зміною або припиненням суспільних *двовідносин* спрямованих на отримання вражень: 1) суспільно-економічних відносин пов'язаних з володінням, користуванням, відновленням природних ресурсів, як національного блага та основи продовольчої безпеки країни; 2) суспільних відносин пов'язаних з формуванням ринку з постачання послуг вражень; 3) суспільних відносин пов'язаних з веденням інноваційно-господарської діяльності, спрямованої на програмування (отримання) позитивних вражень, досвіду, гармонізацію особистості, відновлення психологічної рівноваги, отримання послуг «екологічного релаксу» та емоційного відновлення, тощо. *Предметом відповідних*

суспільних відносин є: 1) позитивні емоції (в т.ч. емоції схвилювання); 2) враження від візуального, тактильного або слухового контакту; 3) незабутній досвід; 4) спогади (Рис.1)

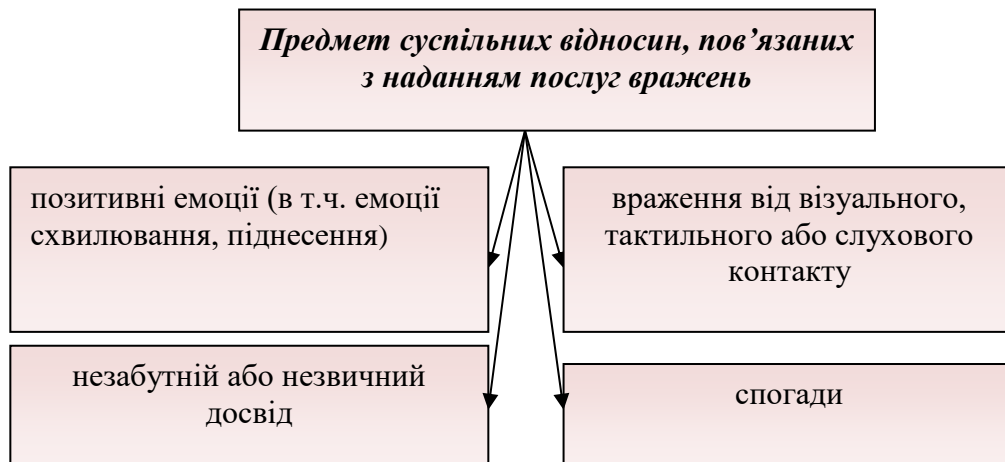

Рис. 1. Сутність предмету суспільних відносин, пов'язаних з наданням послуг вражень

Джерело: власна розробка автора

Враховуючи показники статистичних даних зростання суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюється за КВЕД 93 (93.29, 92.34, 92.62, 92.72) [2] діяльність щодо організації інших видів відпочинку та розваг, мала позитивну динаміку протягом 2010-2019 років (Таблиця 1).

Таблиця 1. Кількість приватних підприємців, що здійснюють господарську діяльність у сфері розваг

Кількість суб'єктів господарювання						
Роки	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць	у % до	усього, одиниць	з них	у % до
			загального показника суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності		фізичні особи-підприємці, одиниць	загального показника суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності
2010	2299	1850	80.5	2299	1850	80.5

2011	2232	1717	76.9	2232	1717	76.9
2012	2951	2497	84.6	2951	2497	84.6
2013	4150	3525	84.9	4150	3525	84.9
2014	4621	4143	89.7	4621	4143	89.7
2015	5263	4790	91.0	5263	4790	91.0
2016	4559	4179	91.7	4559	4179	91.7
2017	4174	3751	89.9	4174	3751	89.9
2018	4180	3710	88.8	4180	3710	88.8
2019	4506	3981	88.3	4506	3981	88.3

Джерело: сформовано автором на підставі даних [1]

Враховуючи статистичні дані Таблиці 1 у період з 2010 по 2019 роки чисельні показники кількості підприємців зросли з 2299 одиниць до 4506 одиниць, що становить майже 49%. Незважаючи на позитивну динаміку численних показників відповідних суб'єктів господарювання, без належного рівня інституційного забезпечення туристично-рекреаційних послуг, що спрямовані на надання вражень, відповідний сектор підприємницької діяльності не зможе повноцінно існувати в економіко правовому полі

За станом на 01.01.2020 природно-заповідний фонд Миколаївської області налічує 147 об'єктів природно-заповідного фонду фактичною площею 75450,27 га, з них 8 – об'єкти загальнодержавного значення, 139 – місцевого значення. Відсоток заповідності Миколаївської області становить 3,14 % [3]. Відповідні статистичні показники свідчать, про великий не тільки рекреаційно-туристичний потенціал Миколаївської області, але й можливості формування інноваційно-економічних інструментів розвитку послуг вражень. Інноваційні форм підприємницької діяльності матимуть позитивні фінансово-організаційні показники та стануть механізмом залучення постійних інвестиційних потоків у сферу заповідної справи та індустрію гостинності Миколаївської області, забезпечать розвиток бізнес-угруповань, появи нових еколого-інклюзивних векторів співпраці представників приватного сектору економіки та держави.

Джерела та література

1. Державна служба статистики. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Наказ Держспоживстандарту «Про затвердження Національного класифікатору України» Класифікація видів економічної діяльності. ДК 009:2010 від 11.10.2010 N 457. URL: <https://minfin.com.ua/taxes/-/normdoc/kved2010.html>
3. Управління екології та природних ресурсів. Миколаївська область, Україна. Офіційний веб-сайт. URL: <https://ecolog.mk.gov.ua/ua/pzf/perspektyva/>

Nikolaychuk T. O.

postgraduate (Economics)

Institute of Market Problems

and Economic-Ecological Researches of the NASU

mazzi071988@gmail.com

Impression services as economic and ecological tools of Mykolaiv region's development: main theoretical aspects

The aim of the research is represented the mechanism for regulation economic and public relations connected with impression economy. The author presents the activity of rest and entertainments as useful tools of economic and ecological grows Mukolaiv region's nature reserve fund.

Keywords: *impression services, economic and ecological potential, nature reserve fund of Ukraine, innovation and economic activity*

Патлайчук О. В.

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Ступак О. П.

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
olga.stupak@nuos.edu.ua

Худяєв О. В.

група 5116м
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
khudyaev@ukr.net

Матвєєва А. П.

група 2120
Фаховий коледж корабелів
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
Миколаїв, Україна

Античні філософські вчення на Півдні України (VI-III ст. до Р.Х.)

Проаналізовано проблему взаємодії античної культури з культурою слов'янських народів. Розглянуто умови проникнення античних філософських вчень на територію Півдня України у VI-III ст. до Р.Х. Охарактеризовано внесок філософів виходців з Північного Причорномор'я до світової філософської думки та показано своєрідність їх філософських вчень.

Ключові слова: Північне Причорномор'я, антична культура, філософська думка, протофілософія

Інтелектуальне життя, протофілософські та філософські пошуки у на теренах Північного Причорномор'я, що було периферією античної цивілізації вивчено та висвітлено в учбовій та науково-популярній літературі ще не достатньо. Хоча проблема взаємодії античної культури з культурою слов'янських народів уже понад півтора століття активно досліджується у різних галузях гуманітарного знання. Зокрема, предметом дискусій залишається зв'язок між античною філософією та становленням вітчизняної філософської думки .

У цій роботі ми розглядаємо умови проникнення античних філософських вчень на територію Півдня України у VI-III ст. до Р.Х, спробуємо охарактеризувати внесок філософів виходців з Північного Причорномор'я до світової філософської думки, показати своєрідність їх філософських вчень. Найбільш відомими та достовірними є Анахарсіс Скіфський (VII-VI ст. до Р.Х), Біон Борисфеніт (III ст. до Р.Х) і Сфер Боспорський (III ст. до Р.Х).

Реконструкція філософських поглядів названих мислителів спирається на свідчення античних авторів: перш за все на твори Геродота та Діогена Лаертського [1,2], та сучасних дослідників П. Золіна, А. Русяєва, М. Скрижинської, В. Шевченка, П. Кралука [3,6,7].

Після першого суспільного поділу праці територія Північного Причорномор'я заселялася кочовими племенами. Скіфи, що з'явилися у VIII ст. до Р.Х., розбили кіммерійців, зайняли вільну еколого-ландшафтну нішу. Століттям пізніше приморську смугу почали колонізувати греки мирним шляхом. Економічні, а відповідно і культурні контакти та дружні міжетнічні відносини сприяли взаємному розвитку обох народів. Власне, залучення регіону до античної цивілізації і були однією з передумов проникнення міфологічних, релігійних і філософських поглядів на терени сучасного Півдня України.

Проникнення філософських ідей античності до цього регіону відбувалося в умовах формування стабільних суспільно-економічних устроїв суспільств скіфського та грецького міст-колоній, поступового етнокультурного синтезу

скіфів і греків-колоністів, нерозривного зв'язку колоній із центрами грецької цивілізації, зокрема з Мілетом – колискою філософії.

У цьому відношенні цікавою є постать скіфського мудреця Анахарсіса, світогляд якого формувався на перетину двох культурних традицій – грецької й скіфської..

Мудрець, інтелектуал-філософ Анахарсіс, який спростував традиційну думку про те, що у варварському середовищі мудрість не розквітає. “По той бік Понту, – дещо тенденційно, але не безпристрасно зазначав Геродот, – не можна назвати жодного освіченого племені, і ми не зустрічаємо у них жодної освіченої людини, окрім скіфа Анахарсіса. Серед племен у припонтійських краях, – ми не можемо назвати жодного, хто уславився своїм розумом, крім скіфської народності й Анахарсіса. Серед усіх відомих нам народів тільки скіфи володіють одним, але зате найважливішим для людського життя мистецтвом” [1, с. 191].

Із лаконічних свідчень античних авторів відомо, що дитячі роки Анахарсіс провів у середовищі відважних земляків-скіфів, серед широких південно-західних степів України. Він, безперечно, продемонстрував неабиякі розумові здібності, що вплинуло на його подальшу долю. На той час у Північному Причорномор'ї продовжують осідати греки, які на родючих землях прадавньої України засновують свої колонії, що через них у Грецію мали надходити хліб, риба, раби... Життя Анахарсіса виявилось тісно пов'язаним з Ольвією, де він, очевидно, часто бував. Звичайно ж, мав місце і вплив на хлопця з боку його матері-еллінки, завдяки якій він знав не тільки скіфську мову, але й грецьку. Можливо саме в юнацькі роки Анахарсіс брав участь у релігійних церемоніях ольвіополітів, які здійснювалися в Гілеї, місцевості напроти коси Дромос Ахіллеса (тепер Тендрівська коса), тобто недалеко від Ольвії. Скіфський цар Гнур направив Анахарсіса на навчання до Греції, щоб той набув знань, необхідних для майбутнього державника. Адже ще Платон свого часу зазначав: “Ні для держави, ні для громадян не буде кінця нещастям, доки володарем держави не стане плем'я філософів” [5, с. 307].

Діоген Лаертський відносив його до семи мудреців, зазначав, що скіф товаришував з багатьма грецькими мудрецькими, зокрема з Соломоном. У пізніший час римлянин Лактанцій відзначав, що Анахарсіс – єдиний «із варварів» визнаний

мудрець. Його вчення дійшло до нас у вигляді оповідань про скіфа та цитування його висловів. Слід зазначити, що для греків Анахарсіс був незвичним мудрецем. Можливо це пояснюється його не еллінським походженням. Чимало його міркувань були неординарними, що посилювало цікавість до них. Усі теми, яких торкався Анахарсіс, не виходять за рамки життєвих, підказаних власним досвідом і подоланих випробуваннями. Подібно до сентенцій інших мудреців він асоціюється в культурній пам'яті еллінів з часом заспокійливого ясного споглядання оточуючого світу та початком пробудження творчих можливостей розуму, що прагнув до вигадки, роздумів, універсалізації думки й перших критичних зауважень [6]. Міркування Анахарсіса, як і його співвітчизників специфічні чіткістю зображення подій, «фактологічністю», відсутністю риторично-ораторських прикрас, властивих промовам греків. Скіфа цікавить передусім суть і значущість дії, її підстави, мета, рішення, спосіб і процес реалізації мети. Результат, що співпадав із рішенням, - прямий і очевидний доказ правдивості й справедливості поглядів і оцінок. Анахарсіса дивувала парадоксальність грецького буття. Наприклад, ринок справив на скіфа сильне враження як «місце, умисно призначене, щоб обдурювати і обкрадати одне одного».

Осмислення Анахарсісом парадоксів античної цивілізації одночасно слугує важливим свідомством особливостей і світоглядно-філософських поглядів давніх степових мешканців античного Північного Причорномор'я. Анахарсіс є одним із попередників кінків і близьких до них стоїків, однак не доходив до цинізму. Задоволення даним природою та малим, відсутність заздрості – важливі риси його світогляду. Принцип задоволення малим добре демонструє лист Анахарсіса до Аннона: «Мені одягом служить скіфських плащ, взуттям – шкіра підшви, ложе – земля, обідом і сніданком – молоко, сир, м'ясо, напоєм – вода...». Багатий – раб достатку, речей і свого способу життя. Слід зазначити, що скіфський мудрець має безумовні заслуги перед світовою філософією. До нас дійшло близько 50 висловлювань, які приписуються стародавньому скіфському філософу Анахарсісу. Це, зокрема, міркування про поведінку людей, людські взаємовідносини, захист власної гідності, про заздрість, значення мови, мореплавання, гімнастику, політику

й суспільний устрій, про вино та шкідливість пияцтва тощо. Анахарсіс також цікавий для нас своєю проповіддю віри й розумного аскетизму.

Біон Борисфеніт (ольвіополіт) у свій час переїхав до Афін вивчати філософію. Характеризують його як майстра на всі руки та умілого софіста, котрий навчав бажаючих знецінювати хоч які філософські вчення. Освоївши вчення платоніків і перипатетиків, Біон схилився в цілому до раціоналізму, висловлюючи переконання у тому, що розуміння настільки перевищує всі інші добродійства, наскільки бачення – інші почуття. Раціоналізм Біона мав етико-евдомінічні засади, поєднувався з вільнодумством, безбожництвом і життєлюбством. У цьому він примикав до епікурейства, був прибічником безтурботного та вільного життя [7].

Особливою прикметою філософських поглядів Біона було те, що проповідь вільного евдемонізму (насолоди) спиралася на ідею «багатої помірковності». Мислитель стверджував, що людина повинна бути багатою, але на стільки на скільки це дозволяє людині бути вільною. Саме тому він негативно ставився до пожадливості й заздрощів, які ставлять людину в абсурдне становище [7].

Інший філософ – боспорянин Сфер теж вчився філософії «закордоном». Він був учнем Зенона Китійського та Клеанфа, засновників філософської школи стоїків. Після навчання переїхав до Єгипту працювати під опікою царя Птолемея. Написав Сфер тридцять шість книжок, проте жодна з них до нас не дійшла, хоч назви їх відомі. Судячи за назвами книжок він постає в історії філософії різнобічним мислителем і громадським діячем, був ідейним натхненником аграрної реформи у Спарті в часи правління царя Клеома. Сфер розробляв учення про світ, державу, владу, аналізував проблеми етики і господарювання. Мислителя цікавили проблеми засад світобуття та мислення, пізнавальних здібностей та екзистанційних станів людини. Спеціально досліджував філософ тлумачення суті чуттєвого пізнання, випадковості, пристрастей, логіки, навчання тощо [7].

Висновки.

Отже, філософські вчення мислителів, які походять з Північного Причорномор'я, знаходячись на межі культур, в епіцентрі культурного синтезу були різнобічними та оригінальними. Біля витоків філософської думки та багатого інтелектуального життя стародавньої Еллади поряд із греками стояв мислитель

Анахарсіс Скіфський, який походив з території сучасної України. І хоча Анахарсіс став жертвою конфлікту цивілізацій (еллінської й скіфської), проте його постать засвідчує складність і суперечливість взаємодії і взаємозбагачення культур, діалогу цивілізацій.

Джерела та література

1. Геродот. Історії. Київ, 1993. 576с.
2. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов [Текст] / Лаэртский Диоген. Москва : Мысль, 1979. 620 с.
3. Кралюк П. М. Історія філософії України : підручник. Київ : КНТ, 2015. 652 с.
4. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства. Київ, 1996. 360с.
5. Платон. Сочинения: в 3 т. [Текст] / под общ. ред. А. Ф. Лосева и В. Ф. Асмуса; вступ. ст. А. Ф. Лосева. Москва : Мысль, 1971. Т. 3. Ч. 1. 687 с.
6. Русяєва А.С. Славетний мудрець – скіф Анахарсіс. Київ, 2002. 104с.
7. Шевченко В.І. Філософська думка на терені України до Київської Русі / Філософська і соціологічна думка. 1996. № 5-6. С. 3-15.
8. Фрагменты ранних греческих философов [Текст] / отв. ред. И. Д. Рожанский. Москва : Наука, 1989. Ч. 1. От эпических теокосмогоний до возникновения атомистики. 576 с.

Patlaichuk O. V.

assistant professor lecturer of the department of social and humanitarian disciplines

National University of Shipbuilding after Admiral Makarov

Ukraine, Mykolaiv

oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Stupak O.P.

senior lecturer of the department of social and humanitarian disciplines

National University of Shipbuilding after Admiral Makarov

Ukraine, Mykolaiv

olga.stupak@nuos.edu.ua

Khudyaev O. V.

group 5116m, *National University of Shipbuilding after Admiral Makarov*

Ukraine, Mykolaiv

khudyaev@ukr.net

Matveeva A. P.

group 2120, *Professional College of Shipbuilders of the Admiral Makarov*

National University of Shipbuilding

Ukraine, Mykolaiv

**Ancient philosophical teachings in the South of Ukraine (VI-III centuries are
Nativity of Christ)**

The problem of interaction of ancient culture with the culture of Slavic peoples is analyzed. The conditions of penetration of ancient philosophical teachings into the territory of the South of Ukraine in VI-III centuries are Nativity of Christ. The contribution of philosophers from the Northern Black Sea region to the world philosophical thought is characterized and the originality of their philosophical teachings is shown.

Key words: Northern Black Sea Coast, ancient culture, philosophical thought, protophilosophy

УДК 372.878 : 78.072.2

Піхтар О. А.

кандидат педагогічних наук, доцент

Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія Київського національного
університету культури і мистецтв»

Україна, Миколаїв

e-mail: pihtar@i.ua

Клюєва С. В.

провідний концертмейстер

Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія Київського національного
університету культури і мистецтв»

Розвиток музичного мислення майбутніх диригентів хору в умовах дистанційної освіти (на прикладі Миколаївської філії КНУКіМ)

Досліджено особливості використання інформаційно-комп'ютерних технологій в умовах дистанційної освіти майбутніх диригентів хору. Стверджується, що питання розвитку та активізації музичного мислення студентів забезпечують якість їхньої професійної підготовки у закладах вищої мистецької освіти.

Ключові слова: музичне мислення, майбутні диригенти хору, дистанційне навчання, заклади вищої мистецької освіти.

Соціально-культурні зміни, динаміка суспільних процесів в Україні збільшують можливості творчої самореалізації особистості і вимагають забезпечення умов для розвитку нового типу мислення, збагачення творчого потенціалу майбутніх фахівців, найповнішого розкриття їх здібностей та професійних якостей, що потребує впровадження ефективних інноваційних технологій, особливо в системі вищої мистецької освіти. Результативним розв'язанням цих проблем є оновлення змісту професійної підготовки студентів закладів вищої мистецької освіти, що дозволить змінити роль і місце сучасної мистецької освіти в суспільстві, її соціально-культурну значущість.

Першорядного значення у фаховій підготовці майбутніх диригентів хору набувають саме питання розвитку їхнього музичного мислення в умовах дистанційної освіти. Пріоритетним у фаховій підготовці майбутніх диригентів хору стає необхідність перегляду існуючих стереотипних традиційних підходів, активне застосування сучасних платформ для онлайн-навчання.

В останні роки спостерігається інтенсивна розробка теорії музичного мислення в музикознавчому, психолого-педагогічному, естетичному аспектах. Але досконалий аналіз літератури показав, що хоча у практиці музичної освіти вже визначилися шляхи розвитку музичного мислення (І. Казуніна, А. Корженевський, Н. Мозгальова, Н. Сулова, Ю. Шмалько), роль сучасних музично-комп'ютерних

технологій у фаховій підготовці музикантів (К. Кушнір, Л. Теряєва), залишилося недостатньо розробленим питання адаптації до умов дистанційного навчання майбутніх хормейстерів.

Враховуючи вищезазначені проблеми, **метою** дослідження обрано аналіз особливостей використання інформаційно-комп'ютерних технологій в процесі дистанційного навчання, які сприяють розвитку музичного мислення майбутніх диригентів хору у закладах вищої мистецької освіти.

Культурні реалії сьогодення важко уявити без інформаційно-комп'ютерних технологій, включення яких в дистанційне навчання майбутнього диригента стає відповіддю на запити часу, особливо на період дії карантину. На думку К. Кушнір, «застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні ... надає безмежні можливості для реалізації творчих задумів як викладача, так і студента, змінюючи роль студента з пасивного слухача на активно-творчого, самостійного учасника процесу» [1, с. 262].

В період дистанційного навчання заняття можна проводити, використовуючи програми на кшталт Skype, Viber, Messenger, Zoom, Google Meet, у яких є функція відеочату. За умов наявності якісного інтернет-зв'язку можна отримати безперервне з'єднання і провести продуктивний урок, відпрацювати проблемні моменти. Виділяють два типи онлайн взаємодії зі студентами-музикантами: урок в реальному часі - синхронний режим; записаний урок - асинхронний режим. На онлайн заняттях обов'язковою є наявність ідентичного нотного матеріалу з пронумерованими тактами для швидшого орієнтування в тексті.

Відомою є платформа Rock Out Loud Live з безкоштовними та платними версіями якісних уроків музики online [2]. Ця платформа дозволяє організувати відеозв'язок для 35 осіб одночасно. Під час уроку можна легко знайти необхідні ноти у бібліотеці платформи або поширити ноти з власної бібліотеки на екран, які студент має можливість завантажити. Наступний приклад: високоякісне професійне аудіо для музичних занять онлайн High-Fidelity Music Mode розроблено для забезпечення професійного звуку та оптимізації всіх видів використання звуку та музики, що відбуваються на Ваших Zoom зустрічах [3].

Для проведення практичних занять з хорових дисциплін ефективними вважаємо: 1) вибір сервісів відеозв'язку для організації дистанційного навчання; 2) створення електронної бази музичних творів; 3) використання програм Finale, Sibelius з метою написання та аранжування хорових творів; 4) ознайомлення з виконавськими версіями для створення власної інтерпретації; 5) застосування фото та відеозйомки для оцінювання якості диригентських жестів. Успішний розвиток у студентів музичного мислення можливий при створенні в процесі дистанційного навчання певних спеціально організованих умов, а саме: акцентування на творчій самореалізації студентів в освітньому процесі, варіативність навчально-педагогічних ситуацій, забезпечення рівноправного діалогічного спілкування, міжпредметна інтеграція знань в системі професійної музичної підготовки.

У Миколаївській філії КНУКіМ на кафедрі музичного мистецтва у підготовці хормейстерів запущений освітній процес з використанням Платформи електронного навчання, робота якої організована на основі використання платформи дистанційного навчання Moodle, що надає викладачам та студентам великий набір інструментів для комп'ютеризованого навчання. На платформі електронного навчання представлені електронні навчальні курси, створених для організації індивідуального та групового навчання з використанням дистанційних технологій.

Отже, в процесі дистанційного навчання майбутніх диригентів хору МФ КНУКіМ пріоритетним напрямком є використання новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій, які дозволяють значно підвищити ефективність професійної музичної освіти, активізувати музичне мислення студентів та оновити модель комунікації між усіма учасниками освітнього процесу.

Джерела і література

1. Кушнір К. Роль сучасних музично-комп'ютерних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва // Актуальні питання культурології: альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. Рівне : РДГУ, 2017. Вип. 17. С. 259-263.

2. https://www.rockoutloud.com/rock-out-loud-live-virtual-music-lesson-video-chat/?fbclid=IwAR1CIE5sFEfRY2bp-toeiCPO84JqH9qzwIzGMcylSk0Np_jIkPqPRJ2t4dg
3. https://blog.zoom.us/high-fidelity-music-mode-professional-audio-on-zoom/?fbclid=IwAR3eEKxRIbztzwS0R1KKcKP_wYmNZZbmdFvZmEO3sryM09yWhGY_wsZks0I

Pikhtar O. A.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
«Mykolaiv Branch of Kyiv National University of Culture and Arts»*

Mykolaiv, Ukraine

Klyuyeva S. V.

«Mykolaiv Branch of Kyiv National University of Culture and Arts»

Mykolaiv, Ukraine

Development of musical thinking of future choir conductors in the conditions of distance education (on an example of Mykolaiv branch of KNUCA)

The peculiarities of the information and computer technologies usage in the conditions of distance education of future choir conductors were researched. It is affirmed that the question of development and activation of students' musical thinking assures the quality of their professional training in higher art educational institutions.

Key words: *musical thinking, future choir conductors, distance education, higher art educational institutions*

Побережець Г. С.

кандидат історичних наук

Миколаївський національний аграрний університет

Україна, Миколаїв

ann20081988ann@gmail.com

Переформування екологічної асоціації «Зелений світ» у Народний рух

України на Миколаївщині

Проаналізовано особливості становлення та переродження екологічної асоціації «Зелений світ» на Миколаївщині у політичну партію Народний рух України. Виявлено та описано проблеми, які почали виникати на шляху до реалізації запланованих дій екологічної асоціації.

***Ключові слова:** екологічна асоціація, політична партія, НРУ, державотворення, демократія.*

Широкою є джерельна база дослідження. Її основу складають матеріали, що містяться у фондах обласних державних архівів, а саме фонд Держархіву Миколаївської обл., Виконавчого комітету Миколаївської обласної Ради народних депутатів 1987–1991 рр. (ф. Р-992), Миколаївської обласної екологічна асоціація «Зелений світ» 1988–1990 рр. (ф. Р-6077), Миколаївського обласного комітету Комуністичної партії України, обкому КПУ, м. Миколаїв (ф. П-7).

Після страшної чорнобильської трагедії, що мала невиправні наслідки, важливого значення набуває виникнення на політичній арені екологічних неурядових організацій. У грудні 1987 р. виникає українська екологічна асоціація «Зелений світ», яка стала на боротьбі з наслідками екологічного лиха. Заснували екологічну асоціацію Спілка письменників та Спілка кінематографістів України. Очолила «Зелений світ» Ю. Щербак, сама була лікарем за фахом. Виникнення подібного роду екологічних асоціацій, стає нагальною необхідністю. Її діяльність була спрямована також на привернення уваги суспільства, заклики до боротьби з вирішенням екологічного забруднення, необхідність проведення референдумів, різного роду екологічних проектів та ін.

У кінці 80-х – початку 90-х років масово починають з'являтися на політичній арені «неформальні» політичні організації. На території Миколаївської області, однією із таких організацій і була екологічна асоціація «Зелений світ», а в майбутньому ми будемо спостерігати переформування асоціації у НРУ за перебудову.

Миколаївщина в цей період мала великі проблеми в екологічній сфері, і тому необхідність нагального вирішення цієї проблеми стояло на першому місці у екологічній асоціації «Зелений світ». Починається зародження соціальної активності миколаївців, що діють все активніше. Так з'являється крайовий відділ НРУ. Це стало приводом для поступового переформування у політичну партію, що згодом отримала назву Народний рух України.

Метою діяльності асоціації «Зелений світ» є гармонійна взаємодія людини з навколишнім середовищем в інтересах теперішнього та майбутнього поколінь. На зборах були прийняті статут і програма асоціації [4, арк. 3].

На установчих зборах організації були обрані голови і заступники, а саме О. Золотухін, С. Шаповалов, В. Шаповалов, О. Щеглов. До асоціації ввійшли члени Миколаївського відділу Спілки письменників УРСР В. Бойченко, Е. Январьов, В. Пучков, О. Голубкова, О. Колесник, члени Миколаївського відділу Фонду культури О. Золотухін, І. Грасевич, Г. Єжелов, а також майбутні члени Руху І. Гаврилишин, О. Долгих, В. Рукавішников, В. Кучеренко [4, арк. 50].

З початку 1990 р. до Миколаївської обласної Ради стали обирати представників від екологічної асоціації «Зелений світ», які з часом візьмуть активну участь у сесійних засіданнях, стануть впливати на прийняття рішень, що будуть стосуватися і в майбутньому реалізуватися щодо заборони заповнення Олександрівського водосховища. Це питання вирішуватиметься сесією обласної Ради, буде прийнята обласна програма «Екологія» про створення заповідного об'єкта «Гранітно-Степове Побужжя» на землях, які планувалося просто затопити водами Костянтинівського та Олександрівського водосховищ [3, арк.43.].

У 1987 р. був прийнятий проект розширення Южно-Українського енергетичного комплексу. У результаті пройшло будівництва 3-го енергоблоку АЕС та збудовано 4-й реактора, гідроенергетичних споруд (Костянтинівської ГЕС-

ГАЕС, Костянтинівського та Олександрівського руслових водосховищ ті ін.) [3, арк. 44.].

Але втручань, обмежень та ін. довго чекати не довелося, а за архівними даними, з'являються навіть перші заборони діяльності Руху. Так, за рішенням виконкому Миколаївської міської Ради народних депутатів № 266 від 18 серпня 1989 р. накладено заборону на проведення установчої конференції Миколаївської регіональної організації Народного Руху України за перебудову [6, арк.13]. Послідували й інші обмеження, застереження, попередження тощо.

Коли ж з'явилися неформальні об'єднання в Миколаївській області, то з подачі секретаря Миколаївського обкому Компартії України Л. Шараєва ухвалено постанову від 21 лютого 1989 р. про план роботи з виконання завдань ЦК КПРС від 30 січня 1989 р. [5, арк.52].

Працівники обкому, Миколаївського міськкому, райкомів партії брали участь у засіданнях, де велася роз'яснювальна робота щодо названих питань. На суботниках і недільниках затверджені відповідальні з числа апарату ідеологічного відділу обкому партії, останні вступили у дебати з представниками Миколаївської крайової організації НРУ, намагаючись локалізувати рухівські акції. Все робилося для того, щоб взяти під контроль її роботу і, відповідно, спрямувати її діяльність [2, арк.57]. Все це говорить про серйозність, з якою компартія ставилася до новостворених організацій.

У зв'язку з постійними утисками діяльності Миколаївської крайової організації Народного Руху України була подана скарга в комісію обласної Ради народних депутатів з питань гласності, засобів масової інформації та зв'язках з громадськими організаціями, що ґрунтувалася на двох статтях – 21, 22 Закону СРСР про пресу та інші засоби масової інформації [7, арк.12].

Внаслідок вирішення цієї проблеми, коли не дозволяли розповсюдження правдивої інформації у широкі маси, все ж виділялися спеціальні кіоски, де можна придбати такого роду літературу [7, арк.16].

Як наслідок, дещо все ж вдалося втілити у життя [7, арк.17]. Водночас організація виступала з державотворчими пропозиціями, зокрема, стосовно впровадження української мови, традицій, культури, піднесення і зростання

національної самосвідомості, які все відчутніше давали знати про себе [5, арк.25]. З об'єктивними процесами владі доводилося рахуватися.

За словами Ю. Діденка, партія НРУ зуміла домогтися того, що змогла організувати та очолити національно-визвольну хвилю українського народу в боротьбі за здобуття незалежності [1, с. 23].

Таким чином, екологічна асоціація «Зелений світ», будучи неформальною організацією увійшла до складу Української республіканської асоціації «Зелений світ» при Радянському комітеті захисту світу, взяла участь у референдумах стосовно вирішення екологічної проблеми в області та змогла втілити у життя багато екологічних проектів.

Джерела та література

1. Діденко Ю. В. Народний Рух у державотворчих процесах України (1989–2002) : монографія / Ю. В. Діденко. Одеса : Астропринт, 2006. 176 с.

2. Довідки обкому партії, інформації партійних і радянських органів про виконання постанов бюро обкому Компартії України з питань гласності в роботі обласного комітету партії; підвищення політичної і економічної культури трудящих; координації дій партійних органів з неформальними організаціями області. 19 квітня 1988 – 29 грудня 1989 рр. (Держархів Миколаївської обл.). Ф. П-7. Оп. 89. Спр. 163. 58 арк.

3. Миколаївська обласна екологічна асоціація «Зелений світ» 1988–1990 рр. (Держархів Миколаївської обл.). Ф. Р-6077. Оп. 1. Спр. 8. 56 арк.

4. Миколаївська обласна екологічна асоціація «Зелений світ» 1988-1990 рр. Ф. Р-6077. Оп. 1. Спр. 1. Установчі та організаційні документи Миколаївської обласної асоціації «Зелений світ» / протокол установчих зборів, програма, статут, списки членів. 22 вересня 1988 р. 7 квітня 1990 р., 101 арк.

4. Протокол XXV Миколаївської обласної партійної конференції від 25 травня 1990 року. Том перший. 25 травня 1990 р. (Держархів Миколаївської обл.). Ф. П-7. Оп. 89. Спр. 196. 184 арк.

5. Резолюції мітингів, зборів мешканців, колективів підприємств, громадських організацій про заборону будівництва Ташлицького і Олександрійського

водосховищ, 4–5 блоків Південно-Української АЕС та інше. 8 жовтня 1988 – 27 вересня 1990 рр. (Держархів Миколаївської обл.). Ф. Р-6077. Оп. 1. Спр. 11. 30 арк.

6. Рішення постійної комісії зі гласності, засобів масової інформації і зв'язках з громадськими організаціями. 28 вересня 1990 – 1 квітня 1992 рр. (Держархів Миколаївської обл.). Ф. Р-992. Оп. 12. Спр. 4746 «а». 34 арк.

Poberezhets G. S.

candidate of historical sciences

Nikolaev National Agrarian University

Ukraine, Nikolaev

ann20081988ann@gmail.com

**Reformation of the environmental association "Green World" into the People's
Movement of Ukraine in Mykolayiv region**

Peculiarities of formation and rebirth of the ecological association "Green World" in Mykolayiv region into the political party People's Movement of Ukraine are analyzed. The problems that began to arise on the way to the implementation of the planned actions of the environmental association are identified and described.

Key words: *ecological association, political party, NRU, state formation, democracy.*

УДК 338.48(477.73)

Сонечко О. С.

викладач

Національний Університет кораблебудування

ім. адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

sonechkoolga@gmail.com

Калініченко І. В.

студент

Національний Університет кораблебудування

ім. адмірала Макарова

Розвиток локального туризму в Миколаївській області

***Анотація:** розвиток туристичної сфери регіонального рівня в сучасних умовах пандемічних та карантинних обмежень можна розглядати як необхідну складову сучасних соціальних реалій.*

***Ключові слова:** локальний туризм, регіональні маршрути, місцеві локації.*

В умовах сучасних реалій, що пов'язані з пандемією, обмеженнями щодо пересування людей, неможливістю здійснювати довгі подорожі та відвідувати інші країни, особливого значення та розвитку починає набувати новий вид туризму. Закриті кордони, ускладнена процедура їх перетину, вимоги до проходження тестування на наявність чи відсутність COVID-19 все частіше змушують громадян різних країн шукати альтернативні варіанти відпочинку. Мова йде про розвиток так званого місцевого, або локального туризму. Громадяни різних країн, які багато років надавали перевагу відпочинку за кордоном, наразі починають наново «відкривати» для себе свої власні країни.

Не стала винятком з цього явища і Україна. На тлі подій, що відбуваються протягом останніх трьох років, спеціалісти туристичної галузі виділяють декілька нових тенденцій. По-перше, це скорочення кількості людей, які користуються можливістю проводити відпустку (або просто вільний час), відвідуючи інші країни. Можна визначити декілька причин, через які це відбувається: зниження фінансових можливостей громадян, ускладнення перетину кордонів, необхідність мати паспорт вакцинацій або просто необхідність проходити відповідні тестові медичні процедури як напередодні поїздки, так і перед її закінченням.

По-друге, мова йде про людей, що не бажають зайвий раз наражати себе на небезпеку захворіти (вперше або вже вдруге), та й до того ж розуміють, що заборони або обмеження на відвідування цікавих місць, пам'яток та інших розваг майже однакові в усіх країнах. Але й відмовлятися повністю від відпочинку чи просто можливості цікаво проводити час ця частина населення також не збирається. На їх думку, можна й зачекати з подорожами за межі країни. Як

альтернативу закордонним туристичним напрямкам вони обирають подорожі територією своєї країни.

І, нарешті, третя тенденція розвитку туристичної справи, яка почала набирати обертів із першими послабленнями в період карантинних обмежень. Мова йде про так званий місцевий, або локальний туризм. Саме цей напрямок відпочинку наразі користується попитом та є дуже популярним серед населення різних регіонів України.

Можна відмітити декілька причин, через які саме локальний (місцевий) туризм має сьогодні таку привабливість.

З одного боку, це можливість отримати відпочинок за порівняно невеликі кошти. Непотрібно витратитися на дорогі квитки, бронювати житло за кілька тижнів, оформлювати поліс страхування.

З іншого боку, такий відпочинок дає змогу не відмовлятися від можливості дізнатися щось нове, отримати свіжі враження та емоції, до того ж, в безпосередній близькості від місця проживання.

І, нарешті, ще один момент. Розвиток регіонального туризму, розробка «маршрутів крокового доступу» - все це, як правило, може і повинно мати позитивну економічну сторону. Створення та підтримання місцевих локацій, сприяння їх розвитку та діяльності, створення нових робочих місць та надходження до місцевих бюджетів – все це повинно сприяти позитивному розвитку регіонів.

Якщо розглядати туристичні об'єкти Миколаївської області, що викликають інтерес, особливо в останні роки, можна відмітити наступні локації. «Устриці Скіфії» - виробництво, що було засновано 2014 року, але справжню популярність як вид відпочинку отримало 2019-2020рр. Наразі цей об'єкт можна вважати одним з головних осередків так званого «гастротуризму» в Миколаївській області.

Близькість до моря, довга історія розвитку суднобудування та навігації мають тісний зв'язок із нашим містом. Через те, що Дніпро-Бузький лиман є дуже складним для судноплавства, в нашій області існує своєрідна, розгалужена навігаційна система, яка складається з великої кількості маяків. Певна кількість цих споруд наразі відкрита для відвідувань, та їх популярність набирає обертів. Деякі з них знаходяться в межах міста (Сіверсови маяки на території Широкої

Балки). Особливий інтерес можуть викликати такі незвичайні локації, як маяки, що розташовані в полях, а не на березі річки чи лиману. Прикладом таких незвичайних споруд можуть слугувати Задній Хаблівський маяк.

Отже, підбиваючи підсумки, можна зазначити наступне. Навіть в умовах карантинних обмежень, за відсутності значних можливостей розвиток туристичної діяльності, особливо, в регіональному вимірі, є цілком можливим.

Sonechko O. S.

Teacher

National University of Shipbuilding after Admiral Makarov

Ukraine, Mykolaiv

sonechkoolga@gmail.com

Kalinichenko I. V.

Student

National University of Shipbuilding after Admiral Makarov

Ukraine, Mykolaiv

badmnicklove@gmail.com

The development of local tourism in Mykolaiv region

The development of tourism on regional level in conditions of quarantine restrictions is a necessary part of modern social life.

Key words: *local tourism, regional routes, local sights.*

Чиаурелі О. В.

лаборант кафедри теорії й методики природничо-математичної освіти та
інформаційних технологій

Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Україна, Миколаїв

chiaureli1993@ukr.net

Внесок художника О. М. Корнєєва в історію образотворчого мистецтва

Миколаївщини

Проаналізовано біографію і творчий шлях російського художника О. М. Корнєєва. Установлено цікаві факти з часу подорожі учасників експедиції Росією та закордоном. Виявлено та описано картини і малюнки художника О. М. Корнєєва, присвячені Миколаєву.

Ключові слова: експедиція, картина, малюнок, Миколаїв, образотворче мистецтво, О. М. Корнєєв, художник.

Історія будь-якого періоду минулого є дуже цікавою і неоднозначною. Вона представлена різною джерельною базою: документальними матеріалами, спогадами, діловим та особистим листуванням тощо. Звичайно, ці джерела інформації допомагають у наших дослідженнях, але вони показують лише уявний образ будь-якого міста, села, іншого населеного пункту, біографії особистостей чи установ.

А от представити справжні картини міської архітектури і побуту населення, повернути наших сучасників до реальності минулщини можуть написані з натури художні полотна, а також пейзажні замальовки, що відображають види різних міст.

Серед таких авторів був російський художник О. М. Корнєєв. Докладно та ґрунтовно його біографію і творчий шлях досліджувала російська дослідниця Н. М. Гончарова [1]. Також його біографію досліджував колектив авторів 25-томного «Російського біографічного словника» [4]. Серед миколаївських краєзнавців його творчим шляхом і біографією займалися історики-дослідники Н. О. Кухар-Онишко, Л. Д. Хлопинська [3; 7]. Дослідженням живопису та графіки,

зокрема й художника О. М. Корнєєва, як джерел із історії Південної України останньої чверті XVIII – середини XIX століття також займався та захистив дисертаційну роботу український дослідник В. М. Філас [6], який пізніше перевидав її як історичну працю [5]. У ході нашого дослідження було з'ясовано такі факти життя та творчості О. М. Корнєєва.

Народився майбутній російський художник Омелян Михайлович Корнєєв 08 листопада 1782 року та походив із міщан Хоролського повіту Полтавської губернії. Вступив на навчання до Петербурзької Академії мистецтв. Перші три розряди навчання він пройшов за три роки. У 1794 році він уже вступив до гравірувального класу, а наступного року – до натурного класу. Крім того, О. М. Корнєєв, навчаючись уже в історичному класі, був учнем російського живописця та портретиста Г. І. Угрюмова [1, с. 20–22].

Серед робіт О. М. Корнєєва за час навчання в Академії мистецтв зберігся тільки один малюнок – «Винищення грішників із пекла», хоча відомі за назвами кілька: малюнок із Лаокоона, картина 1799 року «Ангел виводить апостола Петра з темниці», за яку художник отримав другу золоту медаль, ікона «Різдво Христове» для іконостасу до «новоспоруджуваної малої» церкви в Царському Селі, а також картина «Вигнання Христом торговців із храму». Остання робота була випускною програмою О. М. Корнєєва, за неї він отримав першу золоту медаль і звання художника. Крім нагород за перераховані вище роботи О. М. Корнєєв мав ще другу срібну (1795) і першу срібну (1799) медалі [1, с. 23].

У серпні 1800 року О. М. Корнєєв закінчив Академію мистецтв як історичний живописець. Із числа 12 учнів він був залишений при Академії мистецтв пенсіонером. Крім того, четверо випускників – О. М. Корнєєв і скульптори І. І. Терєбенєв, В. І. Демут-Малиновський та Іван Мойсеєв отримали право через три роки відправитися до закордонної поїздки. А поки що цим випускникам належало отримати по 5 рублів на місяць. Але доля О. М. Корнєєва склалася інакше [1, с. 23–24].

Хоча у XIX столітті головним центром освіти й роботи в Російській імперії і в подальшому була Академія мистецтв у Санкт-Петербурзі, багатьох художників приваблювала Україна, або «нова Італія», як її тоді називали.

І тому в 1802 році за наказом тодішнього російського імператора Олександра І була споряджена експедиція із завданням *«об'їхати з метою військово-стратегічного огляду Азійську та Європейську Росію»*. Експедицію, як це звичайно практикувалося, повинен був супроводжувати художник. Зголосився їхати О. М. Корнеєв [1, с. 24; 4].

25 лютого 1802 року почалася його подорож «Росією, Сибіром і до чужих країв для зняття видів та костюмів різних народів». Шлях експедиції спочатку лежав до Сибіру. До речі, саме в цей час зріс інтерес до Сибіру, неосяжних, далеких і недосліджених земель. Крім О. М. Корнеєва, сюди ж у 1802 році було направлено для зняття видів Нерчинських рудників ще одного художника – В. П. Петрова. А через три роки разом із посольством графа Ю. О. Головкина до Китаю відправили трьох художників – А. Ю. Мартинова, І. П. Александрова і Т. О. Васильєва [1, с. 24–25].

Групу осіб для експедиції очолив іноземець на російській службі, генерал від інфантерії Георг Магнус Спренгпортен. У Росії його звали Єгором Максимовичем і був відомий як борець за визволення Фінляндії від протекторату Швеції. Пізніше він став видатним діячем на міжнародній політичній арені. Саме його було обрано для виконання завдань під час експедиції, адже вважався військовим спеціалістом і *«справжнім майстром у всіх галузях військового мистецтва й тактиком»*, як про нього писав Я. К. Грот [2, с. 383]. Крім того, до складу експедиції також входили майор М. Ф. Ставицький і О. Х. Бенкендорф, згодом шеф жандармів, а тоді 19-річний флігель-ад'ютант. Четвертим був художник О. М. Корнеєв. Наступного року під час подорожі тодішнім півднем Росії до групи приєднався О. Д. Гур'єв, син міністра фінансів Д. О. Гур'єва, але його, втім, не можна назвати членом експедиції, адже він їздив для самоосвіти і за свій рахунок [1, с. 25].

До речі, документальних даних про маршрут експедиції збереглося дуже мало. Їхні матеріали навіть не були видані, адже місія була секретною. Збереглися лише малюнки, деякі згадки в різних друкованих та архівних джерелах, а також декілька листів. А от Г. М. Спренгпортен так описав Олександрю І їхній маршрут у своєму рапорті: *«...У 1802 році я отримав утішне доручення об'їздити частину Росії та її південні кордони від Кяхти до Корфу в супроводі кількох офіцерів і одного*

художника для збирання мальовничих об'єктів. Перший рік я використовував для проходження маршруту до Оренбурга, потім по Іртишу в Сибіру та по китайському кордону від Бухтарми до Кяхти. Другий рік мені довелося слідувати по лінії Кавказу, а в третьому році відправитися з Криму через Константинополь... до Корфу» [1, с. 26, 169].

Лист генерала Г. М. Спренгпортена підтверджується формулярним списком М. Ф. Ставицького. Шлях військово-інспекційної групи позначено там стисло, але точно: «...у 1802, 1803 і 1804 роках було послано, за височайшим же повелінням, зі згаданим графом Шпренгпортенем на Оренбурзьку, Сибірську і Нерчинські лінії та річкою Амур на Китайський кордон, до міста Албазина і частиною до Киргиз-Кайсацького степу, а потім на Кавказьку і Кубанську лінії та Чорним морем до Константинополя і до Малої Азії» [1, с. 26, 169].

Протягом першого року експедиції її учасники побували в Сибіру. Уже наступного 1803 року мандрівники побували в Казанській і Саратовській губерніях, спустилися по Волзі до Астрахані, потім були на Кавказі, де генерал Спренгпортен лікувався водами. Звідти він надіслав царю роботи О. М. Корнеєва – дві карти кавказьких мінеральних вод, а також кілька типажно-костюмних замальовок. Восени заглибилися в калмицьких степах, відвідали озеро Ельтон, подалися на Дон, через Воронеж, Харків і Полтаву дісталися до Херсона, де зустріли Новий рік. А протягом лютого – квітня 1804 року експедиція провела в Криму. Пізніше учасники експедиції попрямували до Туреччини та Греції [1, с. 28].

Акварелі, пов'язані з подорожжю О. М. Корнеєва Росією, становлять основний фонд його мистецької спадщини. У своєму послужному списку О. М. Корнеєв зазначає, що в 1804 році він підніс царю «ескізи видів і костюмів» і отримав у нагороду з кабінету його величності золотий годинник [1, с. 28].

Але нас цікавлять події, які відбулися тут, на Миколаївщині. У 1803 році під час цієї подорожі тодішніми південними губерніями Росії, О. М. Корнеєв побував і в Миколаєві [3; 6, с. 119]. Тут він зробив малюнок «Вид міста Миколаєва», який тепер зберігається в Московському Державному літературному музеї. Він є другим художником після Ф. Я. Алексєєва, який малював наше місто на початку його заснування [1, с. 28].

Цей малюнок виконано тушшю, пером і пензлем. Він зроблений майже в ті самі роки з картиною «Вид міста Миколаєва з боку річки Інгул» художника Ф. Я. Алексєєва. В обох випадках зображена та сама набережна, хоча і з протилежних боків. Однак художники підходять до пейзажу по-різному. Алексєєв наближає місто, оточує ним глядача, залучаючи його до міського життя. Він точно промальовує всі деталі архітектури, передає її матеріальність. Зовсім інша в О. М. Корнєєва. Він не перспективний художник, а ландшафтний, він дивиться на місто здалеку і нібито з боку. Стаффаж у картині Ф. Я. Алексєєва органічніше зливається з містом, хоча фігури людей у О. М. Корнєєва намальовані так само легко і бездоганно. Словом, художник О. М. Корнєєв, навіть зображуючи місто зсередини, залишається ландшафтним художником, образ природи в нього превалює над образом міста. Крім набережної, на малюнку О. М. Корнєєва можна побачити і відомі для нас споруди та краєвиди: Адміралтейський собор, магістрат (пізніше гауптвахта), різні будівлі та кораблі, річка Інгул, російські солдати-сторожі тощо [1, с. 119].

До речі, у 1812 році за пропозицією збирача акварелей і малюнків на російській темі Карла Рехберга створені два томи альбомів гравюр «Народи Росії, або опис моралі, звичаїв і костюмів різних національностей Російської імперії». Над гравіюванням цих малюнків працювали іноземні гравери Адам, Гроз, Менц та інші, а серед російських – Мельников, Осипов і Скотников. До речі останній виконав 20 аркушів гравюр. А от О. М. Корнєєв награвіював лише 9 аркушів. Крім того, до альбому також вміщена і гравюра з краєвидом міста Миколаєва, зроблена за малюнком О. М. Корнєєва [3; 4; 7, с. 119–120]. Саме ця гравюра під назвою «Вид порту в Миколаєві» є лише злегка зміненим варіантом однойменної акварелі із зібрання Державного літературного музею [1, с. 122].

Після завершення цієї експедиції влітку 1805 року О. М. Корнєєв повернувся до Росії. Протягом останніх трьох десятиліть свого життя продовжував займатися малюванням і гравіюванням, також малював пейзажі та подорожував. Крім того, працював художником у Комісії побудови Казанського собору, де писав його образи. У 1819–1821 роках він брав участь у кругосвітній подорожі на одному з двох кораблів, які йшли до Північного полюса [1, с. 30, 53; 4]. У 1826 році йому

призначена пенсія в сумі 720 рублів щорічно [4]. Цим в основному і вичерпуються біографічні відомості про художника Омеляна Михайловича Корнеєва. Про його подальше життя майже нічого не відомо, не встановлена навіть і точна дата смерті.

За матеріалами, які мав дослідник М. П. Собко, О. М. Корнеєв із 1830 року жив у Москві, а помер у 1839 році. Інший дослідник С. К. Ісаков пише, що останні роки (які саме – неясно) художник провів у Варшаві, де й помер. За дослідженням С. М. Кондакова, О. М. Корнеєв помер після 1839 року [1, с. 53, 173; 4].

Таким чином, художник Омелян Михайлович Корнеєв прожив життя, повного тривоги, змін і пошуків. Може здатися, що він розпорошувався, брався то за одне, то за інше: історичний живописець, графік-живописець, пейзажист і жанрист, гравер, книжковий графік, мандрівник, художник у Комісії побудови Казанського собору, для якого писав різні образи, художник медалей, театральний художник. Але сама ця художня універсальність, відсутність вузької спеціалізації, відчуття широти своїх творчих можливостей характерні для майстрів першої третини ХІХ століття, для мистецтва епохи романтизму. Більшою чи меншою мірою те саме можна сказати майже про всіх художників цього часу.

У творчості О. М. Корнеєва нероздільно переплітаються просвітницький класицизм і романтизм. У своєму житті він був типовим романтиком – вічно чогось прагнув, незадоволений, невлаштований, і так аж до повного життєвого краху.

Також ця постать є цікавою і для Миколаївщини. Краєзнавці повинні згадувати цього художника в розвитку всіх галузей, тем, проблем із історії нашого краю. Адже його один внесок як в історію образотворчого мистецтва, так і загалом в історію Миколаївщини значущий і славетний.

Джерела та література

1. Гончарова Н. Н. Е. М. Корнеев: Из истории рус. графики нач. 19 в. / Н. Н. Гончарова. Москва : Искусство, 1987. 381 с.: цв. ил.
2. Грот Я. К. Труды Я. К. Грота : Т. 1–5 / изданы под редакцией профессора К. Я. Грота. Т. 4 : Из русской истории: исследования, очерки, критические заметки и материалы : (1845–1890). Санкт-Петербург: типография Министерства путей сообщения (Высочайше Утвержденного товарищества И. Н. Кушнерев и К^о), 1901. VI, 769 с., 2 л. ил.

3. Кухар-Онышко Н. А. Корнеев Емельян Михайлович / Н. А. Кухар-Онышко // Николаевцы: энцикл. слов.-справ. (2000 персоналий, 1500 портретов и иллюстраций) / гл. ред. В. А. Карнаух. Николаев : Возможности Киммерии, 1999. С. 175–176.
4. Корнеев Емельян Михайлович // Русский биографический словарь : Кнаппе – Кюхельбекер / Изд. под наблюдением председателя Императорского Русского Исторического Общества А. А. Половцова. Санкт-Петербург : тип. Гл. упр. уделов, 1903 [2]. Т. 9. 708 с. С. 267.
5. Філас В. М. Візуальне освоєння Північного Причорномор'я останньої чверті XVIII – середини XIX ст. : джерелознавчий аналіз / В. М. Філас; Наук. ред. В. Мільчев. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2018. 460 с.
6. Філас В. М. Живопис та графіка як джерело з історії Південної України останньої чверті XVIII – середини XIX ст. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису / В. М. Філас. Київ, 2019. 531 с.
7. Хлопинская Л. Д. Иван Горбовский – новое имя в плеяде художников, творчество которых связано с видеоописанием Николаева конца XVIII – первой половины XIX вв. / Л. Д. Хлопинская // IV Миколаївська обласна краєзнавча конференція «Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження» / Упр. культури Миколаїв. облдержадмін., Миколаїв. обл. краєзнав. музей, Миколаїв. обл. унів. наук. б-ка ім. О. М. Гмирьова. Миколаїв : Атол, 2002. С. 119–121.

Chiaureli O. V.

*Laboratory assistant of the department of theory and methods of natural and mathematical education and information technologies
Mykolaiv regional institute of postgraduate pedagogical education*

Ukraine, Mykolaiv

[*chiaureli1993@ukr.net*](mailto:chiaureli1993@ukr.net)

The contribution of the artist O. M. Korneev in the history of fine arts of Mykolayiv region

The biography and creative way of the Russian artist O. M. Korneev are analyzed. Interesting facts from the time of the expedition's travel to Russia and abroad have been established. Paintings and drawings by the artist O. M. Korneev, dedicated to Mykolayiv, were discovered and described.

Key words: *artist, expedition, drawing, fine arts, Mykolaiv, O. M. Korneev, picture.*

УДК 94 (447)

Шаповалова І. В.

кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв

ira.shapovalova@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6781-7697>

Вплив музейних установ Півдня України на соціокультурний розвиток регіону

Проаналізовано основні етапи становлення музейних установ Півдня України в контексті розвитку музейної справи України та Європи, їх вплив на соціокультурний розвиток, окреслені основні здобутки та актуальні проблеми.

Ключові слова: *музей, соціокультурний розвиток, історія, культура, наукові товариства.*

В європейських країнах сфера культури вважається не тільки соціокультурною складовою в житті суспільства, а й являє собою важливий чинник соціально-економічного розвитку, розглядається як один із чинників формування конкурентоспроможності країни в сучасному глобалізованому світі. На культуру дивляться як на складову в розв'язанні економічних, політичних і соціальних проблем [7].

Музеям завжди відводилося особливе місце в соціокультурному розвитку суспільного життя, в дослідженні предметного та природного оточення людини, здійсненні освітньої і виховної роботи серед населення.

Суспільний інтерес до вивчення старожитностей та нерухомих пам'яток історії і культури в багатьох країнах Європи виник ще в добу Відродження. Розуміючи необхідність збереження культурно-історичної спадщини для нащадків в XVI ст. в Англії було засноване перше наукове Товариство із вивчення старожитностей і тоді ж британські науковці винесли на громадське обговорення ідею доцільності створення і комплектування суспільних музеїв. Цей громадський рух дав поштовх до розвитку музейної практики та теорії наукового музеєзнавства.

В процесі становлення і розвитку музейної справи, як вважає більшість сучасних дослідників цієї проблематики, можна виділити наступні етапи:

- протомузейний (V тис. до н. е. – XVI ст. н. е.);
- ранньомузейний (розвитку колекціонування, нагромадження колекцій та створення перших синкретичних музеїв, XVII – перша половина XIX ст.);
- класичний (друга половина XIX ст. – 1970-ті роки);
- сучасний (кінець 1970-х – до наших днів) [6].

У XIX ст. на теренах Півдня України також виникають перші музейні установи, основу колекцій яких складали переважно археологічні знахідки, так в Миколаєві це відбувається в 1806, в Феодосії в 1811, в Одесі - 1825, в Керчі - 1826. Історичні та природничі музеї також виникають в інших містах: Херсонський музей старожитностей (1890 р.), Херсонський археологічний музей (1893 р.), у Севастополі 1869 р. відкрито музей Чорноморського флоту. Заснування більшості цих музеїв було пов'язане з відкриттям унікальних античних пам'яток у Північному Причорномор'ї. Цілеспрямоване і системне поповнення музейних експозицій на Півдні починається пізніше, ніж в інших регіонах – наприкінці XIX – початку XX ст.

Як зазначає українська дослідниця Т. Величко, у 40–60 х роках XIX ст. спостерігається поживлення інтересу наукової громадськості до вивчення традиційно-побутової культури місцевого населення. Всеросійська етнографічна виставка 1867 року, на якій експонувалися у т. ч. предмети етнокультури населення

Півдня України, спричинила зародження інтересу наукової і культурної громадськості до колекціонування та вивчення народних пам'яток місцевого краю [5, с.7].

У цей період основна роль у створенні й діяльності музеїв належала науковим товариствам, які були громадськими науковими організаціями. Музейного законодавства та органів державного регулювання музейної справи ще не існувало, тому виникнення й функціонування музеїв залежало від діяльності окремих осіб і наукових товариств. Важливу роль у становленні етнографічної думки відігравали губернські статистичні комітети, Товариство сільського господарства Південної Росії (Одеса, 1828), Одеське товариство історії та старожитностей (Одеса, 1839), Таврійська вчена архівна комісія (Сімферополь, 1887), Кримський гірський клуб (Одеса, 1890, з 1902 – Кримсько-Кавказький гірський клуб) [5, с.6].

Активну діяльність із розвитку музейної справи розгорнуло Одеське товариство історії та старожитностей, яке виникло в 1839 р. в Одесі. ОТІС, заявивши про себе, як авторитетну науково-історичну установу, зуміло залучити до співпраці заможних людей, які виявилися справжніми меценатами та щиро піклувались про збереження історичних старожитностей рідного краю для нащадків. Так, Г.Г. Маразлі пожертвував 30 тис. рублів на спорудження нової будівлі музею [1,160].

Значний внесок у поповнення музейної експозиції зробив А.А. Берт'є-Делагард, він пожертвував багато старовинних монет, колекцію феодосійських старожитностей, які були знайдено під час земляних робіт у порту м.Феодосії. Краузе з Берліну подарував музею цінну колекцію суматрських (о.Суматра) старожитностей (більш 150 речей), які поруч із зібранням Єгипетських старожитностей заклали основу майбутнього етнографічного відділу музею ОТІС. Також Берт'є-Делагард передав до музейних фондів власну колекцію керченських старожитностей на загальну суму 1900 рублів. Вже на початку ХХ ст. по кількості і цінності своїх колекцій старожитностей, особливо елліно-скіфської доби, музей ОТІС належав до найбагатших не тільки у Росії, але і в Європі [3,с.140].

З метою збереження унікальних історичних старожитностей стародавнього Херсонесу, ОТІС запропонувало створити «Християнський музей», доступний для відвідувань всім шанувальникам історії Криму [2, с. 438].

Одеське товариство розгорнуло широку кампанію по збереженню пам'яток історії та архітектури, його члени беруть під свою опіку та захист храм у Піцунді (Абхазія), побудований в V ст.; кургани: «Золотий» і «Царський» у Керчі; хрести з написами на території колишньої Запорізької Січі; стародавні гробниці на південному березі Криму, між Ялтою і Оріандою; Генуезьку мечеть у Єскі-Криму. В цей час керівництво ОТІС надає кошти на ремонт фортеці в Судаку [4, с. 794]. Археологічна комісія доручає товариству завідування молдавською фортецею в Аккермані. Тобто ОТІС стало активним осередком культурного, духовного, наукового життя Півдня України.

Розвиток музейної справи набуває значних масштабів у другій половині ХХ та на початку ХХІ століть, з'являються музеї різних профілів і напрямів, теорія й методика музеєзнавства стають предметом спеціального дослідження, з'являються спроби узагальнити накопичений досвід музейного будівництва в Україні [8, с. 50].

В Україні діє 445 державних і комунальних музеїв, до яких входять 94 філії та 689 відділів. До сфери управління Міністерства культури і туризму України належать 8 національних музеїв та 14 заповідників. У музейному секторі працює понад 24 тис. осіб, щорічно українські музеї відвідує близько 18 млн осіб [7].

Таким чином, музеї виконують багатоаспектну роль як науково-історичні заклади, в яких українську культурно-історичну спадщину зосереджено не тільки для зберігання й експонування, але й для проведення науково-дослідної та освітньої роботи, з подальшим періодичним виданням праць з історії України. Музеям України притаманний багатомасштабний зв'язок соціальних функцій. Вони задовольняють суспільну потребу у збереженні та використанні предметів оточуючого нас світу як елементів культурно-історичної пам'яті, документальних засобів соціальної інформації [8, с. 53], культурно-естетичних цінностей.

Але також існує ряд факторів, які обмежують можливості українських музеїв в повній мірі реалізувати свій соціокультурний, науково-просвітницький потенціал, а саме:

- музейні фонди (95 % музейних предметів) залишаються недоступними для широкого загалу не лише через брак експозиційних площ, а й через політику заборони ознайомлення громадян із фондами;

- лише приблизно 10 % українських музейних закладів мають власні сайти;

- більшість районних і обласних музеїв не підключені до мережі Інтернет, не мають власних сайтів;

- не вирішена проблема комп'ютеризації й автоматизація обліку музейних експонатів, оцифрування найбільш цінних пам'яток культури і мистецтва [7]. Тільки найбільші музеї України можуть дозволити собі мультимедійні видання з метою популяризації власного закладу, експозицій та виставок.

Джерела та література

1. Державний архів Одеської області . Ф. 93. Оп. 1. Спр. 1, 15, 17,22, 158, 159. 160, 161, 162.

2. Доклад д. ч. Є. Р. фон Штерна «О деятельности Общества в истекшем десятилетии» на публичном заседании ООИД 14 ноября 1899 г. // ЗООИД. Т. 22. Одесса.

3. Издания ООИД // ЗООИД. Т. 8. Одесса, 1873.

4. Летопись ООИД. // ЗООИД. Т. 2. Одесса, 1850.

5. Величко Т. В. Етнографічне музейництво півдня України: історична та регіональна своєрідність, сучасні тенденції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук: спеціальність 07.00.05 « етнологія» / Величко Т. В. Київ, 2009. 22 с.

6. Величко Т. В. Особливості становлення й розвитку етнографічного музейництва на півдні України в XIX – на початку XX ст. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/20232/10-Velychko.pdf> [Дата звернення 15.09.2021].

7. Роль музеїв у культурному та соціально-економічному розвитку країни: зарубіжний досвід Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/rol-muzeiv-u-kulturnomu-ta-socialno-ekonomichnomu-rozvitku> [Дата звернення 15.09.2021].

8. Салата О. О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник / О. О. Салата. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.

Shapovalova I. V.

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Sciences Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Mykolaiv, Ukraine.

mail: ira.shapovalova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6781-7697>

The influence of museum institutions of the South of Ukraine on the socio-cultural development of the region

The main stages of formation of museum institutions of the South of Ukraine in the context of development of museum business of Ukraine and Europe, their influence on sociocultural development are analyzed, the basic achievements and actual problems are outlined.

Key words: *museum, sociocultural development, history, culture, scientific societies.*

УДК 130.123.1

Шпачинський І. Л.

кандидат філософських наук, доцент

Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського

Україна, Миколаїв

migeya@ukr.net

Філософія творчості(евристика) як нагальна необхідність сучасності

Наведено матеріали по впровадженню такої варіативної дисципліни, як «Евристика», для здобувачів першого і другого рівнів вищої освіти. Обґрунтовано необхідність і доцільність її викладання студентам усіх спеціальностей.

Ключові слова: *творчість, інновації, методологія.*

На Всесвітньому економічному форумі 2020 року у Давосі, присвяченому, зокрема, і питанням освіти, були зазначені 10 ключових компетенцій, які будуть

потрібні успішній людині (Top 10 Skills), в тому числі і як запорука вирішення глобальних викликів, що постали перед людством, принаймні у найближчі п'ять років до 2025-го. А саме:

- аналітичне мислення та інноваційність;
- активне навчання та стратегія навчання;
- рішення складних задач;
- критичне мислення й аналіз;
- креативність та ініціативність;
- лідерство та соціальний вплив;
- використання технологій;
- програмування;
- сталість та вміння працювати в умовах невизначеності;
- вміння аргументувати та обґрунтовувати ідею [1].

Як бачимо, чільне місце у цьому переліку займає така якість, як «інноваційність», і це небезпідставно. Постійні інновації вже стали нормою нашого життя, темпи якого прискорюються, як іноді здається, аж надто швидко, але на це потрібно відповідати. Образно кажучи, течія «ріки життя» стає все швидше і пловцю потрібно постійно прискорювати свої рухи, щоб не тільки не скочуватись по течії, але й мати змогу плисти вперед, до поставленої мети. Яким же чином у цій справі може зарадити система освіти, і філософія зокрема. Як ми вважаємо, прямим, оскільки однією з найважливіших функцій філософії, як відомо, є якраз методологічна, а ще Г. Лейбніц наголошував, що «у світі є речі, набагато важливіші ніж самі значні відкриття. Це – метод, якими вони були зроблені». Останнім часом, це стає все більш очевидним.

У 2009 році МОН України у якості варіативних дисциплін гуманітарного спрямування запропонувало їх перелік, серед яких, зокрема, була й т. зв. «Евристика», або філософія творчості. Цей напрямок особливо цікавить автора, оскільки за першим фахом він є інженером, а у філософію він прийшов якраз через «методологію» творчої пошукової діяльності і темою його дисертації є «Творчий потенціал особистості і його реалізація в умовах трансформації суспільства». Було розроблено відповідний курс і у 2010 році випущений посібник «Евристика» для

студентів фізико-математичного факультету, матеріали лекцій з якого, за особистим спостереженням автора, вже викладені у мережі Інтернет у якості реферативних, що спонукало автора у 2020 році отримати на цей посібник авторське свідоцтво. В перший рік запровадження курсу викладався в межах однієї навчальної групи, проте вже на наступний рік, за відповідним реагуванням з боку студентства, викладання почалося для бакалаврів усього потоку фізико-математичного факультету. Але згодом почалося поступове скорочення навчальних годин і ставок і викладання курсу було припинене. Тим не менш, за означеними вище вимогами сьогодення, з минулого року ця дисципліна була знову вибрана зі списку варіативних для викладання бакалаврам усіх спеціальностей в межах однієї навчальної групи, а також запропонована у магістратурі.

Цікаві ще декілька наступних фактів.

Перший. Колега автора запрошувала його для виступу по матеріалах цієї дисципліни перед вчителями в Інституті підвищення кваліфікації. На підставі отримання зворотного зв'язку після виступу (обговорення у приватному спілкуванні), можливо зробити і наступний висновок про те, що ця дисципліна була б цікавою і корисною і у закладах подібного типу.

Другий. Автора запрошено до викладання цієї дисципліни в рамках проекту «Інноваційний кластер Rinnohab» міста Миколаєва, ціллю якого є створення і супровід стартапів, а гаслом - «технологія, яка стимулює народження креативних бізнес-ідей та виводить їх на міжнародні ринки» і спонсується, в тому числі, закордонними інвесторами. В рамках цього ж таки проекту для «Школи стартаперів» автором зроблено цикл лекцій для дистанційного навчання в межах Миколаєвської області, які викладені на відеохостингу «Ю-туб».

Третій. З поточного, 2021 року, відповідний курс вперше запроваджується для магістратури Одеського національного університету імені І.І. Мечнікова і автора було запрошено для обговорення його матеріалів.

І наостанок. Елементи цього курсу протягом останніх двох років викладалися для аспірантів усіх напрямків в курсі такої дисципліни, як «Філософія науково-дослідної діяльності», що також мало вельми позитивні відгуки як в процесі викладання, так і відповідний ефект у їх подальших наукових пошуках за

зворотною інформацією випускників.

Окремо хотілося б відмітити, що за характером розробок матеріалів дисципліни «Евристика», то вони найближчим чином пролягають у руслі таких сучасних пошукових напрямків, як «креатологія», «новістика», «виденика (рос.)», розвідок по створенню т.зв «штучного інтелекту» і т.п.

Таким, зокрема, є наше бачення цього питання, вирішення якого, вважаємо, принесе користь як у матеріальному відношенні, так і у розвитку духовно-інтелектуальної сфери особистості.

Джерела та література

1. Якими будуть основні 10 навичок у 2025 році – Всесвітній економічний форум опублікував список. URL: <https://nus.org.ua/news/yakymy-budut-osnovni-10-navychok-u-2025-rotsi-vsesvitnij-ekonomichnyj-forum-opublikuvav-spysok/>

Shpachinskyi I. L.

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor

Mykolaiv National University named after V. Sukhomlynskyi

Ukraine, Mykolaiv

migeya@ukr.net

Philosophy of creativity (heuristics) as an urgent need of modernity

Materials on introduction of such variable discipline as "Heuristics" for applicants of the first and second levels of higher education are resulted. The necessity and expediency of its teaching to students of all specialties is substantiated.

Key words: *creativity, innovations, methodology.*

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

УДК 159.9

Буй Д. В.

викладач Навчально-наукового центру
соціально-психологічної підтримки
професіонального розвитку
та сприяння працевлаштування

Чорноморський університет імені Петра Могили
Україна, Миколаїв

buydasha85@gmail.com

Сучасні ігрові технології як ефективний психологічний інструмент розвитку soft skills у студентської молоді

Проаналізовано ігровий метод, як інструмент розвитку комунікативних навичок, навичок роботи в команді та продуктивної взаємодії. Відмічено роль ведучого (ігропрактика) у проведенні гри та ефективності результатів .

***Ключові слова:** ігрові технології, психологічна гра, гнучкі навички, комунікативні навички, робота в команді, взаємодія.*

Формування соціально-активної особистості потребує упровадження в освітній процес вишу різних форм психолого-педагогічної взаємодії. Однією з найбільш цікавих та ефективно діючих є психологічна гра. Саме гра виступає потужним інструментом розвитку особистісного потенціалу майбутнього фахівця, сприяє усвідомленню ним власних ресурсних можливостей та розширенню поведінкового репертуару.

Психологічні ігри мають низку важливих переваг, порівняно з іншими формами роботи, а саме: містять різні ігрові моделі; швидко активізують мислення і дії студента; вирізняються високим ступенем задіяності та взаємодії учасників у розгортанні ігрової діяльності; характеризуються емоційністю і креативністю; акцентують увагу на самостійності та відповідальності учасників заняття щодо прийняття ними рішень у процесі гри та по її завершенню; дозволяють набути

важливих умінь і навичок за відносно короткий термін.

Ігрова форма роботи зі студентською молоддю передбачає опрацювання таких важливих аспектів: 1) мети ігрової діяльності (формування запиту на психологічну допомогу); 2) змісту матеріалу, який пропонується для опрацювання (предмет гри); 3) особливостей взаємодії ведучого та учасників гри. Врахування вищезазначеного забезпечує реалізацію наступних функцій психологічних ігор: 1) спонукальної (викликає пізнавально-прагматичний інтерес у студентів); 2) комунікативної (покращує навички спілкування та взаємодії); 3) розвивальної («зрушує» у позитивному сенсі психологічні якості та властивості особистості); 4) діагностичної (виявляє «слабкі» місця учасників гри, їх індивідуальні обмеження); 5) корекційної (вносить зміни у структуру особистості майбутніх фахівців).

Головною метою більшості психологічних ігор, які використовуються фахівцями-психологами в закладах вищої освіти в умовах діяльності психологічної служби чи центру соціально-психологічної підтримки, є формування у студентської молоді здатності до ефективної діяльності у змінюваних умовах життя – *soft skills* («гнучкі навички»).

Термін «гнучкі навички» описує комплекс навичок, які не входять у професійну спеціалізацію, але забезпечують успішність професійної діяльності працівника загалом. До найбільш важливих *soft skills* належать: 1) комунікативні навички; 2) навички роботи в команді та ефективної взаємодії; 3) навички лідера та організатора діяльності; 4) навички творчої діяльності; 5) навички розпізнавання власних емоцій та емоцій інших людей, адекватного реагування у нестандартних чи стресових ситуаціях.

У процесі розгортання психологічної гри виникає можливість для «опрацювання» усіх зазначених вище навичок завдяки соціалізуючому впливу ігрового процесу, безпечності ігрового середовища, зацікавленості гравців, професійності ігропрактика (ведучий гри). Саме ігропрактик контролює ігровий процес і корегує ігрові завдання таким чином, щоб максимально посилити ефективність одних особистісних якостей і навичок гравців та мінімізувати прояви інших. Наприклад: долучаючи до групового обговорення (дискусій) пасивних і сором'язливих, він створює особливі ситуації активного включення і комунікації,

часом задіюючи спеціальні ігрові матеріали (картки, атрибути гри тощо); знаходячи індивідуальний інтерес немотивованих учасників ведучий гри опирається на нього протягом заняття та формує внутрішню мотивацію, «запалюючи» гравця результатами кожного ігрового кроку.

Цікавою та дієвою грою для роботи зі студентською молоддю стала авторська психологічна гра «Я студент» (автор Д. В. Буй). Даний психологічний інструментарій яскраво демонструє унікальні можливості гри для розвитку soft skills. Ігровий процес побудований на активному обговоренні низки важливих питань, пов'язаних із формуванням Я-концепції студента та ресурсів, необхідних для активного студентського життя, що виходить за межі суто навчальної діяльності. Учасники завдяки грі усвідомлюють, яким ресурсом володіють наразі; що хочуть розвинути у собі найближчим часом; як те, чого вони прагнуть, може їм допомогти у подальшому; як саме досягнути розвитку певних навичок; що може завадити на шляху до бажаного і т.д. Ігровий процес наповнюється моделюванням різних ситуацій, стимулює здатність молоді до самоаналізу та рефлексії. Зважаючи на те, що гра передбачає роботу в малій групі, у кожного гравця є унікальна можливість для опрацювання різних поглядів, обізнаності з різними варіантами розгортання подій та переживань, пов'язаних з ними. Особлива увага у даній грі приділяється здатності до продуктивної взаємодії, толерантності та повазі до думок і почуттів усіх учасників.

Узагальнюючи зауважимо: сучасні психологічні ігри – це ефективний інструмент у роботі психолога закладу вищої освіти, що сприяє формуванню конкурентоздатної студентської молоді, стимулюючи розвиток soft skills. З одного боку гра підвищує результативність класичної освітньої діяльності вишу, а з іншого – може стати основою для упровадження інновацій у плеканні молоді, здатної до саморозвитку та самоосвіти упродовж життя, по завершенню навчання.

Джерела та література

1. Жукова О. А. Дидактична система формування соціальної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей класичних університетів засобами ігрових технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09. Тернопіль : Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2019. 555 с.

2. Забойкіна Н. С. Використання ігрових технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти. Педагогічне Криворіжжя: педагогічний альманах. Кривий Ріг, 2020. Вип. 6. С. 69–70.

3. Сайфудінова О. В. Професійна мобільність молоді в умовах формування гнучкого суспільства в Україні: соціально-філософський аналіз : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. Одеса : Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2019. 246 с.

Bui D. V.

*lecturer of educational and scientific center
of social and psychological support of professional
development and employment promotion*

Petro Mohyla Black Sea University

Ukraine, Mykolayiv

buydasha85@gmail.com

**Modern game technologies as an effective psychological tool for soft skills
development of young students**

The game method is analyzed as a tool for the development of communication skills, teamwork skills and productive interaction. The role of the leader (game practice) in the game and the effectiveness of the results is noted.

Keywords: *game technologies, psychological game, soft skills, communication skills, teamwork, interaction.*

Діанова О. О.

студентка групи 3551

Національний університет кораблебудування

імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

yedinok@gmail.com

Ляшко А. В.

викладач

Національний університет кораблебудування

імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

anastasiya.tkachenko88@gmail.com

Гендерні стереотипи в розумінні сучасної молоді

У статті проаналізовані питання гендеру, відмінності гендеру від біологічної статі, актуальність здобуття гендерної рівності. Описані гендерні стереотипи та ставлення до них сучасної молоді.

***Ключові слова:** стереотип, гендер, стать, дискримінація, гендерна нерівність, мускулінність, фемінність.*

Сучасний темп життя прискорюється з кожним днем. Ми спостерігаємо розвиток технологій, науки, техніки, зародження нових галузей, професій. Норми і правила набувають гнучкості та адаптивності. Розширюється світогляд та змінюється ставлення щодо соціальних явищ.

Актуальна тема сьогодення – гендерна рівність та гендерні ролі. Цими питаннями займається гендерна соціологія. Так що таке гендер? Чи це те ж саме, що й стать? Чому це гостра тема на сьогодні? Та які зміни в уявленні про гендерні ролі спостерігаються у представників молодого покоління?

Розпочнемо з визначення. Американський психоаналітик Роберт Столлер у 1968 році вперше впровадив «гендер», як поняття, що виражає біологічні,

соціальні, культурні особливості, незалежні від тих, що тлумачать біологічну стать [3].

Поняття «стать» стосується лише біологічних особливостей та фізичних якостей, наприклад, здатність виношувати та народжувати дитину, пропорції тіла, волосяний покрив, м'язова сила, витривалість. Тобто якщо з гендером пов'язані соціальні, психологічні та культурні відмінності між жінками та чоловіками, то зі статтю лише фізичні відмінності будови тіла [2].

Від покоління до покоління у соціумі передаються стійкі уявлення про гендерні ролі. Це гендерні стереотипи, які не відповідають реальному різноманіттю жінок і чоловіків. Існують такі типи гендерних стереотипів:

1. Стереотипи маскуліності-фемінності – уявлення про те, яка поведінка притаманна чоловікам та жінкам. Чоловіки самовпевнені, агресивні, домінуючі, стримані в проявах почуттів, з логічним мисленням. А жінки – ніжні, пасивні, залежні, слабкі та емоційні.

2. Стереотипи щодо змісту праці чоловіків і жінок. Чоловікам – керівна, творча та інструментальна діяльність, а обслуговуюча та виконавча робота – для жінок.

3. Стереотипи, що пов'язані із закріпленням професійних і сімейних ролей відповідно до статі. Жінка займається сім'єю та дітьми, чоловік – працює [3].

Всі ці стереотипи притаманні і українському суспільству. Відсутність рівних прав має страшні наслідки. Дискримінація, сексизм, гомофобія, насильство, репродуктивне насильство, фінансова залежність, нереалізованість в професії, фрустрація, що можуть призвести до депресії та літальних випадків.

На сьогодні, гендерна нерівність – це найбільша проблема у сфері прав людини. Демократичні країни намагаються покращити та врегулювати цю ситуацію. Спостерігається позитивна динаміка та зміни у свідомості та сприйнятті громадянами нових канонів. Особливо це стосується молодих людей. Вони легше сприймають інформацію, гнучкіші, більш толерантні, обізнані та емпатичні. До молоді відносяться люди віком від 14 до 35 років. В Україні, на 2020 рік нараховувалось приблизно 11 млн. молодих людей. Молодь є рушійною силою позитивних змін та перетворень, які відбуваються сьогодні в Україні [4].

Соціологічна група «Рейтинг» (незалежна дослідницька організація) у 2021 році провела дослідження на тему «Гендерні ролі і стереотипи». В опитуванні брали участь 1500 українських громадян різного віку (від 18 років і старші) та статті [5]. Результати опитування порівнюються з результатами дослідження п'ятирічної давнини. Наведемо приклади:

- в динаміці за 5 років спостерігається: зменшення кількості тих, хто підтримує такі стереотипи: жінка повинна слухатися чоловіка, чоловікам більш важлива кар'єра та секс, на жінках відповідальність за небажану вагітність. Традиційно такі твердження частіше підтримують старші та бідніші респонденти;

- погляди на покликання жінки та її відносини із чоловіком дуже відрізняються у поглядах молодшої вікової групи (18-35 років). Молоді чоловіки значно частіше схильні підтримувати «патріархальні» погляди, ніж молоді жінки;

- 56% опитаних відповіли, що нерівності між жінками і чоловіками в Україні є рідкісним проявом;

- щодо оплати праці, то 45% вважають, що в українських чоловіків тут більше можливостей. 43% кажуть про рівні можливості обох статей, лише про жінок – 7%. Чим старші респонденти, тим частіше вони зазначали, що у чоловіків більші можливості, аніж у жінок;

- близько половини опитаних зазначили, що обов'язком чоловіка і жінки є розпорядження бюджетом та організація відпочинку. Але третина зазначили, як в фінансових, так і питаннях дозвілля частіше керують жінки;

- за останні п'ять років поступово зменшується кількість тих, хто говорить, що в їхній парі жінка частіше готує їсти та виховує дітей. Водночас зростає кількість тих, хто говорить, що головування в сім'ї – це спільна справа обох [5].

Підбиваючи підсумки варто зазначити, що гендерні стереотипи – це невід'ємна частина нашого соціуму. Необхідно вжити ще багато різноманітних заходів задля покращення ситуації, збалансування прав та повної інтеграції їх у суспільстві. Головне, що позитивна динаміка спостерігається, люди змінюють своє ставлення, молоде покоління мислить вже по іншому, тому треба не зупинятися і впевнено розвіювати сталі гендерні ролі та стереотипи.

Джерела та література

1. Богдан О. В. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Київ : Дух і Літера, 2015. 380 с.
2. Вербець В. В., Субот О. А., Христюк Т. А. Соціологія: навчальний посібник. Київ : КОНДОР, 2009. 550 с.
3. Козирєв М. П. Соціологія : підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 656 с.
4. Цікаві факти про молодь в Україні. *Профспілка працівників освіти і науки України*: веб-сайт. URL: <https://pon.org.ua/novyny/8835-ckav-fakti-pro-molod-v-ukrayin.html> (дата звертання: 15.09.2021).
5. ГЕНДЕРНІ РОЛІ І СТЕРЕОТИПИ. *Соціологічна група «Рейтинг»*: веб-сайт. URL: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/gendernye_rol_i_stereotipy.html (дата звертання: 15.09.2021).

Dianova O. O.

student from group 3551

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Ukraine, Mykolaiv

yedinok@gmail.com

Liashko A. V.

teacher

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Ukraine, Mykolaiv

anastasiya.tkachenko88@gmail.com

Gender stereotypes in the understanding of modern youth

The article analyzes gender issues, differences between gender and biological sex, the relevance of gender equality. There is also described gender stereotypes and attitudes of modern youth towards them.

Key words: *gender, stereotype, discrimination, muscularity, femininity.*

Долгополов С. Ю.

Студент 4-го курсу

Київський національний університет будівництва і архітектури

Україна, Київ

hacker.tinege@gmail.com

Калениченко Р. А.

к. психолог. н., доцент, доцент каф. проф. освіти

Київський національний університет будівництва і архітектури

Україна, Київ

1971_rak@ukr.net

Впровадження системи штучного інтелекту для моніторингу та підтримки психологічного здоров'я особистості під час навчального процесу в учбових закладах півдня України

Проаналізовано особливості інструментарію штучного інтелекту в межах психодіагностики стану психологічного здоров'я особистості. Визначено та встановлено автономні режими роботи системи. Виявлено переваги й перешкоди до використання системи. Означено доцільність використання технології в учбових закладах півдня України.

***Ключові слова:** штучний інтелект, психологічне здоров'я, особистість, навчальний процес, моніторинг.*

Актуальність дослідження. Проблема моніторингу та підтримки психологічного здоров'я особистості під час навчального процесу є однією із актуальних тем сьогодення в Україні. Детермінація цієї проблеми є можливим завдяки набору соціально-психологічних параметрів, які комбінуються та видозмінюються під час тривалого плину часу. Аналіз цієї проблеми передбачає означення актуального напрямку її дослідження із залученням технології штучного інтелекту, що здатне полегшити діяльність освітнього персоналу й убезпечити психологічне здоров'я особистості.

Мета дослідження: визначити доцільність впровадження інструментарію штучного інтелекту під час навчального процесу задля моніторингу та підтримки психологічного здоров'я особистості в учбових закладах південного регіону України.

Виклад основного матеріалу. Упродовж формалізованого терміну навчального процесу у шкільному та студентському просторі, функції моніторингу та підтримки психологічного здоров'я особистостей, що навчаються, здебільшого, покладені на колектив викладачів, операції та дії яких, не завжди є узгодженими та носять певною мірою суб'єктивний характер, що не дозволяє комплексно, всебічно та оптимально оцінити множину педагогічних ситуацій та їх вплив на психологічне здоров'я особистостей. В результаті, некоректно надана психологічна допомога або її відсутність можуть призвести до критичних наслідків – проблем із психологічним здоров'ям, як у окремих особистостей, так і у освітянського колективу загалом.

Процес використання штучного інтелекту для моніторингу та підтримки психологічного здоров'я особистості є можливим завдяки згортковій нейромережі (convolutional neural network) – це нейромережа, яка використовується для пошуку об'єктів у різних формах передачі інформації, генерації та взаємодії з цими об'єктами [1].

В ході цього процесу була використана класична технологія глибокого навчання [3]. Метод полягає у використанні нейромереж, які дозволяють імітувати хід мислення живої людини. Комп'ютерний мозок повинен вивчити величезну кількість окремих зображень, або інших інформаційних елементів, тоді він буде здатний виявляти найдрібніші відмінності між ними і робити висновки.

В межах цього дослідження пропонується розглянути доцільність впровадження технології штучного інтелекту в двох автономних режимах: 1) відео-моніторинг, який включає фіксацію комплексу проблем: тривоги, нервозності, обмежених соціальних контактів, пригніченого настрою, імпульсивної та ризикової поведінки, неконтрольованих емоційних спалахів та інших проявів посттравматичного стресового розладу [2]; 2) алгоритмізоване дослідження

експертних оцінок, які в ручному режимі надаються освітнім персоналом для покращення результативності першого режиму.

Отримані дані з двох повністю незалежних джерел інформації надають можливість штучному інтелекту, на основі згорткових нейромереж, вираховувати кореляції між різними параметрами та вибудовувати неупереджену, об'єктивну оцінку стану психічного здоров'я особистості, з подальшим підкріпленням даних та формування позитивних і негативних тенденцій.

Психодіагностична картина стану психологічного здоров'я особистості, отримана в результаті описаних дій, є превентивним сигналом, який може бути використаний кваліфікованими співробітниками з галузі психології для самостійного дослідження особистості, корекції виявлених проблем та підтримки психологічного здоров'я в подальшому.

Висновки. Визначена технологія штучного інтелекту може бути використана для моніторингу та подальшої підтримки психологічного здоров'я особистостей під час навчального процесу в учбових закладах півдня України. За результатами дослідження, штучний інтелект є ефективним інструментом для формування неупереджених оцінок. Під контролем кваліфікованого психолого-освітнього фахівця чи колективу фахівців підтримка психологічного здоров'я та ліквідація викликаних ним проблем особистості можуть виконуватися швидше та продуктивніше, що дозволить підвищити якість навчання та загальний рівень здоров'я особистостей.

Використання штучного інтелекту, в розрізі цього питання, є доцільним, адже здатне значним чином полегшити діяльність освітнього персоналу та не потребує значних фінансових вкладень. Серед перепон, які можуть заважати реалізації системи визначено складну соціально-психологічну характеристику параметрів, що потребує додаткових досліджень.

Джерела та література

1. Gesing, B. (2018) Artificial Intelligence in logistics. P. 5.
2. Jaycox, L. H., Langley, A. K., Stein, B. D., Wong, M., Sharma, P., Scott, M., & Schonlau, M. (2009). Support for students exposed to trauma: A pilot study. School mental health. P. 49-60.

3. Kreutzer, R. (2019). Understanding Artificial Intelligence / R. Kreutzer, M. Sirrenberg. P. 4-13.

Dolhopolov S. Y.

4th course student

Kyiv National University of Construction and Architecture

Ukraine, Kyiv

hacker.tinege@gmail.com

Kalenychenko R. A.

Candidate of Psychological Sciences, Assoc. Prof. at the Dep. of prof. education

Kyiv National University of Construction and Architecture

Ukraine, Kyiv

1971_rak@ukr.net

Introduction of an artificial intelligence system for monitoring and maintaining the psychological health of the individual during the educational process in educational institutions of the south of Ukraine

The article analyzes the features of artificial intelligence tools in the framework of psychological diagnostics of the state of psychological health of the individual. Autonomous operating modes of the system are defined and installed. Advantages and obstacles to using the system are identified. The expediency of using the technology in educational institutions in the south of Ukraine is indicated.

Keywords: artificial intelligence, psychological health, personality, educational process, monitoring.

Коренєва Ю. П.

кандидат психологічних наук,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
jkoreneva@ukr.net

Футурреальний підхід в психології як спосіб саморозвитку особистості та опори на майбутнє

Проаналізовано головні концепції футурреального підходу в психології та його теоретичні засади: цільова спрямованість особистості, її структура, саморозвиток особистості та його компоненти. Також відзначено можливі сфери застосування футурреального підходу та його значущість для кризових ситуацій.

***Ключові слова:** постановка цілей, досягнення цілей, футурреальна психологія, цільова спрямованість особистості, ситуативний підхід, саморозвиток особистості.*

Переживання кризових періодів, зумовлених зовнішніми або внутрішніми чинниками, змушують особистість приділяти увагу пошуку інструментів або теорій, які можуть допомогти трансформувати її поведінку в більш продуктивну. На цьому шляху доречним є процес аналізу власних цілей та усвідомлення глибинних сенсів, які в них закладені. Одним з напрямів, який може допомогти особистості в цих пошуках або сприяти її саморозвитку, є футурреальний, який спрямований на майбутнє та постановку цілей, усвідомлену чи ні.

Футурреальний підхід, який був розроблений Я. Васильєвим, ґрунтується на розумінні життєдіяльності як процесу розв'язання послідовно змінюваних ситуацій майбутнього, теперішнього та минулого [1]. Сполучним елементом між ситуаціями в реальному часі та майбутнім стають цілі особистості, а за ними стоять способи дії та мотиви. Він висунув категорію цільової спрямованості особистості,

описав її структуру та розробив методика її дослідження (ЦСО) [2]; визначив цілі саморозвитку особистості. Подальші дослідження показали, що функція цілей не обмежується тільки відображенням предметного значення об'єктів потреб, а й показує мотиваційні аспекти цільової спрямованості особистості, сферу її сенсів. В рамках підходу була розроблена спеціальна вікова періодизація особистості, пов'язана з розвитком структур цільової спрямованості особистості [4].

У структурі цільової спрямованості особистості дослідник виділяє чотири рівні та три позиції:

1. Біологічний рівень – рівень близьких цілей, орієнтованих на задоволення біологічних потреб;

2. Перша позиція особистості (еґоцентрична) – також рівень близьких цілей, орієнтованих на придбання предметів або об'єктів для задоволення власних бажань;

3. Друга позиція особистості (раціональна) – характеризується середніми за віддаленістю цілями, орієнтацію на визначенні умов їх досягнення; їхні описи можуть включати оцінювальні судження, мотивацію престижу або прагматичного вибору;

4. Третя позиція особистості (альтруїстична) – зумовлена дальніми цілями, в яких присутні загальнолюдські цінності, орієнтація на творчість. Провідні стани – це співпереживання та інтуїція. Цей рівень стає саме втіленням самоактуалізованої особистості.

У футурреальному підході саморозвиток особистості – це процес самостійної активності особистості, який спрямований на досягнення цілей в майбутньому та спричиняє її розвиток. Саморозвиток характеризується чотирма процесами: самовизначенням, самореалізацією, самовдосконаленням й самоактуалізацією [1].

В процесі саморозвитку особистість спирається на цілі, які вважає перспективними, та які мають привести до зміни в життєвій позиції. В основі цієї зміни лежить закономірність функції віддаленості цілей.

Футурреальний підхід допомагає моделювати майбутні ситуації та передбачати розвиток подій, робити висновки за допомогою ситуацій, які вже мали місце в житті особистості. Розроблені практичні технології [3] надають можливість

не тільки виявити цілі особистості, але й визначити її позицію та передбачити виникнення або розвиток кризових ситуацій. Також цей підхід допомагає самостійно працювати над ситуаціями в нових або стресових умовах, що робить його досить універсальним. Тож футурреальна психологія дозволяє певним чином передбачити майбутні ситуації та працювати з цілями особистості для її розвитку. Тому цей підхід можна успішно використовувати як для самостійного розвитку людини, так і для діагностування або формування бажаної поведінки в різних сферах життя: освіті, бізнес-практиці або професійній діяльності.

Джерела та література

1. Васильев Я. В. Футурреальная психология личности. Николаев : Иллион, 2007. 518 с.
2. Васильев Я. В. Целевая направленность личности: характеристика целей и жизненных циклов. *Studia Humanitatis*. 2016. № 4.
3. Васильев Я. В. Технології футурреальної психології особистості у соціальній роботі. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. Соціологія. 2012. Том 18. Випуск 172. С. 133-137.
4. Васильев Я. В. Футурреальна вікова періодизація розвитку та саморозвитку особистості. *Теорія і практика сучасної психології*. 2012. Вип. 5. С. 63-67.

Koreneva Yu. P.

candidate of psychological sciences,

National University of Shipbuilding

named after Admiral Makarov

Ukraine, Nikolaev

jkoreneva@ukr.net

Futurreal approach in psychology as a way of personal self-development and support for the future

The main concepts of the futuristic approach in psychology and its theoretical principles are analyzed: the target orientation of the personality, its structure, self-

development of the personality and its components. The possible areas of application of the futuristic approach and its significance for crisis situations are also noted.

Key words: *goal setting, achievement of goals, futuristic psychology, target orientation of personality, situational approach, personality self - development.*

УДК 159.937(477.7)

Коренюк Т. О.

студентка групи ПНК-21

Київський національний університет будівництва і архітектури

Україна, Київ

korienyuktamara@gmail.com

Калениченко Р. А.

кандидат психологічних наук, доцент

Київський національний університет будівництва і архітектури

Україна, Київ

1971_rak@ukr.net

Ланге Микола Миколайович як один з основоположників психологічної думки на півдні України

Досліджено вплив Ланге на розвиток психологічної думки на півдні України.

Проаналізовано біографію та ключові моменти життя вченого.

Ключові слова: *експериментальний напрям психології, моторна теорія уваги, полеміка, апперцепція, перцепція.*

Одним з найбільш відомих особистостей, що внесли свій внесок в розвиток психології на півдні України є Ланге Микола Миколайович. Його ім'я згадується практично у всіх роботах по історії психології, оскільки саме він заснував один з провідних напрямків психології – експериментальний. Учений був видатним організатором науки, активним учасником громадського руху з продуктивного оновлення життя в країні. Але пріоритетною галуззю для Ланге була головна наука про людину – психологія.

В період коли Ланге приєднався до цієї сфери, психологія відокремилась від філософії, як окрема і самостійна дисципліна, що орієнтувалась на методи природознавства. Звернення Ланге до проблем психології відбулося під впливом ідейної атмосфери пореформеної Росії, де не вщухали суперечки про душу, рушійні сили поведінки людини. Так, запити історичної логіки розвитку психологічного знання, з одного боку, і запити соціокультурного середовища, в якому Ланге формувався як учений, з іншого, обумовили його творчий шлях.

Микола Миколайович Ланге народився в Петербурзі 12 (24) березня 1858 р. в сім'ї професора Військово-юридичної академії. Закінчивши із золотою медаллю гімназію, він у 1878 р. вступив на історико-філологічний факультет Петербурзького університету. Після його закінчення Ланге був залишений в університеті при кафедрі філософії (цьому сприяло те, що вже на IV курсі він був удостоєний університетської золотої медалі за блискучу роботу «Вчення Лейбніца і його полеміка з Локком»), а потім у 1883 р. направлений на стажування в Німеччину й Францію. У 1888 р. опубліковано німецькою мовою його роботу «До теорії чуттєвої уваги й активної апперцепції». Ця наукова праця узагальнювала результати експериментів, проведених Ланге в лабораторії «батька експериментальної психології» Вільгельма Вундта [4].

Ланге став одним з початківців моторних теорій різних психічних процесів, а саме моторну теорію уваги – феномену, в якому внутрішня активність і вибірковість свідомості поєднані у концентрованому вигляді. Предметом спеціального експериментального вивчення Ланге зробив мимовільні коливання уваги при зоровому й слуховому сприйнятті.

У листопаді 1888 р. Микола Миколайович Ланге отримав призначення на посаду приват-доцента в Новоросійський (нині Одеський) університет на кафедрі філософії. Він викладав більшу частину курсів, що були на кафедрі, причому деякі по власній ініціативі [1].

У 1889 р. він видає підручник логіки, згодом відзначений малою золотою медаллю. У 1890 р. в центральному журналі «Питання філософії і психології» виходить його стаття «Елементи волі», а в 1891 р. в журналі «Російська школа» – стаття «Механізм уваги». У 1893 р. Ланге узагальнив результати своїх досліджень,

представивши їх як докторську дисертацію «Психологічні дослідження. Закон перцепції. Теорія вольової уваги» [2].

Після остаточного встановлення радянської влади в Одесі в 1919 р. професор Микола Миколайович Ланге співпрацював з нею, сподіваючись на «глибоке оновлення школи, університету й самої науки». Він працював консультантом при Раді Комісарів вищих шкіл Одеси, виступав на вчительських конференціях, де обстоював свої позиції, захищаючи трудову школу та ідею поєднання розумового виховання з фізичною працею.

Помер Микола Миколайович Ланге 15 лютого 1921 р. в Одесі, де й похований на старому кладовищі.

Микола Миколайович Ланге увійшов в історію освіти як фундатор і перший директор Вищих жіночих курсів в Одесі. Не обмежуючись академічною діяльністю, Ланге жваво відгукувався на суспільні запити. Протягом кількох років він, головуючи в Історико-філологічному товаристві при Новоросійському університеті, створив при ньому педагогічний відділ, що став центром науково-методичної та громадської роботи вчителів початкової та середньої школи.

Джерела та література

1. Степанов С.Н., Ланге М. М. 2002. № 18. С. 5
2. Сухомлинська О. В. Ланге Микола Миколайович (1858–1921) // Українська педагогіка в персоналіях: у 2 кн. Київ, 2005. Кн. 1: Х–XIX століття. С. 539–544.
3. Використано інформацію з сайту Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. URL: <http://onu.edu.ua/ru/> (дата звернення: 16.09.2021)
4. Ланге Микола Миколайович. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ланге_Микола_Миколайович (дата звернення: 16.09.2021)

Korenyuk T. O.

student of the PNK-21 group

Kyiv University of Civil Engineering and Architecture

Ukraine, Kyiv

Kalenichenko R. A.

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of Vocational Education, Kyiv National University of

Construction and Architecture

1971_rak@ukr.net

[*korienyuktamara@gmail.com*](mailto:korienyuktamara@gmail.com)

**Lange Mykola Mykolayovych as one of the founders of psychological thought in
the south of Ukraine**

The influence of Lange on the development of psychological thought in the south of Ukraine is studied. The biography and key moments of the scientist's life are analyzed.

Key words: *experimental direction of psychology, motor theory of attention, polemics, apperception, perception.*

УДК 378:78]-042.3:159.944:[616.98:578.834.1]-036.2

Lykhoshvai K. Yu.

4th-year student of the School of Psychology,

V. N. Karazin Kharkiv National University

Ukraine, Kharkiv

E-mail: lykhoshvai.kseniia@gmail.com

**The ability of students of the higher educational institutions to cope with stress
during COVID-19**

The level of life satisfaction and hopelessness of students of music and non-music specialties is analyzed. Identified differences in the ability to cope with stress.

Key words: *stress, forced distance learning, COVID-19, education, higher education, coping with stress.*

Introduction

The world has faced a real problem in a form of COVID-19 and it is well known, that a lot of educational institutions had to from classroom learning to forced blended learning or even distance learning. Neither students nor teachers were prepared for such conditions, hence all of them experience lots of stress trying to adapt. Different scientific research show that music has a positive influence on the brain of people and helps to cope with stress easier. We decided to figure out if people who are constantly surrounded with music can cope the stress better, than others.

Purpose of the study

To study the attitude of student musicians to overcoming stressful situations caused by COVID-19 in the learning process.

Research objectives:

- Show the current state of music education in the context of forced distance learning;
- Describe the impact of forced distance learning on stress among students of music and non-music specialties;
- Analyze stress coping skills and the impact of music education on them.

Materials and methods

The study used a set of methods to collect and analyze the required information and data. These were theoretical methods of analysis and synthesis of information, a method of systematization. Also, the authors used practical methods. The study involved 160 respondents, 80 of them are music students and 80 students of other specialties that do not belong to the study of musical art.

To collect information and data, the study participants were asked to fill out a google form, it is important to note that the forms were slightly different for students musicians and non-musicians, so students musicians were asked to answer the question “How often do you listen to music outside of class?” And for non-musicians “ How often do you listen to music in general? ” The form for musicians included 12 general and specific questions to determine their attitude to coping with the stress caused by the COVID-19 pandemic and forced distance learning [1]. The Google form for non-musicians consisted of 12 general and specific questions. The Google form also included

links to the Oxford Happiness Inventory [4], as well as the Beck's Hopelessness Scale [2], a clinical test method that measures the severity of negative attitudes towards the subjective future of adults and adolescents. It can be used as an indirect indicator of suicidal risk for patients with depression [2].

Results

Based on the results obtained from our own questionnaire, the following observations can be distinguished:

1. “I am intensely interested in other people”

Comparing to musicians, non-musicians are more extravertive and interested in other people

	Options	Frequency	Percentage
Musicians	1	5	6.3
	2	11	13.8
	3	34	42.5
	4	17	21.3
	5	13	16.3
Non-musicians	1	4	5
	2	14	17.5
	3	20	25
	4	24	30
	5	18	22.5

2. I can look forward to more good times than bad times

Musicians seem way more optimistic about their future, even though at some points the conditions of their educational process are harder, than for students non-musicians

	Options	Frequency	Percentage
Musicians	Yes	41	51.2
	No	39	48.8
Non-musicians	Yes	28	35
	No	52	65

3. I have enough time to accomplish the things I want to do

But at the same time musicians experience more stress about the lack of time to accomplish different thing.

	Options	Frequency	Percentage
Musicians	Yes	53	66.3
	No	27	33.8
Non-musicians	Yes	65	81.3
	No	15	18.8

Out of the questions listed above, there can be an assumption, that students, who are getting higher musical education are more optimistic about their future unlike students of other specialties. However, they feel a bigger lack of time to achieve what they want to achieve and they feel more introvertive, than other students. The research shows, that both musicians and non-musicians experience lots of stress due to different pandemic restrictions, but it doesn't stop them from being optimistic about their future. Both groups find music a nice help to cope with the stress, but there are also other options they use to decrease the pressure.

In conclusion there are some recommendations for students can be distinguished: during distance learning, difficulties can really arise, and in particular those that are difficult to influence, such as the Internet connection, the adaptation of the educational process to the online space or self-discipline. However, during times when you cannot deal with the amount of stress on your own, try to surround yourself with support from those sources where you can get it, because coping with difficulties alone is not an easy task. And also find ways to accommodate your feelings associated with stressful situations. With a high quality selfcare and mental health care, you can significantly increase chances of coping stress without problems.

References

1. Bardus, I., Herasymenko, Y., Nalyvaiko, O., Rozumna, T., Vaseiko, Y., & Pozdniakova, V. Organization of Foreign Languages Blended Learning in COVID-19 Conditions by Means of Mobile Applications. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2021. 13(2). pp. 268-287 <https://doi.org/10.18662/rrem/13.2/421>

2. Beck A.T, Weissman A., Lester D., Trexler L. Measurement of pessimism: The hopelessness scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 1974. 42 (6). pp. 861-865
3. Nalyvaiko, O, Lykhoshvai, K. Quality of Professional Psychologist Training in Online Space. *Educational Challenges*. 2021. 26(2). pp. 43-55
4. Oxford Happiness Inventory. 2021. URL; <https://psycabi.net/testy/1076-obnovlennyj-oxsfordskij-oprosnik-schastya-ohi-oxford-happiness-inventory-i-pervonachalnyj-variant-metodiki-testy-dlya-dagnostiki-urovnya-schastya>

Лихошвай К. Ю.

*студентка 4 курсу факультету психології,
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, Україна Харків,
lykhoshvai.kseniia@gmail.com*

Здатність студентів вищих навчальних закладів справлятися зі стресом під час COVID-19

Проаналізовано рівень задоволеності життям та безнадійністю студентів музичних та немусичних спеціальностей. Виявлені відмінності в здатності справлятися зі стресом.

Ключові слова: *стрес, вимушене дистанційне навчання, COVID-19, музична освіта, вища освіта, подолання стресу.*

Ляшко А. В.

викладач

Національний університет імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

anastasiya.tkachenko88@gmail.com

**«Архетипічний квадрат» Т. Четвінда: аналітичне переосмислення
миколаївських фахівців у галузі НЛП**

У статті проаналізовані види архетипів, їх взаємодію між собою.

Ключові слова: архетип, типи архетипів, тінь архетипу, дитина, трикстер, воїн, хазяїн, нейро-лінгвістичне програмування (НЛП)

В сучасному світі виникає потреба налагодження ефективної комунікації. Техніки НЛП дозволяють розширити та якісно покращити спілкування між людьми та забезпечити більш ефективне досягнення поставлених цілей. Одним із центральних понять в нейролінгвістичному програмуванні є поняття архетипів.

На сучасному етапі дана проблематика є досить розробленою. Серед вчених які досліджують архетипи та їх застосування в НЛП можна назвати Ю. Чекчуріна, М. Пелехатий, О. Герасімов, Е. Бардіну, А. Добровольську та ін.

Архетипи – образи колективного несвідомого, які не мають реального окремого прототипу в вигляді знайомої нам людині.

Вперше теорію архетипів запропонував Карл Юнг. Вчений припустив, що душа складається з трьох компонентів: его, особистого несвідомого і колективного несвідомого. Згідно з Юнгом, его являє собою свідомість, а особисте несвідоме містить спогади, в тому числі ті, що були придушені. Колективне несвідоме – компонент унікальний. Юнг вважав, що ця частина душі служить формою психологічного наслідування. Вона містить всі знання і досвід, які притаманні нам усім як біологічного виду [2].

Один із учнів К. Юнга, Т. Четвінд виділяв вісім архетипів: чотири чоловічих і чотири жіночих, а так само їх тіні.

Архетип має свої певні шаблони поведінки, правила у взаєминах з людьми; власний набір правил, переконань і цінності; унікальний прояв у взаєминах з протилежною статтю, так звані любовні стратегії. За його теорії кожна людина починає свій шлях по колу з сектора «Божественне дитя», а закінчує в секторі «Самість». У кожному секторі є світлі і темні сторони для чоловіків і жінок. Людина поєднує в собі обидва типи на будь-якому етапі життєвого шляху [3].

На думку автора доцільно дати коротку характеристику кожного із архетипів в чистому вигляді та тіньової сторони. **Чоловічі архетипи:**

1) *Принц*: хороший хлопчик, зразкова дитина. Тінь *бродяга*: розпещений, намагається виставити своє я, показати що йому все одно на похвалу;

2) *Трикстер*: душа компанії, сміливий, кмітливий, хитрий, з почуттям гумору. Тінь *чорний маг*: використовує всіх і все в своїх тимчасових цілях, маніпулятор;

3) *Воїн*: мужній, тактик, захисник. Тінь *вбивця*: суворий, агресивний, жінки тільки для задоволення;

4) *Господар*: прагматичний, надійний, приземлений, несе відповідальність за все, що відбувається в його володіннях. Тінь *самодур* (людоджер): чіткий поділ на своїх і чужих, причому «свій» може стати чужим, якщо не послухається, скнара, тиран.

Жіночі архетипи:

1) *Принцеса*: відмінниця, леді, високі ідеали, потребує уваги. Тінь *погане дівчисько*: оторва, лінива, розпещена дочка, відмінниця, яка цього соромиться;

2) *Жриця*: добре розвинена інтуїція, непередбачувана, хитра. Тінь *відьма*: спокусниця, грає чоловіками;

3) *Мисливиця*: прагне брати участь в чоловічих іграх на рівних, до інших жінок відноситься співчутливо-презирливо, практична, стримана, кар'єристка. Тінь *амазонка*: прагне перемагати в чоловічих іграх, бути краще будь-якого чоловіка, занадто раціональна, скритна;

4) *Господиня*: терпляча, справедлива, годувальниця, безкорислива. Тінь *людоджерка*: прагне все контролювати, всіх вчить і ображається, якщо її не слухаються, показне терпіння, тиранить своєю жертовністю.

Перехід між архетипами здійснюється через тінь. Неможна перейти на наступний рівень, не побувавши в потаємних кімнатах минулої локації.

Кожен архетип вимагає певної поведінки. Наприклад, для дитини важливо постійне схвалення. Якщо схвалення недостатньо, або ж його взагалі не буде, то вона почне переходити в тінь і доводити всім що вона найголовніша.

Або жіночий архетип жриця – любить увагу чоловіків, любить почувати себе принцесою в їх компанії. Нестача уваги викликає потребу маніпулювання сильною половиною, так би мовити гру.

У роботі з відносинами важливо розуміти, звідки йде потреба, почуття, думки або поведінка в стосунках. Вибір партнера часто буває пов'язаний саме з архетипом. Вивчення архетипів дозволяє визначити дійсні потреби в стосунках, психологічний голод та ідеали. Працюючи з ними можна змінити сценарій відносин.

Джерела та література

1. Архетип (психологія). *Матеріал из Википедии – свободной энциклопедии.* (психологія). URL: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D1%85%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BF_\(%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D1%85%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BF_(%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F)) (дата обращения: 16.09.2021).
2. Архетип по Юнгу. *Психология для тебя: теория и практика:* веб-сайт. URL: <http://aboutyourself.ru/psi-lich/arxetipy-po-yungu.html> (дата обращения: 16.09.2021).
3. Правдина С. «Архетипический Квадрат» Тома Четунда. *Психологи на b17:* веб-сайт. URL: <https://www.b17.ru/blog/33156/> (дата обращения: 16.09.2021).

Liashko A. V.

teacher

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Ukraine, Mykolaiv

anastasiya.tkachenko88@gmail.com

The archetypal square of T. Chetwynd: analytical rethinking of the Nikolaev experts in the field of NLP

The article analyzes the types of archetypes, their interaction with each other.

Key words: archetype, types of archetypes, shadow archetype, child, trickster, warrior, master, neuro-linguistic prediction (NLP).

УДК 159.9.019(477.7)

Мухіна Людмила Михайлівна

кандидат психологічних наук, доцент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

lyudmilamukhina08@gmail.com

Сучасні психологічні школи Півдня України

Проаналізовано стан психологічної науки на Півдні України. Виявлено та описано основні психологічні школи Півдня України. Встановлено широкопрофільність напрямів сучасних психологічних досліджень.

Ключові слова: *стратегіально-семантичний підхід, психологія часу, життєтворчість, виховання, емоційна сфера людини.*

Психологія є однією із наук, яка активно розвивається останнім часом. Сучасні виклики суспільства, прогрес науки і техніки сприяють виникненню нових напрямків у психології та становленню її наукових шкіл.

На Півдні України зосереджені потужні вищі учбові заклади з підготовки психологів, на базі яких і функціонують сучасні наукові школи. Психологія та психологічна освіта Півдня України пов'язана із такими відомими іменами як: Д. Елькін, Я. Коган, М. Ланге, С. Рубінштейн та іншими.

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського славиться науковою школою О.Я. Чебикіна «Розвиток емоційної сфери людини». Провідними напрямами досліджень у межах даної школи є розвиток емоційної сфери людини, емоційна регуляція діяльності, емоційна

стійкість людини, стресові, постстресові стани людини, система навчальної та навчально-професійної діяльності, професійний відбір [2].

На базі вищезазначеного університету О.П. Санніковою заснована наукова школа під назвою «Індивідуально-психологічні особливості особистості», С.М. Симоненко – «Візуальне мислення: стратегіально-семантичний підхід».

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова славиться науковою школою «Психологія часу» Б.Й. Цуканова [4]. Ученим запропонований оригінальний метод (єдиний у світовій науці) визначення групи інфарктного ризику, прогнозу моменту серцевого нападу та психотерапевтичного супроводу кардіологічних хворих у процесі їх видужування.

У Миколаєві у стінах Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика діють наступні потужні психологічні наукові школи: «Стратегії і технології розвитку особистості як суб'єкта життєтворчості» (Н.О. Євдокимова), «Психологія виховання особистості в умовах суспільного реформування і невизначеності» (Н.Б. Іванцова) [1].

У місті Одесі починаючи з 2016 року щорічно свою роботу проводить Всеукраїнська літня школа з міжнародною участю «Національні наукові психологічні школи». Літня школа була запропонована професорами двох університетів: Київського національного імені Тараса Шевченка – Власовою О.І. та Одеського національного університету імені І.І.Мечникова – Подшивалкіною В.І. для зосередження уваги молодих науковців країни на історії вітчизняної психології та досягненнях її сучасних наукових шкіл як невід'ємних джерел формування єдиного науково-історичного дискурсу української психологічної науки, для знайомства та обміну досвідом зарубіжних колег психологів [2].

Даний огляд надає можливість познайомитися лише з частиною наукових шкіл Півдня України. Перспективою подальших наукових пошуків є детальне вивчення специфіки функціонування вищезазначених та інших наукових шкіл Миколаївщини та Північного Причорномор'я.

Джерела та література

1. Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика. URL: <https://mku.edu.ua>
2. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. URL: <https://onu.edu.ua/uk>
3. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. URL: <https://pdpu.edu.ua>
4. Рибалка В. Індивід та особистість у психологічній теорії часу Бориса Цуканова (До 60-річчя від дня народження) // Психологія і суспільство. 2006. № 3. С. 32-57.

Mukhina L. M.

Candidate of psychological sciences, associate professor

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Ukraine, Mykolayiv

lyudmilamukhina08@gmail.com

Modern psychological schools of the south of ukraine

The state of psychological science in the South of Ukraine is analyzed. The main psychological schools of the South of Ukraine are identified and described. The wide profile of directions of modern psychological researches is established.

Key words: *strategic-semantic approach, psychology of time, life creation, education, human emotional sphere.*

Отрошко П. А.

студентка групи ПНК-31

Київського національного університету будівництва і

архітектури

polyaotroshko@gmail.com

Калениченко Р. А.

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри професійної освіти Київського

національного університету будівництва і архітектури

Розвиток психологічної думки на Півдні України

Досліджено історію розвитку психології та становлення її наукових психологічних шкіл на півдні України з другої половини XIXст. до 30-х рр. XXст.

Ключові слова: психологія, психологічні школи, наука, історія.

Особливості розвитку психології на півдні України (м. Одеса) можна умовно виділити такі періоди:

1. Перший період з середини XIX століття до 30-х рр. XX століття;
2. Другий період з 30-х рр. XX століття до 50-х рр. XX століття;
3. Третій період з 50-х рр. XX століття до наших днів.

Стосовно часових обмежень першого періоду необхідно внести деякі пояснення. Враховуючи історичні факти та особливості регіонального розвитку науки (перший вищий навчальний заклад на півдні України, Імператорський-Новоросійський університет, - почав працювати з 1865 р.), доцільно перемістити нижню границю відліку першого періоду на середину XIX століття.

Як показують результати досліджень [2; 16], розвиток психології в Україні в період з другої половини XIX ст. до 30-х рр. XX ст. проходив у жорсткій боротьбі протилежних наукових позицій. Соціально-політична нестабільність у державі спричинила еkleктичність і непослідовність наукових суджень багатьох учених, які займалися розробкою проблем психології, внаслідок чого опубліковано чимало суперечливих фактів, подій, науково-дослідних праць.

Означений період характеризується кризою психологічної науки. Він був представлений в українській психології, втім, як й у світовій, та знайшов своє відображення в усіх її школах і напрямках.

Вивчаючи ситуацію, що склалася у психологічній науці, зокрема в південноукраїнському регіоні, необхідно відзначити, що в різні часи представниками уможлядної галузі були професори Імператорського Новоросійського університету філософи Р. В. Ординський, А. І. Казанський та філологи Л. Ф. Воєводський, Д. П. Лебедев. Незважаючи на те, що вони вивчали певні психологічні проблеми, їхня наукова діяльність не сприяла появі значних змін у розвитку психологічної науки на півдні України. також відомо, що в у 1883 - 1886 роках в університеті працював М.Я. Грот. Наукову позицію цього вченого визначають як ідеалістичну.

Аналіз літератури за темою. показує, що характерною рисою емпіричної психології, яка властива багатьом її школам і напрямкам, є спроба встановити контакт із суміжними галузями знання (фізіологією, психіатрією, педагогікою, правом, антропологією та ін.). Як засвідчують учені [3; 325] у цих межах фактично формувались окремі галузі прикладної психології.

Виділяючи в розвитку психології емпіричний напрям, ми змогли умовно охарактеризувати всіх її представників такими особливостями: по-перше, відсутність чіткої методологічної позиції або тяжіння цієї позиції до ідеалістичного табору; по-друге, використання методу експерименту, здебільшого у зв'язку з потребами практики.

В результаті вивчення наукової діяльності вчених півдня України стосовно розвитку психології, необхідно відзначити, що представників з чітко вираженими ознаками цього напрямку, які зробили певний внесок у розвиток психологічної науки в Одесі, не виявлено.

Як свідчить аналіз різних історико-психологічних досліджень [1; 156] через відсутність можливості вивести психологію з методологічної кризи, класично-інтроспективне спрямування забезпечило передумови для розвитку психології на основі діалектичного матеріалізму і природничо-наукового спрямування.

На підставі аналізу фактів з історії розвитку психології на півдні України [2;

32], а також архівних матеріалів [4; 56] можна виділити таких представників природничо-наукового спрямування, як І. М. Сеченов, М. М. Ланге та ін. Кожен з цих учених, займаючи природничо-наукову позицію, створив передумови для заснування власної наукової психологічної школи в південноукраїнському регіоні.

Усе зазначене вище зумовило актуальність подальшого дослідження історії становлення психологічних наукових шкіл на півдні України, а також виступило підґрунтям для більш поглибленого вивчення життя й наукової діяльності таких видатних учених, як І.М.Сеченов, М.М.Ланге (в межах природничо-наукового спрямування), та С.Л.Рубінштейн (в межах культурно-гуманістичного спрямування), які були засновниками власних наукових шкіл в Одесі.

Джерела та література

1. Чебикін О. Я., Пивоварчик І. М. Історія становлення психологічних наукових шкіл на півдні України. 2007. 230 с.
2. Елькін Д.Г, П'ятдесят років психології в Одеському педагогічному інституті ім. К.Д. Ушинського. // По свіжим следам історії інститута. Сб. документальних очерков. Кн. 3. Общеинститутские кафедры. Ранее действовавшие факультеты и кафедры. Одесса, 1986. 15-38 с.
3. Історія Одеського університету за 100 років / Під. ред. Н. І. Букатевич, Г. А. Вязовський, ДІГ. Елькін та ін. Київ : вид-цтво Київського ун-ту, 1968. 424 с.
4. Історія Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського / Під. ред. В.М. Букач. Одеса : ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2005. 68 с.
5. Ланге Микола Миколайович – Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ланге_Микола_Миколайович (дата звернення: 16.09.2021)
6. Рубінштейн Сергій Леонідович – Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Рубінштейн_Сергій_Леонідович (дата звернення: 16.09.2021)
7. Сеченов Іван Михайлович — Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сеченов_Іван_Михайлович (дата звернення: 16.09.2021)

Otroshko P. A.

student of the PNK-31 group

Kyiv National University of Construction and Architecture

polyaotroshko@gmail.com

Kalenichenko R. A.

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of Vocational Education, Kyiv National University of

Construction and Architecture

Development of psychological thought in the south of Ukraine

The history of the development of psychology and the formation of its scientific psychological schools in the south of Ukraine from the second half of the XIX century is studied. to the 30's of the twentieth century.

Key words: *psychology, psychological schools, science, history.*

УДК 159.922.6

Прасол Д. В.

доктор філософії в галузі соціальних і поведінкових наук,

практичний психолог

Комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр № 3»

Миколаївської міської ради

Корекційно-розвитковий потенціал музейної педагогіки у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами

Однією з позитивних передумов гармонійного розвитку дітей є музейна педагогіка, що покликана здійснювати комплексний психолого-педагогічний вплив на когнітивний і особистісний розвиток дітей. В сучасних умовах активного впровадження інклюзивного навчання музеї повинні враховувати актуальні тенденції побудови толерантного суспільства. Саме вони покликані формувати громадянську позицію дітей та молоді, виступаючи засобом свідомого цілеспрямованого залучення до культурної спадщини минулого, актуальних подій сьогодення. Про відповідність потенціалу сучасних музеїв завданням реалізації інклюзивного навчання в системі освіти свідчить неформальний демократичний

характер побудови самого освітнього процесу у музеї, що не має жорстких схем (в екскурсійних заняттях відсутні жорстко фіксовані навчальні цілі та завдання їх досягнення, самі відвідувачі музею виступають в ролі учасників освітнього діалогу, а вся робота відбувається симультанно, тобто синхронно екскурсійно-просвітницькій діяльності). Як наслідок цього, відбувається активний розвиток музейної педагогіки, що є закономірним результатом тих інтеграційних процесів, які охопили сфери освіти, науки і культури, а також розвитку культурної й освітньої діяльності музеїв різних країн світу. Вато відмітити, що поняття «педагогіка» і «музейна педагогіка» не є тотожними, оскільки остання не носить систематичного і цілеспрямованого характеру, на відміну від традиційної педагогіки. На даний час і відбувається активний пошук місця і ролі музейно-педагогічних засобів у навчально-виховному процесі. Серед всіх функцій музеїв важливе місце займають соціальні, серед яких можна виділити функції:

- впливу на формування світогляду і системи цінностей дітей;
- популяризації мистецтва та науки серед дітей та молоді;
- реалізації комунікативної функції як розуміння і спілкування людей різних епох і культур, взаємодію всіх учасників комунікативного процесу під час проведення екскурсій та інших заходів на базі та за участі музеїв;
- виховну функцію через повагу до минулого та сьогодення, розуміння і цінування краси рідного краю, його природи і рукотворних пам'яток;
- патріотичного виховання дітей та молоді через відповідні тематичні експозиції засобами музейної педагогіки;
- формування естетичних смаків та ціннісних оцінок художньої діяльності і витворів мистецтва у дітей з особливими освітніми потребами;
- творчу конструктивну функцію як орієнтир для подальших задумів і розробок із залученням та підтримкою дітей з особливими освітніми потребами.

Основними цілями музейної педагогіки з урахуванням висвітлюваної у межах даної роботи теми є:

- пробудження у дитини з особливими освітніми потребами (ООП) зацікавлення до пізнання (формування усвідомленої навчальної мотивації) через музей та представлені у ньому колекції;

- виховання у дитини із ООП шанобливого ставлення до музейних пам'яток як частини загальнолюдської та національної спадщини країни (культури, мови та традицій українського народу та інших народів);

- виховування у дітей почуття національної свідомості;

- формування у дитини з особливими освітніми потребами розуміння єдності природи, культури і технічного прогресу;

- сповнене поваги ставлення дитини до краси та багатств рідної природи і краю.

На даний час в музеєзнавстві все більшої актуальності набуває новий підхід, коли у центрі музейної діяльності вже вбачають не сам предмет музейного фонду, а ту музейну аудиторію, яка відвідує даний заклад з метою спілкування з музейними експонатами. Розвиваюче освітнє середовище музею дозволяє інтегрувати зміст, форми організації основної (загальної) та додаткової освіти, педагогічні технології і методи діяльності, знання різних наукових галузей, формувати предметні, міжпредметні і ключові компетенції вихованців та учнів, розвивати навички міжособистісної комунікації, забезпечуючи поетапний і послідовний розвиток особистості. Таким чином, важливими умовами, що забезпечують якісну реалізацію інклюзивної музейної педагогіки в умовах спеціально організованого предметно-просторового середовища, є:

- знання і розуміння екскурсоводами особливих освітніх потреб дитини, яка відвідує музей (індивідуально, з сім'єю або у складі інклюзивних групи / класу закладу освіти);

- підвищення загальної психолого-педагогічної кваліфікації працівників музеїв як співробітників культурно-освітніх закладів нашої країни;

- розумна адаптація музейного середовища з урахуванням особливостей наявних категорій особливих освітніх потреб;

- активна участь музею як культурно-освітнього закладу у наданні відповідних освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям із особливими освітніми потребами.

Джерела та література

1. Вайдахер Ф. Загальна музеологія : Посібник / Перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянґ, Х. Назаркевич. Львів : Літопис, 2005. С. 180-188.
2. Лукашева Т. Я. Музейная педагогика – средство формирования духовных ценностей учащихся / Т. Я. Лукашева // Начальная школа. 2007. № 9. С. 29-31.
3. Міхно О. Інклюзія як напрям роботи Педагогічного музею України. Art museum: минуле і сьогодення. Зб. наук. статей. Вип. III. Чернігів : 2019. С. 53-57.
4. Музейна справа у закладах освіти. Методичні рекомендації / Упорядник О. М. Вагеннік. Запоріжжя : КЗ «Центр туризму», 2020. 75 с.
5. Постоюк Н. В. Ідеї Д. Л. Сергієнка: Проведення екскурсій для дітей з особливими освітніми потребами / Актуальні проблеми навчання і виховання людей з особливими потребами. Збірник праць. № 6 (8). 2009.
6. Сучасні тенденції в європейських музеях. Лекція Михайла Гнедовського. URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/50dab0433696b>.

УДК 159.922.6

Прасол Д. В.

доктор філософії в галузі соціальних і поведінкових наук,
практичний психолог
Комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр № 3»
Миколаївської міської ради

Модифікація навчальних програм у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами

Своєрідною базою, що покликана забезпечити успішну реалізацію ефективного навчального процесу для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) перерахованих категорій, є створення індивідуальної навчальної програми, яка розробляється для тих здобувачів освіти, котрі потребують певних адаптацій або модифікацій через особливості сприймання інформації, когнітивного розвитку, поведінкових відмінностей. Модифікація передбачає, що дитина з ООП здатна

опанувати навчальний матеріал Типової освітньої програми закладу загальної середньої освіти за умови суттєвої модифікації їх змісту з урахуванням особливостей її психофізичного розвитку.

Модифікація являє собою перетворення, видозміну чого-небудь з набуттям нових властивостей, тобто набуття навчальним процесом якісно відмінного стану, що дозволяє учню з особливими освітніми потребами включитися у навчальну діяльність, хоча рівень засвоєваних ним знань і компетенцій може і не відповідати показникам учнів інклюзивного класу, у якому навчається здобувач освіти з ООП. Модифікації навчання змінюють характер навчання, змінюючи зміст або понятійну складність навчальних завдань. Модифікованою програму роблять ті зміни, які вносять у типову освітню програму ЗЗСО асистент вчителя, вчитель початкової школи та / або вчителі-предметники з урахуванням особливостей психофізичного розвитку дитини. Внесені корективи не зачіпають концептуальних основ організації освітнього процесу у закладі загальної середньої освіти, традиційної структури уроків, властивих типовій освітній програмі, яка береться за основу. При цьому слід відмітити, що неможливо створити повністю універсальну освітню програму, за якою без внесення необхідних змін можна було б працювати з усіма учнями з ООП, навіть якщо у них порушення психофізичного розвитку однакового ступеня. Адже все одно будуть наявні парціальні (тобто вибірккові) відмінності у розвитку тих чи інших когнітивних процесів, особистісного розвитку кожного здобувача освіти.

Модифікованої програми потребуватимуть учні наступних категорій ООП — це діти з порушеннями інтелектуального розвитку різного ступеня тяжкості, з дефіцитарним розвитком (слупі, глухі, сліпоглухі), а також частина учнів із складними (комбінованими) порушеннями, у яких порушення інтелектуального розвитку поєднуються з дефіцитарним розвитком (з порушенням зору, сліпоглухотою, з порушенням опорно-рухового апарату) або із розладами аутистичного спектру.

Кожна змістовна область освіти дітей з ООП має включати два компоненти «академічний» і «життєвої компетенції», що є невід'ємними і взаємодоповнюючими сторонами освітнього процесу. Критерієм вибору змісту

навчання повинна бути його корисність для здобувача освіти з ООП, адже об'єктом дій педагога має бути дитина з особливими освітніми потребами, а не програма. Тож можливе одночасне здійснення адаптацій з одних навчальних предметів і модифікацій – з інших, раз ми говоримо про індивідуальний підхід. Базовими принципами здійснення модифікації, які можуть використовувались для внесення змін до освітньої програми – це спрощення, виключення, поєднання (інтеграція) або ущільнення.

У процесі модифікації навчальної програми учитель / асистент учителя залишає за собою право змінювати тематику календарного планування для учня залежно від складності порушень розвитку через уповільнення темпу навчання (тим не менш розумно узгоджуючи останнє з календарно-тематичним плануванням всього інклюзивного класу в цілому для збереження дотичності у роботі учнів інклюзивного класу, за необхідністю збільшувати кількість годин з певної теми за рахунок повторення навчального матеріалу.

Підведемо підсумки: модифікація освітньої програми не значить, що вона аналогічна вимогам та змісту навчання спеціальних закладів загальної середньої освіти, оскільки учень навчається за тим же тематично-календарним планом, що й інші діти його класу. Тому теми уроків орієнтовно збігаються, однак різняться матеріали, підходи і глибина вивчення. У такому разі Типові освітні програми спеціальних ЗЗСО використовуються як методичний матеріал визначення змісту навчання і особливостей оцінювання. У випадку модифікованої освітньої програми здобувач освіти з ООП вивчає інший, не такий навчальний матеріал, як інші учні у його класі, який може бути спрощеним, з програми можуть вилучатися ті чи інші навчальні теми чи навіть предмети, знижуються вимоги до участі дитини з ООП у роботі, змінюються критерії оцінювання тощо.

Джерела та література

1. Глухов В. П. Основы специальной педагогики и специальной психологии: учебник для СПО / В. П. Глухов. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Издатель-ство Юрайт, 2018. 295 с.

2. Єфімова С. М. Як зробити школу інклюзивною? Досвід проектної діяльності: методичний посібник. / С. М. Єфімова Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012. 152 с.
3. Елисеєва Ю. Н. Особенности социализации детей школьного возраста с ОВЗ / Ю. Н. Елисеєва // Молодой ученый. 2016. № 3. С. 59-64
4. Ілляшенко Т. Д. Хто вони – ті, що не встигають? / Т. Д. Ілляшенко // Початкова школа. 1999. № 2. С. 27-30.
5. Критерії оцінювання досягнень учнів початкових класів з особливими освітніми потребами, які навчаються у загальноосвітніх школах в умовах інклюзії. Довідник науково-дослідницької лабораторії інклюзивної освіти. / Упорядники: Савчук Л. О., Юхимець І. В., Яценюк Л. І. Рівне: РОППО, 2012. 330 с.
6. Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році.
7. Практичний психолог в інклюзивно-ресурсному центрі (Блок «Молодший шкільний вік»): Методичні рекомендації / Д. В. Прасол, І. В. Корнієнко, О. С. Чеканова, І. В. Дрозд, А. Ю. Семенова, А. О. Толмачова, І. А. Соломко, О. В. Бавольська ; за заг. редакцією Д. В. Прасола. Миколаїв : вид. Торубара В. В., 2021. 624 с.

УДК 159.9

Рурик Г. Л.

Завідувач НПЛ ППІТ РО

Миколаївського національного аграрного університету,

Доктор філософії у галузі освіти

Психолог, арт терапевт

Україна,

rurilgalina18@gmail.com

Використання арт терапевтичних технік у роботі психолога закладу освіти

Актуальність психологічного супроводу навчально-виховного процесу зумовлена новими соціальними вимогами, відповідними стратегічними змінами

розвитку освіти України та загальносвітовими тенденціями. Арттерапевтичні інструменти, якими володіє психолог, здатні у повному обсязі забезпечити умови, які сприяють розвитку індивідуальності, збереженню здоров'я тощо у всіх учасників освітнього процесу.

Ключові слова: психолог, арттерапія, психологічний супровід, освітній процес.

Ідея психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу у різних його аспектах не нова. Деякі психологи (І. Дубровіна, Є. Рогов та ін.) використовують близьке за змістом слово – «сприяння». Термін «супровід» запроваджено М. Бітяною, згідно з якою, супровід як основа професійної діяльності психологів орієнтований на створення умов (педагогічних, психологічних, соціальних) для успішного навчання та розвитку учасників освітнього процесу.

Головним призначенням психологічного супроводу, який здійснюється Науково-просвітницькою лабораторією психолого-педагогічних інноваційних технологій розвитку особистості (далі – НПЛ ППТРО) Миколаївського національного аграрного університету є – створення сприятливих умов в освітньому закладі для здобувачів вищої освіти та викладачів.

Основною метою НПЛ ППТРО є підвищення якості і забезпечення доступу до послуг у сфері практичної психології, спрямованих на збереження й укріплення здоров'я, підвищення адаптивних можливостей, створення умов для повноцінного і гармонійного розвитку всіх учасників освітнього процесу, посилення розвивального і виховного компонентів системи освіти.

Діяльність НПЛ ППТРО включає такі основні напрями, як діагностика, корекція; реабілітація, профілактика, консультативно-методична, просвітницько-пропагандистська робота з підвищення психологічної культури, психологічна експертиза, превентивне виховання тощо. Арттерапія надає необхідні інструменти для роботи психолога, щоб максимально ефективно досягнути поставлених завдань.

М. Бітянова визначила три основні принципи, на яких базується психолого-педагогічне супроводження, а особливості та можливості арттерапії якнайкраще

відповідають цим принципам:

1. Принцип слідування за природним розвитком учасника освітнього процесу на даному віковому та соціокультурному етапі онтогенезу. Психолог спирається ті особистісні досягнення, які реально є, визнає безумовну цінність внутрішнього світу кожного, пріоритетність потреб і цілей розвитку.

2 Принцип самостійності, який виявляється у тому, що психолог створює умови для самостійного творчого освоєння особистістю системи відносин із світом та із собою.

3 Принцип вторинності форм та змісту психолого-педагогічного супроводу відносно соціального та освітнього середовища.

Застосування методів арттерапії в освітніх закладах може тісно переплітатися з соціалізуючими, виховними, розвиваючими, психопрофілактичними, а у разі потреби, корекційними методами впливу. Методи та методики, якими користується арттерапевт у роботі з клієнтом є по суті одними з найцікавіших, оскільки використовуються гра та творчість. З погляду психології, творча діяльність вирішує такі завдання як: розвиток творчого мислення та уяви, комунікативних та рефлексивних умінь, емоційно-чуттєвої сфери тощо. Психологи, які застосовували та описували методи арттерапії в освітніх закладах: Кисельова М., Лебедева Л., Бітянова М свідчать про широкі можливості мистецтва за рахунок досягнення комфортного стану особистості, що забезпечує здатність вивільнення інтелектуальних, особистісних та фізичних ресурсів. Це зумовлюється, передусім, врахуванням індивідуальних психологічних особливостей, створення відповідних умов формування навичок і механізмів, необхідні для ефективної реалізації навчальної, трудовий, комунікативної діяльності.

Такі техніки арт-терапії такі як «марання», «монотипії», «каракулі» у поєднанні з руховою (танцювальною) активністю та драматизацією сприятливо позначаються на чуттєво-руховій координації. Цей процес вимагає узгодженості у роботі багатьох психічних функцій. Арттерапевтичні форми і техніки беруть участь у відповідності міжпівкульних взаємодій, оскільки саме малювання активізує і конкретно-образне, і абстрактно-логічне мислення. Особливу роль

відводиться спонтанному малюванню. Із здобувачами вищої освіти та працівниками ВНЗ наразі використовується велика кількість технік, які допомагають опанувати себе у стресових ситуаціях, перемогти панічні атаки, втамувати біль від втрати близьких, відновитися після того, як пережили складні життєві обставини. Арттерапія довела власну ефективність навіть у нелюдських умовах життя. Прикладом може слугувати робота художниці та бранки Фрідл Дікер-Брандейс із маленькими в'язнями гетто у Терезіні. Ці шістсот дітей стали першими, хто пройде на своєму досвіді те, що потім учениця Фрідл, Едіт Крамер, покладе основу методу арттерапії та опише у книзі «Арт-терапія»: вималювати, виплеснути, вимовити, викреслити, пережити, вижити, жити. Едіт Кремер зазначає, що мистецтво стає новою мовою травмованої дитини. Так, арттерапія не може скасувати попередні травми, але вона може мобілізувати та розвинути внутрішні ресурси, зменшити жах самотності та відкрити шлях до емоційного зростання та реабілітації. Роботи Д.Спрінг, Ван дер Колк, О.Копитін, П.Макгі, Б.Стоун та ін. арттерапевти довели це численними прикладами. Провідними психологічними механізмами, що забезпечують зняття напруги, відображення та переробку травматичного досвіду, а також перебудову системи сприйняття реальності під час занять образотворчою діяльністю виступають децентрування, екстерналізація та символізація.

Отже, у сучасних складних соціально-економічних умовах, коли людина переживає тривогу від безлічі чинників, на які вона не в силах вплинути, арттерапія стає тим методом, який, незалежно від віку, статі та соціального стану, допомагає людині не лише пережити, а й зберегти власний внутрішній світ, впоратися із складними емоціями, навчитись сублимації, як вищій формі психологічного захисту та повернути собі авторство власного життя.

Джерела і література

1. Аррингтон Д. Работа с чувствами горя и утраты в арт-терапии // Исцеляющее искусство: Международный журнал арт-терапии. 2011. Т. 14. № 3. С. 28–51.
2. Битянова М.Р., Азарова Т.В., Афанасьева Е.И. Работа психолога в начальной школе. Москва : Изд-во «Совершенство», 1998. 352 с.

3. Киселева М.В. Арт-терапия в работе с детьми: Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми. Санкт-Петербург : Речь, 2006. 160с.
4. [Копытин Александр Иванович](#) Методы арт-терапии в преодолении последствий травматического стресса. Москва : Когито-Центр [2014](#)
5. Мардер Л. Д. Цветной мир. Групповая арт-терапевтическая работа с детьми дошкольного и младшего школьного возраста. Москва : Генезис, 2007. 143 с.

Rurik G. L.

Head of NPL PPIT RO

Nikolaev National Agrar University,

Doctor of Philosophy in Education

Psychologist, art therapist

Ukraine,

rurilgalina18@gmail.com

The use of art therapeutic techniques in the work of a psychologist of an educational institution

The urgency of psychological support of the educational process is due to new social requirements, relevant strategic changes in the development of education in Ukraine and global trends. Art therapy tools possessed by a psychologist are able to fully provide conditions that promote the development of individuality, health, etc. in all participants in the educational process.

Key words: *psychologist, art therapy, psychological support, educational process.*

Рябчун О. В.

студентка

Київський національний університет будівництва і архітектури,

м. Київ, Україна

alenaarabchun16.07@gmail.com

Калениченко Р. А.,

кандидат психологічних наук, доцент

Київський національний університет будівництва і архітектури,

м. Київ, Україна

1971_rak@ukr.net

Зміст і ознаки психологічних наукових шкіл Півдня України ХХ ст.

Уточнено зміст та ознаки психологічних наукових шкіл Півдня України.

Ключові слова: психологічна наука, психологічні школи, українська психологія.

Розвиток української психологічної науки ХХ ст. відбувався у складних соціальних політичних та економічних умовах. Не існувало єдиного суспільного центру, який би виступав джерелом розвитку психології в Україні. Психологічна наука розвивалася у декількох центрах, де кожний спеціалізувався на вивченні певних напрямків психологічних проблем.

Аналіз праць вітчизняних психологів (Г.С. Костюка [1], В.О. Котова-Хроменка, П.М. Пелеха, О.М. Раєвського та ін.) засвідчив, що саме в південному регіоні (Одеському) беруть свій початок три напрями психологічної науки: психофізіологічний (І.М. Сеченов), експериментально-психологічний (М.М. Ланге), теоретико-методологічний (С.Л. Рубінштейн) [2].

Розвиток психологічної науки Півдня України безпосередньо пов'язаний з ім'ям вченого М.М. Ланге. Він визнаний основоположник вітчизняної експериментальної психології, зокрема феномену: уваги і перцепції.

Ідеї М.М. Ланге були продовжені С.Л. Рубінштейном, який більшу частину свого життя перебував в Україні, а саме в Одесі. Ним було переглянуто:

- основне поняття психології – свідомість;

- створена теорія психічного, як єдиного психофізіологічного процесу;
- почато фундаментальне експериментальне вивчення мислення.

Д.Г. Елькін, один із послідовників М.М. Ланге, провів фундаментальні експериментальні дослідження в галузі психології сприймання часу [3]. Проблема часу стала однією з перспективних та суперечливих проблем у психології. Під керівництвом Д.Г. Елькіна було проведено ряд досліджень прикладного характеру, які показали, що диференціація часу піддається керуванню. Експериментальні дослідження, проведені Д.Г. Елькіним та під його керівництвом, оформилися в цілісну наукову програму під назвою «Психологія диференціації часу».

Таким чином, можна підсу-

Таким чином, можна констатувати, що розвиток психологічних вчень відбувався виключно в наукових осередках як колективна творчість групи вчених, очолюваних своїми лідерами.

Джерела та література

1. Костюк Г. С. Психологія. Київ, 1955.
2. Роменець В. А. Історія психології, XIX – початок XX століття / навч. посіб. для студентів ВНЗ / В. А. Роменець. Київ : Либідь, 2007. 829 с.
3. Пивоварчик І. М. Історія становлення психологічних наукових шкіл на півдні України (XIX-XX ст.) : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Ірина Михайлівна Пивоварчик / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. О., 2006. 21 с.
4. Указна Л. Н. Д. Г. Елькін – видатний дослідник психології сприймання часу / Л. Н. Указна, Б. Й. Цуканов // Педагогіка і психологія. 1995. №4. С. 176-178.

Riabchun O. V.

student

Kyiv National University of Construction and Architecture,

Ukraine, Kyiv

alenaarabchun16.07@gmail.com

Kalenichenko R.A., Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor

Kyiv National University of Construction and Architecture,

Ukraine, Kyiv

1971_rak@ukr.n

Content and features of psychological scientific schools of the South of Ukraine of the XX century

The content and features of psychological scientific schools of the South of Ukraine are specified.

Key words: *psychological science, psychological schools, Ukrainian psychology.*

УДК 159.9:316.6

Саковська В. В.

617 група спеціальності «053.Психологія»,

Миколаївський національний університет

імені В. О. Сухомлинського

Україна, Миколаїв

sakovskayavika5@gmail.com

Олексюк О. М.

к. філол. н., доцент,

Миколаївський національний університет

імені В.О. Сухомлинського

Україна, Миколаїв

Особливості прояву психологічних маркерів хікікоморі в осіб юнацького віку в умовах дистанційної освіти

У статті здійснено узагальнення визначення терміну «хікікоморі», проаналізовано особливості дистанційної освіти в межах ситуації карантинних обмежень, виокремлено їх сутність та особливості впливу на осіб юнацького віку. Визначено особливості прояву маркерів хікікоморі в юнацькому віці.

Ключові слова: *хікікоморі, усамітнення, карантинні обмеження, дистанційна освіта, юнацький вік.*

Інтенсифікація актуальності цієї проблематики пов'язана, насамперед, з новою епідеміологічною ситуацією, карантинними обмеженнями, що

першочергово впливають на систему освіти, вимушеною самоізоляцією та широтою використання мережі Інтернет. До її наукового вивчення наразі активно долучаються вчені різних країн світу, намагаючись найбільш точно й об'єктивно описати причини, наслідки, сутність та особливості даного феномену.

Мета статті – визначити особливості психологічних маркерів хікікоморі в осіб юнацького віку в умовах дистанційної освіти.

Методологічною фабулою дослідження виступають дослідження вчених: Н.М. Бугайової [1], О.Л. Вернік [2], Л.О. Данильчук [3], Т.Ю. Довбій [4], Л.О. Калашникової [5], І.О. Франкової [6], R. Carla [7], A. Furlong [8], R.Kosugi [9], A. Krieg [10], J. Robertson [11] щодо питання усамітнення, самотності та хікікоморі.

Виклад основного матеріалу статті. Теоретичне підґрунтя дослідження терміну «хікікоморі» належить японському вченому-психіатру Tamaki Saitō, який даний феномен розкриває через поведінку осіб, що характеризується добровільним, довготривалим знаходженням в усамітненні та соціальному відчуженні [7; 12].

У сучасному науковому соціономічному просторі терміном «хікікоморі» (від яп. 引きこもり, «той, хто замкнувся») позначається особистість, що нівелює соціальні норми, прагне тотального усамітнення, сторониться контактів з суспільством, характеризується відчуженням від соціального оточення [7; 8; 9; 10].

Сучасна українська дослідниця психологічного наукового простору, Л.В. Калашникова, усамітнення розглядала як обмежену в часі дію добровільного фізичного відсторонення особистості від суспільства, яка супроводжується різними, подекуди амбівалентними почуттями та переживаннями [5].

Українська вчена Н.М. Бугайова, досліджуючи особливості впливу довготривалого карантину на особистість, висловлює судження про те, що варто розділяти добровільне усамітнення, що визначає, безпосередньо, хікікоморі та характеризується невідвідуванням навчальних занять, мінімальним соціальним контактом з оточуючими тощо та вимушене – самоізоляцію, при якій, не зважаючи на обмежуючі карантинні заходи, що покликані захищати населення від пандемії, вона сприймається вкрай негативно: у деяких випадках як фізичне та психологічне насильство. Пояснює вчена це наступним: під час добровільної самоізоляції життя

в умовах обмежень сприймається по-іншому, оскільки воно є наслідком усвідомленого чи ні, проте власного рішення, додаючи при цьому, що наявність альтернативи надає відчуття свободи вибору. Розкриваючи ситуацію вимушеної самоізоляції під час карантину, вона зазначає те, що занадто сильне емоційне сприйняття інформації про COVID-19: її надлишок чи недостатність викликають тривогу, страх, паніку, а включення таких захисних механізмів психіки, як заперечення, витіснення, або уникнення, призводять до ігнорування небезпеки [1]. Схожу думку щодо цього в площині добровільної самоізоляції висловлює австралійський соціальний антрополог J. Robertson, який вказує, що ефект хікікоморі є одним з психологічних механізмів захисту – опір соціальному тиску: невдачі різного характеру під час навчання, в інтимно-особистісному спілкуванні тощо можуть привести до соціальної ізоляції, якої можливо уникнути, добровільно відсторонившись від соціуму. Окрім того, акцентуючи увагу на гендерний аспект наукового дослідження обраної проблематики, вчений додає, що частота її прояву переважає у чоловіків, пояснюючи це тиском з боку суспільства, стандарти якого вимагають від чоловіків соціального, особистого і професійного успіху на високому рівні [11]. Відповідно до результатів досліджень вищевказаних вчених, варто висунути ідею про те, що дистанційна освіта, реалізована в межах карантинних обмежень, є однією з каталізаторів до неусвідомленого набуття маркерів хікікоморі.

Продовжуючи вищезазначене та враховуючи соціальну ситуацію розвитку юнака, варто зауважити, що захисні механізми можуть проявлятися у повній самоізоляції, що має різні варіації прояву. До ознак, які притаманні соціально-відчуженій особистості, у своїх дослідженнях зверталась українська вчена, О.І. Франкова, яка виокремила наступну класифікацію такого типу: *надзалежні* (частина юнацтва, яка надмірно залежить від батьків, що забезпечують комфорт, соціально-економічну підтримку, використовують гіперопікаючий стиль виховання, що позбавляє дітей автономії та обмежує їх психосоціальний розвиток, тому молодь стає надзалежною і не прагне виходити за межі зони комфорту та долучитись до суспільного життя, натомість, залишається замкненою у власному просторі), *дезадаптивні взаємозалежні* (поведінка, яка характерна для конформної

молоді, що розуміє важливість взаємозалежності і негативні наслідки незалежності: юнаки занадто інформовані про власні недоліки, проте розуміють, що самотійно з ними впоратись не можуть, а тому такі хікікоморі, переважно, з низькою самооцінкою) та *контрзалежні* (юнацтво, яке відмовляється від формування емоційно-близьких стосунків, заснованих на довірі, чинить опір соціальному пристосуванню своєю протестною самоізоляцією, бо соціальна відчуженість, на їх думку, може звільнити від тиску часу, пунктуальності і потреби у швидкості й ефективності, соціальних обов'язків та рольових очікувань, без яких соціальна ізоляція надає особистісне зростання через самопошук та формування ідентичності, але, як зазначає вчена, може бути й інший варіант прояву такого типу – соціальне відчуження здійснюється через неможливість адаптації до соціальних змін, що також вказує на психологічні механізми захисту) [6].

Сучасні науково-психологічні дослідження українського науковця О.Л. Вернік щодо карантинних обмежень дали можливість виокремити типові ознаки дистанційної освіти в межах карантинних обмежень, в рамках яких можуть виникати вищевказані категорії: порушення усталеного режиму дня (незважаючи на постійний розклад навчальних занять, звичайний структурований режим змінюється, що може призводити до соціальної невизначеності); недостатність зовнішніх подразників (нових вражень, подій, а особливо – її просторової характеристики, обмеженість взаємодії з іншими); порушення усталеної структури (змішування найбільш значимих сфер життя особистості: під час навчання одночасно виконується робота, хобі, виконання домашніх обов'язків тощо, що знижує ефективність роботи в умовах значного обмеження фізичного простору); фізичні обмеження (негативно впливають на психосоматичний стан); дефіцит часу (через розмиті кордони навчання та відпочинку); інформаційне перевантаження (безліч інформації, процес диференціації головного з якої вимагає багато часу). Вчений наголошує, що вказані характеристики переважно негативно впливають на психологічний стан і психічне здоров'я особистості, що призводить до негативних наслідків [2]. У межах теорії вченого можна провести кореляцію між ознаками карантинних обмежень, дистанційної освіти та маркерами хікікоморі, до яких вони призводять.

Про наслідки карантинних обмежень у своїх наукових дослідженнях зазначала і Л.О. Данильчук, яка зауважувала, що такі обмеження для осіб з низьким рівнем розвитку емоційного інтелекту викликають почуття самотності, що може призводити до депресивних станів [3]. Враховуючи думку вченої, варто зауважити і на зворотньому боці карантинних обмежень, зокрема, дистанційної освіти: деяким зі студентів зазначене почуття до вподоби: вони починають вже добровільно занурюватись у віртуальний простір, не в повній мірі, задовольняючи базові потреби – так відбувається скорочення загального часу на сон, прийом їжі відбувається паралельно з діяльністю в Інтернет-просторі. Останню ідею у своїх науково-психологічних дослідженнях породжує і вчена Т.Ю. Довбій, яка пов'язує самоізоляцію з аномією: центрованість на власному «я» є одночасно відчуженням від суспільства та проявом егоцентризму, егоїзму, негативізму, аномію пояснюючи при цьому через психічний стан індивідуальної депривації, що характеризується відсутністю мети, самоідентичності або етичних цінностей і пов'язана з порушеннями в ціннісно-нормативної системи суспільства [4].

Висновки. Узагальнюючи викладений матеріал, можна зазначити, що усамітнення варто розглядати у декількох площинах: 1) вимушене усамітнення під час дистанційної освіти в межах карантинних обмежень, яке супроводжується тиском на психологічні кордони і може сприйматись як психофізіологічне насилля, що може призвести до депресивних станів та негативно впливає на психологічний стан особистості; 2) добровільне усамітнення, що характеризується втратою навичок комунікації та соціалізації, активізацією почуття апатії, втратою соціальної та фізичної активності, нівелюванням соціальних норм, підвищеним інтересом до Інтернет-середовища, яке розширює коло віртуальних соціальних зв'язків, за допомогою яких юнацтво отримує підтримку та визнання однолітків, можливість критично поглянути на нову соціальну ідентичність і змінитись, повернувши собі почуття втраченої гідності – дані характеристики є маркерами хікікоморі, які варто помічати для їх корекції та ефективного подолання даної проблеми.

Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо в дослідженні психологічних маркерів хікікоморі в осіб різних вікових категорій в умовах карантинних обмежень.

Джерела та література

1. Бугайова Н. М. Аналіз впливу довготривалої соціальної ізоляції на психіку людини. *Збірник тез за матеріалами круглого столу (on-line, 24 квітня 2020 р.)*. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2020.100 с.
2. Вернік О. Л. Соціально-психологічні ознаки ситуації сумісної вимушеної соціальної ізоляції. *Збірник тез за матеріалами круглого столу (on-line, 24 квітня 2020 р.)*. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2020.100 с.
3. Данильчук Л. О. Самотність особистості у віртуальному світі. *Збірник тез за матеріалами круглого столу (on-line, 24 квітня 2020 р.)*. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2020.100 с.
4. Довбій Т. Ю. Проблема диференціації споріднених до феномену самотності понять у сучасній психологічній науці. *Вісник Національного університету оборони України 4 (23). Питання психології*. Київ : НУОУ, 2011. Вип. 23. С.115-122.
5. Калашникова Л. В. Усамітнення та самотність в житті особистості. *Збірник тез за матеріалами круглого столу (on-line, 24 квітня 2020 р.)*. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2020.100 с.
6. Франкова О. І. Психологічна корекція соціальної самоізоляції. *Медична психологія*. Харків, 2018. С. 17-23.
7. Carla R. Hikikomori: adolescenti in volontari are clusione. 2016. 96 с.
8. Furlong A. The Japanese hikikomori fenomenan: Acute social with drawal among young people. *The Sociological Review*. 2008. № 56. P. 309-325.
9. Kosugi R. Youth Employment in Japan's Economic Recovery: «Freeters» and «NEETs». *The Asia – Pacific journal «Japan Focus»*. Analysis of the shaping the Asia-Pacific and the world. 2006. Vol. 4. Is. 5 P. 1-5.
10. Krieg A. Attachment and hikikomori: A psychosocial developmental model. *International. J. of Social Psychiatry*. 2013. № 59. P. 61–72.

11. Robertson J. Men and masculinity in modern Japan. Australian & New Zealand, 2015. 236 p.
12. Хикикомори. URL: https://pikabu.ru/story/khikikomori_5973829

Sakovska V. V.

617 group of specialty "053.Psychology",

*Nikolaev National University
named after VO Sukhomlinsky*

Ukraine, Nikolaev

sakovskayavika5@gmail.com

Oleksyuk O. M.

K. Philol. n., associate professor,

*Nikolaev National University
named after VO Sukhomlinsky*

Ukraine, Nikolaev

Peculiarities Of Manifestation Of Psychological Markers Of Hikikomori In Young People In The Conditions Of Distance Education

The article summarizes the definition of the term «hikikomori», analyzes the features of distance education within the situation of quarantine restrictions, highlights their essence and features of the impact on young people. Peculiarities of hikikomori markers in adolescence are determined.

Key words: *hikikomori, solitude, quarantine restrictions, distance education, adolescence.*

Чугуєва І. Є.

кандидат психологічних наук, доцент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

hamisek@ukr.net

Трофимчук Н. С.

студентка 2 курсу спеціальності 053 Психологія

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

hamisek@ukr.net

Шепотило А. О.

студентка 2 курсу спеціальності 053 Психологія

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

hamisek@ukr.net

Психологічні особливості джоб-хперів

Проаналізовано психологічні особливості молодих людей, які схильні часто змінювати місце роботи. Визначено основні психологічні ознаки і маркери поведінкових стратегій, які дозволяють людині часто змінювати види професійної діяльності. Особистісні риси, які сприяють такій професійній поведінці

***Ключові слова:** джоб-хперы, джоб-джампери, покоління Z, життєві стратегії.*

Постановка проблеми. Сучасне життя суспільства набуває стрімких і системних змін у різних сферах, що кардинально підвищує нестабільність, невизначеність і непередбачуваність у перспективах як окремої людини, так людства в цілому. Сучасні масштаби і характер людської діяльності призвели до того, що виробництво ризиків почало витискувати виробництво благ [1]. Відбулася глобалізація ризиків і тотальне проникнення в усі сфери життєдіяльності людей, їх суспільного, професійного й індивідуального життя. Поява нових форм професійної активності, які суттєво відрізняються від традиційних, які вже набули

статусу певних цінностей, тобто руйнування усталених засад у професійній сфері є сьогодні яскравою тенденцією.

Мета і завдання дослідження. Розглянути психологічні особливості людей, які схильні до частої зміни місця роботи.

Основні здобутки дослідження.

Є люди, які роками тримаються за зненависну роботу, аби нічого не змінювати. Але все частіше з'являються й протилежні тенденції — люди, яких зміни не просто не лякають, а надихають. Такі спеціалісти легко погоджуються на зміну роботи. Однак люди, які схильні до надто швидких кар'єрних стрибків формують сьогодні окрему соціально-професійну групу джоб-хоперів (від англ. job-hoppers), або джоб-джамперів (від англ. job-jumpers) - стрибунів по роботах. Такими термінами сьогодні називають людей, які неодноразово змінювали місце роботи за короткий проміжок часу. Не існує критеріїв щодо термінів чи кількості місць роботи, за якими працівнику надається подібний статус. Зазвичай так говорять про тих, хто змінює роботу кілька разів на рік.

Найчастіше джоб-хоперами виявляються представники покоління Z (в розмовній мові відомі як «зумери» — термін, що застосовується для людей, які народилися між другою половиною [дев'яностих](#) та другою половиною [двохтисячних](#) років (1997-2010). Зазвичай, те, що минулі покоління називали «технологіями майбутнього», покоління Z вважає невід'ємною частиною повсякденного життя. Саме це, передусім, відрізняє їх від інших поколінь, позаяк їхнє дитинство минуло ще до «технологічного буму») [2]. І це далеко не єдина «професійна» особливість нового покоління. Загальновідомо, що молоді люди значно гнучкіші та динамічніші. Вони більше подорожують, більше цінують себе та свій час, більше прагнуть саморозвитку та самореалізації.

Молодь легше розлучається зі старим, більш відкрита для нових пошуків. У кар'єрі це проявляється у вигляді скорочення терміну роботи на одному місці та готовності змінювати не тільки компанії, а й професії. Так, згідно зі статистикою Bureau of Labor Statistics, у середньому люди віком до 25 років на одному місці працюють менше року. Тоді як для 25-34-річних цей показник становить 2,8 років, 34-44 - 4,9 років, 45-54 - 7,6, а для людей віком 55+ він перевищує 10 років [3].

Причин такого явища кілька. Перша і найголовніша - психологічні зміни. Зі зростанням відсотка представників покоління Z у соціумі змінюються загальні тенденції поведінкових стандартів. У сучасному світі ніхто не поставиться до вас із засудженням, якщо ви вирішили змінити роботу просто тому, що вона перестала надихати вас. Але ще десять років тому це вважалося легковажним і дивним. Зміни підходів до виховання. У нашому недавньому минулому цінності формувалися радянською ідеологією. Старші покоління X та Y виховувалися саме за цими стандартами. З дитинства людям пояснювали, що головне — це стабільність, що існують норми поведінки, за якими часта зміна роботи відноситься до негативних характеристик. Але з ослабленням цензури цінності почали змінюватися, і люди перестали боятися поводитися так, як самі цього хочуть. Ну і, звичайно, швидкий розвиток технологій і поява нових професій. За таких умов успіху досягають саме ті, хто не боїться експериментувати, пробувати щось нове, першим входить у нову сферу чи засвоює нову професію. А це, у свою чергу, обумовлює необхідність швидко змінювати ролі і знаходитися весь час в процесі пошуку.

Не дивлячись на таку тенденцію існує думка, що рекрутери навіть не беруть до розгляду резюме кандидатів, які часто-густо змінюють роботу. Подібне ставлення на ринку праці справді існує. Наприклад, якщо у компанії саме така принципова позиція, а людина на даному етапі свого життя не прагне стабільності, то така ситуація не приведе до порозуміння, партнерської рівноваги та плідної співпраці. У процесі пошуку роботи дуже важливо досягти тієї рівноваги, коли не тільки співробітник задовольняє компанію, але й компанія задовольняє співробітника. Швидше за все, навіть якщо джоб-хоперу вдасться десь схитрувати і влаштуватися в компанію, орієнтовану на довгострокове наймання, користі від таких відносин не отримає жодна зі сторін. Компанія втратить час та ресурси і буде змушена знову відкривати вакансію, а співробітник не отримає а ні досвіду, а ні самореалізації, адже процеси в компанії налаштовані під довгу адаптацію та тривалі стосунки. Тому з обох боків завжди потрібно прагнути рівноваги. Існує багато компаній, які згодні, або навіть прагнуть, наймати джоб-хоперів. Адже є сильні сторони у взаємодії з такими людьми:

- Проектна зайнятість. Найчастіше компанії шукають співробітників саме під конкретний проект. Наприклад, у компанії Voosta шукали Event Manager на час підготовки до щорічного корпоративного свята. Були одразу вказані в описі позиції, які передбачали проектну зайнятість та контракт на три місяці. Таким чином було отримано відгуки від тих людей, які саме цього й хотіли. Вийшла рівновага сторін, і закінчення проекту відбулося з найкращими взаємними відгуками та враженнями від взаємодії [4].

- Швидка адаптація. Найчастіше такі люди дуже швидко адаптуються до нових умов і навіть за короткий проміжок часу встигають приносити користь. При правильному підборі джоб-хопер – це саме та людина, яка почне показувати результат дуже швидко. Іноді це є головним критерієм прийому на роботу.

- Легкий контакт і знайомство з командою. Людям, які довго налагоджують контакт із колегами, зазвичай складно та некомфортно міняти місця роботи. І навпаки — у тих, хто багато спілкується і взаємодіє з новими людьми, зазвичай налагодження стосунків з новою командою проходить швидше і безболісно.

- Джоб-хоперів часто шукають і запрошують до співпраці стартапи. Якщо причини частої зміни роботи криються в прагненні до саморозвитку, стартап – це саме те місце, яке може надати необхідні умови для професійного зростання та отримати від цього користь.

Висновки. Для кожної людини проблема ефективної професійної реалізації вирішується в координатах психологічного комфорту, особистісного розвитку, матеріального задоволення. Професійна поведінка часто виступає чинником як індивідуального самовираження так і суспільного розвитку, репрезентує певний діапазон можливостей і дії у процесах професійного розвитку людини, який з одного боку, відповідає світоглядним уявленням свого часу, а з іншого, - запитам суспільства.

Джерела та література

1. Бек У. Общество риска: на пути к другому модерну [пер. с нем. В. Сидельника, Н. Федоровой]. Моква : Прогресс-Традиция, 2000. С. 383.
2. McCrindle, Mark; Wolfinger, Emily (2009). *The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations*. UNSW Press.

3. URL: <https://www.bls.gov/news.release/tenure.t01.htm>
4. URL: <https://happymonday.ua/ru/hto-taki-dzhob-dzhampery>

Chuhueva I. I.

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor
National University of Shipbuilding after Admiral Makarov*

Ukraine, Mykolaiv

hamisek@ukr.net

Trofimchuk N. S.

student majoring in 053 Psychology

National University of Shipbuilding after Admiral Makarov

Ukraine, Mykolaiv

hamisek@ukr.net

Shepotilo A. O.

student majoring in 053 Psychology

National University of Shipbuilding after Admiral Makarov

Ukraine, Mykolaiv

hamisek@ukr.net

Psychological features of job-hoppers

The psychological features of young people who tend to change jobs often are analyzed. The basic psychological signs and markers of behavioral strategies which allow the person to change often kinds of professional activity are defined. Personality traits that contribute to such professional behavior.

Key words: *job hoppers, job jumpers, generation Z, strategies of life.*

Чугуєва І. Є.

кандидат психологічних наук, доцент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

hamisek@ukr.net

Мацик М. О.

студент 2 курсу спеціальності 053 Психологія

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

hamisek@ukr.net

Фучило Д. С.

студентка 2 курсу спеціальності 053 Психологія

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

hamisek@ukr.net

Психологічні особливості прекарної молоді

Проаналізовано життєві стратегії прекарних молодих працівників, людей, які знаходяться в ситуації нестабільної зайнятості. Визначено основні психологічні ознаки і маркери поведінкових стратегій, які дозволяють людині пристосуватися до стану прекарності. Психологічні захисні механізми, які сприяють процесу пристосування.

***Ключові слова:** прекарність, прекаріат, життєві стратегії, психологічні захисні механізми.*

Постановка проблеми. Життя суспільства характеризується стрімкістю і системністю соціальних змін, що кардинально підвищує нестабільність, невизначеність, непередбачуваність розвитку і окремої людини, і людства в цілому. Масштаби і характер людської діяльності набули такої якості, що виробництво ризиків почало витискувати виробництво благ [1]. Відбулася глобалізація ризиків і тотальне проникнення в усі сфери життєдіяльності людей, їх суспільного, професійного й індивідуального життя.

Прекарність, як соціальне явище все більше проникає в професійну сферу

людства в цілому і особливо, в сферу професійної реалізації молоді. Вона пов'язана з нестабільною зайнятістю, коли людина працює без певних гарантій, коли працює тимчасово, без юридичного оформлення трудових обов'язків між робітником і працедавцем, без дотримання норм трудового законодавства, може бути звільнена в будь-який час без компенсації тощо.

Мета і завдання дослідження. Розглянути життєві стратегії, які схильні обирати люди, які знаходяться в складних ситуаціях професійної реалізації, а також прослідкувати, на які адаптивні психологічні прийоми вони спираються у особистому виборі цих стратегій.

Основні здобутки дослідження. За результатами дослідження серед людей, які знаходяться у ситуації нестійкої зайнятості або несформованої професійної ідентичності, вирізняються такі, яких умовно можна назвати «жертвами вимушеної гнучкості», «гнучкими переможцями», «адаптивними гнучкими» «непохитними бійцями».

«Жертви вимушеної гнучкості» – це тип, який найбільш близький до того, що описує Р. Сеннет у роботі «Корозія характеру». Це люди, які не намагаються контролювати своє життя, втратили впевненість у собі у майбутньому [4]. Людина під тягарем виниклих проблем почувається викинутою у «океан» невизначеності й відповідальності, не розраховує на яку-небудь допомогу і підтримку. У контексті психологічних адаптивних механізмів, які використовують люди такого типу, можна сказати, що як такі, вони відсутні. Психіка не адаптується до нових умов, страждає під їх впливом, але не виробляє «амортизаційні механізми» для зменшення цього впливу. Визріває внутрішньо особистісний конфлікт, який може призвести до неврозів, частіше це неврастенічний невроз від загального невдоволення життям, від усвідомлення втрат, обмеження і невизначеності своїх перспектив.

«Гнучкі переможці» – люди, які свідомо обирають стратегію пристосування і гнучкості у нових умовах. В певному сенсі вони конструюють себе через своє уміння справлятися з ризиком і нестабільністю. Однак вони зізнавалися, що в окремі моменти відчувають страх перед нестабільністю, однак цей страх вони активно витісняють і заспокоюють себе тим, що маючи навички виживання і

пристосування вони здатні знайти для себе еквівалентне місце «під сонцем» у нових умовах. Таким чином, можна припустити, що такий тип людей використовує у якості адаптивних механізмів реактивне утворення і витіснення. Перший механізм вірогідно дозволяє формувати установки і атитюди, протилежні тим, від яких людина відчувала стрес і дискомфорт, а другий, дозволяє переміщувати негативні установки у несвідоме.

«Адаптивні гнучкі» на відміну від тих, хто свідомо або несвідомо обрав стратегію гнучкості, просто адаптуються до реальних умов, які змінилися, нібито не відчуючи змін свого характеру. Адаптивний механізм витіснення подразнюючих факторів дозволяє на перший погляд пристосуватися до нових умов. Однак існують «підводні рифи» такої стратегії. По-перше, це відсутність конкретних вимог до себе, ситуація сприймається як необхідність, її критерії не визначаються. По-друге, характерною рисою такого типу людей є невпевненість в собі і зниження самооцінки.

«Непохитні бійці» - люди, які невизначеність, незахищеність, нестабільність хочуть ліквідувати через солідарність. Найбільш ефективно такий тип реалізує себе в профспілках, але не в традиційних, які працюють за моделлю патерналізму, а створених ними самими задля колективного захисту. У контексті вибору життєвої стратегії можна сказати, що такі люди дивляться в обличчя проблемам, не ховають їх у аннали підсвідомості, чим значно підвищують шанси їх продуктивного вирішення. Таких бійців менше ніж інших типів, однак вони існують і несуть в собі функцію інтеграції й консолідації як професійних груп так і громадського суспільства в цілому.

Висновки. Для кожної людини проблема ефективних професійних стратегій вирішується в координатах особистісного, індивідуального, соціального вимірів. Професійна стратегія часто виступає чинником як індивідуального так і суспільного розвитку, репрезентує і той діапазон можливостей розуміння і дії у процесах професійного розвитку людини, який з одного боку, відповідає світоглядним уявленням свого часу, а з іншого, - запитам суспільства щодо продуктивного самоздійснення людини.

Джерела та література

1. Бек У. Общество риска: на пути к другому модерну [пер. с нем. В. Сидельника, Н. Федоровой]. Москва : Прогресс-Традиция, 2000. С. 383.
2. Белл Д. Третья технологическая революция и ее возможные социально-экономические последствия. Москва : Прогресс, 1990. 336 с.
3. Сохань Л.В. Життєтворчість як мистецтво жити. Психологія і педагогіка життєтворчості : навч.-метод. посібник. Київ, 1996. С. 156–167.
4. Sennett R. The Corrosion of Character - The Personal Consequences of Work in the New Capitalism. New York, 1998, p.148
5. Standing G. The Precariat: The New Dangerous Class. Bloomsbury Academic, 2011. p. 198.

Chuhueva I. I.

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor
National University of Shipbuilding after Admiral Makarov*

Ukraine, Mykolaiv

hamisek@ukr.net

Matsik M. O.

student majoring in 053 Psychology

National University of Shipbuilding after Admiral Makarov

Ukraine, Mykolaiv

hamisek@ukr.net

Fuchilo D. C.

student majoring in 053 Psychology

National University of Shipbuilding after Admiral Makarov

Ukraine, Mykolaiv

hamisek@ukr.net

Psychological features of precarious youth

The life strategies of precarious young workers, people who are in a situation of unstable employment are analyzed. The main psychological signs and markers of behavioral strategies that allow a person to adapt to the state of precariousness are

identified. Psychological protective mechanisms that facilitate the process of adaptation.

Key words: *precariousness, precariat, life strategies, psychological protective mechanisms.*

УДК 159.9.316.4

Трибулькевич К. Г.

доктор педагогічних наук, доцент,

Національна академія СБ України

м. Київ

Tribulkevich@gmail.com

Психологічні засади формування антикорупційної поведінки у співробітників

У тезах розглянуто основні психологічні засади формування антикорупційної поведінки, визначено прийоми вироблення досліджуваного поняття.

Ключові слова: *корупція, корупційна поведінка, психологічні прийоми формування антикорупційної поведінки, ставлення до корупції, антикорупційна діяльність.*

Феномен корупції є досить давнім, і розвивається із цивілізацією людства, проте виправдовувати його існування ментальністю народу та законами економічного розвитку не є раціональним. Адже такі наслідки корупції як зростання цін, падіння рівня життя населення, порушення конкурентних механізмів ринку, зменшення довіри до влади і, як наслідок, політична дестабілізація та соціальна напруженість, зниження престижу країни на міжнародній арені, деморалізація принципів права, демократії є руйнівними для стабільного розвитку держави.

Отже актуальним завданням постає формування антикорупційної поведінки з метою забезпечення принципів верховенства права; доброчесності на публічній службі; формування негативного ставлення до корупції; невідворотності відповідальності за корупційні правопорушення; ефективності та законності використання бюджетних коштів; прозорості та відкритості антикорупційної

діяльності; забезпечення безпеки інформації з обмеженим доступом; залучення громадськості до здійснення антикорупційних заходів [1].

Дослідженням питання корупційної поведінки займались Кудерміна О. І., Казміренко Л. І., Андросюк В. Г., Мартиненко В. О., Фодчук А. Б. [2; 3], Серьогін С. М., Петренко О.С., Соколовський С.І. [4] та інші науковці, проте визначення психологічних засад формування антикорупційної поведінки у співробітників залишається актуальною проблемою для науки та практики.

Основними прийомами, що дозволяють сформувати антикорупційну поведінку співробітників вважаємо наступні.

1. Створення сприятливого психологічного клімату колективу підрозділу та умов для формування почуття захищеності й впевненості у завтрашньому дні. Таким чином задовольняються базові потреби людини у безпеці, у належності, підтримці.

Саме на основі задоволених базових потреб формується потреба у особистісному розвитку та зростанні, знаходять реалізацію почуття патріотизму, професійної честі та гідності.

2. Забезпечення гідного матеріального забезпечення, що знаходить вираження як у рівні заробітної плати, так і облаштуванні робочого місця, забезпечення необхідним знаряддям і обладнанням.

3. Функціонування системи соціального захисту та винагород. Окремі науковці висловлюють думку, що до таких винагород можуть належати «особливо значущі додаткові винагороди: житло, особисте медичне страхування, персональні автомобілі, сплачене харчування тощо» [3].

4. Мотивування до досягнень згідно діаді Інтерес і Виклик. Адже робота за покликанням, де треба долати перешкоди та досягати успішних результатів є активатором до свідомої діяльності. Завдання керівників полягає у грамотній постановці завдань, що не будуть надто легкими, одноманітними, та мотивувати до досягнення вагомих результатів.

5. Озброювати співробітників навичками запобігання та протидії психологічному тиску, що передбачає діяльність у так званому трикутнику безпеки: поінформованість – пильність – здоровий глузд працівника. Реалізація

даного положення передбачає обачливість у випадку випадкової вдачі, поміркованість у випадках провокації, спостережливість, уміння оцінювати ситуацію та поведінку інших людей.

Крім того, важливо належну увагу надавати перевірці рекомендацій і біографії кандидата при прийомі на роботу; функціонування корпоративного кодексу, що передбачає табу на хабарі та повідомлення щодо пропозицій хабарів; аналіз рівня життя співробітників. Дотримуватись загальних заходів із реалізації відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції: контроль за дотриманням вимог антикорупційного законодавства та законодавства про військову, державну службу; виявлення та оцінка корупційних ризиків, встановлення причин і умов їх виникнення, визначення заходів щодо їх усунення (мінімізації); вживання заходів щодо виявлення конфлікту інтересів при виконанні повноважень та його усунення, здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів; проведення службових розслідувань та перевірок, створення умов невідворотності відповідальності осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення; вживання заходів навчального характеру щодо застосування і виконання положень антикорупційного законодавства; забезпечення доступу до публічної інформації з метою забезпечення відкритості та прозорості впроваджених антикорупційних заходів; здійснення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, що передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад із підвищеним корупційним ризиком; організація проведення електронного декларування; проведення заходів, передбачених Законом України "Про очищення влади" [1].

Проблема дослідження психологічних прийомів формування антикорупційної поведінки не вичерпується наведеним оглядом. Вивчення потребують прийоми формування антикорупційної поведінки у різних категорій співробітників у залежності від досвіду роботи, віку.

Джерела та література

1. Антикорупційна програма Служби безпеки України на 2021-2024.
URL: <https://ssu.gov.ua/antukoruptionsiina-prohrama-2021-2024> (дата звернення: 30.08.2021)
2. Методичні рекомендації з питань запобігання та протидії корупції.
URL: <https://www.zoda.gov.ua/article/1135/metodichni-rekomendatsiji-z-pitan-zapobigannya-ta-protidiji-koruptsiji.html> (дата звернення: 30.08.2021)
3. Психологічні засади запобігання корупційним правопорушенням в органах державної влади та місцевого самоврядування: навч. посіб. / О. І. Кудерміна, Л. І. Казміренко, В. Г. Андросюк, А. Б. Фодчук. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 168 с. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/zakon_ukr/metod_rek/metod2_04122019.pdf (дата звернення: 30.08.2021)
4. Серьогін С. М., Петренко О.С., Соколовський С.І. Психологічна залежність публічних службовців як фактор корупційної поведінки. Аспекти публічного правління. 2018. Том 6. № 11-12. С. 102-110.

Trybulkevych K. G.

doctor of pedagogical sciences, associate professor

National Academy of Security Service of Ukraine

Kyiv

tribulkevich@gmail.com

Psychological principles of formation of anti-corruption behavior in employees

The theses consider the basic psychological principles of formation of anti-corruption behavior, the methods of elaboration of the researched concept are determined.

Key words: *corruption, corrupt behavior, psychological methods of formation of anti-corruption behavior, attitude to corruption, anti-corruption activity.*

Шевченко В. В.

кандидат психологічних наук, доцент
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
Україна, Миколаїв
sheva_1965@ukr.net

Кузьміна М. О.

студентка IV курсу спеціальності «Психологія»
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
Україна, Миколаїв
kuzmina.mary.13@gmail.com

Ніколіна О. Т.

студентка IV курсу спеціальності «Психологія»
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
Україна, Миколаїв
mococola20@gmail.com

Психологічні аспекти життєвої філософії «slow life» в умовах нової реальності

Проаналізовано особливості поняття життєвий шлях людини та життєва філософія. Описано концепцію «slow life» як новий напрямок життєвої філософії, що виник у відповідь на виклики сьогодення. Розглянуто шляхи розвитку концепції «slow life» у різних сферах життя.

Ключові слова: *життєва філософія, slow life, slow living, життєвий шлях, повільне життя, слоулайф.*

Інтерес до вивчення понять життєвий шлях людини, її життєва філософія, стратегії життя та життєві цінності зростає у зв'язку з пандемією, що загострила проблему життєвої активності людини у формуванні власного життєвого шляху.

Традиційною темою для психології є дослідження вибору людиною її життєвого шляху. Дану тему активно вивчають такі напрямки психології як:

загальна психологія, психологія особистості, психологія розвитку, вікова психологія тощо.

Звернімося до визначення поняття «життєвий шлях людини». Життєвий шлях - це історія формування та розвитку особистості в певному суспільстві [2]. Завдання психолога не лише полягає у вивченні характерологічних особливостей людини, а також у врахуванні соціально-історичних процесів, що впливають на обставини її життя.

У сучасній психологічній літературі такі поняття, як життєва спрямованість, а саме: сенс життя, життєва філософія, «лінія життя», і життєвий досвід, можна об'єднати в понятті «життєвий шлях людини». Проблеми, пов'язані з вивченням поняття «життєвий шлях людини», тісно переплетені з соціально-історичними процесами [5]. У вітчизняній психології до теми життєвого шляху першими звернулися такі вчені як: Н.А. Рибников, С.Л. Рубінштейн, Б.Г. Ананьев. [1], [2], [5].

Життєва філософія, як складова життєвого шляху людини, є усвідомленням особистістю реальності в якій вона перебуває з метою пошуку сенсу життя. Змістовними характеристиками життєвої філософії є життєва позиція, життєві принципи, концепції, кредо та переконання; і лише в їхньому взаємозв'язку розкривається цілісність життєвої філософії [6].

Особливе значення життєвої філософії надавав Л. С. Виготський: *«Звичайно, не можна жити, не осмислюючи духовно життя. Без філософії (своєї, особистої, життєвої) може бути нігілізм, цинізм, самогубство, але не життя. Але ж є філософія у кожного. Треба, мабуть, рости її в собі, дати їй простір усередині себе, тому що вона підтримує життя в нас»* [3].

Таким чином, життєва філософія виступає перед нами не як комплексне знання людини про себе і життя, а як індивідуальний досвід переосмислення себе та довкілля. Не варто плутати зі звичайними уявленнями людей про життя та релігійними або етичними системами. Можна сказати, що життєва філософія - це не якась стійка система поглядів, а динамічна спрямованість свідомості, тобто гнучка форма рефлексії. [4]

За допомогою життєвої філософії відбувається інтерпретація людиною того,

що з нею відбувається, в результаті чого виникає відчуття усвідомленості або безглуздості, єдності або розрізненості. Існують різноманітні концепції життєвої філософії, що ставлять на меті дати відповідь на питання «як і заради чого жити?».

Одним із таких підходів є концепція «slow life», що зосереджує увагу на більш збалансованому підході до життя, в якому має цінність власний досвід і те, як ми його проживаємо, насолоджуємось моментом тут і зараз [7], [8], [10]. Через те, що вже існуюче слово «slow», тобто повільний, має негативне забарвлення, [13] одним із завдань концепції «slow life» є переосмислення поняття: бути повільним. Уповільнення зазвичай прирівнюється до зменшення досягнень, зниження продуктивності та уповільнення життя [11].

Життєва філософія «slow life» сягає корінням в культурні цінності різних країн, що існують сторіччями та позбавлені турботи про час і надають перевагу природним ритмам:

- Епікурейці – «carpe diem» - насолоджуватися миттю швидкоплинного життя;
- Буддисти – «mindfulness» ідея усвідомленості, яка розглядається як невід'ємна частина духовного розвитку;
- Фіни – «sisu», слово-символ, що об'єднує поняття фізичного та духовного благополуччя;
- Японці – «ikigai». філософія, яка допомагає знаходити задоволення, радість та усвідомленість у всіх справах кожного дня;
- Данці – «hygge», що означає поєднання благополуччя, задоволеності затишку та комфорту;
- Шведи – «lagom», означає «досить, нічого зайвого», філософія і спосіб життя, що заохочує насолоджуватися життям у всіх його проявах і робити те, що дійсно важливо і приносить радість;
- Китайці – «tǎng yíng», спроба знайти порятуюнок від тиску суспільства у філософії що звеличує суб'єктивність людини.

Основи концепції «slow life» були сформовані в активістському русі «slow food», який у 1986 році виступив проти відкриття закладу швидкого харчування «Макдональдс» у Римі (Італія). В той час рух зосереджувався лише на їжі, з

початковою метою відстояти національні традиції, пов'язані з культурою вжитку їжі, тобто гастрономічні задоволення та повільний ритм життя [12].

Сучасне уявлення щодо концепції «slow life» пропонує модель повільного життя у XXI столітті. Концепція запозичена з філософії підприємства «Six Senses Resorts and Spas», що пропонує розшифровувати поняття «slow life» як аббревіатуру, що означає: SLOW = sustainable (стійкий) + local (локальний) + organic (органічний) + wholesome (корисний) LIFE = learning (навчання) + inspiring (надихаючий) + fun (веселий) + experiences (досвід). Наведені вище компоненти використовуються в сучасній концепції «slow life» як окремі змінні [9].

Хоча стійкість є центральною мірою у концепції «slow life», сучасна її інтерпретація відокремлюється від певних аспектів попередніх моделей повільного життя. Раннє розуміння поняття «slow life» характеризувалося спрямованістю на певні категорії людей, які з об'єктивних причин не можуть дозволити собі взяти участь в «перегонах за успіх», у той час як сьгоднішні уявлення про сповільнений спосіб життя відстоюють інтереси всіх верст населення, наголошуючи на психологічному комфорті та безглуздості досягнень заради досягнень.

Джерела та література

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности. 1980.
2. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. Книга. Изд. Leningradskogo universiteta, 1968.
3. Выгодская Г. Л. Каким он был. Вопросы психологии. 1996. №5. С. 122-133.
4. Кубарев, В. С. Неклассический подход к проблеме смысла жизни: жизненная философия. Часть 3. Омский научный вестник. 2009. №5 (81).
5. Рубинштейн, С. Л. Основы общей психологии. Серия «Мастера психологии». 2-е изд. Санкт-Петербург : 2002. 720 с.
6. Штепа, О. С. Особистісна зрілість: Модель. Опитувальник. Тренінг. Монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 210 с.

7. Boniwell I. & Zimbrado P. Balancing Time Perspective in Pursuit of Optimal Functioning. In P. A. Linley & S. Joseph (Eds.), Positive Psychology in Practice. New Jersey : Wiley, 2004. C. 165-178.
8. Boniwell I., Osin E., Linley P. A., Ivanchenko G. V. A question of balance: Time perspective and well-being in British and Russian samples. The Journal of Positive Psychology. 2010. №55(1). C. 24-40.
9. Senses S. Slow Life. Editions Didier Millet PTE Ltd. Singapore, 2009.
10. Zimbardo P. & Boyd J. The Time Paradox – The new psychology of time that will change your life. New York : Free Press, 2008.
11. Oxford Dictionaries <http://surl.li/ailxi> (дата звернення 02.10.2021)
12. Slow Budapest <http://slowbudapest.com/about-slow-budapest/> (дата звернення: 02.10.2021)
13. The Free Dictionary <http://www.thefreedictionary.com/slow> (дата звернення: 02.10.2021)

Shevchenko V. V.

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor
Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlinsky
Ukraine, Mykolaiv
sheva_1965@ukr.net*

Kuzmina M. O.

*4th year student majoring in Psychology
Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlinsky
Ukraine, Mykolaiv
kuzmina.mary.13@gmail.com*

Nikolina O. T.

*4th year student majoring in Psychology
Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlinsky
Ukraine, Mykolaiv
mococola20@gmail.com*

Psychological aspects of the philosophy of life "slow life" in the new reality

Peculiarities of concept of human life and philosophy of life have been analyzed. The concept of "slow life" has been described as a new direction of life philosophy, which arose in response to the challenges of today. The ways of development of the "slow life" concept in different spheres of life have been considered.

Key words: *philosophy of life, slow life, slow living, way of life.*

МЕДІА, ОСВІТА І НАУКА МИКОЛАЇВЩИНИ ТА ПІВНІНЧОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

УДК 373.3.015.31:338.48.32

Артеменко М. І.

магістр

Криворізький державний педагогічний університет

Україна, Кривий Ріг

dyachenkom116@gmail.com

РЛП «Приінгульський» як засіб формування краєзнавчої компетентності при вивченні шкільних курсів географії

Анотація. Формування краєзнавчої компетентності шляхом вивчення природних об'єктів своєї місцевості є ефективним засобом засвоєння географічних знань.

Ключові слова: краєзнавча компетентність, краєзнавчі матеріали, природні об'єкти.

Впровадження краєзнавчого принципу при вивченні шкільних курсів географії є важливим засобом активізації навчально-виховної роботи, формування в учнів реального світогляду, морального, естетичного, науково-природничого, фізичного, трудового виховання [6]. Він дозволяє організувати освітній процес на безпосередньому сприйнятті досліджуваних об'єктів [3].

Формування краєзнавчої компетентності учнів відбувається на уроках географії в 6-10 класах, коли на прикладах природи і господарства рідного краю учні формують закономірності розвитку природних комплексів, господарства України та світу [4].

Особливо актуальне застосування краєзнавчих матеріалів в курсах 8 класу «Україна у світі: природа, населення» та 9 класу «Україна і світове господарство» [1]. У 8 класі можливе вивчення фізико- та суспільно-географічних складників через ознайомлення з природними комплексами рідного краю,

вивчення його природи, населення, господарства, економіко-соціального положення.

Використаний краєзнавчий матеріал забезпечує розвиток у школярів уявлень про свій край як про складову частину країни. Так при вивченні теми «Рельєф, тектонічна та геологічна будова, мінеральні ресурси» учні мають можливість порівняти форми рельєфу України з місцевими, здійснити опис конкретних форм рельєфу своєї місцевості [2].

Ще однією наскрізною лінією в шкільній географії виступає «Екологічна безпека та сталий розвиток», яка покликана на формування в учнів усвідомлення впливу людської життєдіяльності на природні комплекси, вивчення значення природоохоронних територій та організацій та формування екологічної свідомості в цілому.

З цією метою доцільно здійснювати вивчення природоохоронних територій своєї місцевості, наприклад, вивчення природних об'єктів Регіонального ландшафтного парку «Приінгульський», який знаходиться в Миколаївській області та є складовою природно-заповідного фонду України.

В темі «Води суходолу і водні ресурси» варто використовувати краєзнавчий матеріал, а саме в межах РЛП «Приінгульський» можливе вивчення таких гідрологічних об'єктів: р. Інгул, Софіївське водосховище, гирлові ділянки малих річок Березівка, Сагайдак, Стівпова. З метою глибшого формування в учнів уявлень про води суходолу своєї місцевості та водні ресурси доцільно здійснити екскурсії до цих об'єктів.

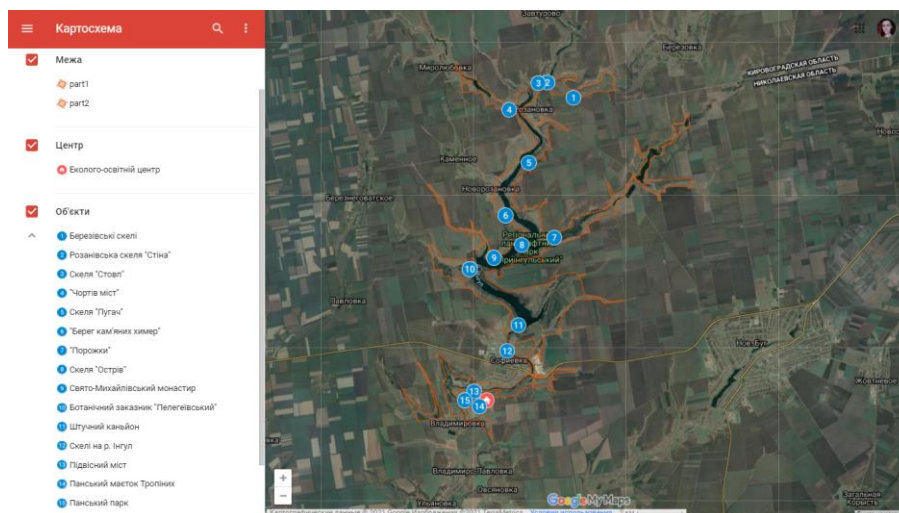

Рис. 1. Картохема регіонального ландшафтного парку «Приінгульський»
(розроблено автором) [7].

Джерела та література

1. Короленко Г. І. Краєзнавчий підхід у викладанні географії. URL: http://obolon9.ucoz.com/shkilne_zhittja/onlajn_konfer/3.pdf
2. Литвин Валерій Олексійович. Методика використання краєзнавчого матеріалу на уроках географії та у позакласній роботі. URL: <https://school15.kyiv.ua/wpcontent/uploads/2020/12/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BA%D0%B0-%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%BD-%D0%92.%D0%9E.pdf>
3. Методичні рекомендації щодо викладання географії. URL: <http://loippo.lviv.ua/metodyka/Geografia/MR/>
4. Щербань П.І. Впровадження компетентнісного підходу та формування предметних компетентностей на уроках географії в загальноосвітніх навчальних закладах. URL: https://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=113
5. URL: <https://pryingul.inf.ua/marshruti/>
6. Краєзнавчий принцип навчання – дієва форма зв'язку шкільної географії з життям. URL: <http://zakinppo.org.ua/kabineti/kabinet-prirodnichomatematicnih-disciplin/geografiya/2698-kra-znavchij-princip-navchannja-di-va-forma-zv-jazku-shkilnoi-geografii-z-zhittjam>
7. URL: <https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=1YBpPoy0WzzaB9LOwjTfC8lIJ2bzZrjv8&ll=47.72738873336521%2C32.41045306344309&z=1>

Artemenko M. I.

master

Kyryvi Rih State Pedagogical University

Ukraine, Kyryvi Rih

dyachenkom116@gmail.com

RLP «Priingulsky» as a means of forming local lore competence in the study of school courses in geography

Abstract. The formation of local lore competence by studying the natural objects of their locality is an effective means of acquiring geographical knowledge.

Key words: local lore competence, local lore materials, natural objects.

УДК 37:004.77

Байлема Т. М.

кандидат історичних наук

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Україна, Вінниця

btm83@ukr.net

Сучасні тенденції розвитку освіти та цифрової реальності

Проаналізовано особливості формування сучасних тенденцій розвитку освіти та цифрової реальності. Описано освітні форми, методи та технології, такі як електронне навчання, навчання за допомогою відео, штучний інтелект, аналітика навчання, гейміфікація, іммерсивне навчання, програма на базі STEAM, технологія блокчейну.

Ключові слова: освіта, цифрова трансформація, освітні технології, методи навчання.

За останніх декілька років докорінно змінилися методи навчання і викладання, технології отримання освітніх послуг. Відбувається швидкий процес цифрової трансформації в освітній сфері, що передбачає суспільні зміни на основі впровадження цифрових технологій в усі аспекти взаємодії з людиною.

Через пандемію COVID-19 освітні методи змінилися в бік з використанням цифрових технологій. Серед таких технологій є електронне навчання. Це онлайн-навчання через комп'ютери, ноутбуки, планшети та смартфони, яке дозволяє отримувати знання перебуваючи в будь-якому місці. Таке навчання можливо

проводити у реальному часі за допомогою таких платформ, як Zoom, Google Meet та ін.

Ще один із сучасних тенденцій освітніх технологій є навчання за допомогою відео, яке сьогодні є досить популярним засобом і дає змогу зробити навчальний матеріал більш зрозумілим.

Широко застосовувати в освіті стали і штучний інтелект, завдяки якому автоматизуються основні види освітньої діяльності. Наприклад, автоматичне оцінювання тестів. Технології штучного інтелекту дають вивести результативність навчання на якісно новий рівень.

Аналітика навчання дозволяє викладачам аналізувати та повідомляти про результати навчання через Інтернет. Викладачі можуть визначити який тип інформації найбільше сприймається студентами і використовувати їх на своїх заняттях.

Цікавим і захоплюючим процесом для студентів є навчання, коли вони приєднуються до ігрових дій (Gamification), які допомагають створити позитивне середовище для навчання. Гейміфікація є найбільш популярним в освітньому секторі початкової освіти.

Захоплення серед студентів викликає Іммерсивне навчання за допомогою VR та AR, які допомагають пояснити складні концепції. Наприклад, VR дає можливість для студентів-медиків відчувати реальні оперативні втручання в умовах низького ризику.

Програма на базі STEAM допомагає вирішувати реальні проблеми за допомогою практичної навчально діяльності та креативного дизайну.

В освітньому процесі широко почали застосовувати соціальні медіа. Багато викладачів використовують соціальні медіа як інструмент спілкування. Студенти діляться навчальними матеріалами, обговорюють з іншими учасниками групи тощо.

Технологія блокчейну надає багато переваг для освіти, а саме для зберігання даних. Технологія блокчейну використовується у масових відкритих онлайн-курсах та для створення портфоліо та перевірки знань.

Отже, особливості електронного навчання, нових освітніх інструментів змінює поведінку та бажання учнів навчатися. Вища освіта та корпоративне навчання весь час потребують цікавих елементів для підвищення рівня залучення студентів до навчання. Нові методи навчання вимагають адаптації до нових технологій та зміни змісту навчального матеріалу і його подання.

Джерела та література

1. Top Educational Technology Trends In 2020-2021: веб-сайт. URL: <https://elearningindustry.com/top-educational-technology-trends-2020-2021> (дата звернення: 2.10.2021).

Baylema T. N.

Candidate of Historical Sciences

VDPU named after Mikhail Kotsyubynsky

Ukraine, Vinnytsia

btm83@ukr.net

Current trends in education and digital reality

Peculiarities of formation of modern tendencies of development of education and digital reality are analyzed. Educational forms, methods and technologies are described, such as e-learning, video learning, artificial intelligence, learning analytics, gamification, immersive learning, STEAM-based program, blockchain technology.

Key words: *education, digital transformation, educational technologies, teaching methods.*

Болгов В. Є.

кандидат економічних наук, доцент

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Україна, Вінниця

v.bolgov@donnu.edu.ua

Ахновська І. О.

кандидат економічних наук, доцент

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Україна, Вінниця

i.akhnovska@donnu.edu.ua

Розвиток освіти півдня України II половини XIX –

I половини XX століття

Проаналізовано розвиток освіти на Півдні України наприкінці XIX – початку XX століття. Виокремлено особливості розвитку освіти на Півдні України, зокрема: багатогранність, вплив приватних і земських стипендій, а також німецьких переселенців; занепад початкової освіти та нерівномірне розміщення вищих навчальних закладів.

Ключові слова: *освіта, розвиток освіти, історія освіти, освітній простір, освітня система.*

Починаючи з II половини XIX століття, на Півдні України були закладені міцні засади для формування ціннісних орієнтацій особистості, стійких норм моралі в умовах полікультурності регіону, адже вони формувалися не за традиційними зразками поведінки, а на підставі ситуацій, що склалися, з урахуванням власних інтересів та інтересів суспільства в цілому. Таким чином, освітній простір Півдня України II половини XIX – початку XX століття був багатограним: виховний простір сім'ї, церкви, шкіл: як державних, так і недержавних; виправних закладів, добродійних організацій, які, у свою чергу, утворювали єдину державну систему освіти й виховання, надаючи змогу долучитися соціально активній інтелігенції до просвітницько-педагогічної діяльності. Питання розвитку освіти в Україні у II

половині XIX – I половині XX століття досліджували такі вчені, як В. Андрущенко, В. Бакірова, В. Білоцерківський, В. Васильчук, М. Гадецький, М. Гетьманець, І. Надєждіна, І. Прокопенко та інші. Однак, дослідженню регіональних особливостей освіти приділено недостатньо уваги, здебільшого вчені розглядають Наддніпрянську і Західну Україну. Метою тез є розгляд особливостей розвитку освіти на Півдні України у II половині XIX – I половині XX століття.

На розвиток освіти Півдня України вагомий вплив мало призначення земських і приватних стипендій від осіб духовної та світської інтелігенції, що давало змогу долучитися здібним учням до навчання. Вимоги освітнього простору Півдня України другої половини XIX – початку XX століття сприяли розбудові жіночої освіти. Слід зазначити, що Російська імперія, до складу якої на той час входили землі Півдня України, не приділяла уваги підвищенню рівня грамотності населення. Якість навчання у народних школах була низькою. Найпримітивнішу освіту давали церковнопарафіяльні школи, які в 1900 р. становили 80% від усіх початкових шкіл, навчання в яких обмежувалося читанням, початками арифметики та вивченням молитов. Середній рівень освіти населення Півдня України на той час оцінюють на рівні 15—20%.

Значний вплив на розвиток освіти Південного регіону здійснили німецькі переселенці, які впроваджували власну систему загальної початкової освіти через відкриття власних шкіл. У 1841 році їх налічувалося 189. З II половини XIX ст., відчуваючи потребу у більш кваліфікованих кадрах, вони почали відкривати спеціальні училища. Отже, таке сусідство на Південні України дозволило органічно увійти в суспільно-політичне і духовне життя регіону, помітно збагатити його своїм культурним досвідом та сприяти розвитку освіти.

Прогресивність освітньо-виховного простору Півдня України кінця XIX ст. засвідчує те, що діти спадкової шляхти, чиновників, міщан та освічених селян були зацікавленими в отриманні освіти в гімназіях та реальних училищах, оскільки це давало змогу посісти інший статусний рівень у соціумі. Активна діяльність інтелігенції в умовах полікультурного освітньо-виховного простору Півдня України сприяла розвитку всіх верств населення. Показником такого прогресу є те,

що на початок ХХ століття на Півдні України всі учні без урахування гендерної приналежності мали змогу отримати освіту. З вищою освітою було не так райдужно. На початку ХХ ст. на весь Південний регіон вищі навчальні заклади існували лише в Одесі – Новоросійський університет та сільськогосподарський інститут.

Отже, варто зробити наступні висновки і виокремити такі особливості розвитку освіти на Півдні України наприкінці ХІХ – початку ХХ століття (рис. 1).

Рисунок 1. Особливості розвитку освіти на Півдні України наприкінці ХІХ – початку ХХ століття

Таким чином, освітній простір Півдня України другої половини ХІХ – початку ХХ століття був багатограним; вагомий вплив мало призначення земських і приватних стипендій і діяльність німецьких переселенців. До скасування кріпосного права початкова освіта занепадала, шкіл не вистачало. Наприкінці 1860 року функціонувало 5 недільних шкіл в Одесі і 1 в Миколаєві. Спеціальна середня освіта набула поширення з розвитком промисловості. Заклади вищої освіти розташовувались лише в Одесі. Збільшуватися мережа навчальних закладів поступово розпочала вже на початку ХХ століття під тиском потреб суспільного розвитку.

Джерела та література

1. Васильчук В. Процес розвитку освіти в німецьких поселеннях на Півдні України (ХVІІІ – початок ХХ століття). Наукові записки Інституту політичних і

етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2007. Вип. 33. С. 462-471.

2. Надєждіна І.М. Просвітницько-педагогічна діяльність інтелігенції на Півдні України (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Херсон, Тернопіль, 2019. 285 с.

3. Прокопенко І. Ф. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Київ :Знання України, 2009. 431с.

Bolhov V. Ye.

Candidate of Economical Sciences, Associate Professor

Vasyl' Stus Donetsk National University

Ukraine, Vinnytsia

v.bolgov@donnu.edu.ua

Akhnovska I. O.

Candidate of Economical Sciences, Associate Professor

Vasyl' Stus Donetsk National University

Ukraine, Vinnytsia

i.akhnovska@donnu.edu.ua

Development Of Education Of The South Of Ukraine In The Second Half Of Xix – The Beginning Of Xx Century

The development of education in the South of Ukraine at the end of the XIX - beginning of the XX century is analyzed. The peculiarities of the development of education in the South of Ukraine are singled out, in particular: versatility, the influence of private and zemstvo scholarships, as well as German immigrants, decline of primary education and uneven placement of higher education institutions.

Key words: *education, development of education, history of education, educational space, educational system.*

Гінкевич О. В.

кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет

кораблебудування імені адмірала

Макарова

Україна, Миколаїв

gin_nka@ukr.net

Розвиток аналітико-синтетичних умінь студентів під час навчання в університеті

У статті проаналізовано можливі варіанти формування в студентів аналітико-синтетичних умінь під час навчання в університеті. Встановлено ефективні методи роботи зі студентами на заняттях.

Ключові слова: *аналіз, синтез, аналітико-синтетичні вміння, навички, розумове навчання, навчально-виховний процес.*

Для використання задачі як інструменту розвитку аналітико-синтетичних навичок у студентів необхідно знати механізми їх розв'язування. Розв'язування задачі полягає в перетворенні її структури таким чином, щоб виявлялися приховані відносини між її компонентами (даними, шуканими та умовами). Управління процесом розв'язку в цьому випадку полягає в знаходженні адекватних способів перетворення умов задачі (Г. О. Балл, Л. Н. Ланда, Л. М. Фрідман).

Якщо раніше основними способами перетворення вважалися чіткі логічні міркування, то сьогодні велика увага приділяється навичкам евристичного мислення, основна особливість розвитку яких полягає у своєчасному наданні підказок та інструкцій, а це стає можливим лише при організації ефективної педагогічної взаємодії між викладачем і студентами у ситуації, коли перший з них має забезпечити всі необхідні умови для якісного та кількісного переходу наявного рівня знань і розумового розвитку до нового, вищого ступеня, а останні – бути готовими до цих змін та прагнути їх.

У цьому і полягає мета статті. Проблема розумового розвитку у навчально-виховному процесі хвилює науковців вже не одне десятиліття. Основні надбання цих досліджень можна звести до такого:

- навчання має йти слідом за розвитком, опираючись на нього (А. Дістервег, Д. Дідро, І. Г. Песталоцци, Ж. Ж. Руссо та ін.);
- розвиток і навчання є тотожними за своїм значенням: кожен крок у навчанні є кроком у розвитку (Е. Стоун, Е. Торндайк);
- розвиток та навчання є незалежними один від одного (школа Ж. Піаже);
- навчання випереджає розвиток (Дж. Брунер, Л. С. Виготський, П. Я. Гальперін, В. В. Давидов, О. М. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн, Д. Б. Ельконін та ін.).

Евристичні прийоми стимулюють пошук вирішення нових проблем, відкриття невідомих для суб'єкта знань і тим самим відповідають самій природі, специфіці творчого мислення. Вони спрямовують думку розв'язувача на проникнення в суть предмету вивчення, вчать за кожним терміном бачити його реальний зміст. Психологічне обґрунтування евристичних способів розв'язування задач одним із перших здійснив американський математик Д. Пойа. Під евристичним міркуванням він розумів не остаточне та чітке (логічне), а попереднє (але правдоподібне) міркування, здогадку, метою якого є знаходження способу виходу з проблеми. Остаточний розв'язок виникає слідом за евристичним.

Більшість авторів вважають, що найбільші можливості для розвитку аналітико-синтетичної діяльності дає модель навчання, яка містить проблемні задачі. Студенти постійно використовують аналітико-синтетичні навички для розв'язування складних професійних задач, адже вони постійно зіштовхуються з унікальними проблемними ситуаціями, з яких необхідно знайти вихід.

Розробляючи систему навчальних проблемно-евристичних задач, як засобу розвитку аналітико-синтетичних навичок студентів, ми спробували визначити, яка з пропонованих систем, що використовуються у навчальному процесі ВНЗ, функціонує найкращим чином та які компоненти її є найбільш оптимальними. У результаті дійшли до висновку, що найяскравіші здобутки розвиваючого,

проблемного, евристичного, модульного та особистісно зорієнтованого типів навчання найоптимальнішим чином втілились в обстоюваній нами модульно-розвивальній системі навчання проф. А. В. Фурмана, наукове проектування якої надає змогу не лише зберегти існуючі основоположні засади традиційної освітньої системи, а й максимально ефективно впровадити запропоновані інновації [8, с. 251].

Ця система має цілу низку особливостей, що перетворюють її на довершену професійну діяльність [8, с. 211–212]. Зокрема, завершена технологічна модель модульно-розвивального процесу за допомогою сукупності педагогічних технологій навчальної взаємодії повно реалізує ідею стадійності психосоціального розвитку студента.

Наявне ж якісно-глибинне програмне забезпечення зазначеної системи передбачає підготовку наукових проектів сукупності змістових модулів (розділ, тема) навчального курсу, сценаріїв інваріантних технологій цілісного модульно-розвивального процесу до кожного наукового проекту змістового модуля та міні-підручників до кожного такого сценарію. Усе це надає можливість спроектувати ієрархічну систему навчальних проблемно-евристичних задач, які б сприяли розвитку у студентів розумових операцій аналізу і синтезу через формування стійких аналітико-синтетичних навичок мислення: завдання, що надаються студентам під час вивчення ними спеціальних дисциплін, є структурованими, у вигляді пізнавальних задач дослідницького характеру, які розв'язуються на базі напівевристичних та евристичних приписів; у процесі використання задач у студентів задіяно основні функції мислення (розуміння, цілепокладання, вирішення проблем, рефлексія); система задач побудована таким чином, щоб кожен студент, не залежно від його початкового рівня мислення, міг включитися в процес розвитку розумових операцій аналізу і синтезу через формування в нього стійких аналітико-синтетичних навичок.

Таким чином, на нашу думку, евристичний метод навчання полягає у взаємодії викладача та студентів на основі створення інформаційно-пізнавальної суперечності між теоретично можливим способом вирішення проблеми і

неможливістю застосувати його практично, з метою організації самостійної роботи останніх щодо засвоєння частини програми за допомогою проблемно-пізнавальних завдань.

Викладач, визначивши обсяг, рівень складності навчального матеріалу, викладає його у формі евристичної бесіди, дискусії чи дидактичної гри, поєднуючи часткове пояснення нового матеріалу з постановкою проблемних питань, пізнавальних завдань чи експерименту. Це спонукає студентів до самостійної пошукової діяльності, опанування прийомів активного мовленнєвого спілкування, постановки та вирішення навчальних проблем.

Джерела та література

1. Андреев В. И. Эвристическое программирование учебно-исследовательской деятельности : методическое пособие. Москва : Высшая школа, 1981. 240 с.
2. Балл Г. А. Теория учебных задач: Психолого-педагогический аспект. Москва : Педагогика, 1990. 184 с.
3. Загвязинский В. И. Методология и методика дидактических исследований. Тюмень : Изд-во ТГУ, 1978. 91 с.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва : Политиздат, 1975. 304 с.
5. Надвинична Т. Психологічне проектування навчальних задач у контексті особистісно зорієнтованого навчання. *Психологія і суспільство*. 2008. № 3. С. 30–45.
6. Надвинична Т. Психологічні умови саморозгортання процесів формування та розв'язування навчальних задач. *Психологія і суспільство*. 2005. № 2. С. 76–87.
7. Фурман А. В. Розвивальна діагностика психологічної грамотності педагога. Тест «Хто підніме папірець?» *Психологія і суспільство*. 2002. № 1. С. 119–153.
8. Фурман А. В. Модульно-розвивальне навчання: принципи, умови, забезпечення : монографія. Київ : Правда Ярославичів, 1997. 340 с.

Hinkevych O. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
National University of Shipbuilding after Admiral Makarov*

Ukraine, Mykolaiv

gin_nka@ukr.net

**Development of analytical and synthetic skills of students
while studying at university**

The article analyzes the possible options for the formation of students' analytical and synthetic skills while studying at the university. Effective methods of working with students in the classroom have been established.

Key words: *analysis, synthesis, analytical-synthetic skills, skills, mental learning, educational process.*

УДК 821.161.2 - 1.09 (477.87)

Гладышев В. В.

доктор педагогических наук, профессор,
Николаевский областной институт последипломного
педагогического образования

Украина, Николаев

volodymyr.hladyshev@moippo.mk.ua

Кузнецова А. Н.

Николаевский областной институт последипломного
педагогического образования

Украина, Николаев

anastasiia.kuznietsova@moippo.mk.ua

Очередной этап изучения творческого наследия Дмитрия Кременя

Дана оценка состоянию изучения творческого наследия выдающегося украинского поэта, лауреата Шевченковской премии Дмитрия Кременя. Отмечено, что новая книга поэта и о поэте является этапной в этом изучении, поскольку рассматривает «ужгородский» период творчества, который можно

считать начальным. Проанализирована специфика творчества поэта студенческих лет, дана оценка гонениям, которым подвергся Креминь-студент.

***Ключевые слова:** Дмитрий Креминь, этап творчества, «ужгородский» период, «поэтические симфонии».*

Научное изучение творческого наследия выдающегося украинского поэта конца XX – начала XXI веков, лауреата Шевченковской премии Дмитрия Дмитриевича Креминя только начинается.

Первая серьёзная работа о нём и его творчестве [3] вышла ещё при жизни поэта, но она носит мемуарно-биографический характер, представляя личность поэта в единстве жизненных и творческих поисков. Исследование филологов Тараса Креминя и Людмилы Старовойт [2] анализирует дискурс творчества поэта как явления украинской литературы соответствующего периода её развития.

Вышедшая в николаевском издательстве «Илион» книга [1], на наш взгляд, является принципиально новым исследованием творческого наследия Д. Креминя. Новизна определяется тем, что в книге представлен начальный, мы его назвали «ужгородским», период творчества поэта.

В «Предисловии» Тарас Креминь рассказывает о событиях, связанных с одним из самых тяжёлых периодов в жизни Дмитрия Креминя, а также предлагает свой анализ тех новаторских поэтических произведений молодого писателя, из-за которых автор стал неуютен тамошнему партийному начальству.

Становится совершенно ясно: несмотря на молодость, студент Креминь был поэтом в высшей степени самобытным, сложившимся, со своим пониманием сути поэзии и задач поэта в мире, со своим уникальным поэтическим голосом и обострённым восприятием окружающего его мира.

Глубокий литературоведческий анализ художественных произведений подтверждает: Дмитрий Креминь и в самом деле «владел поэтическим мастерством» на чрезвычайно высоком уровне, умел виртуозно выразить свои чувства и мысли.

Кроме этого, в «Предисловии» представлен анализ протокола заседания литературной студии Ужгородского университета, на котором под видом творческого отчёта фактически осуществлялась расправа над молодым поэтом. Читатель видит Креминя-бойца, который тактично, аргументированно и с огромным чувством достоинства, с чувством собственной правоты отстаивает себя в поэзии, право говорить своим голосом о том, о чём считает нужным. В книге также размещён и фрагмент этого протокола. Мы имеем возможность услышать живой голос писателя, защищающего поэзию и себя в поэзии.

Тексты, как назвал их автор, «поэтических симфоний» убедительно свидетельствуют о том, что голос молодого закарпатского поэта был новаторским в тогдашней украинской поэзии. Вызывает глубокое сожаление то, что подготовленные Дмитрием Креминым в начале семидесятых годов прошлого века книги стихотворений в своё время так и не пришли к читателю. Это не его вина, а, скорее, беда читателя, который был лишён возможности познакомиться с выдающимися поэтическими произведениями.

Цикл «закарпатских стихов» охватывает значительный временной промежуток. По сути, это признание в любви, сделанное поэтом своей малой родине. Люди Закарпатья, живущие суровой и праведной жизнью, – вот главные герои этого цикла. Трогательными выглядят обращения поэта к его детству и родителям – матери Анне Петровне и отцу Дмитрию Ильичу, братьям Михаилу и Ивану, друзьям молодости и старшим товарищам, поддержавшим автора в трудное для него время. «Адресность» этих стихотворений делает их особенно тёплыми, а горькие размышления лирического героя о судьбе родного края и его людей приоткрывают сокровенное в душе автора.

Следующий раздел книги – это воспоминания, письма, дневники, связанные с «ужгородским» периодом жизни и творчества Дмитрия Креминя. Среди авторов – известные мастера художественного слова: Михаил Сирахман, Иван Чендей, Мария Чендей-Трещак, Валерий Гужва, Пётр Скунець, Пётр Мидянка. Все они сыграли немалую роль в жизни поэта, и он тоже навсегда остался в их жизни. Мудрый Иван Чендей в 1982-м году писал Дмитрию Кремию: «Литературный

путь всегда трудный, труднее пути преподавателя, просто служащего... Не беда, что книжечки тоненькие, не толстые. Толщиной пальцев хозяева измеряют сало, а графоманы... свои писания» [1, с. 225; с. 227].

Из материалов этого раздела мы видим, что поэтический талант Дмитрия Креминя признавали его старшие товарищи по литературе, они бережно относились к юноше-поэту, старались помочь ему преодолеть житейскую косность и «безвременье». Сам же писатель видится бунтарём, который с помощью слова реализует своё стремление гармонизировать мир, сделать его светлее и добрее.

К сожалению, последний раздел книги «Суды над поэтом Дмитрием Креминем» убеждает нас в том, что настоящие поэты буквально обречены на непонимание, чаще всего – агрессивное непонимание со стороны окружающих. Заседание литстудии, о котором говорилось выше, некоторые из студентов и преподавателей старались превратить даже не в суд, а в судилище. Во многом это им удалось. Но негибемая позиция молодого автора и поддержка друзей – не только студентов, но и писателей – помогли ему выстоять, не сломаться. Это не может не вызвать восхищение силой духа только вступающего в поэзию автора.

Чувство брезгливости вызывает рассказ о том, как студенту Креминю старались «пришить дело», обвинить его в «антисоветчине», причём делалось это руками его друзей. Очевидно, что именно тогда в душе поэта и появилась боль за людей, за всех нас, за то, какими мы, люди, можем иногда бывать. Он не озлобился, а стал мудрее, сумел понять происходящее, стать выше тех, кто его преследовал.

Парадоксально, но уже в 2003 году над поэтом Креминем состоялся ещё один суд. Самый настоящий! Один из земляков поэта узнал себя в его произведениях, оскорбился и подал в суд. Судебный процесс по литературным произведениям – практика из времён СССР, но, видимо, слишком уж талантливо изобразил Дмитрий Креминь гражданина, который обратился в суд. К слову, судебный процесс для истца закончился ничем.

Отметим, что в книге размещены автографы поэта, в частности, первый вариант подготовленной к изданию поэмы «Тан блукаючого вогню». Полагаем, что

текстуальний аналіз цих произведень, осмислення авторських правок ще впереди.

Таким образом, неоспоримым представляется следующий факт: очередное исследование, посвящённое жизни и творчеству Дмитрия Кремина, вывело постижение этого незаурядного поэтического явления на новый уровень. Сделан важный шаг на пути к современному прочтению творчества нашего выдающегося поэта-земляка.

Источники и литература

1. Дмитро Кремін. З днів шалених : Книга ранньої лірики та віршів «закарпатського циклу» / Дмитро Кремін ; автор передм. Т. Кремін, співупорядники: Т. Кремін, І. Ребрик, Н. Ребрик. Миколаїв : Іліон, 2021. 300 с.
2. Кремін Т. Українська Атлантида Дмитра Креміна : дискурс творчості / Тарас Кремін, Людмила Старовойт. Миколаїв : Іліон, 2020. 328 с.
3. Небесне і земне : спогади, есе, оригінали / ред. рада: О. Геращенко, В. Голозубов, В. Кузьменко та ін. Миколаїв : Іліон, 2018. 532 с. (серія «Обдаровані мудрістю»).

Hladyshev V. V.

*Doctor of pedagogical sciences, Professor
Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute
Mykolaiv, Ukraine
volodymyr.hladyshev@moippo.mk.ua*

Kuznietsova A. M.

*Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute
Mykolaiv, Ukraine
anastasiia.kuznietsova@moippo.mk.ua*

The next stage in the study of the creative heritage of Dmytro Kremin

The assessment of the state of study of the creative heritage of the outstanding Ukrainian poet, Shevchenko Prize laureate Dmitry Kremin is given. It is noted that the new book of the poet and about the poet is a milestone in this study, since it examines the

“Uzhgorod” period of creativity, which can be considered the initial one. The specificity of the poet's work as a student is analyzed, and an assessment is given of the persecution that Kremin was subjected to as a student.

Key words: *Dmitro Kremin, stage of creativity, “Uzhgorod” period, “poetic symphonies”.*

УДК 070.41

Гузенко С. В.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

svitlana.huzenko@nuos.edu.ua

Блогосфера як новий феномен у соціальній комунікації

У доповіді розкрито питання причин появи блогів і розвитку цього феномену у соціальній комунікації. Охарактеризовано основні якості блогів в українському інтернет-просторі.

Ключові слова: *блог, блогер, інтернет, соціальні комунікації.*

Сьогодні в Україні значно збільшилась кількість чинників, що впливають на формування ціннісних орієнтацій та способів життя всіх верств та прошарків населення. Одним із невід’ємних атрибутів сучасного суспільного життя України, а також фактором, що спричиняє та стимулює подальші глибинні трансформації в сфері політики, економіки, культури та побуту, стало інтернет середовище.

Блог використовується для публікації новин як суспільного характеру, так і особистого, художніх творів власного авторства, розміщення реклами та багато чого іншого. Привертає до себе чималу кількість користувачів ця сфера, насамперед, своєю анонімністю і, практично, відсутністю цензури. У зв’язку з великим обсягом залучених юзерів можна вважати цю середу досить потужним

інструментом для переслідування інтересів тих, хто має безпосередній доступ до управління цими сайтами.

Блогосфера – глобальна база всіх блогів Мережі, призначених для пошуку та обміну інформацією, формування та висловлювання своїх думок; це динамічна соціальна мережа, що наразі активно розвивається, вузлами якої виступають блоги, а сполучними нитками – взаємини між блогерами (авторами блогів) та їх web-аудиторією.

Теми блогів і їх зовнішнє оформлення, як правило, необмежені; немає стандартів і в написанні коментарів. Повна свобода слова і відсутність просторово-часових координат – основні риси блогу. Незважаючи на уявний хаос, вона несе в собі цілісність і актуальність, чітко реагуючи на події в житті світової спільноти; в ній є ієрархічна структура, згідно з якою обрані блоги є центрами впливу і цитування. У блозі пасивний інтернет-користувач опиняється в активній комунікації з людиною; комунікація стає не просто засобом передачі інформації, самовираження, самопрезентації, але й особливою дією [1].

Взаємодія між блогерами відбувається за рахунок коментарів, гіперпосилань, записів, оперативного пред'явлення новин, що, в свою чергу, дозволяє інформації поширюватися з дуже високою швидкістю.

Сьогодні блогосфера визначається як комунікаційний канал, з особливим принципом подачі інформації – зверненістю «до своїх». По суті, блогосфера є розгалуженою мережею, мегаспільнотою, що відбиває настрої, інтереси, вподобання людей різної гендерної ролі, соціального статусу, національної та географічної приналежності. Тому вона стає не тільки засобом масової інформації, а й джерелом інформації для традиційних ЗМІ: висока інтерактивність блогів дозволяє спостерігати, як змінюється і трансформується суспільна думка, які судження переважають, відбирати значимі для громадськості події і виводити їх в широкі маси.

Одночасно блогосфера є зручним рекламним майданчиком, платформою для впливу на суспільну свідомість і проведення маркетингових та соціальних досліджень. Завдяки цій сфері з'явилися такі поняття, як: олбанська мова

(мережевий жаргон блогерів, побудований на неправильному написанні слів); Блук (блогокніга, онлайн-книга, заснована на колективних записах з блогу); флешмоб (масова акція, організована і спланована за допомогою Інтернет або мобільного зв'язку) [2].

Передумови до формування блогосфери були такими:

1. Експоненціальне зростання блогерів і блогів. Широке поширення блогів почалося в другій половині 90-их років минулого століття. Перший блог з'явився в 1994 році, однак про те, хто створив перший блог, дослідники досі сперечаються. За даними на 2004 рік зафіксовано 4 мільйони блогів. За даними на 2008 рік у світі зареєстровано 133 млн блогів. Тобто за 4 роки число блогів зросло в 33 рази. Звичайно, більше половини з них створені в рекламних цілях.

2. Зростання числа інтернет-користувачів.

3. Простота в створенні та веденні блогу.

4. Наявність вільного доступу до мережі на робочому місці.

Повна свобода висловлювань в блогах (на цей час висловлювання в блогах для власних цілей прирівнюються до публічних).

5. Прагнення людей до диверсифікації джерел інформації та швидкого отримання інформації. До появи блогосфери ЗМІ повністю контролювали інформаційний порядок денний. Блогосфера дозволила задовольнити дані людські прагнення через відсутність цензури, величезну швидкість поширення інформації, емоційну забарвленість інформації; велику кількість джерел інформації, анонімність.

6. Задоволення соціальних потреб людей. Як відомо, людина – це соціальна тварина, проте в XXI столітті стає все менше часу для живого спілкування, а також для соціальної самореалізації. Через це стають популярними різні сурогати спілкування.

Блог може бути майданчиком для суспільних дискусій. За рахунок того, що по блогосфері інформація поширюється стрімко і неконтрольовано, прискорюється і реакція громадської думки з різних питань.

Сьогодні блоги в українському інформаційному просторі стали дуже популярними. Це пояснюється декількома чинниками. По-перше, це мобільність блогу, адже публікуватися в інтернеті за допомогою блогів легко. По-друге, це доступність блогу, бо інформація, опублікована в інтернеті, є доступною для всіх. Окрім того, існують декілька безкоштовних систем блогування, де будь-хто може зареєструватися та вести свій блог, не докладаючи особливих зусиль, до того ж блоги періодично скануються пошуковою системою Google та іншими. Тому блоги виконують значну роль у творенні інформаційного простору суспільства, реалізації свободи слова та й просто у комунікації та обговоренні різноманітних тем поміж людьми.

Отже, блогам в українській блогосфері притаманні самопрезентація, інформування, автокомунікація, необмежена кількість адресатів, відкритість, доступність, розмивання меж табуованої лексики, реалізація інформативності і фатичності.

Джерела та література

1. Громадська журналістика та відповідальні соціальні медіа: посібник для активістів НГО, суспільних журналістів / [Микола Орлов, Володимир Торбіч, Олександр Поліщук, Андрій Сільченко, Анастасія Ушинська]. Рівне: Овід, 2012. с.36-52. URL: <http://kerivnyk.org.ua/wpcontent/uploads/2014/06/posibnuk.pdf> (дата звернення: 16.09.2021).

2. Михайлова О. Блогосфера як інструмент соціокультурних трансформацій у сучасній Україні. *Наукові записки*. Випуск 4-5(72-73). с. 130- 141. URL: https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/07/mychailova_blogosfera.pdf (дата звернення: 16.09.2021).

Huzenko S.V.

PhD in Philology,

Associate Professor at the Department of Social Sciences and Humanities,

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Mykolaiv, Ukraine

The blogosphere as a new phenomenon in social communication

In the report, the author reveals the reasons for the emergence of blogs and trends in this phenomenon in social communication. The main qualities of blogs in the Ukrainian Internet space are described.

Key words: *blog, blogger, internet, social communications.*

УДК 659.1

Єропкіна Ю. О.

фахівець, магістр філології

кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

darth.nala3@gmail.com

Рекламний копірайтинг

Визначено поняття «копірайтинг» та «копірайт», проаналізовано класифікацію видів копірайтингу, виділено поняття «рекламного копірайтингу», розкрито його суть, ознаки, проаналізовано види рекламного копірайтингу та основні критерії написання рекламного тексту.

Ключові слова: *копірайт, копірайтинг, рекламний копірайтинг, копірайтер, стаття, текст, реклама.*

Поняття «копірайтинг» походить від англійського «copywriting», що означає «написання тексту». Тракткування цього поняття намагалися дати різні фахівці у своїх працях, але якщо поєднати розуміння «копірайтингу» з різних джерел, то можемо вивести загальне трактування.

Копірайтинг – це розробка, створення або написання унікальних, авторських, запам'ятовуваних, привабливих, цікавих та позитивних для сприйняття, рекламних, «продаючих», просувних текстів, концепцій, назв, слоганів, сценаріїв, аудіо та відео роликів, контенту, ідей, торгових пропозицій або матеріалів для торгової

марки, компанії, персони, партії, організації, руху, продукту або послуги, які переконують в істинності та спонукають до необхідної дії: купівлі, дзвінка, візиту або кліку, представника цільової аудиторії, замовника, читача чи потенційного покупця. [1] Відповідно, людина, яка займається створенням таких матеріалів, зветься копірайтером.

З часом таке трактування копірайтингу втратило свою конкретизованість: під цим видом діяльності вже розуміється не написання саме рекламних матеріалів, а створення авторських унікальних статей інформативного характеру. Через таке стирання меж у трактування поняття «копірайтинг» між авторами текстових матеріалів виникає чимало суперечок.

На сьогодні існують різні варіанти класифікації видів копірайтингу, але основними є:

- SEO-копірайтинг – створення статей, мета якого досягти перших позицій у списку видачі результатів у пошуковій системі за допомогою ключових слів та фраз, які має прописати автор у статті;
- інформаційний – написання текстів інформаційного характеру;
- авторський – створення оригінальних статей з унікальною інформацією;
- спічрайтинг – створення текстів для публічних виступів;
- технічний – написання текстів вузької спеціалізації, наприклад, статей з фізики, медицини, література та інших.
- рерайтинг – створення унікального тексту на основі вже готових статей;
- PR-копірайтинг – створення текстів, мета яких створення позитивного образу в певної цільової аудиторії;
- рекламний – написання суто продаючих рекламних текстів, мета яких привернути увагу потенційного клієнта та спонукати до звершення необхідної дії.

[2]

Особливої уваги потребує рекламний копірайтинг, адже саме цей вид вважається основним видом копірайтингу, а в минулому являв собою копірайтинг загалом.

У сфері реклами поняття «копіратинг» має більш вузьке трактування. Так, за думкою видатного копірайтера Джозеф Шугермана: «Копирайтинг – это мыслительный процесс, успешное выполнение которого зависит от совокупности накопленного опыта, специальных знаний, а также способности мысленно переработать всю эту информацию и изложить ее на бумаге с целью продать определенный товар или услугу» [3].

Рекламний копірайтинг орієнтований на «живих» відвідувачів ресурсу, базується саме на продажній та просуваючій складовій і, як вже було зазначено, має на меті викликати у читача виконати необхідно дію, наприклад, зробити покупку товару, про який йде мова у статті, або популяризувати компанію та її послуги. Це і є основними ознаки такого виду текстів.

Рекламний копірайтинг також має свою класифікацію. Виділяються наступні типи:

- продаючі тексти – вони містять інформацію з корисними та цікавими фактами для аудиторії. Такі тексти, зазвичай, розміщуються в блоках з новинами та головних сторінках сайтів, мають ненав'язливий та прихований характер реклами.

- статті для підписних ресурсів. В сучасному світі компанії приділяють чималу увагу всебічній рекламі своїх послуг і товарів, і одним з інструментів для поширення аудиторії є власні сайти. На сторінках ресурсу публікуються матеріали, які повідомляють про нові товари та послуги, акції, спеціальні пропозиції, конкурси та розіграші. Реклама на таких сайтах несе інформативний характер, але при цьому є яскравою та запам'ятовуваною завдяки графічному оформленню, використанню логотипу, слоганів та девізів.

- листи для автоматичної поштової розсилки. Мета їх також полягає в тому, щоб проінформувати, зацікавити та привернути уваги аудиторії [4].

Написання рекламного тексту вимагає від автора професіоналізму та певних знань. Так, копірайтер має бути не лише грамотним та гарно володіти майстерністю слова, а й розуміти всі тонкощі саме реклами, її цілі та завдання, маркетингові технології, які застосовуються у текстових матеріалах, та психологію споживача.

Отже, копірайтинг – це сучасна, унікальна професія, що потребує чимало знань та навичок. Особливим видом копірайтингу є рекламний, який спочатку вважався копірайтингом загалом, а з часом виокремився в його окремий вид. Рекламні тексти мають свої певні ознаки та види, а їх написання потребує від копірайтера чимало професійних знань та вмінь саме у сфері реклами.

Джерела та література

1. Копирайтинг – реклама или просто текст? URL: <https://adindex.ru/publication/tools/2010/08/23/52499.phtml> (дата звернення 20.09.21)
2. Что такое копирайтинг: основные понятия и влияние копирайтинга на бизнес URL: <https://bizbe.biz/base/term/60-что-такое-копирайтинг.html> (дата звернення 20.09.21)
3. Шугерман Дж. Искусство создания рекламных посланий. Справочник выдающегося американского копирайтера. Москва: «МИФ», 2012. Стр. 33
4. Рекламный копирайтинг URL: https://spravochnick.ru/reklama_i_pr/kopirayting/reklamnyy_kopirayting/ (дата звернення 20.09.21)

Yeropkina Yu. O.

specialist

Department of Social Sciences and Humanities

National University of Shipbuilding. Admiral Makarov

Ukraine, Nikolaev

darth.nala3@gmail.com

Advertising copywriting

The concepts of «copywriting» and «copyright» are defined, the classification of types of copywriting is analyzed, the concept of «advertising copywriting» is

highlighted, its essence, features are revealed, types of advertising copywriting and the main criteria of writing advertising text are analyzed.

Key words: *copyright, copywriting, advertising copywriting, copywriter, article, text, advertising.*

УДК 373.3.015.31:338.48.32

Іванісік Д. В.

студент

Криворізький державний педагогічний університет

Україна, Кривий Ріг

ivanisikdima@gmail.com

Гогерчак А. В.

студент

Криворізький державний педагогічний університет

Україна, Кривий Ріг

arseniygogerchak@gmail.com

Миколаївщина - полігон для комплексних практик з фізичної географії

Географічні практики - основа географічної освіти, тому вибір полігонів має велике значення. Групування та картографування природних об'єктів Миколаївської області надає можливість виокремити регіони проведення комплексних фізико – географічних досліджень

Ключові слова: *польова практика, Миколаївська область.*

Людство завжди приділяло увагу тому, що відбувається навкруги, ретельно досліджувало природні явища й обґрунтовувало їх причини й наслідки. Серед низки методів вивчення географії особливо виділяються польові практики.

Польові практики - це поєднання вивчення природи з практичною Польова практика належить до дослідницько-практичної діяльності, а тому має важливе значення у підготовці студентів факультету Географії, Туризму та Історії.

Польові практики зазвичай поширювались по всій території України, де

поєднували різноманітні ландшафти. Одним з полігонів для проведення польових практик для студентів може стати Миколаївська область

Особливістю області є поєднання низки різноманітних об'єктів, які зосереджуються в містах, де проводяться метеорологічні дослідження, як-от: Миколаїв, Очаків, Первомайськ і Вознесенськ. Розглянемо кожне з них.

Поблизу міста Миколаїв розташована Миколаївська метеорологічна станція, недалеко від гирла річки Південний Буг, що впадає в Буцький лиман. Вдале розташування також супроводжується наявністю трьох великих ресурсів корисних копалин: піщаний кар'єр на Миколаївському річному порті, Новогригорівське родовище вапняку та Григорівське родовище глини. Отже, Миколаїв є перетином родовищ (Новогригорівське, Григорівське, кар'єр Миколаївського річного порту), гідрологічних об'єктів (р. Південний Буг і Буцький лиман). Первомайськ. Раніше мав назви Голта, Богопіль та Ольвіополь, — місто в Україні й центр Первомайського району. Місто Первомайськ розташоване в північно-західній частині Миколаївської області, за 180 км від Миколаєва.

Умовні позначення:

● Гідрологічні об'єкти

- 1 – Тилігульський лиман
- 2 – Березанський лиман
- 3 – Дніпровський лиман
- 4 – Буцький лиман
- 5 – р. Південний Буг
- 6 – р. Інгул
- 7 – р. Інгулець
- 8 – р. Мертвовід
- 9 – перетин річок Кодима, Синюха і Південний Буг
- 10 – р. Чичикля
- 11 – Радонове озеро
- 12 – Баластне озеро
- 13 – озера

Кінбурнської коси (Буракове, Куровате, Кругле, Татарське, Черепашине, Криве)

▲ Метеорологічні станції

- 1 – Первомайська
- 2 – Вознесенська
- 3 – Миколаївська
- 4 – Очаківська

■ Геоморфологічні об'єкти

- 1 – Актівський каньйон
- 2 – Арбузинський каньйон
- 3 – Григорівське родовище глини

- 4 – Новогригорівське родовище вапняку
- 5 – піщаний кар'єр річного порту
- 6 – Південне родовище урану
- 7 – Чаусівський гранітний кар'єр
- 8 – Первомайський гранітний кар'єр
- 9 – Никитівський гранітний кар'єр
- 10 – Прибузький гранітний кар'єр
- 11 – Вознесенський піщаний та гранітний кар'єр
- 12 – Кінбурнська коса

Цей регіон є досить різноманітним місцем для потенційних досліджень. По-перше, наявна Первомайська метеостанція. Оскільки вони розташовані в протилежних місцях області, вони мають змогу дослідити прояв помірною клімату поблизу узбережжя, а також віддаляючись на північ, ближче до впливу степової зони. По-друге, місто розташоване у місці злиття трьох річок - Південного Бугу, Синюхи й Кодими - у регіоні, що розташований на межі степу та лісостепу. По-третє, місцевість має два гранітних кар'єри - Чаусівський й Первомайський, а також родовище уранових руд –Південне.

Очаків – це місто, розташоване на північному березі Дніпровсько-Бузького лиману за 59 км на південний захід від Миколаєва. Особливість цього району - наявність Очаківської метеорологічної станції, що стежить за морським кліматом узбережжя щороку.

Вознесенськ — місто обласного значення в Миколаївській області. Вознесенськ, як і метеостанція цього міста, розташований на правому березі річки Південний Буг. На ньому ж розташовані 4 гранітні кар'єри: Олександрівський, Вознесенський, Прибузький і Никитівський. На лівому березі розташовані вище згадані каньйони й озеро Баластне.

Кінбурнська коса — піщана коса, розташована в Очаківському районі Миколаївської області за 4,0-7,5 км від м. Очакова. Головними рисами коси є плоскорівнинність, гіпсометрична низинність та піщано-черепашковий склад літогенної основи. Вона є унікальним місцем для проведення гідрологічних досліджень завдяки великій кількості лиманних озер на цій території. Такими є озера Буракове, Куровате, Кругле, Татарське, Черепашине та Криве.

Ознайомившись з територією, можна сказати, що область являє собою рівнину, котра поступово знижується з півночі на південь до Чорного моря, висота 20—40 м. Здебільшого територія належить до Причорноморської низовини; північ зайнятий відрогами правобережної Придніпровської височини з сильно розчленованою мережею ярів, балок і долин

Миколаївська область розміщена в басейнах р. Південний Буг р. Дніпро і річок Причорномор'я. Річки області відносяться до рівнинних з швидкістю течії 0,1 – 0,3

м/сек. До поверхневих водних ресурсів області, окрім річок, належать лимани, озера, водосховища, ставки та болота.

На території області налічується 121 річок та балок (довжиною більше 10 км) одна з яких велика річка Південний Буг. Живлення річки Південний Буг відбувається за рахунок талих вод у весняний і зимовий періоди та дощових опадів в літній, підземний стік в басейні незначний, це друга за довжиною річка в межах України після Дніпра(довжина 806 км, а в межах області 257 км).

В області розташовано 26 озер. Більшість озер розташовуються на узбережжі Чорного моря, такі як Солонець, Черепашине, Кругле, Чорне, Буракове, Татарське та інші.

В області побудовано 45 водосховищ, 7 водосховищ, всі вони на 90 % розташовані на малих річках. До складу Південно-Українського енергокомплексу входять найбільші в області водосховища: Олександрівське на р. Південний Буг та Ташлицьке водосховище, яке збудовано в балці Ташлик.

Невід'ємною частиною гідрологічних об'єктів є море, довжина берегової смуги Чорного моря по Миколаївській області складає – 59,3 км.

На території Миколаївської області знаходяться Березанський, Бейкуський, Дніпровсько-Бузький, Карабушський, Сосицький лимани та на межі з Одеською областю – Тилігульський лиман.

В межах області також знаходяться водоводи, наприклад такі як: Інгулецька, Південно-Бузька, Явкінська, Спаська, Белоусівська зрошувальні системи.

Отже, польові практики - невіддільна частина студентського життя, адже вони дозволяють застосувати набуті знання завдяки творчій роботі. В Україні є безліч місць, які ще слід дослідити. Одним з таких є Миколаївська область, яка містить безліч гідрологічних та геоморфологічних об'єктів, у тому числі і їх сукупність на певних територіях. Саме це дозволяє розширити кругозір, набути нові навички та знання щодо не лише географії та суміжних наук, а й щодо рідної країни.

Ivanisik D. V.

student

Kryvyi Rih State Pedagogical University

Ukraine, Kryvyi Rih

ivanisikdima@gmail.com

Gogerchak A. V.

student

Kryvyi Rih State Pedagogical University

Ukraine, Kryvyi Rih

arseniygogerchak@gmail.com

**Mykolayiv region is a testing ground for complex practices in physical
geography**

Geographical practices are the basis of geographical study which is the reason why choosing test sites is of great importance. Grouping and mapping of natural objects of Mykolaiv region gives an opportunity to identify the regions the regions of complex physiographic research.

Keywords: *fieldpractice, Mykolaivregion*

УДК 316.774:654.197

Клименко Н. Г.

кореспондентка ТРК «НІС-ТІВ», викладач
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

klimenko-nata@ukr.net

**Інфотаймент як нова методика подачі інформації в українських
теленовинах**

У доповіді висвітлено поняття про інфотаймент і причини його виникнення.

Проаналізовано цілі, принципи та завдання інфотайменту як унікального різновиду сучасної культури.

Ключові слова: *інфотаймент, телебачення, інформація.*

Новизна, нестандартність та креативність – це те, що сьогодні потребує сучасне телебачення. Враховуючи такий широкий спектр вимогливості до подання інформації, телевізійні журналісти намагаються вигадати щось універсальне для вибагливого глядача. Аби досягти цілей, журналісти шукають різні варіанти подачі матеріалу, при цьому використовуючи та поєднуючи між собою старі жанри. Внаслідок такої взаємодії виникають нові формати та народжується новий телевізійний продукт. Для прикладу, додання частинки розважальності, різних емоцій та певних настроїв до традиційних жанрів практики призвело до появи таких форм як інфотеймент, скетч-шоу, реаліті-шоу тощо. Більше того, сьогоднішнє українське телебачення робить ставки на розваги та сповідує принципи інфотайменту, завданням якого є трохи інформувати та більшою мірою розважати глядача, відволікаючи від буденних проблем. Людям дуже складно орієнтуватися в бурхливому потоці інформації, адже її занадто багато. Гублячись у розмаїтті новин і відкриттів, вони потроху впадають у відчай, виявляються нездатними сприймати новий матеріал. Тут на допомогу приходить інноваційний журналістський метод, який представляє інформацію в легкій, невимушеній формі. Він рятує людей від страху, формує у них певну думку про актуальні події та допомагає формувати думку та тренди. .

«Інфотеймент» – це унікальний різновид сучасної культури зі своїми особливостями і функціями. Власне, це як синтез новин і розваг, або ж представлення об'єктивної картини реальності в розважально-ескапістичному ключі. Сучасні практики телебачення (С. В. Євдокимов, Л. Г. Парфьонов, О. Ю. Роднянський) вважають, що «новини» і «розваги» не заперечують одне одному, і новина може бути розважальною, якщо вона цікава людині. Погоджуються з цим явищем і філософи. Так, на думку Петера Слотердайка, сучасні мас-медіа працюють за принципом тотального синтезу, тотального додавання: вони про все

повідомляють, всього торкаються, все зіставляють, але на нульовому рівні мисленнєвого проникнення.

В Україні теорії інфотейнменту наукова журналістика приділяє мало уваги. Однак треба зазначити, що автори праць, присвячених сучасним інформаційним процесам, рідко уникають згадування ознак формату, хоча б у контексті стану сучасної тележурналістики. Так, про очевидні зміни у формі подачі інформації писали російські науковці: Н. Александров, А. Бистрицький, Я. Засурський, Я. Назарова, Є. Макеєнко, Н. Шабаліна, Ю. Ужовська, С. Уразова; європейські: П. Еліот, П. Голдінг, Д. Габермас; українські: В. Гоян, Б. Потятиник, Ю. Шаповал та ін. Про своє розуміння доцільності методу й перспектив розвитку писали журналісти практики, зокрема, М. Картозія, директор праймового мовлення російського телеканалу НТВ. Напряму роботи у цьому форматі визнали загальнонаціональні телеканали “1+1”, “СТБ”, “К1”, “ICTV”, на яких уже налагоджено виробництво та трансляцію телепрограм або принаймні є спроби працювати у вищезазначеному форматі.

Варто зазначити, що серед науковців немає єдності щодо того, до чого відносити інфотейнмент: до жанру тележурналістики, стилю подачі чи до методу. Заперечень не викликає сам факт існування інфотейнменту й застосування його в сучасному телевиробництві.

Тож варто поговорити про інфотейнмент як нову методику подачі інформації в українських теленовинах. Про особливості використання інфотейнменту в сучасному медійному просторі та висвітлити особливості інфотейнменту як нової методики подачі інформації в теленовинах.

Для цього необхідно дослідити застосування формату інфотейнменту (інформувати, розважаючи); охарактеризувати інфотейнмент як нову методику подачі інформації на телебаченні; проаналізувати інфотейнмент в сучасних українських інформаційно-аналітичних телевізійних програмах, визначити його недоліки та переваги.

Джерела та література

1. Бурдіна Е. О. Прийом деталізації в українських інформаційно-публіцистичних телепроектах. Вісник ХДАК, 2016. Вип. 49.
2. Стецків М. Особливості інфотайменту на Закарпатському регіональному телебаченні. / М. Стецків // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації, 2011. Вип. 26. С. 241-244. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuufilol_2011_26_50.
3. Драгун Е.М. Инфотейнмент как явление современной медиакультуры. 2015. URL: https://www.ranepa.ru/docs/dissertation/144-text_diss.pdf

Klimenko N. G.

correspondent of TRK "NIS-TIV", teacher

Department of Social Sciences and Humanities

National University of Shipbuilding

named after Admiral Makarov

Ukraine, Nikolaev

klimenko-nata@ukr.net

Infotainment as a new method of presenting information in Ukrainian TV news

The report highlights the concept of infotainment and the reasons for its occurrence. The goals, principles and tasks of infotainment as a unique variety of modern culture are analyzed.

Key words: *infotainment, television, information.*

Костирко Т. М.

кандидат наук із соціальних комунікацій
директор Наукової бібліотеки
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв

tamara.kostyrko@nuos.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-4175-9975>

Використання онлайн-інструментів в процесі формування інфомедійної грамотності

Проаналізовано можливості використання онлайн-інструментів та ресурсів, які дозволяють організувати співпрацю під час навчального процесу. Розглянуто етапи та напрями співробітництва з використанням онлайн-сервісів. Здійснено огляд інструментів та підготовлено приклади їх застосування на всіх етапах навчального процесу. Продемонстровано переваги використання описаних сервісів.

Ключові слова: *онлайн-інструменти, цифрові сервіси, інфомедійна грамотність, медійно-інформаційна культура*

Зміни в соціокультурному просторі зумовлюють трансформацію вимог до фахівця, медійно-інформаційна культура якого має відповідати тенденціям сучасної освіти. Студент повинен бути готовим не лише до сприйняття й перероблення значного потоку інформації, а вміти грамотно вибирати необхідну інформацію, використовуючи можливості медіатехнологій.

Формуванню практичних знань, умінь та навичок з медіаграмотності сприяє: безпечна та ефективна взаємодія із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно-опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій; використання

різноманітних онлайн-інструментів у процесі формування інфомедійної грамотності.

Основне завдання педагога при викладанні дисципліни з медіаграмотності полягає в тому, щоб дати:

- уявлення про сучасні ЗМІ і пояснити роль медіаграмотності в глобалізованому інформаційному світі;
- базові знання у сфері медіа, ознайомити студентів із найрозповсюдженішими видами маніпуляцій і пропаганди;
- базові інструменти перевірки інформації та формування критичного мислення;
- уявлення про принципи та шляхи формування інфомедійної грамотності.
- Сформувати:
- практичні навички використання онлайн-інструментів у процесі інфомедійної грамотності;
- практичні навички використання медіапродуктів у професійній діяльності.

Організація спілкування та співпраці викладача та здобувачів вищої освіти можлива як за допомогою традиційних методів навчання, так і за допомогою інтерактивних та хмарних технологій.

Важливою складовою ефективного використання цифрових ресурсів для організації співпраці на занятті є вміння підбирати інструменти та створювати контент.

Критерії, які можна використовувати для створення найкращого сервісу: переваги декількох функцій, зручність використання. Інтерфейс повинен бути інтуїтивно зрозумілим, а навігація – простою, параметри конфіденційності.

Веб-ресурс викладача дозволяє презентувати свою роботу, заявити про себе як про фахівця високого класу, отримати зворотній зв'язок з колегами, студентами, фахівцями з різних галузей, впроваджувати елементи дистанційного навчання та

багато чого іншого. YouTube – популярний відеохостинг, що надає послуги розміщення відеоматеріалів.

Найбільш популярним в світі на сьогодні інструментом для скорочення посилань, є сервіс <https://bitly.com/> (до речі, має також мобільний додаток!). Є також і альтернативні: <http://fbi.pp.ua/>, [Ow.ly](http://ow.ly), <https://tinyurl.com/>, та багато інших.

Інструменти для створення скрайбінгу – це процес пояснення сенсу за допомогою простих малюнків, при якому промальовування елементів відбувається безпосередньо в процесі розповіді. Скрайбінг-презентації допомагають доступно пояснити складні теми, дозволяють довго тримати увагу аудиторії, сприяють запам'ятовуванню ключових моментів

Онлайнві навчальні матеріали допомагають викладачу додатково вмотивувати студентів, урізноманітнювати заняття та робити їх більш сучасними. Більшістю з них можна користуватися на мобільних пристроях, а ще вони містять бібліотеки готових вправ.

QR-коди дозволяють залучити учасників освітнього процесу до навчання, організувати ігрову та дослідницьку діяльність студентів, організувати QR-квести та багато іншого!

Інструменти для опитування та тестування набувають своєї популярності, оскільки вони допомагають зекономити свій час, об'єктивно оцінити рівень знань учнів, візуалізувати результати опитування та багато іншого.

Джерела і література

1. Бакаленко, І. М. Використання онлайн-інструментів в процесі формування інфомедійною грамотністю [Електронний ресурс] / І. М. Бакаленко. – Режим доступу : <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=3925&lang=de>
2. Проектний метод навчання. Онлайн-курс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://naurok.com.ua/osoblivosti-vikoristannya-onlayn-instrumentiv-na-urokah-ukra-nsko-movi-200994.html>
3. Гладун, М. А., Сабліна Сучасні онлайн-інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва [Електронний ресурс] / М. А. Гладун, М. А. Сабліна. – Режим доступу : <file:///C:/Users/cit/Downloads/125->

%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-397-1-10-20180601%20(2).pdf_

4. Сім сучасних цифрових інструментів для вчителів, які варто опанувати вже цього літа! [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://teach-hub.com/sim-suchasnyh-tsyfrovyyh-instrumentiv-dlya-vchyteliv-yaki-var-to-opanuvat-y-vzhe-tsoho-lita/>

5. Платформи та інструменти для навчання онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <HTTP://APHD.UA/PLATFORMY-TA-INSTRUMENTY-DLIA-NAVCHANNIA-ONLAIN/>

Kostyrko T. M.

PhD in Social Communication

Director of the Scientific Library

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Ukraine, Mykolaiv

tamara.kostyrko@nuos.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-4175-9975>

Using Online Instruments in the Process of Infomedic Competence Forming

The possibilities of using online instruments and resources that allow to organize cooperation during the educational process are analyzed. The stages and directions of cooperation with the use of online services are considered. An overview of the instruments is carried out and examples of their use at all stages of the educational process are prepared. The benefits of using the described services are demonstrated.

Keywords: *online instruments, digital services, infomedic competence, media information culture.*

Купцова В. В.

учитель-методист

Миколаївська гімназія №2

Україна, Миколаїв

valentina.kuptsova@gmail.com

Системний підхід до реалізації краєзнавчої соціокультурної лінії на уроках української мови й літератури шляхом створення навчально-дидактичного комплекту

Подано зразок створення навчально-дидактичного комплекту для використання на уроках української мови й літератури з метою реалізації соціокультурної змістової лінії на краєзнавчій основі. Описано кожен із окремих компонентів комплекту, подано зразки навчальних текстів з української мови та елементи програми літератури рідного краю.

Ключові слова: соціокультурна змістова лінія, дидактична картка, навчально-дидактичний комплект.

Вивчення мови відбувається з використанням соціокультурної змістової лінії, яка є засобом опанування національних і загальнолюдських культурних та духовних цінностей. Змістове наповнення цієї лінії здійснюється зокрема й на основі краєзнавчого матеріалу, таким чином формування освітньо-виховного середовища забезпечує найбільшу актуалізацію особистісної духовної сфери учнів.

Реалізуємо цю лінію шляхом створення текстів краєзнавчої тематики таких напрямів:

- історія рідного краю;
- ознайомлення з етнографією Миколаївщини;
- пам'ятки культури, екологічна ситуація;
- найвидатніші досягнення краян у царині мистецтва,, освіти, науки, спорту.

Мовленнєва культура учнів повноцінно реалізується на рівні текстів. З цією метою представляємо дидактичний матеріал для уроків української мови на

краєзнавчій основі для 5-9 класів, збірник диктантів на краєзнавчій основі для 5-11 класів «Степовий наш корабель» та збірник переказів "Джерела рідного Побужжя".

Проведена робота по формуванню мовної особистості учня набуває системності й завершеності шляхом інтеграції з курсом української літератури через авторську програму „Література рідного краю”.

Джерела та література

1. Навчальні програми для загальноосвіт. навч. закладів України + опис ключових змін. 5-9 класи. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2017. 184 с.

2. Освітні технології : навч.-методич. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 256с.

3. Остапенко А. А. Концентрированное обучение: модели образовательной технологии. *Завуч*. 1999 №4.

4. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе дидактического и методического усовершенствования УВП. Москва : НИИ школьных технологий, 2005. 288 с.

5. Сікорський П. І., Вітер О. М. Проблеми дидактичного структурування і генералізації навчального матеріалу. Монографія. Львів : ФОП Корпан Б. Л., 2011. 215 с.

6. Шуляр В. І. Методична лоція: бібліографічний путівник учителя літератури / В. І. Шуляр. Миколаїв, 2008. 336 с.

7. Шуляр В. І. Стратегії літературної освіти школярів у системі профільного навчання : монографія / В. І. Шуляр. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. 348 с.

8. Шуляр В. І. Сучасний урок української літератури: теорія, методика, технологія : монографія / В. І. Шуляр. Миколаїв : Іліон, 2012. 876 с.

Kuptsova V. V.

teacher

Ukraine, Mykolaiv

valentina.kuptsova

valentina.kuptsova@gmail.com

A systematic approach to the implementation of local lore socio-cultural line in the lessons of Ukrainian language and literature by creating an educational and didactic set

The author presents a sample for creating educational and didactic sets to be used at Ukrainian language and literature lessons with a view to implementing a sociocultural semantic line on a local lore basis. The article describes each of the separate components of the set, as well as it provides samples of didactic cards, dictations, translations from the Ukrainian language and elements of the local literature program.

Keywords: *sociocultural semantic line, didactic card, educational and didactic set.*

УДК 373.5.016:821.161.2

Мхитарян О. Д.

кандидат педагогічних наук

Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Україна, Миколаїв

olgamhitaryan05@gmail.com

Педагогічні ідеї А. М. Топорова в контексті реформування сучасної літературної освіти

Досліджено особливості формування компетентного учня-читача на основі актуалізації педагогічного досвіду А. М. Топорова. З'ясовано сутність його навчально-виховних здобутків як учителя літератури. Визначено ключові ідеї педагога-практика, продуктивні для формування читацької компетентності сучасних школярів.

Ключові слова: *педагогічні ідеї А. М. Топорова, розвивальне навчання літератури, читацька компетентність учнів.*

На сучасному етапі розбудови Нової української школи, першочерговим завданням якої визначається пошук навчального змісту та методик, спрямованих на розвиток дитини шляхом формування в учнів ключових компетентностей, окремі з яких набуваються передусім під час навчання літератури, актуалізується відродження вітчизняного педагогічного здобутку маловідомих, водночас значущих для педагогічної теорії та практики освітніх феноменів.

Важливим джерелом для наукових досліджень і професійних пошуків учених нині є постать Адріана Митрофановича Топорова (1891–1984 рр.) – видатного педагога, письменника, публіциста, музиканта, есперантиста та громадського діяча Миколаївщини другої половини ХХ ст., гуманістичні педагогічні ідеї якого мають непересічне значення для реформування шкільної літературної освіти в напрямі формування компетентного учня-читача, який прагне до творчого перетворення себе і світу.

Теоретичним підґрунтям осмислення сутності використання позитивного досвіду А. М. Топорова в напрямі компетентнісного навчання літератури є наукові розвідки про: педагогічну спадщину та громадсько-просвітницьку діяльність А. М. Топорова (Т. Кущової), педагогічний талант А. М. Топорова як учителя літератури (П. Стирова), педагогічні методи А. М. Топорова в розвитку літературно-творчих здібностей учнів (М. Фаршатової), особистість А. М. Топорова як видатного педагога (П. Костенкова, В. Петренка) та ін.

Специфіку формування читацької компетентності учнів окреслено О. Ісаєвою, Л. Назаренко, А. Ситченком, А. Фасолею, В. Шуляром, Т. Яценко, у працях яких уточнено суттєві аспекти проблеми. Однак висновки науковців про педагогічні умови та шляхи формування читацької компетентності учнів в умовах модернізації літературної освіти можна значно збагатити на основі дослідження педагогічної спадщини А. М. Топорова як учителя літератури.

Метою дослідження є визначення провідних ідей А. М. Топорова щодо розвивального навчання літератури з метою ефективного формування читацької компетентності сучасних школярів.

У розвивальному навчанні літератури спираємося на висновки фахівців про комплекс специфічних *особистісних, когнітивних, естетико-комунікативних та ціннісних* механізмів читацької компетентності, спрямованих на організацію та реалізацію ефективної естетичної взаємодії реципієнтів із художнім текстом [2, с. 252–253]. Обґрунтовуючи умови формування читацької компетентності учнів передусім звертаємо увагу на роздуми А. М. Топорова про визначальну роль особистості вчителя в навчанні літератури: «Вирішальною фігурою в школі був, є і буде вчитель. І як би не змінювали програми з літератури, які б підручники, методики й інші посібники не видавали – головна мета цього предмета не буде досягнута доти, доки не підготуємо мовників нового типу. Їх риси: любов до літератури, знання її, ентузіазм і артистична майстерність читання художніх творів» [1, с. 135].

У формуванні *когнітивних* складників читацької компетентності А. М. Топоров користувався двома взаємопов'язаними способами: іноді йшов від життя до слова, а іншого разу – від книги до життя. У першому випадку він вчив дітей писати твори за способом спостереження природи і людей, у другому – вчив через книгу бачити світ [1, с. 144]. На думку словесника, скеровуючи процес читання дітей, важливо уникати вульгарно-соціологічного розжовування художніх творів, спрямовуючи роботу на пошук у текстах крилатих висловів, порівнянь, метафор, епітетів та інших самоцвітів живої мови [1, с. 147]. Насамперед цьому сприяли «уроки бачення світу через книгу», тобто голосні читання опису природи і людей у творіннях класиків, що часто спиралися на порівняльний аналіз пейзажів, жанрових картин і типів людей у творах письменників і художників. Водночас прищеплення дітям любові до художньої літератури відбувалося й на основі так званих «літературних судів», що влаштовувалися для ознайомлення з класичними й сучасними на той період художніми творами в доступній учням інтерактивній формі.

Розвиток *особистісних, естетико-комунікативних та ціннісних* механізмів формування читацької компетентності учнів спрямовував і застосовуваний педагогом метод поєднання уроків літератури із заняттями в гуртках

образотворчого мистецтва, коли діти по-своєму зображували літературних типів у малюнках і ліпленні. Крім того, в комуні «Майское утро» був дитячий театральний гурток, у якому брали участь майже всі учні, одні – як актори, інші як художники й майстри декорацій, працівники сцени тощо [1, с. 148]. Ідеться про визначальний принцип педагогічної практики А. М. Топорова, за яким «Школа без мистецтва – це мертвий дім» [1, с. 153]. Важливо підкреслити, що в комунарській школі талановиті й обдаровані діти навчалися за індивідуальним планом, що надавало їм можливості опанувати навчальним матеріалом поза межами програми та робити інтелектуальне життя колективу багатим, багатогранним, і завдяки цьому «підтягувати» і найслабших учнів.

Отже, основними педагогічними ідеями А. М. Топорова, продуктивними у формуванні читацької компетентності сучасних школярів, є: а) акцентування на провідному значенні особистості вчителя в літературно-особистісному розвитку учнів; б) цілеспрямована увага до розвитку мотивації та організації читацької діяльності учнів; в) застосування системи авторських методів та прийомів навчання літератури; г) інтегроване вивчення літератури та інших видів мистецтва; г) використання інтерактивних, групових форм роботи поряд з індивідуалізацією навчання літератури; д) увага до самостійного читання учнів та організації позакласної роботи.

Джерела та література

1. Кушова Т. О. Педагогічна спадщина та громадсько-просвітницька діяльність Адріана Митрофановича Топорова (1915–1984 рр.). : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. Миколаїв, 2021. 359 с. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/kuschova-110521-4.pdf> (дата звернення: 30.09.2021).

2. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина XX – початок XXI століття): монографія. Київ : Педагогічна думка, 2016. 360 с.

Mkhytaryan O. D.

Candidate of Pedagogical Sciences

Mykolayiv In-Service Teachers Training Institute

Ukraine, Mykolaiv

olgamhitaryan05@gmail.com

**Pedagogical ideas of A. M. Toporov in the context of reforming modern
literary education**

Peculiarities of formation of a competent student-reader on the basis of actualization of pedagogical experience of A. M. Toporov are investigated. The essence of his educational achievements as a teacher of literature is clarified. The key ideas of the teacher-practitioner, productive for the formation of reading competence of modern students are identified.

Key words: *pedagogical ideas of A. M. Toporov, developmental teaching of literature, reading competence of students.*

УДК 1+00

Негода О. А.

студент

Київський національний університет будівництва і архітектури

Україна, Київ

pshotkin@ukr.net

Створення ілюзії дійсності в освітньому процесі за допомогою комп'ютерних програм для відновлення та підтримки психічного стану суб'єктів навчання

Проаналізовано особливості впливу карантину на навчальний процес. Виявлено та описано альтернативний розвиток дистанційної освіти за підтримки комп'ютерних програм.

Ключові слова: *ВР, ШІ, карантин, освіта, саморозвиток, 3D школа.*

Робота передбачає альтернативне вирішення проблем сучасної освіти: методологія та актуалізація знань на тлі психічно нестійкого стану суб'єктів навчального процесу.

Карантин знищив поняття альтруїстичної освіти, рамки обумовлені навчальним процесом очного навчання. Відбувся перехід на поліпшення розвитку людини дистанційної форми навчання.

Сьогоденність характеризується саморозвитком, але що робити людині, котра ще не опанувала елементарні ази для досягнення того самого самостійними зусиллями, і досі покладається на інших. Людина молодого віку найбільш уразлива і підпадає під критерій.

Дистанційне навчання поневолило нас браком фізичного контакту, особистісного світосприйняття та отримання інформації. Інформація почала хлинати через віконце нашого ноутбуку та телефону, яке нівелює на фоні тілесне захоплення світом.

2D компеляція інформації та обробка в подальшому до 3D вимірного простору змінює психологію людини, вона починає по другому сприймати речі. Опанування такого коштує багатого, проте не кожному дається це легко, наприклад людям старої школи або дітям, котрі ще тільки починають розбиратись у світобудові.

Вирішенням ряду проблем слугує віртуальний навчальний простір, підключитись до якого можна через телефон або VR окуляри. VAIR – віртуальний штучний інтелект реальності, це навчальне середовище, яке забезпечує навчальним процесом охочих опанувати нові знання, навички і уміння.

Головною фішкою VAIR постає підхід до навчання як до пригоди. Учасники процесу будуть брати завдання особисто, незалежно від вчителя або викладача. Це змінить світову концепцію навчання, що дасть змогу утворити зв'язок між вчителем і учнями: БАГАТО до БАГАТЬОХ на застарілу ОДИН до БАГАТЬОХ.

Концепція, коли вчитель–викладач повинен приділити кожній дитині достатньо живого часу, вже застаріла. На заміну до неї прийде новий підхід, який

дасть змогу кожній дитині час і змогу подумати над матеріалом, дати лаконічну відповідь, а вчителю – звільнить купу часу і матеріалізує у вивчення ІТ сфери.

Залишиться тільки задати початкову точку для підготовки учнів. Викладач як відповідальна особа відійде на задній план, і буде стежити за результатами навчального процесу, регулювати і корегувати нові зрушення у своїх учнів.

Концептуально VAIR розглядається як віртуальний простір – 3D школа, заходячи в котру можна побачити всім знайомі навчальні кімнати. Проте, які обмежені тільки розмірами нашої фантазії, або матеріальною необхідністю, заданням кімнатної форми викладачем.

AI або штучний інтелект передбачає задавати тенденції і тренди на навчальний урок, а вже під час уроку повідомляти про зрушення учнів самого викладача, який мусить обробити нав'язливі питання.

Джерела та література

1. Tracey Baptiste Minecraft. The Crash, 2018. 28 с.

Negoda O. A.

student

Kyiv National University of Construction and Architecture

Ukraine, Kyiv

pshotkin@ukr.net

Creating the illusion of reality in the educational process with the help of computer programs to restore and maintain the mental state of the subjects

The peculiarities of the influence of quarantine on the educational process are analyzed. The alternative development of distance education with the support of computer programs is identified and described.

Key words: *VR, AI, quarantine, education, self-development, 3D school.*

Петрович Л. І.

старша викладачка кафедри сучасних мов
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
lubov.ivanivna@gmail.com

Країнознавчий та краєзнавчий аспекти навчання української мови як іноземної

Проаналізовано практичне значення й застосування на заняттях української мови як іноземної текстів країнознавчого та краєзнавчого характеру. Обґрунтовано умови реалізації такого підходу.

Ключові слова: *країнознавство, краєзнавство, українська мова як іноземна, текст, матеріали.*

Сьогодні у закладах вищої освіти України здобуває освіту велика кількість іноземних студентів. За даними Українського державного центру міжнародної освіти МОН України [4] в поточному навчальному році в Україні навчалось понад 76 тисяч іноземних студентів, які представляють 155 країн світу. Важливо, щоб іноземні громадяни, які приїжджають до нас за якісною освітою, могли швидко адаптуватися в іншомовному середовищі, пізнати й вивчити культуру, традиції, історію нашої країни. Саме мова накопичує й закріплює історичний досвід народу, стає відображенням його менталітету.

Національна мова є носієм мовної свідомості народу, вона розвивається разом з народом, вбирає в себе результати його культурологічної, політичної та економічної діяльності. Тому під час вивчення української мови як іноземної дуже важливим завданням є включення елементів країнознавчого та краєзнавчого матеріалу в навчальний процес.

Під країнознавством розуміють головним чином знання про країну, про іноземну мову як сховище етнокультурної, історичної та географічної інформації.

Вивчення мови не може бути забезпечено, якщо в процесі навчання не будуть використані відомості про країну, в якій студент- іноземець буде тривалий час навчатися і проживати.

Однією з умов реалізації країнознавчого підходу у викладанні української мови як іноземної є відбір текстів для читання й аудіювання, що моделюють мовну поведінку носіїв української мови в різних комунікативних ситуаціях, знайомлять з досягненнями української науки та культури, видатними людьми України у цій сфері. Такі тексти повинні містити назви традиційного побуту українців, їхніх смаків й переваг в їжі, одязі (*борщ, вареники, млинець, сало, рушник, капелюх, вишиванка, гопак*); повинні бути насичені релігійними поняттями (*Різдво, Великдень, Великий піст, вірянин*); етикетними формулами звертань, вітань, вибачень, прохання, подяки, знайомства тощо (*Добродію! Пане! Пані! Здоровенькі були! Бувайте здорові! До побачення! На добраніч!*); фразеологічними одиницями (*майстер на всі руки, бути на сьомому небі, давати слово; набрати в рот води, бути на коні; як кіт наплакав, муляти очі*) тощо.

Краєзнавство – це популяризація відомостей про певний населений пункт. Це знання про вулиці, заводи, культурно-освітні заклади, географічне розташування, рослинний і тваринний світ цього краю тощо.

При виборі краєзнавчого матеріалу потрібно враховувати потреби й інтереси студентів у повсякденному житті. На початковому етапі слід пропонувати тексти й діалоги, які знайомлять студента з місцевістю, географічним розташуванням, розпорядком дня, наприклад: *«Місто, в якому я навчаюся», «Моя вулиця», «Центральна вулиця міста», «Парки та сквери», «Театри та кінотеатри», «Музеї міста», «Зоопарк», «Ринки та магазини», «Великі та малі підприємства», «Пошта», «Банки», «Навчальні заклади»* тощо. Такі матеріали сприятимуть процесу адаптації студентів, викликатимуть цікавість і стимулюватимуть ефективне навчання.

Отже, відбір текстів країнознавчого та краєзнавчого характеру має практичне значення і застосування, а саме:

- використання в процесі навчання відомостей про країну дають можливість акультурації студентів-іноземців, формують в студента толерантне ставлення до

країни, нації;

- використання країнознавчих та краєзнавчих матеріалів пришвидшує адаптацію до місцевості та нового мовно-культурного середовища; формує й підтримує інтерес студента до вивчення іноземної мови;

- засвоєння країнознавчих та краєзнавчих матеріалів сприятиме повноцінному спілкуванню з представниками країни, мова якої вивчається.

Джерела та література

1. Берестень Е. Е. Лингвострановедение на уроке иностранного языка /Е.Е. Берестень. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Педагогіка і психологія.* 2019. № 1(17). С. 85-92.

2. Глибоковських Г. В. Лінгвокраїнознавчий підхід у навчанні слухачів прикордонників іноземної мови. Київ : АСТ, 2001. 259 с.

3. Котковець А. Л. Застосування принципів інтеграції у процесі навчання іноземній мові у ВНЗ. / А. Л. Котковець // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди». 2015. Том 66. Додаток 1 до вип. 36. С. 599-607.

4. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/>

Petrovych L. I.

senior lecturer at the Department of Modern Languages

Educational and Scientific Humanities Institute

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Ukraine, Mikolaev

Regional and local studies as an aspects of learning ukrainian as a foreign language

The practical significance and application of the texts of regional and local studies at the Ukrainian as a foreign language classes is analyzed. The conditions for implementing such an approach are substantiated.

Key words: *regional study, local study, Ukrainian as a foreign language, text, materials.*

Становлення й розвиток вчення про трудовий договір

Сучасні дискусії з приводу ознак та функцій трудового договору, співвідношення його з цивільно-правовими угодами про працю вимагають досконального вивчення минулого, що надасть знаходити в ньому відповіді на сучасні питання, адже проблема правової природи трудового договору – історична, тому визначаючи появу нових видів трудових договорів, необхідно детально ознайомитися з історією розвитку цього інституту трудового права.

У рабовласницький період в Стародавньому Римі було сформовано вчення про оплатне користування як об'єднуюче поняття найму праці та речей. Обіцянка роботи за грошову винагороду об'єднувалась з наймом речей у договорі *location conduction*. В епоху феодалізму потреба у чужій праці була дуже незначною. У той час на найм послуг поширювалася васальна залежність, із якої витікав обов'язок для працівника до послуху та вірності, а для господаря — обов'язок утримувати працівника, забезпечувати його всім необхідним. У Древній Русі фактичний вступ на службу тягнув за собою повне холопство, але шляхом спеціальної обмовки можна було зберегти повну свободу. В епоху Руської Правди існувало закупництво як обіцянка служби у вигляді відпрацювання боргу, при цьому при самовільному виході зі служби відбувалося звернення у повне холопство. Л. С. Таль згоду на добровільний перехід у повне холопство характеризував як зародки консенсуального договору особистого найму [1, с. 151]. У дореволюційний період регулювання найманої праці в Росії здійснювалося цивільним законодавством. Але у деяких цивілістичних дослідженнях того часу стверджувалося, що відносини особистого найму не вміщуються у цивільно-правові договори, оскільки вони базуються на господарській владі.

Перша спроба «охопити усю сферу договорів про працю, незалежно від осіб,

які його уклали, від властивостей роботи, що обіцяють, та від окремих типів, які склалися у житті», була здійснена німецьким вченим Х. Данквартом. На рубежі XIX-XX ст. німецькі вчені В. Єндеман и Ф. Лотмар, російський професор Л. С. Таль запропонували нову правову концепцію договору про працю.

В. Б. Ельяшевич став першим у російській науці, хто ввів у науковий обіг термін «трудовий договір» у його сучасному значенні [2, с. 425]. Так, В. Б. Ельяшевич визнавав правові передумови формування самостійної галузі — трудового права і виділяв особливий вид договору — трудовий договір. Висновки В.Б. Ельяшевича не втратили свого значення й актуальність в цей час, адже саме він повною мірою визнавав правові передумови формування самостійної самостійної галузі - трудового права і виділяв особливий вид договору – трудовий договір.

Саме вчених цивілістів, які стояли біля витоків трудового права можна віднести до перших фахівців із трудового права. Це передусім Л.С. Таль, І.С. Войтинський, К.М. Варшавський та інші.

Проблеми трудового права стали центральними в науковій творчості Л. С. Таля. Він першим у російській науці виділив 4 основних елементи (ознаки) трудового договору: тривале надання робочої сили, що не можна ототожнювати з наданням майнових благ; працівник обіцяє прикласти робочу силу до промислового підприємства роботодавця; підкорення працівника внутрішньому порядку і хазяйській владі; обіцянка роботодавцем винагороди, якій притаманний аліментарний характер [3, с. 25].

У перші роки Радянської влади договірний характер залучення до праці вважався буржуазним пережитком. У КЗпП 1918 року не визначалося поняття трудового договору. Замість нього законодавець встановив три форми застосування праці: організоване співробітництво, надання індивідуальних особистих послуг, виконання окремої, визначеної роботи. У КЗпП 1922 року дається легальне визначення трудового договору, виходячи з якого І. С. Войтинський обґрунтував його ознаки.

У 20-30 рр. XX ст. великий внесок у розробку вчення про трудовий договір

внесли К. М. Варшавський, П. Д. Камінська, М. Г. Александров, В. М. Догадов, А. Ю. Пашерстник та деякі інші автори. Саме у той час були визначені ознаки трудового договору і на підставі цього визначено його поняття.

Починаючи з 50-х рр. ХХ ст., посилювався інтерес вчених-трудоваків до проблеми теорії трудового договору у зв'язку з поширенням договірних засад у радянському трудовому праві [4].

У 1961 році Є. Б. Хохлов пропонує нове визначення трудового договору як угоди, згідно з якою одна сторона — працівник — зобов'язана виконувати роботу за відповідною спеціальністю та кваліфікацією або посадою з підпорядкуванням встановленому розпорядку робіт, а друга сторона — підприємство або установа — забезпечити вказану роботу, сплачувати винагороду згідно із заздалегідь встановленими нормами та створювати умови праці відповідно до законодавства та даної угоди [5, с. 43].

За радянських часів велася інтенсивна розробка проблем трудового договору на основі марксистської методології.

До Кодексу законів про працю 1971 року було включено окрему Главу III «Трудовий договір». У ст. 21 КЗпП трудовий договір визначався як угода між працівником і підприємством, установою, організацією, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу за певною спеціальністю, кваліфікацією або посадою з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку, а підприємство зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін.

Як не дивно, це визначення є чинним до сьогоднішнього дня. Єдине, що виключив законодавець, це підпорядкування працівника ПВТР, у зв'язку пандемією 2019 року, щоб якось прилаштувати таке поняття до сучасних викликів форм праці, таких як дистанційна робота. В проекті Закону України «Про працю» від 11.01.2020 року № 2708 умова додержання правил внутрішнього трудового розпорядку зберігається. Також, обґрунтовується збереження істотних відмінностей трудового договору і суміжних цивільноправових договорів в умовах

ринкової економіки і збереження самостійності трудового договору як одного з видів договорів про працю у трудовому праві.

Джерела та література

1. Таль Л. С. Трудовой договор: цивилистическое исследование. 4.1: Общие учения. Ярославль, 1913. 632 с. URL: <http://www.bibliard.ru/vcd-686-l-590/goodsinfo.html>.

2. Эльяшевич В. Б. Новое движение в области договора о труде. *Право*. 1907. № 3. С. 172-179.

3. Эльяшевич В. Б. Новое движение в области договора о труде. *Право*. 1907. № 4. С. 273-278.

4. Эльяшевич В. Б. Новое движение в области договора о труде. *Право*. 1907. № 6. С. 425-434.

5. Таль Л. С. Трудовой договор. Цивилистическое исследование. Часть 1. Общие учения. Ярославль, 1913. 632 с.

6. Карасев Я. А. Трудовой договор. Москва, 1957.

7. Абжанов К. Трудовой договор по советскому праву. Москва, 1964. 346 с.

8. Голованова Е. А. Прекращение трудового договора. Москва, 1966.

9. Голованова Е. А. Трудовой договор. Пермь, 1973.

10. Левиант Ф. М. Виды трудового договора. Москва, 1966.

7. Курс российского трудового права. Т. 3: Трудовой договор // Науч. редактор тома д. ю. н., профессор Е. Б. Хохлов. Санкт-Петербург : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2007. 656 с.

Prokonyuk L. Yu.

Candidate of Law, Associate Professor

Nikolaev National Agrarian University

e-mail: progluda@i.ua

Formation and development of the doctrine of the employment contract

Сапак Н. В.

канд. мистецтвознавства, доцент
кафедри дизайну ВП «МФ КНУКіМ»
Миколаїв, Україна

Розвиток і становлення дизайн-освіти у місті Миколаєві

Історія започаткування та розвитку дизайн-освіти в Миколаєві пов'язана з становленням художньої освіти в місті наприкінці ХІХ – початку ХХ століття і відображає загальнодержавні етапи цього процесу. Вона представляє поступове формування професійних навичок в двох напрямках: по-перше це підготовка художників фахівців академічного спрямування (живопис, скульптура); по-друге – підготовка майстрів у художніх ремеслах (декоративне різьблення, металопластика, декоративний розпис).

Цей пласт художньої культури знайшов висвітлення в наукових статтях про художню освіту в місті на межі ХІХ-ХХ століття, 1920-30-х років, а також у матеріалах конференцій, присвячених сучасному стану дизайн-освіти.

Першу відому приватну школу в Миколаєві 1899 року відкрив А. П. Козаков. Навчальна програма її була універсальною, розроблена Академією художеств. Вона передбачала підготовку до вступу у вищі технічні та художні навчальні заклади, а також орієнтувала на практичне застосування набутих умінь в ремеслах. До вступу в художні та художньо-промислові училища готували у малювальному класі М. О. Винокурова відкритому на початку ХХ століття.

Діяльність приватних закладів підготувала ґрунт для створення міської художньої школи, яке розпочалося 1910 року зі створення Миколаївським товариством красних мистецтв під керівництвом князя М. А. Гедройца школи малювання, креслення і ліплення, що 1913 року розташувалася в будинку виділеному під художній музей і мала, як і музей, ім'я видатного художника баталіста В. В. Верещагіна. Ініціатором створення школи був випускник Петербурзької академії художеств, учень І. Ю. Рєпіна – В. О. Мурзанов. Він, а також викладачі Л. В.Інглезі, О. П. Валевахін в методиці викладання поєднували

роботу над постановками з виконанням етюдів з натури. У школі регулярно влаштовувались виставки учнівських робіт, огляди-конкурси. Серед її випускників була відомий український скульптор О. М. Кудрявцева.

1920 року художня школа за прикладом інших закладів країни реорганізується у Вільні художні майстерні, де головна увага приділяється підготовці майстрів агітаційно-масових мистецьких форм. Створюються студії з головних видів образотворчого мистецтва на робітничих окраїнах, здійснюється робота з декоративно-художнього оформлення заводських клубів, площ і вулиць міста.

Важливим етапом в підготовці майбутніх художників практиків стала діяльність художнього технікуму, що був відкритий 1930 року. Незважаючи на нетривалість існування він зіграв значну роль в подальшому розвитку дизайн - освіти. Технікум було створено завдяки скульптору Б. М. Іванову, відрядженому для цієї мети з Харкова. До викладання він залучив своїх однокурсників по Одеському художньому інституту М. І. Гончарука, Н. О. Павлюка, місцевих художників О. О. Ріттіха, О. С. Веряскіна, С. І. Новикова, К. С. Рижова. Значний вплив на становлення навчального процесу мала особистість відомого українського художника Д. К. Крайнева – вчителя Іванова по Одеському художньому інституті, який протягом року жив і працював в Миколаєві. Головна мета професійної підготовки полягала у формуванні самостійності майбутніх художників, їхньої професійної грамотності, придбанні практичних навичок. Викладачі і студенти брали участь у міських виставках, виконували творчі замовлення. Їхніми силами були виконані скульптурні рельєфи Миколаївського будинку спеціалістів, фрески в залі технікуму, скульптурний комплекс героям Сиваша та інше. Художній технікум дав путівку в життя багатьом потім відомим майстрам. Серед них відомий український художник, в майбутньому народний художник СРСР М. М. Божий.

У другій половині 1930-х рр. та в післявоєнний час центрами художнього виховання стають студії. Найбільш відомими були ізостудії В. М. Волошинова, С. Г. Бродського, О. В. Старощука. Тут отримали навчальну художню освіту багато миколаївських митців, які продовжили її в провідних центрах країни.

На початку 1970-х років провідною в освіті стає міська художня школа та курси при Обласному науково-методичному центрі народної творчості, де готують художників-оформлювачів. Це час значної активізації художнього життя. Створюється Миколаївське відділення Спілки художників України. Виставкова зала та майстерні Спілки стають центром формування художніх смаків, еталоном професійного рівня, наочною школою для всіх, хто бажає присвятити своє життя мистецтву. Група проєктантів на чолі з художником Ю. Т. Стешиним активно займається розробкою і втіленням в життя проєктів оформлення громадських інтер'єрів. Серед найбільш відомих проєктів: дитяче містечко «Казка», інтер'єри і екстер'єри музею ім. В. В. Верещагіна, музею суднобудування в Миколаєві, Р. Г. Судковського в Очакові, Є. А. Кібрика в Вознесенську, будинки урочистих подій в Миколаєві, Очакові, бібліотека ім. М. Л. Кропивницького в Миколаєві.

Наступним етапом становлення дизайн-освіти стало створення в Миколаївському факультеті Київського інституту культури ім. О. Є. Корнійчука (далі МФ КНУКіМ) (1991) і в Коледжі культури і мистецтв (далі МФ ККМ) (1998) напряму підготовки «Декоративно-прикладне мистецтво» зі спеціалізаціями «Художня обробка тканини (ткацтво)», «Художня обробка деревини». Було також розпочато підготовку майстрів з кераміки, але нажаль підготовка з цієї спеціалізації не відбулася. В навчальні плани введено дисципліни технологічного спрямування. До викладання залучаються відомі місцеві художники, майстри народної творчості, технологи. Серед них заслужені майстри народної творчості України Є. П. Зайцев, Т. М. Базилевська-Барташевич, художники Д. В. Портнов, І. Г. Черкесова, М. М. Сопільняк, О. В. Маркітан, спеціаліст-технолог Л. І. Лащенко.

Створення в університеті центру з підготовки фахівців декоративного мистецтва стало логічним продовженням попередніх етапів формування фахової освіти. Накопичений теоретичний і практичний досвід заклав піґрунття для розвитку дизайну. Тому логічним стало створення 2001 року в Миколаївській філії КНУКіМ кафедри реставрації і графічного дизайну, яка об'єднала три спеціальності: реставрацію творів живопису, графічний дизайн і

мистецтвознавство. Відкриття спеціальностей, підготовкою яких займалися в провідних ВНЗ Києві, Харкові, Львові значно підвищило роль Миколаєва, як творчого центра регіону. До викладання були залучені відомі миколаївські художники: О. К. Приходько, Ю. А. Макушин, Ю. К. Корнюков, Д. Л. Боляков, мистецтвознавці С. М. Росляков, Н. В. Сапак, дизайнери С. В. Лук'яненко, Т. В. Шевченко, архітектор Т. О. Пшеничникова. Завдяки ним в студентських дизайнерських проектах здобули розвиток всі види графічного дизайну: театральний і кіно плакат, реклама, промислова графіка. Студенти розробляли логотипи, фірмові стилі. Деякі знайшли себе в книжковій та журнальній графіці.

2006 року в Миколаївській філії створено кафедру дизайну з спеціалізацією дизайн середовища і інтер'єру. З метою активізації молоді у справі збереження пам'яток старовини і формуванні обліку сучасного міста здійснюється розробка дизайнерських проектів реставрації архітектурних споруд, кварталів старого міста, благоустрою паркових зон, зон відпочинку в мікрорайонах. Всі випускні, дипломні проекти виконуються на конкретних об'єктах: благоустрій територій залізничного вокзалу, річного порту, автовокзалу, спорткомплексу «Наdejда», готелю «Турист», Яхт-клубу та ін.

2011 року всі спеціалізації дизайну об'єднано в одну кафедру, яка готує бакалаврів, спеціалістів, магістрів з графічного дизайну, дизайну інтер'єру, дизайну одягу. Підготовку фахівців трьох спеціалізацій забезпечує потужний викладацький колектив, до якого долучилися випускники М. В. Шульська, Ю. В. Одробінський, О. Л. Тригуб. Тут працюють представники трьох поколінь, що свідчить про стійкий потужний розвиток напряду, про продовження традицій і взаємозв'язок поколінь. Викладачі кафедри є дослідниками мистецтва південного регіону України. Загально-кафедральна наукова тема «Дизайн: теорія і практика в умовах кроскультурних взаємодій на Півдні України». Фахівці розробили та впроваджують в систему викладання дисциплін нові сучасні методики навчання та результати своїх власних досліджень.

Підготовку дизайнерів бакалаврів і магістрів здійснює також Національний університет кораблебудування, молодших спеціалістів - коледжі міста.

За майже 120 років формування дизайн-освіта в Миколаєві сягнула від початкових художніх класів до підготовки фахівців вищої школи, від надання навичок в окремих ремеслах до комплексної підготовки дизайнерів здатних вирішувати проектні завдання згідно вимог часу.

Джерела та література

1. Сапак Н. В. Николаевский художественный техникум. Из истории художественного образования в крае // Славянский альманах. Южнославянский институт Киевского Славянского университета. Николаев, 1999. С. 19-20.
2. Сапак Н. В. Становлення дизайн освіти в Миколаєві. Історія і сучасність // Дизайнерська освіта Україні у світовому контексті [Текст] / Н. В. Сапак // Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Харків : ХДАДМ, 2011. С.171-173.
3. Сапак Н. В. До питання становлення та розвитку дизайну в Миколаєві / Н. В. Сапак // Стан та перспективи розвитку культурологічної науки в Україні : зб. тез доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: Н. В. Федотова (гол. ред.) та ін. Миколаїв : МФ КНУКіМ, 2015. Ч. 1. С. 17-21.
4. Сопільняк М. М. Сучасний стан художньо-дизайнерської освіти в Україні: тенденції, проблеми, перспективи розвитку / М. М. Сопільняк // Стан та перспективи розвитку культурологічної науки в Україні : зб. тез доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: Н. В. Федотова (гол. ред.) та ін. Миколаїв : МФ КНУКіМ, 2015. Ч. 1. С. 155-157.

Sapak N. V.

Candidate of Art History, Associate Professor

Department of Design SE «MF KNUKiM»

Mykolaiv, Ukraine

Development and formation of design education in the city of Nikolaev

Сахарова О. М.

кандидат педагогічних наук

Відокремлений структурний підрозділ

«Фаховий коледж

Миколаївського національного університету

імені В. О. Сухомлинського»

Україна, м. Миколаїв

alenasaharova4@gmail.com

Аплікація як засіб естетичного виховання

дітей дошкільного віку

Розкрито погляди вчених на проблему естетичного виховання дітей дошкільного віку; визначається значення та вплив аплікації на всебічний розвиток особистості дитини.

***Ключові слова:** аплікація, естетичне виховання, всебічний розвиток, діти дошкільного віку.*

Аплікація є одним з найдавніших видів прикладного мистецтва прикрашання одягу, взуття, предметів побуту, житла, що застосовується і донині. Сьогодні аплікацію виготовляють з різного види паперу, тканин, ниток, соломки, хутра, природного матеріалу, шкаралупи яєць, тополиного пуху, піску, мотузок, намистинок, пластиліну, фольги, монет, бісеру тощо. Наприклад, аплікаційні роботи з природного матеріалу виховують у дітей уяву, кмітливість, працьовитість, майстерність та сприяють естетичному вихованню - формуванню у дітей художнього погляду на світ, художньо-творчим здібностям.

В закладі дошкільної освіти, згідно діючих програм, проводяться заняття, на яких діти отримують нові знання, уміння і навички, а також закріплюють і розвивають отримані раніше, розвиваються розумово, фізично та естетично. Заняттям з аплікації відведене чинне місце в системі занять з естетичного виховання дітей дошкільного віку. Вони допомагають розумово, творчо розвивати

особистість, формувати естетичні уявлення, художній смак, збагачувати знання про форми, величини, просторове положення, тобто сприяють розвитку математичних уявлень, привчають малюків до планової організації роботи та уточнюють знання про різноманіття кольорів та їх відтінків.

Як вказують Г. Сухорукова, О. Дронова, О. Голота та ін. через свою узагальненість, декоративність аплікація особливо доступна дітям дошкільного віку [4, с.155].

Аплікація як вид образотворчої діяльності, вивчалася дослідниками переважно в аспекті формування сенсорних процесів, оволодіння технічними вміннями та навичками.

Так, І. Гусарова в 50-ті роки ХХ ст. детально розкрила послідовність навчання дітей навичок вирізування і наклеювання. На основі її дослідження було сформульовано програмові завдання для кожної вікової групи, визначено зміст занять з аплікації в дитячому садку [4, с. 153].

З. Богатєєва у своєму дослідженні увагу приділила орнаменту і виокремила його художні особливості: колір, ритм, лінію, своєрідність композиції. Автор розглядає технічні прийоми декоративної аплікації для складання візерунка із рослинних та геометричних елементів, що доступні дітям старшого дошкільного віку [1].

Дослідники Л. Скиданова та Л. Сірченко розглядали декоративний аспект аплікації, зупиняючись на українських мотивах в аплікаційних орнаментах.

Є. Рогальова досліджувала сенсорні основи аплікації і зробила висновок, що для отримання більш високого рівня ритмічності дитячих орнаментальних малюнків треба спочатку проводити заняття з декоративної аплікації [4, с. 162].

Як зазначає О. Поліщук, аплікація це спосіб створення орнаментів чи художніх зображень шляхом наклеювання чи нашивання різнокольорових клаптиків матерії, паперу, шкіри тощо [3, с. 127].

У тлумачному словнику найбільш вживаних термінів образотворчого мистецтва для учнів загальноосвітніх шкіл, «аплікацією» називають спосіб створення орнаментів, візерунків, зображень шляхом нашивання або наклеювання

на тканину, папір тощо різнокольорових клаптиків тканини, паперу і т.д.; твір виконаний у такій техніці [5, с. 7].

На думку Н. Платонової та В. Сінюкова, що є упорядниками енциклопедичного словника юного художника, аплікація – широко розповсюджена техніка декоративно-прикладного мистецтва. Різнокольорові шматки паперу, тканини, шкіри, хутра, соломки нашивають або наклеюють на матеріал іншого кольору або вичинки [6, с. 30-31].

Заняття аплікацією спонукають дітей до творчості, закріплює навички ручної праці, знайомить з прийомами роботи різними інструментами, сприяє розвитку координації рухів пальців, розвиває дрібну моторику рук, виховує посидючість і самостійність.

Розвиток художніх здібностей дітей ґрунтується на формуванні високої моральної потреби в творчій праці. Праця дітей виховує, наповнює змістом їх розумові та творчі інтереси, прославляючи естетичну красу.

Так, наприклад, за освітньою програмою «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку, аплікація розвиває «здатність до емоційно-чуттєвого сприймання кольору, сенсорних властивостей природних матеріалів, відтворення ритму в чергуванні кольорів, форм, матеріалів, елементів візерунку, самостійність і творчі здібності дітей» [2, с. 26].

Отже, аплікація має велике значення у вирішенні завдань естетичного виховання дітей дошкільного віку, так як за своїм характером є художньою діяльністю. Специфіка занять з використанням аплікації в дошкільному навчальному закладі дає широкі можливості для пізнання прекрасного, для розвитку в дітей емоційно-естетичного ставлення до дійсності, розвиває естетичне сприйняття і почуття, естетичний смак тощо.

Джерела та література

1. Богатеева З. А. Мотивы народных орнаментов в детских аппликациях : кн. для воспитателя дет. сада. Москва : Просвещение, 1986. 270 с.

2. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
3. Поліщук О. В. Педагогічний супровід підготовки студентів до керівництва образотворчою діяльністю дошкільника: Умань: СПД ЖОВТИЙ, 2008. 148 с.
4. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник. Київ : Слово, 2010. 376 с.
5. Щербенко С. К. Тлумачний словник найбільш вживаних термінів з образотворчого мистецтва для учнів загальноосвітніх шкіл. Черкаси : ОПОПП, 2010. 57 с.
6. Энциклопедический словарь юного художника / сост. Н. И. Платонова, В. Д. Синюков. Москва : Педагогика, 1983. 416 с.

Sakharova O. M.

Candidate of Pedagogical Sciences

Separate Structural Subdivision

of the Professional College of V. O. Sukhomlynskyi

National University of Mykolaiv"

Ukraine, Mykolayiv

alenasaharova4@gmail.com

Application as a means of aesthetic education of preschool children

The views of scientists on the problem of aesthetic education of children are revealed preschool age; the value and influence of the application on the comprehensive is determined development of the child's personality.

Key words: *application, aesthetic education, comprehensive development, children of preschool age.*

Філатова О. С.

доктор філологічних наук, професор

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

filatovaoks07@gmail.com

Імідж країни та національний бренд: специфіка формування

У дослідженні подається тлумачення понять «імідж», «імідж країни». Окреслюються «іміджеві характеристики» та канали комунікації, що сприяють формуванню позитивного образу країни. Локально визначені основні фактори, інструменти та сучасні технології формування національного бренду.

***Ключові слова:** імідж, імідж країни, національний бренд, технології, комунікація.*

В умовах глобальної трансформації соціально-економічного життя людства, перманентних політичних криз, що детермінують зміну політичної реальності багатьох країн, руйнування старих моделей комунікації імідж країни та національний бренд є надзвичайно важливими ресурсами для досягнення певних економічних, геополітичних, соціально-культурних та інших завдань. Більше того, потреба мати «індивідуальне обличчя для кожної країни стає актуальною та набуває ознак питання її національної безпеки та перспективності розвитку» [4, с. 220].

Попри вагомість і значимість, проблема іміджу, брендингу країни в науковій літературі осмислена недостатньо. Окремі аспекти питання територіальної індивідуальності розглядаються в економічних, політичних, культурологічних розвідках тощо. Прикметно, в слово «імідж» у перекладі з англійської означає образ, зображення, відображення. Спочатку цей термін вживався у сфері естетики та мистецтвознавства, згодом розширив межі використання: став категорією маркетингу, бізнесу, політики. Такий специфічний об'єкт, як територія, з часом також почав набувати певного іміджу.

Наразі дослідниками продукується різноманітні визначення терміну «імідж», в яких зацентрована увага на достатньо різноманітних аспектах цього складного та багатоаспектного поняття. Якщо Г. Почепцов називає іміджем – індивідуальний образ або ореол, створений ЗМІ, соціальною групою або власними зусиллями особистості з метою привернення до себе уваги [6]; то О. Панасюк доводить, що імідж – це штучний образ, який формується у суспільній чи індивідуальній свідомості засобами масової комунікації та психологічного впливу з метою створення певного ставлення аудиторії до об'єкта [5].

На думку І. Важеніної [2], імідж території (або «територіальна індивідуальність») – це набір відчуттів та образних, емоційно забарвлених уявлень людей, що виникають з приводу її природно-кліматичних, історичних, етнографічних, соціально-економічних, політичних, морально-психологічних та інших особливостей. Це дуже різноплановий, іноді штучно створений образ об'єкта, який складається у свідомості людей, вважає авторка.

Акумулюючи визначення авторитетних дослідників, приходимо до висновку, що імідж країни – це стихійно сформований або штучно створений образ, міцно закорінений під впливом сукупності емоційних / раціональних характеристик, переконань та відчуттів із приводу певної території у масовій та індивідуальній свідомості. Серед основних характеристик іміджу як інформаційного явища варто виокремити динамічність, функціональність, пластичність та здатність до змін. Залежно від якісних характеристик імідж території може бути як позитивним, так і негативним. Хоча, зрозуміло, що в процесі аналізу іміджу не варто виокремлювати абсолютний позитив чи негатив.

Основу іміджу країни складають «офіційні» характеристики: назва країни, її історія та географія, прапор, герб, гімн тощо. Серед факторів, що впливають на імідж країни, виокремлюються специфічні «ресурсні» характеристики, як-то: природні, кліматичні умови (сировинні ресурси, флора, фауна), екологічна безпека, фінансово-економічні особливості (бізнес-клімат, економічна динаміка, кредитна і податкова політика та ін.), соціально-демографічний склад населення та соціокультурна специфіка (кількість мешканців, гендерний розподіл населення,

менталітет, якість життя та рівень освіти, звичаї, традиції та ін.), адміністративно-політичний імідж, політична ситуація (імідж влади, ефективність уряду, ступінь розвитку інститутів громадянського суспільства та ін.), міжнародні взаємовідносини (характер взаємозв'язків країни з державами-сусідами та іншими країнами світу, участь у міжнародних організаціях, заходах).

Не можна не відзначити такий важливий фактор, що характеризує імідж країни, як інформаційний ресурс. Серед каналів комунікації – традиційні ЗМІ (радіо, телебачення) та сучасні канали комунікації (Інтернет), спеціальні заходи та робота посередників (медіа-дипломатії, дипломатичних установ, туристичних агентств, іноземних компаній та ін.), власний досвід людей тощо.

Формування іміджу країни – систематичний та багатоплановий процес, клопітка аналітична робота, спрямована на досягнення конкретних цілей, основною з яких, як правило, є ідентифікація країни у світі, просування держави на зовнішньополітичному ринку. У рамках стратегічного управління іміджем країни реалізується такий спосіб його формування, як брендинг. Прикметно, що категорія «бренд», відповідно до брейдингового підходу одного з провідних світових спеціалістів в галузі брендингу С. Анхольта [7], набуває значення соціального / культурного елемента, а не товару чи послуги; поняття «імідж країни» прирівнюється до розуміння «бренд країни». Відтак, бренд країни стає її основним капіталом, який, на думку автора, постає як стратегічний підхід до реалізації стратегії національної безпеки та конкурентної ідентичності [1, с. 36].

Для перетворення іміджу країни на потенційний ресурс її розвитку важливо формувати позитивний національний бренд, який об'єднує націю спільним почуттям свідомості та національною гордістю, стимулює рух громадян до спільних ідеалів та цілей. Відповідно до концепції конкурентної ідентичності С. Анхольта національний бренд визначається сприйняттям країни за шістьма елементами (т.зв. шестикутник С. Анхольта): 1) туристична привабливість, 2) людський капітал, 3) якість експортованих товарів, 4) зовнішня і внутрішня політика, 5) культурна спадщина, 6) інвестиційна привабливість.

Загалом, національний бренд дозволяє залучити людей до формування успішного та ефективного іміджу країни шляхом їх ідентифікації з громадянами цієї країни; поширення національної ідентичності, почуття національної гордості.

Джерела та література

1. Анхольт С. Создание бренда страны. *Бренд-менеджер*. 2007. № 1. С. 36–44.
2. Важенина И. С. Имидж и репутация территории как основа продвижения в конкурентной среде. *Маркетинг в России и за рубежом*. 2006. №6 (56). С. 82–98.
3. Винсент Л. Легендарные бренды: Раскрученные рекламные мифы, в которые поверил весь мир. Москва : ФАИР-ПРЕСС, 2004. 336 с.
4. Нагорняк Т.Л. Країна як бренд. Національний бренд «Україна». *Стратегічні пріоритети*. №4(9). 2008 р. С. 220–228.
5. Панасюк А.Ю. Формирование имиджа. Стратегия, психотехнологии, психотехники. Москва : Омега-Л, 2008. 266 с.
6. Почепцов, Г. Г. Имиджелогия : теория и практика. Киев : Ваклер, 1997. 435 с.
7. Anholt S. Branding Places and Nations. *Clifton R., Simmons J. & Ahmad S. (eds). Brands and Branding*. Princeton. NJ: Bloomberg Press, 2004. Pp. 213–226.

Filatova O. S.

doctor of Philological Sciences, professor

National University of Shipbuilding after Admiral Makarov

Ukraine, Mykolaiv

filatovaoks07@gmail.com

Country image and national brand: specifics of formation

The study provides an interpretation of the concepts of «image», «image of the country». «Image characteristics» and communication channels that contribute to the formation of a positive image of the country. The main factors, tools and modern technologies of national brand formation are locally determined.

Key words: *image, country image, national brand, technologies, communication.*

Цепкало Т. О.

кандидат філологічних наук, старший викладач

Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

Україна, Вінниця

tetiana.tsepkało@gmail.com

**Гендерна проблематика та перспективи її викладання
студентам-журналістам**

Проаналізовано особливості викладання гендерної проблематики студентам-журналістам та окреслено перспективи розвитку цього напрямку в системі вищої освіти. Окреслено гендерно зумовлені стереотипи в мас-медіа та рекламі й описано форми роботи студентів з гендерно чутливим контентом.

Ключові слова: *гендер, стереотип, гендерно чутливий контент.*

Увага до гендерної проблематики в засобах масової інформації зумовлена розвитком феміністичних тенденцій у суспільстві та світі, що спрямовані на встановлення рівних прав жінок та чоловіків. За допомогою мас-медіа можна сформувати колективну модель поведінки, а тому варто навчати студентів спеціальності «Журналістика» звертати увагу на гендерно зумовлений контент ще до початку професійної діяльності. Це дозволить здобувачам освіти набути фахових компетентностей розробляти стратегії взаємодії та організації співпраці з різними людьми.

Гендерні аспекти в мас-медіа досліджували С. Котова-Олійник, Т. Мельник, М. Скорик, Б. Стельмах, О. Ярош та ін. Так, у посібнику «Гендерна чутливість українських медіа» проведено аналіз регіональних медіа серед 22 областей України і встановлено, що «найчутливішими є харківські (37%), волинські (36%), вінницькі (35%) та рівненські (35%) медіа. Трохи нижчі показники у дніпропетровських (34%), львівських (33%), закарпатських, запорізьких, кіровоградських та одеських ЗМІ (по 32%). Середній показник по всіх областях складає 30%» [1, с. 8]. Гендерною чутливістю є «розуміння і прийняття до уваги соціально обумовлених

факторів, що лежать в основі дискримінації за ознакою статті, акцентування на відображення внеску жінок і чоловіків у суспільне благо» [2, с. 33]. Задля підвищення цих показників у ЗМІ варто працювати над гендерними питаннями разом із студентами-журналістами.

Перспективною, на нашу думку, є розгляд теми гендерних стереотипів у мас-медіа під час вивчення дисципліни «Проблематика ЗМІ», де студенти матимуть змогу ознайомитись із спеціальною термінологією та з'ясувати проблемні питання. Так, більшість молодих людей на сьогодні трактують поняття «гендер» як стать, тоді як у сучасній науці це поняття пов'язують із самоідентичністю. Вважаємо важливим ознайомити студентів із таким визначенням: «Гендер як система знань вивчає гендерну систему суспільства як сукупність взаємопов'язаних інститутів та організацій, за допомогою яких соціально, ідеологічно й організаційно будуються відносини жінки й чоловіка, формується ставлення суспільства до проблеми статі, забезпечується реальна соціо-статева рівність або нерівність, здійснюється завоювання й реальне утвердження гарантій прав, свобод, обов'язків та відповідальності жінок і чоловіків, забезпечення реальних можливостей їх самореалізації відповідно до досягнутого рівня гендерної культури» (Т. Мельник) [3, с. 20]. Бесіда із здобувачами освіти про їх розуміння поняття «гендер» також стане важливим інструментарієм для коригування викривленого уявлення про це явище.

Також важливо обговорювати зі студентами-журналістами питання гендерних стереотипів, що обумовлене усталеними традиціями і деякою мірою порушує права жінки. За дослідженням Б. Стельмах та О. Ярош, стереотипи в журналістських матеріалах «стосуються переважно жінок і ґрунтуються на їх зовнішності, поведінці, емоційному стані та функціональних обов'язках» [1, с. 36]. Під час вивчення курсу «Українська мова у ЗМК» доречно звернути увагу на використання фемінітивів у журналістських текстах та усунення мовних штамів щодо означення жінок (типу *представниці прекрасної статі*, *слабка стать*, *берегиня домашнього вогнища* тощо). Як зазначає М. Скорик, «стереотипне висвітлення жінок і чоловіків у масмедіях є доволі потужним: воно містить

подвійний стандарт оцінювання мотивації однакового вчинку чоловіка та жінки (як мотивованого обов'язками перед суспільством для чоловіка; як саможертвний, особистий, мотивований обов'язками перед родиною – для жінки) тощо» [3, с. 273]. Варто вчити студентів-журналістів уникати стереотипного конструювання гендеру в текстах медій.

Гендерно-стереотипне висвітлення ролей та образів повсякчас зустрічається в сучасній рекламі, тому важливо навчити нівелювати гендерну різницю під час вивчення дисциплін «Теоретичні основи реклами», «Історія реклами та PR» тощо.

Різних способів репрезентації фемінного й маскулінного в медіа можна уникнути завдяки залученню більшої кількості жінок-професіоналів у певних сферах. Б. Стельмах та О. Ярош дослідили, що «жінки найбільше представлені у матеріалах про освіту, медицину, культуру, волонтерство і розваги / відпочинок, тоді як чоловікам “належить” політика, економіка, спорт і війна. Рубрика під умовною назвою “Інше” теж переважно «чоловіча»: у ній містяться дані з повідомлень про хуліганство, злочини, ДТП, нещасні випадки тощо» [1, с. 10]. Навчаючи студентів різним жанрам журналістики, можна звертати увагу на те, що звертатися за інформацією, аналізом, коментарем варто до справжніх професіоналів та професіоналок у рівних частинах.

Отже, викладання студентам-журналістам гендерної проблематики є перспективним, адже вона дотична до багатьох дисциплін і є актуальною в період поступу гендерної рівності.

Джерела та література

1. Гендерна чутливість українських медіа. Порадник / Б. Стельмах, О. Ярош. Луцьк : Волинська мистецька агенція «Терен», 2018. 76 с.
2. Гендерна абетка для українських медіа : посібник. 2-ге вид. / С. Котова-Олійник, Б. Стельмах, О. Ярош. Луцьк : Волинська мистецька агенція «Терен», 2017. 108 с.
3. Основи теорії тендеру : навчальний посібник. Київ : «К.І.С.», 2004. 536 с.

TsepkalO T. O.

Candidate of Philological Sciences

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

Ukraine, Vinnytsia

tetiana.tsepkalO@gmail.com

Gender issues and the prospects to teaching of a journalism major

The study examines the specificity of teaching gender issues to students of a journalism major and outlines the prospects of developing this direction in the system of higher education. It focuses on gender-dependent stereotypes in mass media and advertising and also describes methods of students' work with gender sensitive content.

Key words: *gender, stereotype, gender sensitive content.*

УДК [37.014.5+502.1]/378.4

Nataliia Sharata

Ph D (pedagogical Science), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Ukrainian Studies, Vice-rector for scientific-pedagogical and educational work and advanced training in Mykolayiv National Agrarian University
Ukraine, Mykolayiv

Humanitarian aspect of the sustainable development in the context of university education

Summary. *Nowadays, the humanity is realizing its integrity, responsibility for the future and an urgent need to answer the present time challenges. Today, keeping in mind the world pandemic, we are thinking over the necessity to act in a careful and considerable way. The development of higher technologies is changing the consciousness of the mankind but, unfortunately, that has technical not underlying moral character.*

Historical process convincingly proves that during the periods when spiritual basics were neglected and blind hoarding prevailed over harmonic development, the society started to realize, firstly subconsciously, certain alarm and loss of moral guidelines but

consciously people felt disappointment, aggression, committed suicides. The same situation can be considered in the transitional period when the old principles of the humanity development became weakened but the new ones have not been appeared. Today, delivering the humanities at the universities, it is important to emphasize the perception of the world as an integral picture. We should change consumer system “today and now” into the sustainable development conception “yesterday, today, tomorrow“. The system of views should favor the society transformation. It should be noted that inner world is being emptied and external world is losing its beauty without any deep convictions.

Key words: *people, humanities, transformation, education, university.*

Society transformation activities should base on the generally theoretical and methodological principles with its constituent world outlook aspect defining strategic goals, methods, values and the program of realization [1, p. 81]. The transformation process foresees certain changes in the economic system, orientation on sustainable development, causes logical changes in world outlook orientations. That is stipulated by some factors which are determined by the changes in the society as a process [2, p. 224]. We consider that the main problem of future generations is the problem of environmental protection in general and life in particular.

To feel responsibility to the future nanotechnologies are not enough. There must be a new view on the future, sensitive feeling of world development balance, awareness of balance between satisfaction of mankind’s modern needs and future generation interests’ protection (possibly sound existence).

In accordance with mentioned above, the new paradigm of youth moral education in the mentioned direction should be considered. Thus, the subject of our analysis is the role of universities when realizing the students’ moral education. The universities play a significant role in the life of the society and train country’s elite that could be responsible for environmental protection on which further country development depends. At present, in Ukraine, we are observing both a great number of universities and qualified people.

A number of examples when the graduates don't work by their qualification can be given. It might be a temporary problem connected with the economic situation in the country but it could be a certain tendency connected with the problem of indefiniteness when entering the universities.

There is one more essential problem of the university education that is to be oriented to train fair entrepreneurs and market relations. Essentially, educational process at the universities embraces both patriotic and spiritual aspects but in the frameworks of our research on sustainable development education, we are aiming to be economically directed.

Undoubtedly, ecological disciplines are to be studied at the universities. Today, we are constantly speaking about circular economics and ecological engineering. But we can achieve noticeable results in the mentioned direction only in a complex way orienting undergraduates to estimate the world integrity. In this connection we should think over changing the paradigm of teaching the humanities keeping in mind sustainable development basics. Sustainable or well-balanced development is neither scheme nor mechanism and, of course, not a technical problem. That is the system of changing the mankind's consciousness. During several centuries the nature and the environment were considered to be the instrument for satisfaction of mankind's growing needs. In accordance with Martin Heidegger's statement: "nature from the object of contemplation was transformed into the object of exploitation" [3].

In order to achieve balance we should harmonically combine the principle of saving natural and cultural heritage with the principle of constant development of innovative technologies. When mankind has made a choice in favor of economic interests serious disorders in the ecological balance occurred. Nowadays, ecologists are emphasizing the growing burden on the natural resources in all regions of the country [4]. Speaking about educational ideal of fair entrepreneurs, we should not direct our youth to making fast money and their needs' satisfaction. We are thinking of mentioned above in the context of the sustainable development and unlimited needs. We are facing the problem: what the lecturers of the humanities, economists, ecologists should do to change the consciousness of a young person to be in harmony with the environment. They are thinking how to

educate the feeling of humaneness and continuity of generations, a sense of the world integrity and continuousness of human existence. The principles of balanced development have to be combined with universal moral values, responsibility to current and future generations [5]. Thus, today there is a necessity to change the whole philosophy of thinking. An urgent need to save the environment appeared some decades ago, but today it is developing faster and faster. Ukraine, having powerful agrarian sector, has national priorities as for its development. They are the combination of economic and ecological interests and their realization which is performed through the totality of economic, ecological and social strategies of the present society development [6]. Moreover, those strategies should be inter-consistent. On our point of view, one more strategy should be considered, namely, moral-ethic, which is connected with the responsibility for the future of our planet. In case the society follows mentioned strategies bio-economics will get speedy development. That, in its turn, will promote environment protection and renewal of nature properties in order to ensure correspondent regulation of natural resources usage and development of the state's productive forces.

Scholars state that bio-economic base relies on the combination of natural (biological) opportunities interacting and interconnected components (eco-systems) of certain areas with its careful usage directing to get ecological priorities in the development of agrarian sector, saving bio-diversity, increasing the volumes of ecologically pure agricultural goods production [7].

It should be noted that the structure of the discipline «Ukrainian History» at the agrarian university is to be directed on improving the knowledge as for the essence and significance of historical processes, general educational level formation with the future agrarian-industrial sphere specialists, self-education desire, love for national spiritual values, i.e. gaining general competences should save and increase moral, cultural, spiritual values and society's achievements basing on history understanding.

The discipline «Ukrainian History» is divided into three modules. The most interesting for the undergraduates is the second module «New History and Ukrainian Culture». In terms of the studying one of the module themes «Historical Model of Southern Region Development», we are to demonstrate how to form essential knowledge

as for the problems of interaction between a person and the environment with the help of stories corresponding to the present problems of sustainable development.

While studying the discipline «Ukrainian History» by the first year undergraduates, their attention should be focused on the stories corresponding to the up-to-date sustainable development problems. Taking into the consideration the southern region peculiarities, we can specify as a certain story the life and activities of V. P. Skarzhynskiy, the great landowner who due to his incredible forces transformed steppe areas into real oases. During all his life V. P. Skarzhynskiy dealt with afforestation and foddergrass cultivation. It should be noted that he couldn't have managed to watch the forests having been planted by him. However, he cared of the future and did that for the future generations.

V. P. Skarzhynskiy (1787-1861) was born in the village of Skarzhynka (Trykraty) of Voznesesk district, Mykolaiv oblast. He left Mykolaiv Humanitarian Vocational School, and then studied in St. Petersburg. He inherited his father's lands which had been given to him for the active participation in Russian-Turkish Wars at the end of the XVIII-th century. His father, General of the Army, had no time for his own lands but the son was interested in economic activities and started tillage. Then, he grew grains and exported the harvest via Odesa Sea Ports. Thus, Skarzhynskiy's landed property earned profit.

Those days, it was in fashion to create parks in honor of beloved wives. One of the most famous in Ukraine is considered to be Sofiiivskiy Park in Uman founded by the husband in honor of his wife- Sofia Pototska.

V. P. Skarzhynskiy supported the idea of making blooming oasis in the steppe. He started to investigate the local plants and paid his attention to the trees and bushes which were able to survive in those hot steppes on the stony soil affected by hot dry winds. He began to cultivate them. Later, V. P. Skarzhynskiy brought plants from other regions of Ukraine and, then, carried experiments on seeds from other countries. Gradually, his property in Trykraty was transformed into the gem of landscape architecture. He invited the best foreign landscape architects to create parks.

V. P. Skarzhynskiy's farming continued to earn him profit; he planted tobacco, oil

crops, arranged silkworm breeding and bee-farming. At the same time he grew the grove of juniper trees. It is worth noting that juniper trees didn't used to grow in that area before. In 1836 V. P. Skarzhynskiy, deliberately, sent a vessel to North America in order to bring original juniper tree saplings.

The saplings were shipped to Odesa Sea Port and then brought to Mykolaiv oblast to Trykraty landed property (now, village Trykraty, Voznesensk district).

From the point of view of Skarzhynskiy's contemporaries that shipment seemed to be odd, but, in fact, it wasn't so odd and accidental. The landowner studied a lot of scientific literature on afforestation and successful farming activities so he was convinced in purchasing those exotic trees and their ability to strike roots in the steppes and with their properties to assist newly-planted forests to grow [8].

There is a well-known truth that forests and gardens are grown for grandchildren and great-grandchildren. Indeed, a lot of sorts start fructifying 8-12 years later after having been planted. Skarzhynskiy was morally certain as for balanced approaches in his own farming development. Tobacco and barley were planted as everyday need and for gaining profit but gardens and, especially, forests for the future.

Balance between urgent needs and care for the future looks like both the unique gift and the aim to which mankind is striving to return. At the first half of the XIX-th century the cord linking a human being and nature wasn't cut by consumer ideology. Skarzhynskiy's fruit farming impressed with its great scope. Contemporaries wrote about diversity of fruit trees sorts, namely: 240 sorts of apple trees, 130 sorts of pear trees, 60 sorts of plum trees, 20 sorts of cherry trees, 11 sorts of apricot trees, 4 sorts of peach trees, 3 sorts of quince-trees.

Moreover, afforestation was Skarzhynskiy's real passion. He has proved and convinced everybody that labor and knowledge are able to make miracles. And that is possible to create real miracle on the complicated stony soil. The landowner examined hundreds of best techniques, tests, advice and specialists' recommendations. Mentioned above helped him to make dozens of methods for the owners of southern lands. He justified expediency of planting wood lines along the roads, forests and shrubs in the ravines and near the rivers. 10 principal rules of transplanting, terms of planting stock,

layer peculiarity, rotation of furrows, local naturalizing, tilled soil depth and quality, effectiveness of using of grass plants and shrubs were found out; combination of different plants was taken into account.

V. P. Skarzhynskiy became the first among the southern landowners who investigated steppe peculiarities of Black Sea area. Nowadays, his talent to define precisely steppe lots for afforestation and fruit trees farming deeply impresses. His main motto: «don't take the nature by force and everything will be nice» sounds as a prophetic one. The greatness of V. P. Skarzhynskiy's personality impresses. But on what should be undergraduates' attention in the context of sustainable development focused? The harvest of fruit trees was expected 8-12 years later and it was possible to admire the forests 30-40 years later. What benefit could the landowner Skarzhynskiy have from his gigantic labor? Is it worth making incredible efforts if you can't get quick income?

Thus, we are facing the principal problem of sustainable development – keeping the balance between quick income and caring of the future generations. Skarzhynskiy was working for the future. It could be accepted as an abstract notion by the present young people but their parents are thinking of their children's future. The children themselves must deeply recognize their connection with the environment, try to use it not only because of the urgent needs but be sparing with the nature in sake for their future children.

It goes without saying that it is impossible to change the paradigm of being wealthy and happy into the paradigm of happiness for us and our descendants by means of directives. The entire moral education system starting with nurseries and directed to the harmonic unity with the nature should be created. Universities play a great role in that process. Those institutions have to educate young people implanting tight interconnection between the past, the present and the future into their consciousness. The balance between satisfying people's modern demands and defending future generations' interests has to be formed at the well-considered age. Without installation in the consciousness the facts and events, their deep recognition and understanding the process of just learning information won't reach the principal goal of sustainable development. Historically, agricultural civilization was always considered to be the main one on the Ukrainian lands. The archetype itself and social-political foundation of the nation have been formed by

Ukrainian peasantry. Hence, on the subconscious level the sustainable, well-balanced development, caring attitude to the land, the environment are totally natural for every Ukrainian citizen. At the same time ancient folk wisdom, the unity with the nature was affected by destructive deformation of consumer attitude to the environment. Now, we are trying to come over the consequences of that attitude.

The urgent necessity to launch the sustainable development factors makes natural resources extremely valuable. Agricultural areas resources potential is considered to be factual and potential set of resources of natural, demographic, tourist-recreational production character [9].

It is necessary to achieve well-balance of economic, social and ecological constituents. Well-balanced development must be a foreground issue for the whole mankind. Moving onto the type of social development which doesn't drain natural and human resources must be mankind's guideline.

It is important to emphasize that well-balanced development principles have to be combined with universal moral values, responsibility for the present and the future. In order to achieve the mentioned above, the certain sample of social organization which could be able to ensure harmonic attitude to the environment, must be specified.

So, today we are to focus on the mentioned problems while delivering the materials which seem to be distant from ecological problems, namely, Ukrainian History.

The undergraduates must realize that when a human being refuses from respectful attitude to the nature, when material, market interests are becoming dominant; we are observing dangerous ecological disasters which are gradually threatening to the existence of the whole mankind.

Whereupon we are observing paradoxical truth, when savings for the sake of savings are leading to the person's exinanition.

Thus, today we are facing the urgent problem of ensuring mankind's well-balanced development. It is necessary to achieve the changes in social relationship and form that type of society which won't ruin the environment of its existence.

So, the paradox of human development is considered as follows: people were always striving to get an instrument of influence on the forces of the nature but, at the same time,

they didn't have an instrument of insurance of moral boundaries which are dangerous to be breached.

The person was trying to cut the cord tightly connected him/her with the nature. The consequences of that sad process became no longer known in the form of global warming, anthropogenic disasters, and depletion of natural resources.

The problems of well-balanced development restoration and achieving harmonic interconnection with the environment have become obvious, today.

Thus, the universities should use their educational potential in order to create that paradigm for the youth and for the future generations.

References

1. I. Lysyy, *National-Cultural Philosophy Identity. Seven Approaches to the Theme. Monograph* (2013).
2. M. Khylyko, *Mod. Ukr. Philos.: Trad., Tend., Innov. Ecological – a New Paradigm of Philosophy of Culture, Spirit and Promotion* (2011).
3. M. Heidegger, *Introduction into Metaphysics*, P.302, (1998).
4. Z. Herasemchuk, V. Polishchuk, *Sustainable Development of Region: Theory, Methodology, Practice*. P.12, (2011).
5. O. Kononenko, *Sustainable Development Actual Problems*. P.109, (2016).
6. Methodical Materials for Educational Module Introduction, Kyiv: Ecological Guard, “*Sustainable Development Strategies Fundamentals in Ukraine*”, P. 13, (2016). https://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/metod_materialy_do_modulyu.pdf
7. O. Vyshnevskya, O. Litvak, S. Litvak, *Development of Economic Branch Basing on the Bio-economic Factors: Theoretical and Practical Aspects*, P.18, (2016).
8. S. Boychuk V.P. *Skarzhynskiy. Alive Legend of the South*, P.91, (2012).
9. O. Dovhal, *Development of Agricultural Territories Regional Resource Potential: Theory, Methodology, Practice*, P.267, (2018).

R.

Наукове видання

**МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ
ПРИЧОРНОМОР'Я: ІСТОРІЯ ТА
СУЧАСНІСТЬ**

Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції,
приуроченої до 30-річчя Незалежності України

8 жовтня 2021 року

Відповідальність за достовірність фактів, цитат та інших відомостей несуть
автори публікацій

Науковий редактор: д-р філол. наук, професор О. С. Філатова

